RADU NIȚU

CUTEZĂTORII

PĂDUREA NU DOARME

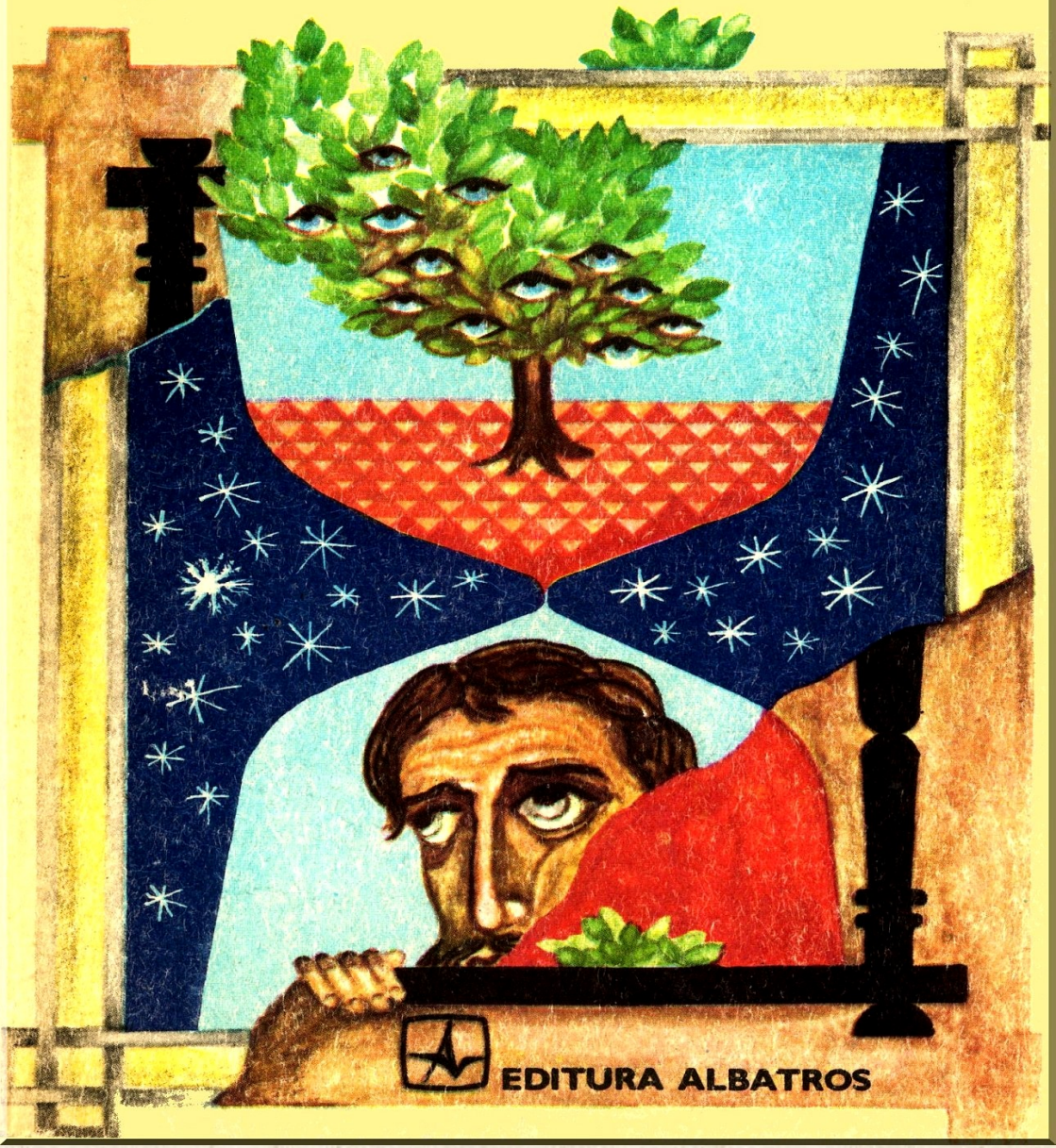

EDITURA ALBATROS

RADU NIŢU

PADUREA NU DOARME

-roman-

Cuvânt înainte

Care nu vine să se substituie cărţii lui Radu Niţu, nici s-o explice, poate o mărturie şi o acceptare a unui gen pe care semnatarul acestor rânduri nu-l practică, dar pe care-l crede tot atât de valabil artisticeşte, pe cât crede valabil acel gen de proză organizat din valorile reale ale istoriei, constituite în factori dinamici ai dezvoltării. „Pădurea nu doarme" este un roman realist, de analiză socială a satului oltenesc din timpul revoluţiei de la 1848, realizat cu mijloacele fantasticului popular. Aici şi în stilul de o suculentă şi inedită permanenţă folclorică cred că stă originalitatea şi prospeţimea acestei cărţi, căreia i-aş spune roman folcloric, ori poate roman oral. Ai senzaţia, citindu-l, că te afli la o şezătoare, unde cei de faţă îşi povestesc nişte întâmplări de prin părţile locului, care sunt cu totul fireşti şi verosimile la început, pline de haz mustos şi ironie ; un zugrav de biserici, Fancu, îndrăgostit de fata popii, o pictează în chip de Maica Domnului, la Cina cea de taină pictează nişte ţărani în straiele lor obişnuite, prăznuind cu

cele ştiute de la praznicele locului, dintre care nu lipseşte usturoiul, popa îl închide în clopotniţă, de unde asistă la uciderea cuiva de către arnăuţi, apoi vine popa Şapcă cu mulţimea de la Islaz, se amestecă alt povestitor care introduce alte personaje, apoi altul, apoi altul, planurile povestirii se întretaie aparent fără logică şi uşor, pe neobservate, cel al realului se răstoarnă în profitul fantasticului, al alegoriei, raporturile cu societatea se translează în concepţiile personajelor despre individ şi societate, care devin dominante, şi spre surprinderea noastră asistăm la un conflict de mentalităţi imprimat în comentariile babelor din sat, jurnale vorbite şi sinteze de uz public al vremii.

Radu Niţu face abstracţie de o cauzalitate cu rol determinant pentru destinul personajelor sale, care de fapt sunt personaje complexe, incapabile de a se autodetermina.

Zugravul Fancu este un tip de artist naiv, care respinge hieratica pictură bizantină fără tangenţă cu realitatea primordială, înlocuind-o cu aceasta, care caută alte mijloace materiale ale unei arte realiste, dar şi spiritualitatea ei; îşi face o idee primitivă şi în acelaşi timp fantastică despre microcosmos şi macrocosmos, despre relaţiile de interdependenţă stabilite între aceste două entităţi ; urmărind să găsească sticla în care acestea se reflectă, el urmăreşte de fapt să-şi explice raporturile lui cu lumea materială şi cea spirituală. Să nu uităm că marea majoritate a ţărănimii şi a păturilor mijlocii erau analfabete şi că poporul trăia spiritual în plin mitos.

Liucimir, tip satanaelic, ilustrează tragedia izolatului, a celui care, trăind exclusiv pentru sine, îşi pierde, paradoxal, propria lui individualitate. Aici, romanul lui Radu Niţu, fără să iasă din limitele folcloricului, atinge tonalităţi grave, cărora le devin complementare dramele haiducilor, pandant al relaţiilor feudale, determinate de ele şi în mod deosebit de relaţiile feudale stabilite de epoca fanariotă, haiducii devin anacronici la 1848. De obicei, romanul istoric se situează în momentele de explozie ale istoriei. Atunci când forţele sociale încătuşate ies din anonimat, afirmându-şi dreptul de a participa la istorie. Ori când popoarele oprimate îşi afirmă acest drept

inalienabil. În momentele acestea, scriitorul găseşte foarte exact forţele dinamice exemplare care determină şi configurează o epocă şi destinele ei. Personalitatea pe care o reprezintă, relaţiile dintre clasele sociale şi eveniment. Felul cum se intercondiţionează. Radu Niţu alege un moment de agonie al unei categorii sociale restrânse, dar reprezentative pentru epoca precedentă: haiducia. Haiducii care nu-şi mai găsesc rostul social. Cărora li s-au năruit raţiunile de a exista; ei se alătură revoluţionarilor, unii devin volintiri în oştirea lui Magheru, ca după înfrângerea revoluţiei să se îântoarcă, cu rândurile rărite, în pădurea „frate cu românul". Multiplele comentarii ale babelor — acel jurnal sonor al salului — includ şi emanciparea clăcaşilor fără s-o înţeleagă, cum nu înţeleg nici rostul şcolii, al podului, al joagărului, pitorescului personaj Lache Papidon, agă de poteraşi şi temniţă caracaleană. Epoca nu-i mai încăpea pe haiduci. Unele din căpetenii, Iancu Coruia, eşuează. De asemenea, cealaltă, Bîrlogea, se pierde pe sine, dorind să salveze ceata. Nu ştim dacă este împuşcat de geambaşi ori dacă s-a sinucis, pierzând caii haiducilor la cărţi. Cum, în general, niciun sfârşit de destin nu este clar în acest roman, fiecăruia — opinia publică, prin comentariul babelor, ţârcovnicului ori altor personaje — oferindu-i acel sfârşit pe care cititorul singur este chemat să-l aleagă. Ceata haiducilor, jurată haiduciei, rămâne să se închidă în lumea fabuloasă a codrului; va trece în legendă şi în existenţa spirituală a celor din jur, care, nemaiştiind nimic de ei, îi păstrează în conştiinţă ca pe o ipostază posibilă. Romanul este caleidoscopic. Autorul n-a operat conform unei legităţi constructive ferme. El lasă viaţa să curgă aparent la întâmplare, comentând-o dintr-o multitudine de puncte de vedere, niciunul depăşind mentalitatea locului. Personajele istorice, Popa Şapcă şi generalul Magheru, prefectul paşoptist de Romanaţi, sunt episodice şi văzute consecvent tot prin ochii celor care alcătuiesc lumea acestei cărţi. Deci, pitoresc şi fără aură.

În ultimă instanţă ni se pare că Radu Niţu a scris un roman despre sat. Un altfel de roman despre sat decât cel cu care suntem obişnuiţi. Romanul său are un caracter oral, determinat de abundenţa şi permanenţa dialogului şi

comentariului. Normal ar fi ca mediul material să fie eliminat din lipsa prezenţei autorului şi a discursului descriptiv. Radu Niţu a găsit mijlocul de a încorpora în structura cărţii nu numai natura, dar cele mai pitoreşti şi specifice obiecte olteneşti de uz casnic şi cotidian, recreând o lume cu totul originală şi singulară. Amănuntele de viaţă, prin abundenţă şi pitoresc, conduc la desenarea cadrului autentic viu şi colorat al acelei lumi. De la vârfurile mustăţilor lui Lache Papidon date cu sacâz, la călugării pe picioroange, la butoaiele de vin care picură, la femeile care taie trenţe pentru ţesut preşuri, de la reţetele culinare, la vestimentaţie şi de la probozeala copiilor, la admirabilul raport al lui Papidon către mai marii lui, cartea este un excelent şi plin de umor tablou de epocă. Mi s-a părut că la Radu Niţu parodicul devine un personaj proteic, care adăugat logicii rustice se diversifică la infinit, făcând din acelaşi lucru ceea ce este într-o realitate imediată, dar în acelaşi timp caricatura lui, ori parodia lui, ori imaginea lui fantastică. Aici este meritul esenţial al cărţii. Radu Niţu nu scrie „despre" o lume anume. El „este" acea lume. Universul lui existenţial se confundă cu lumea pe care-o povesteşte din interior.

Sunt de spus câteva cuvinte despre limba pe care-o foloseşte. De o savuroasă, pitorească şi colorată autenticitate oltenească, ea nu devine mijlocul principal al edificării acestei cărţi, ci mijlocul prin care cartea există. Deocamdată, cărţile lui Radu Niţu „Vâlva codrului'", apărută în 1974, şi această „Pădurea nu doarme" nu pot exista în afara limbii care le-a zămislit şi prin care se-ntrupează nu gestica lor, care este cea obişnuită a haiduciei, cu pistoale, răpiri, deghizări şi cavalcade şi mânăstiri, ci spiritul lor, acest mod existenţial al satului românesc, tradiţional, în care raţiunea realistă cea mai ascuţită trăieşte în armonie cu fantasticul, în care drama se reflectă în propria ei parodie, în care porecla devine personaj şi personajul poreclă, iar adevărul circulă mereu pe aripile fanteziei, fiind egal cu el însuşi, ca apoi, după legile niciodată ştiute ale eposului popular, să devină mit şi să intre în legendele locului.

De fapt, aici stă meritul social al acestei cărţi.În analiza subtilă, din interior, a unei lumi revolute, despre care s-a scris

prea puţin, şi atunci când s-a făcut, a fost văzută prin nişte ochelari care, cuprinzând totul, scăpau din vedere esenţialul. Adică spiritul ei care-o diferenţia net de toţi şi de toate, hărăzindu-i harul care-a făcut din folclorul românesc una din cele mai originale componente spirituale ale Europei.

RADU THEODORU

De pe acoperiş, Fancu văzuse totul. Întâi apăruseră, venind în goană, cinci călăreţi. În dreptul fântânii de peste drum descălecară.

— Barim caii să-i adăpăm, jupâne!

— Lăsaţi-i să crape! Vă cumpăr eu alţii!

Fancu se ghemui şi văzu cum unul ascunse caii într-o curte părăsită.

— Ptiu, fir-ar să fie de ţeapă! îşi frecă Fancu talpa piciorului, ţinându-se cu mâna cealaltă de coama acoperişului de şindrilă. Ce dracu vor să facă cu lanţul ăla? Ăştia trebuie să fie arnăuţi, după ţoale şi după arme, iar jupânul, după pălărie, sigur că-i de la oraş.

Arnăuţii legară repede un capăt al lanţului de la fântână de tulpina unui salcâm, îl întinseră de-a curmezişul drumului, acoperindu-l cu ţărână să nu se mai vadă, iar celălalt capăt îl trecură printre uluci, unde se ascunseră şi ei.

Fancu îşi roti ochii pe deasupra satului părăsit. Într-o margine de zare, din lanul de grâu se ridicau câţiva pomi singuratici. În spatele bisericii, sub râpă, începea pădurea din lunca Oltului. Biserica, destul de mică, în formă de treflă, avea pe dinafară ciubuce de teracotă frumos lucrate. Gardul dinspre drum era din pari bătuţi, pe laturi din nuiele împletite, iar pe marginea râpei, în loc de gard, numai mărăcini. Pe mormintele în paragină creşteau maci roşii şi cicoare albastră ; aidoma acestora, vopselele de pe crucile aplecate încă se mai păstrau.

Peste drum, jupânul cu pălăria îşi făcea vânt pufăind din lulea, cu ochelarii pe nas. Fancu vedea tăciunele din luleaua acestuia.

Din celălalt capăt al drumului, căruia din bătrâni i se spunea „Drumul Domnului de Rouă”, se auziră tropote de cai. Orăşeanul abia mai apucă să se ascundă după fântână. Doi

călăreţi veniră în goana mare. După haine şi arme, Fancu îşi zise că aceştia trebuie să fie haiduci. Arnăuţii traseră de lanţ. Caii se împiedicară şi se răsturnară în mijlocul drumului. Arnăuţii tăbărâră asupra lor. Amândoi haiducii se zbătură prin ţărână, doborâţi de loviturile celor patru.

— Pe ăsta-l vreau viu! Că el le e căpetenia.

— Şi cu ăstălaltul ce facem?

— De martori n-am nevoie!

Pe căpetenie îl prinseră cu lanţul de gât, iar pe celălalt îl loviră cu patul puştilor.

Fancu fu cât pe-aci să strige după ajutor, dar se temu să nu îl descopere ucigaşii. Îşi învinse frica şi vru să tragă clopotul, doar de-o auzi cineva să sară în ajutor. Însă călca în gol şi căzu pe scările dinăuntru. Ţinându-se de coaste, auzi jos în drum aceeaşi voce poruncitoare :

— În fântână cu el!

Când se ridică, şchiopătând şi se uită pe ferestruica lunguiaţă, cei cinci încălecaseră şi se pierdeau în praf, ducând cu ei căpetenia haiducilor.

Nu trecu mult şi Fancu auzi hărmălaie de glasuri dinspre capul satului, tot pe „Drumul Domnului de Rouă”, de unde veniseră şi cei doi. Când văzu puhoiul nesfârşit de oameni cu furci şi topoare, Fancu se apucă să tragă de funie.

— Ce l-a apucat pe ăla de trage clopotul joia? se ridică în şa unul din haiducii care mergea în fruntea mulţimii de ţărani.

— O fi vreun sfânt, zise unul dintre orăşenii ce purtau jobenuri negre de mătase, prăfuite.

— Nu e niciun sfânt astăzi! zise dintr-un car Popa Şapcă, răsucindu-se pe scândură, alături de ţăranul care mâna boii cu biciul.

Pe loitre şedeau nişte oameni ce mânjeau cu vopsea o lespede lungă şi lată cât tot carul. Pe faţa netedă a pietrei erau săpate litere. Întindeau nişte foi mari de hârtie şi le apăsau cu palmele, ca să se întipărească literele.

— Nu e decât mucenicul Timotei azi, dar ăstuia nu i se trage clopotul, că e prea mic, zise Popa Şapcă, trimiţând nişte oameni să lipească hârtiile acelea mari pe gardul bisericii.

— Nici de mort nu bate, că satul e pustiu.

— Ce ai, bă, de tragi clopotul? Care eşti? Dă-te jos de acolo!

Fancu scoase capul pe ferestruică şi le spuse ce văzuse mai adineauri.

— Poate-i mai ajungeţi din urmă! adăugă el.

Trei haiduci porniră în goană după ucigaşi. Nişte ţărani coborâră în fântână să scoată mortul.

— Noi acuma ce facem? întrebă un târgoveţ. Mai mergem sau ne lăsăm păgubaşi? Ăsta zice că l-au prins pe Iancu Coruia...

— Dacă am pornit, acuma mergem! răspunse haiducul Bîrlogea. Şi vedem noi cum o scoatem la capăt!

— De întors, şi aşa nu ne mai putem întoarce, că apucarăm să jurăm! zise haiducul poreclit Taure. Nu juraşi şi tu la Islaz? Păi atunci ce te mai dai de coadă într-o parte?

— Aduceţi-mi şi mie o scară, oameni buni! Că m-a-nchis pe dinafară.

— Ce bălmăjeşte ăla acolo? Cine te-nchise?

— Popa Claie.

— Ia lăsaţi-l, bă-n plata Domnului acolo, că o fi ştiut ăla de ce l-a-nchis! strigă Popa Şapcă şi ridică mâna să facă semn de pornire mulţimii ce se oprise.

Oamenii îl scoaseră pe haiducul aruncat în fântână şi îl întinseră pe jgheabul de lemn scobit.

— Ăsta e Păltineanu! zise haiducul Cucută şi îşi frământă în mâini căciula năduşită. Nu-i faci şi lui, părinte, o slujbă, cum se face? Că fu şi el frate de codru cu noi.

— Nu putem zăbovi. Să-l îngroape ăia din sat! Voi nu ştiţi cum e când moare unul? continuă el fără convingere. Al de sus se uită-n jos şi zice : „Asta e din parohia lui cutare. Ia să vedem noi cum ii face slujbuliţa”. Că îşi are şi el răbojurile lui şi-nsemnează pe fiecare popă câte botezuri a făcut, câte nunţi, câţi morţi... La judecata de apoi i le pune-n faţă : „Pe ăsta de ce-l dăduşi cu capul de cristelniţă? Astălantul de ce nu i-ai ciântat Isaiia pe glasuri?”

— Na, mai zi ceva dacă poţi! Ştie părintele mai bine cum e pă lumea ailantă! făcu unul din ţărani, care tocmai lipise pe obloanele cârciumii părăsite afişul tipărit pe lespedea din car şi îşi şterse palmele într-un şomoiog de câlţi. Ia mâna de pe

cornul boului, că nu e boul tău!

— Cuvioşia ta, eu nu mai zic nimic, spuse Cucută. Îmi iau fârtaţii şi pornim.

Pe ferestruica cu chenar de cărămizi, Fancu se uită câtă puzderie de suflete se înşira de-a lungul drumului. Mai întâi veneau nişte oameni cu brâuri de lână, înarmaţi cu sape, aşa cum apucaseră de pe câmp.

— Uite-i, bă, pe ăia din Gostavăţ, care scuipă-n palme când s-aruncă-n Olt! auzi Fancu pe unul dintre cei ce purta chimiruri de piele şi câte o furcă sau vreun cârlig de tras fân.

— Voi sunteţi, nepoate, din Brezuica, ăia de nu pusărăţi castraveţi, că ies strâmbi?

Cineva aruncă o vorbă slăvenaşilor încinşi cu bete înflorate şi veniţi cu topoare grele pe umeri, cum că aceştia ar fi tăiat pădurea ca să scape de ciori.

— Dar ce, bre, ca voi ăştia din Băbici, care v-aţi supărat pe popă şi-aţi mâncat de post?

— Nu cumva or pleca la război? se gândi Fancu şi strigă să i se pună scara.

— Să ţi-o puie cin-ţi-a luat-o! auzi un glas din tindă, iar altul îi spuse să stea acolo, că stă bine.

— De unde oţi fi, bă, de sunteţi aşa de-ai dracu? mai strigă Fancu. Parc-aţi fi din Dăbuleni!

— Părinte, veni în fugă unul, amărâtu ăsta, fire-al păcatelor, să vezi ce era să facă : era să lipească Costituţia, jumate hârtia dreaptă, jumate cu capu-n jos. Bine că băgai de seamă.

— Ho, bă vere, nu toată lumea ştie carte ca tine.

— Daţi-mi, bre, o scară! Ce naiba? strigă Fancu.

— Tacă-ţi gura, blestematule! se răsti Popa Şapcă tocmai când oamenii îl suiau în car pe haiducul scos din fântână.

Când porni carul, Popa Şapcă porunci să-l dea jos pe Fancu, apoi îl luă la întrebări :

— Ce-avuseră, mă, cu tine de te-nchiseră aici?

— Ce să aibă? N-avuseră nimic. Eu sunt zugravul bisericii. Şi mă-nchiseră fiindcă... N-are a face de ce mă-nchiseră.

Un haiduc îşi făcu loc printre oameni şi îl apucă pe Fancu de umăr :

— Ia zi, bă, cum arătau la faţă ăia cinci?

Fancu oftă cu privirea în jos. Printre ţăranii înarmaţi cu ce apucaseră din ogradă, ici şi colo doar de se vedea unul cu câte un par noduros sau vreo bâzdoacă mai îndemănoasă.

— Să-mi dea banii înapoi! zicea un ţăran, cu o leucă de la car în mână, iar cei adunaţi în jurul lui îl ascultau încuviinţând din cap că are dreptate. Dacă-mi dă banii îndărăt, eu nu mai am nimic cu el.

Câţiva se alăturaseră puhoiului numai cu un resteu de la jug într-o mână şi cu o azimă coaptă-n ţest, sub braţ. Ba unul din Fleştenoagele apucase din grabă să plece de-acasă numai cu un şirag de ardei pe aţă, în loc de merinde.

— Nu râdeţi, bă! Să vă văz cum o să mâncaţi voi oala aia de fasole fără ardeii mei!

— Ce faceţi, mă neamule, cu căruţa aia? Iar plecaraţi după iepuri?

— Lasă-i, vere, că ăştia sunt din Rusăneşti şi-i ştii că au harţag la mămăligă rece! zise altul cu o funie de ceapă la spinare.

Pe când ţăranii îşi încrucişau cu repeziciune vorba, Fancu le spuse haiducilor tot ce văzuse de pe acoperiş.

Apoi, în mijlocul drumului, haiducii îşi întinseră armele unele peste altele să jure că nu se vor lăsa până nu-l vor scăpa pe căpetenia lor şi îi vor prinde pe cei cinci ucigaşi.

— Acum, vrei nu vrei, trebuie să juri şi tu cu noi, Fancule! Că tu eşti singurul care i-ai văzut şi-i ştii.

Fancu le spuse că lui puţin îi pasă de treburile lor, că el, şi aşa, îşi are rosturile şi grijile lui.

— Hai, bă, că poate omul vrea ceva-n schimb şi de-aia se lasă greu! zâmbi plin de înţelegere Bîrlogea. Ia zi, neică, zi, că ne-apucă iarna!

— Păi să-mi daţi ce v-oi cere eu. Când v-oi cere! răspunse Fancu.

— Dacă nu e viaţă de om, da! Orice!

— A, nu! scutură din cap Fancu. E o sticlă...

— Cum, mă? Ce sticlă?

— O sticlă! Vă spun eu, când o fi, ce şi cum.

— Tu trebuie să fii nebun, dar ne legăm! Că n-avem de unde găsi altul mai zdravăn la cap. Auzi, mă, cică o sticlă! Nu

degeaba l-au închis ăia acolo.

— Da, bre, dar cine ştie ce-o fi-n sticla aia? Că ăsta o fi smintit, dar prost nu e, dacă putu să iasă din mâna lui aşa zugrăveală. Nu fuseraţi înăuntru-n biserică să fi văzut ce târnă de cireşe a făcut pe perete. Zici că acum le culeasă din pom. Cireşele alea drăgănele nu le uit nici când oi muri. Erau altoite, mă? Cu tine, zugravule, vorbesc.

Deasupra puştilor încrucişate, Fancu întinse palma să jure şi el.

— Păi, nu! Cu mâna goală jură numai căpeteniile. Trebuie să ai măcar un cuţit în mână!

— Cuţit? Niciodată! făcu Fancu şi întinse o pensulă de-a sa.

— Ce faci, mă, cu mătăuzul ăla? Ţine colea un resteu! După ce se legară prin jurământ, porniră mai departe cu întregul puhoi de oameni după ei.

În cale întâlniră nişte clăcaşi care nu terminaseră de împrăştiat bălegarul pe câmp, dar şedeau la umbra căruţelor.

— Noroc, bă, să vă trăiască caii!

— Ce să ne trăiască, că nu-s ai noştri! răspunseră clăcaşii ridicându-se cu pălăriile de paie zdrenţuite în mână.

— Voi ce staţi, mă, acilea ca duşii de pe lume?

— Stăm, părinte, săru-mâna. Că mai bine să stăm degeaba, decât să muncim degeaba.

— Vreţi, mă, pământ? Haideţi cu noi! Nu vreţi, staţi dracului acilea! strigă unul către ei.

— Când e la o pomană, cine merge cu vântul din spate, nu oboseşte! se scărpina în cap clăcaşul care părea să fie mai mare între fraţi.

— Ce ne pierdem noi vremea cu ăştia care le e năcaz că nu se află păsări fripte-n parii gardului? Rămâneţi cu Dumnezeu, fir-aţi ai dracu!

— Ce zici, frate-meu? Să ne luăm şi noi după prostimea asta multă? Că sunt de-ai noştri! Ce-or păţi ei, om păţi şi noi!

— Da, dar unde ascundem noi furcile ăştea, să nu ni le fure careva?

— Păi cum o să le lăsăm acilea? Nu vezi ce topoare au ăştia?

— Hai cu căruţa mai repede, să nu ne pierdem de ei!

Toate ca toate, dar pune şi tu ochii pe un topor mai de Doamne-ajută! Chiar şi-un cuţit mai ca lumea, vezi ce poţi!

Pe drum, Popa Şapcă şi haiducii îl întrebară pe Fancu cu cât se tocmise să zugrăvească biserica.

— Mă-nţelesesem cu popa Claie să-mi dea o... sticlă. Sticla de vă spusei adineauri. Şi care acuma trebuie să mi-o găsiţi!

— Bă, fir-ar ea de sticlă! Ce sticlă o mai fi şi asta? Fancu le spuse cum popa Claie din Băbici ţinea atât de mult la sticla aceea, încât se răzgândise şi nu voia să i-o mai dea.

— Zicea că n-o mai găseşte unde-a pus-o. Iar ţârcovnicul zicea că am furat-o eu. Să vezi ce s-a făcut popa foc! Cică : „Nu ţi-o mai dau pe Filica”. Fata lui, adică. Zicea că dacă-i furam fata, poate m-ar fi iertat, însă dacă i-am furat sticla... Mai bine i-o furam!

— Pe Filica? Aoleo, de ce nu fusei eu zugrav în locul tău?

Fancu le spuse că ţârcovnicul îl prinsese fluierând în timp ce zugrăvea.

— Ce ai cu mine? i-am dat eu peste nas. Treaba mea. Nu le spuse însă că ţârcovnicul, care uneori descuia biserica să controleze ce a mai pictat peste zi, alergase în toiul nopţii să-l pârască la popa Claie :

— Scoală, părinte, să vezi ce-a făcut procletul din Maica Domnului.

A doua zi îl aşteptase popa în altar cu un ciumag.

— Cum am făcut-o, părinte? Că uite seamănă cu fata dumitale!

Când s-a dumirit popa Claie că o zugrăvise pe fata sa în chip de sfântă Fecioară, s-a bucurat de i-au dat lacrimile.

— Ia du-te şi râneşte la porci! i-a spus atuncea ţârcovnicului.

L-a poftit pe Fancu acasă la el, la Băbici, au băut împreună pe prispă un clondir de zaibăr şi tot îl lua pe departe, spunând că ar fi gata să-şi împrumute şi el obrazul ca să-l facă în chip de sfântul Ioan Gură de Aur sau măcar în chip de evanghelistul Luca.

— Când s-a văzut popa Claie că l-am pus la Cina cea de taină în chip de sfântui Andrei muşcând dintr-un ciortan de miel n-a zis nimica. S-a făcut că nu pricepe că e el. Dar m-a

luat la rost, că de ce am făcut apostolii dând cana peste cap. „Păi dacă erau apostoli, cum, ei beau fără să ducă cana la gură?” m-am ţinut eu tare. „Dar de unde ştii tu ce fel de vin era ăla?”. Auzi, bre, ţârcovnicul mi-a mai şi scos vorbe că eu şi cu Filica... nu ştiu ce şi nu ştiu cum... Minciuni de-ale lui. Că nici n-a fost aşa. Atâta doar că venea de-am zugrăvit-o. Dar încolo... nimic.

Bîrlogea spuse că el îl ştie pe ţârcovnic.

— A vrut şi el să se facă zugrav la vremea lui. Dar neşte zugravi cică i-au spus că dă cu pensula parcă ar da cu tesla şi l-au trimis la tâmplărie. Acolo n-a făcut altceva decât coşciuge, că dădea cu tesla, parcă ar fi dat cu sapa. Dar nici de sapă nu fu bun la gropari. Şi uite-aşa, din calfă de gropar, făcu ce făcu, că ne trezirăm cu el ţârcovnic.

Pe drum întâlniră nişte oameni din Comanca şi îi chemară să vină şi ei, că se dă pământ la toată lumea.

— Să dea cui nu are! Dar noi avem ceva pogoane.

— Da, bre, dar cică acuma o să-i pună la dări pe toţi deopotrivă! strigă la ei un haiduc. Că le ia rangurile la boieri. Nu numai că le taie din moşie.

— Dacă e pe-aşa, atunci eu unul vin! Să plătească bir şi conu Ciolac! Nu numai eu. Hai, mă, şi tu cu mine, că te ia mama dracului!

— Aşa, aşa! Deopotrivă! răspunseră mai multe glasuri.

— Pentru cine zugrăveai tu, mă, biserica aia părăsită într-un sat pustiu? îl întrebă unul dintre haiduci, singurul care avea o barbă mare, stufoasă şi era ştiut sub numele de Liucimir.

Fancu le povesti cum că ţăranii bordeiaşi din acel sat fugiseră de pe pământul boierului Piţulescu, iar acesta îl rugase pe Lache Papidon, căpetenia poterii si comandir al închisorii de la Caracal, să-i aducă înapoi pe ţăranii ascunşi în bălţile Dunării. Îl întrebase boierul şi pe popa Claie ce să facă, fiindcă rămăsese pământul pârloagă. Popa Claie îl povăţuise să se împace cu oamenii şi să-i cheme cu vorbă bună. Iar ca semn al împăcării, să dea şi el bani pentru zugrăvitul bisericii.

Haiducul Tavă îi spuse lui Fancu ce aflase el de la baba Floarea, care era găzduitoare de haiduci. Baba îi spusese că Lache Papidon vrea să şi-l însoare pe Tăchiţă al lui cu Filica.

— Cum o să se mărite Filica cu ăl sac de paie? Nu-l ştii pe Tăchiţă ? Mălai mare. Face bolboroci la gură când vorbeşte.

Tavă însă zicea că dacă i-a spus baba Floarea, aşa este. Fiindcă baba ştia chiar de la Papidoanca, mama lui Tăchiţă.

— Papidoanca numai la baba Floarea merge să-i ghicească. I-a ghicit şi când i-a zăcut băiatul de lingoare, când s-a jurat mă-sa că dacă o scăpa, îl dă la popi. Că de-aia l-a dat de-l scoase popă.

— Bine, dar ta-so cum s-a-ndurat? Că el e mai băţos şi credeam că are alte gânduri cu fi-so.

— N-avu-ncotro. Cu nevastă-sa nu se putea pune. „Fă-te, bă, popă, că de altceva tot nu eşti bun! cică ar fi zis ta-so. Meserie uşoară. Dacă aveam ţinere de minte, popă mă făceam şi eu. Popă, că mănâncă şi după viu şi după mort.”

Dinspre Caracal sosi în goana calului haiducul Obogeanu, cu vestea că Lache Papidon adunase potera.

— Ne ţine calea-n capul oraşului şi cică n-o să punem piciorul decât dacă trecem peste trupul lor. Cică ce să caute ţăranii în oraş? Iar conu Ghiţă Magheru cică să nu vă opriţi, că dacă nu ne lasă ăia, scoate el Caracalul din oraş şi-l aduce-ncoa!

— Pai cum vine asta, bă?

— Lasă, cumnate, că dacă nu pricepi tu, nu e nicio pagubă. Uită-te la mine şi ce oi face eu, aia să faci şi tu. Mai bine vezi să nu scoţi ochii la cineva cu coasa aia!

În Călindarul cuvioşiei sale, popa Claie din Băbici a scris cu pană subţire, după cum obişnuia să pună negru pe alb toate câte se petreceau, ca să nu se piardă în uitare:

„Cică la Caracal lumea era în fierbere. Se zvonise că vine prostimea de la islaz şi vrea să intre să pună mâna pe prefectură. Iar conu Ghiţă Magheru prefectul nici nu se sinchisea. Că se vorbiseră cu el dinainte. Conu Lache Papidon mi-a spus după aia că ba chiar el era în capul lor : conu Ghiţă Magheru. Tot aşa cică şi căpitanul Pleşoianu, comandirul garnizoanei de dorobanţi de-acolo, că trecuseră de la început de partea revoluţiei. Dar Lache Papidon s-a ţinut băţos, că la Islaz conu Eliad Gură-bogată le-a citit Costituţia că o să dea drumul la robi să fie slobozi. Iar Popa Şapcă ăsta al lor îl ştiu,

e din Celei. Şi nici nu e cine ştie ce de capul lui. Drăcuie şi-njură la tot pasul. Mi-a spus mie un om de acolo de la el din parohie cum a ajuns de s-a dat cu ăştia cu Islazul. Cică umblară dascălii să caute popă prin toate satele, să le blagoslovească Costituţia când or citi-o la lume. Atuncea când veniră să mă-n-trebe şi pe mine, de-i luai la goană. „Vă găsiră̆ţi voi filoscoşi să-ndreptaţi lumea cu umărul. Cine dă vreun ban pe ce spuneţi voi, mă coate goale?" Şi-l găsiră pe Popa Şapcă. „N-aveţi cine să vă sfinţească Costituţia? cică ar fi zis popa. V-o dau eu, bă fiilor" Că aşa vorbeşte el. Uite-aşa ajunse Popa Şapcă de-l făcură guvern şi pe el ca pe ăilalţi, oameni cu carte altminteri şi de la Bucureşti. I-o fi fost şi lui lehamite, că de ce a nemerit parohia aia proastă. Ăla e clopot ce au ei? Sunt nişte calici. Să nu strângă el bani de un clopot, hai, nu chiar ca al meu, dar măcar pe jumătate. Sau poate o fi şi adunat banii şi de aia s-o fi-nhăitat cu zavergii, ca să fugă cu banii, că dacă n-avea nici fată de măritat ca mine, în ce să bage banii? I-o fi jucat la cărţi la Caracal. Că altminteri ce tot căuta el mereu la oraş? Cică negustorii îşi trăseseră obloanele la prăvălii pe strada Mare şi la dughene. „Vine prostimea peste noi, vine prostimea!" ţipau toţi şi se dădeau de ceasul morţii. Ba unii au pus slugile să bată scânduri la ferestre, că nu se ştie. Şi şi-au închis fetele în casă, că ăia erau în stare de orice. Parcă eu n-am ţinut-o pe Filica ascunsă-n odaia din fund, până au trecut ăia atunci de la Islaz? Li s-a rupt osia de la car, de le-a mers şi vestea."

În vremea asta, nişte babe din Slăveni stau pe buştean în faţa porţii şi fac cusături înflorate la nişte cămăşi.

— Cum era să-şi dea popa fata, dadă Leanţă, după un zugrav? După ce că i-a furat sticla... Dar eu zic că tot popa a scornit că i-a furat-o, ca să nu-i mai dea bani şi nici fata.

— Dar cu fata ce are de gând, bia Petruţo?

— O mărită cică după Tăchiţă al lui Papidon, de-l aduce popă la biserica din Risipiţi. De-aia o şi zugrăveşte.

— Dar barim o fi cu carte popa ăsta tânărul? Că de smerit, am auzit că e mai rău ca o fată mare, cum i-ar şade bine unui popă, zise altă babă care se trăgea de scrântitură la gleznă cu talaj.

— Fugi, ţaţo, d-aci! Ce popă e ăsta, când ta-so este agă de poteră, închide oamenii şi-i trimite la ştreang...

În satul vecin, la Brezuica, alte babe deapănă borangic de pe gogoşile viermilor de mătase.

— Popa Claie ce s-a gândit 'mnealui? Ce să-i mai dea el sticla lui Fancu, zugravul? Mai bine să-l înşele. Dar cum? A pitulat sticla-n şira de paie. Însă ţârcovnicul, cum se ţine el umbră după popa, ca scaiul de coada oii, îl văzu. Şi dacă-l văzu unde-o ascunse, i-a furat sticla ţârcomnicul din paie şi a dat vina pe Fancu.

— Dar ce-au înnebunit cu toţii, Dumitro, pentru o sticlă?

— Sticlă, dar ce sticlă!

— Ai, fătălică, auzâi că popa cam obişnuia să se uite pe gâtul sticlii înăuntru si ghicea faptele.

— Popa să ghicească? El doar ceteşte! Că ghicitul e obicei diavolesc. Nu l-aţi auzit atuncea când a afurisit-o pe baba Floarea că de ce ghiceşte?

— Taci, că lui îi era năcaz că de ce i-a dus Lina curca aia, iar lui numai o raţă. De-aia nu vroia să-i dea sticla, că el în ce mai citeşte?

— Dar de unde? Sticla o ţine şi-acuma popa la el, că-l fereşte de draci. Nu se desparte de sticlă, mai bine şi-ar scoate un ochi!

— Aşa care va să zică? Păi eu am auzit că ţârcomnicul vându sticla unuia de nu-l ştie nimeni cine o fi, că de pe la noi nu era. Unul cu neşte zarţale de sârmă pe ochi şi cu lulea şi cu o pălărie dreaptă, neagră.

Haiducii tocmai se apropiau de marginea Caracalului, iar mulţimea venea după ei cam la o bătaie de puşcă.

În mijlocul drumului se ivi un târgoveţ care îi întâmpină cu un mănunchi de flori.

— Ce-o fi cu ăsta? se priviră haiducii nedumeriţi. Târgoveţul, văzându-l pe haiducul Taure că era cu un cap mai înalt decât toţi, îi întinse florile şi-i spuse : „Bun venit”.

Taure, fără să mai stea pe gânduri, îi trânti florile în ţărână şi-l luă la palme.

Abia îl scăpară pe târgoveţ din mâinile lui.

— Ce-avusărăţi, mă, cu mine, că eu eram de partea

voastră!

— Păi de ce nu zisăşi aşa, mă tată? Acuma, iartă-mă şi matale!

— Te iert cu capul spart. Mai uită-te în cine dai!

Poteraşii lui Papidon rămaseră cu gura căscată în spatele barierii, uitându-se la orăşenii care veneau să întâmpine mulţimea cu flori.

— Ce e, nea Papidon, cu steagul ăla? zise un poteraş.

— Ăştia sunt puşi pe fapte mari. S-a umflat tărâţa-n ei.

— Lasă puşca jos, că uite-l şi pe conu Ghiţă Magheru, zis Frunte-lată, s-a dat cu prostimea. El este cine e. Şi nu ne putem atinge de el. Doamne fereşte de-un război!

Haiducii făcură praf prăjina care oprea intrarea ţăranilor în oraş.

— Ne aşteptaţi pe noi, mă împiedicaţilor, strigară ei la târgoveţi. N-o puteaţi fărâma şi singuri?

— O făcurăm şi pe-asta! veni să le strângă mâna căpitanul Pleşoianu, comandantul garnizoanei din Caracal. Izbânda e de partea noastră.

— Păi cum, cu asta gata? făcu ochii mari haiducul Corbaru. Bine, dar din ce spuse conu Eliad Gură Bogată colo la Islaz, din hârtia aia de ne-o ceti, eu înţălesăi că acuma o să fie mai ceva ca atunci cu Tudor la Padeş.

-— Stăi, bre, că treaba asta abia putem spune că o-n-cepurăm. Ho, să izbândim şi la Craiova. Pe urmă să pornească şi ăilanţi la Bucureşti, asemenea nouă acilea.

— Care va să zică, o să dăm pe gârlă toate belelele şi-o să vină pe apă tot binele de şi-l doreşte românul? făcu Tavă.

— Care va să zică şi careva să tacă! îi dădu peste gură Obogeanu. Tu ţi-oi fi uitat undiţa şi minciogul la Olt. Ia haideţi cu mine să vă duc eu „La trei noroace”! Taure, dacă dai de băut, nu te mai spunem la nimeni că-l bătuşi pe ăla cu florile.

Haiducii ridicară prăjina, trecură şi o puseră la loc, nestingheriţi de poteraşi. Se despărţiră de mulţime. Fancu ajunse odată cu ei în crâşma „La trei noroace” din Caracal.

— Jupâne Iordache, ia zi! Poţi să ne frigi ceva oleacă? Şi până una alta, neşte vin, d'ăla ştii matale!

— Nu mai am decât dintr-ăla care beau eu. Şi e cam vechi.

— Aşa, nea Iordache! D'ăla să fie!

— Dacă e de la gheţărie, aveţi ceva-mpotrivă?

— N-avem încotro, nea Iordache. Dar ştii... zise haiducul Şoimu, frecându-si pântecele.

— Să fi nimerit şi voi nu vinerea! Neşte cârnaţi uscaţi vreţi?

— Cârnaţi! Că şi cârnaţii tot pentru alihneală sunt lăsaţi.

— Ştii, ca ăla care zice : „îmi dete naşul un vin, ş-ăla vechi, neşte măsline, ş-alea negre, neşte cârnaţi uscaţi tun”.

Abia băuseră primul rând de căni, că în cârciumă intră taraful „Trei sarmale” alcătuit din Basangeac, Halimonte şi Zambilă.

— Cine-i puse pe ăştia să vină? Acum cum o să ne mai dezlipim noi de-acilea?

Alde „Trei sarmale” cântau cu foc :

„Oltule, pe malul tău,
Creşte iarbă şi dudău”...

Fancu le povestea haiducilor pentru a nu ştiu câta oară ce văzuse de pe acoperiş. Pe drum îl puseseră să le arate cu care dintre cei de faţă se asemănau ucigaşii. Unul, la ochi, parcă era cam ca ăla de colo. Altul avea un nas ca al ăluia. Celălalt nişte urechi ca ale ălui cu furca. Buza lu' ăla aducea cu a unuia ochenat şi cu mustăcioară.

Pe orăşeanul cu oala aia neagră în cap care avea neşte zarţale de sârmă pe ochi nu-l putea asemui cu nimeni.

— Pe ăla nici n-o să-l putem găsi aşa uşor dacă nu seamănă cu nimeni barim la ceva.

— Ce zugrav eşti tu, mă, zise Bîrlogea, că nu pui mâna să-mi faci chipurile lor cu văpsea. Uite colo părete alb!

— Şi eu care credeam că sunt singurul om deştept la masa asta, făcu Fancu şi îi strânse mâna lui Bîrlogea. Nea Iordache, neşte văpsea, din întâmplare...

— Gata, mânca-ţi-aş ochii! O oală de văpsea la masa din colţ!

Vopseaua adusă de-un băiat de prăvălie rămăsese de la vopsitul tocăriei, iar pensula era prea mare. Dar aşa cum erau, Fancu se apucă să schiţeze pe perete chipurile celor

cinci ucigaşi.

— Bă ţigane, ţine hangul după mine! răcni Taure la Basangeac.

„Pe ciocoi i-am împlinit,
Caţaonii i-am belit,
Pe săraci i-am miluit”.

— Ho, bă, că mai mult gura e de tine!

Crâşmarul sări ca ars, că de ce mânjeşte pereţii abia văruiţi de Paşte.

— Lasă-l, jupâne, că mi-a cerut mie voie! îl apucă Liucimir pe crâşmar de cureaua nădragilor.

— Aa, dacă-i pe-aşa, în sănătatea dumitale! ridică Iordache cana cu vin ce i-o puse în mână haiducul Ţară Lungă.

Cei trei haiduci plecaţi pe urmele ucigaşilor nu izbutiseră să-i ajungă, aşa că veniră la Caracal şi îi găsiră pe ceilalţi fârtaţi ai lor la crâşma lui Iordache.

Crâşmarul spuse că pe patru dintre ucigaşii pictaţi de Fancu parcă i-a mai văzut cândva, însă pe cel cu joben şi cu zarţale de sârmă pe nas nu-l văzuse niciodată. Încroznatu clătină din cap cu neîncredere :

— Cai verzi pe pereţi!

Liucimir scoase pistolul şi nimeri între sprâncenele celor zugrăviţi.

— Ho, bă! că strici peretele! îi dădu peste mână Bîrlogea.

Rămase neîmpuşcat numai chipul celui cu ochelarii cu rame de sârmă. Îl rugară pe crâşmar să lase peretele aşa şi să bage de seamă dacă îi recunoaşte cineva. După aceea, când îl întreba cineva ce e cu acele chipuri, el răspundea plictisit : „Cai verzi pe pereţi”. De recunoscut încă nu îi recunoscuse nimeni, iar crâşmei îi rămăsese numele „La caii verzi pe pereţi”.

Plecând de la crâşma lui Iordache, haiducii trecură prin faţa agiei, unde erau şi beciurile închisorii. Tavă zise că el nu pleacă mai departe până nu ia cu el poarta de la odăile poterii.

— Te-ai scrântit de tot! îl apucă de mânecă Corbaru.

— Nu, bă, aşa mi-a spus căpetenia alaltăieri să fac. Până una, alta, Taure înşfacă singur poarta şi o scoase din ţâţâni, încalecă pe cal şi plecă la trap cu poarta în spinare. Armaşii şi poteraşii dinăuntru se luară după haiduci, trăgând focuri de armă. Pe câmp, înspre Cezieni, armaşii strigară după ei să le dea poarta înapoi.

— N-avem nimic cu voi, că nu ne-a dat nimenea vreo poruncă. Poarta daţi-ne-o şi duce-vă-ţi dracului!

— Vă dăm poarta dacă ne spuneţi unde este Papidon! strigă Spătosu.

Un armaş descălecă şi veni fără arme, mai aproape de haiduci, ca să se tocmească cu ei.

— Mai bine spune-ne unde-l găsim pe Tăchiţă! zise Fancu.

— Păi ce să facem noi cu năvlegul ăla de fiu-so? spuse Taure, răsucindu-se spre Fancu.

— Cum ce, bă? Cum ce? se răsti Fancu la el. Poate dă de dracu careva şi ajunge la zdup. Şi atuncea să-mi spui tu mie ce-i dăm noi lui Papidon în schimbul vieţii tale?

Aflând că băiatul lui Lache Papidon se găsea la schitul Hotărani, haiducii le dădură armaşilor poarta şi porniră să-l scoată pe Tăchiţă de acolo. Rămaseră în marginea pădurii, iar Bîrlogea se duse la schit, unde-l găsi pe Tăchiţă luptându-se cu o lingură de lemn într-o oală de fasole.

— Mă trimeasă conu Lache să-ţi spui că trebuie să fugi grabnic, să te ascunzi la mânăstirea Căluiul, fiindcă vor neşte haiduci să te răpească.

Tăchiţă se îngălbeni de frică. Îşi scoase calul din grajd şi-l rugă pe Bîrlogea să îl însoţească până la Căluiul.

— Nu-ţi fie frică, conaşule, că uite luna luminează ca-n palmă!

— Mie, frică? Cum să-mi fie frică, când tata este cine este? Nu mi-e frică, dar nu ştiu drumul. De-asta-mi e mie : drumul nu-l ştiu. Matale trebuie să-l ştii!

— Păi nici eu nu-l ştiu, ridică din umeri Bîrlogea.

— Eh, ce dacă nu-l ştii? Amândoi poate-l găsim mai uşor!

Porniră călare prin noapte. Luna lumina drumul şi aproape că îşi vedeau umbrele. Ajunseră la un pod de lemn peste un râu. Tăchiţă îi spuse lui Bîrlogea că el nu calcă pe

pod.

— Du-te matale, de vezi să nu fie cineva sub pod!

— Eu mă duc, conaşule, dar cu cine rămâi tălică singur în drum?

Bîrlogea îl duse la mânăstirea Dragobetele.

— Gata, conaşule, uite că ajunserăm la Căluiul.

Tăchiţă îi dete un bănuţ de aramă.

Haiducul râse în urma lui şi se duse să dea bănuţul călugărului de la poartă. Bătrânul schimnic rămase nedumerit, fiindcă îl cunoştea pe Bârlogea la fel de bine ca şi pe ceilalţi fârtaţi de-ai lui, ca pe nişte oameni de-ai casei, mai ales că aurul şi giuvaerurile adunate în folosul ţăranilor le ţineau în păstrare la stareţul Ambrozie.

După ce Fancu plecă cu haiducii, Filica popii se dusese la baba Floarea să-i dea în bobi, ca să-i spună despre Fancu unde e şi ce are de gând.

— Cu gându', cu sufletu' e la tine. Ţi se arată cu temei. Dar gândul lui e tăiat în două. Un glas îi zice „hăis", un glas îi zice „cea". E la o îmbulzeală de oameni mulţi, dar e singur. Şi-l pasc primejdii o mie. Uite, ăştea sunt primejdiile! Dar până la urmă le dă la spate. Însă prin ce trece! I se arată cu soare. Ce de soare are băiatul ăsta! Uite iar primejdiile ăştea negre. Şi stă unul să-i mănânce capul. Şi o scară îl duce-n sus, îl duce-n jos. Uite, acilea e slăvile cerului, acilea măruntaiele pământului. Să-ţi facă baba şi neşte descântece?

„Luna albă când răsare,
Filica plânge-n cărare.
Luna albă când coboară,
Pe Fancu doru-l omoară..."

Baba îi spuse că va potrivi ea să iasă toate bune. Îi mai dădu nişte buruieni şi nişte sfaturi, apoi o trimise acasă, îmbărbătând-o că de acuma o să aibă de trecut prin grele încercări. Îndată după plecarea ei, baba Floarea trimise vorbă la bunica lui Tăchiţă printr-o femeie care avea drum la Comanca, să-i spună că l-a visat rău pe Tăchiţă, să o peţească în grabă pe Filica, că s-ar putea să i se întâmple cine ştie ce.

Bunica de la Comanca îi trimise şi ea vorbă mamei lui Tăchiţă printr-o nepoată, să-l pună pe bărbatu-său s-o peţească mai stăruitor pe Filica pentru Tăchiţă al lor.

Când Papidon află că băiatul îi fusese luat de un necunoscut spre a fi dus la Căluiul, iar acolo încă nu ajunsese, pricepu că fiul său fusese răpit.

— Nemaipomenită baba asta! Cum i-a spus ea, aşa s-a întâmplat. Acum dac-o peţesc pe Filica, degeaba mi-ar da-o popa Claie. Până îl găsesc eu pe fii-meu, las' că ştiu eu ce am de făcut.

Veni la Băbici, la popa Claie, într-un rădvan tras de trei perechi de cai şi însoţit de mai mulţi poteraşi călări.

— Te-ai hotărât, părinte? Ce faci, te încuscreşti cu mine sau laşi să-ţi răpească haiducii fata?

Popa îi dădu un răspuns cam în doi peri : să aştepte până s-or mai limpezi lucrurile.

— Înţălepte vorbe ies din gura matale. Că acuma, cu vremurile ăştea turburi, nu ştii la ce să te mai aştepţi de la gloatele ăştea de mojici. Cică s-a ivit revoluţia şi la Potelu, la Ianca, Hotarul, de nu mai vrea nimenea să iasă la muncile arendaşului. De Vasile al lui Scatoalcă auzişi? Ala din Ţuguieşti, care luă mai an moşia Otaşniţa. Îi secerară în silnicie o tarla cu grâu d'ăla cârnău mustăcios, de-l pusese astă-toamnă. Până şi la Rusăneşti, colea, ce e-n stare să facă clăcaşul? Ce crezi? Trecură vitele aşa prin arăturile propităţii. Ieri. De ce? Ca să driguie-n picioare recolta până nu e adunată. Şi ce orz mucheriu avea, măiculiţă. Iernatic! Acum o săptămână trecui eu pe acolo şi uite-asa se legăna.

— Dar ce le-a venit, sfinte apără, că şi acilea la noi îi găsiră pe toţi cu mâinile-n sân, nici în ruptul capului nu vrea măcar unul să puie mâna la secerat pe prisoasele Piţulescului. Nici oamenii, nici femeile...

— Să-ţi spun eu ce e : se-mpotrivesc la-ndatoririle propitariceşti. Asta e!

— Bine, frate, înţeleg că nu vor să mai dea dijmă, că deh! mai erau şi dijmari care dijmuiau îndoit. Dar claca? Dacă clăcaşii nu mai catadicsesc să mai clăcuiască, cine mai munceşte pământul?

— Păi şi eu tot aşa zisei, cuscre! De-aia şi eu...

— Uite ce e! De unde până unde te încuscrişi cu mine până nu se aleasă zarul din urdă?

Papidon îl domoli cu vorba şi chiar încercă să-l convingă să o trimită pe Filica undeva, la adăpost, pentru o bucată de vreme.

— Dar eu nu am bani de plătit diligenta.

— Păi eu de ce crezi matale că venii cu rădvanul? Că drumurile, vai şi amar ! Nu mai cutează omul să scoată piciorul afară din ogradă.

Popa se duse să o cheme pe Filica, dar Filica nicăieri. O căută pretutindeni şi nu o găsi. Îl trimise pe ţârcovnic să vadă dacă nu s-o fi dus în vale la cişmele sau poate pe luncă după ăi purcei. Lui Papidon îi spuse să mai aştepte o ţâră, că a trimis-o cu treabă în vale la grădini şi scoase un clondir cu vin de razachie, ca să mai treacă vremea până o va găsi ţârcovnicul.

Când Filica se întoarse acasă, Papidon o duse cu rădvanul la bolniţa Afumata şi o lăsă în seama maicii egumene Tecla. El îi spuse neveste-si că trecuse şi pe la Tăchiţă.

— Toate bune, sănătos voinic! o minţi el şi coborî în pivniţă să se îmbete.

— Mai lasă dracului băutura, că te-ai rătutit la cap, de ţi s-au întunecat minţile.

Auzind-o că vrea să trimită un armaş cu nişte baclavale la schitul Hotărani pentru Tăchiţă, Papidon găsi repede o minciună :

— L-am dus de la Hotărani, că prea era în drumul multora schitul. L-am trimis cu un om al meu să stea la loc ferit, unde nu-l ştie nimenea. Eh, unde! Treaba mea unde l-am pus să stea! la nu le mai şti tu pe toate, gură spartă ce eşti! zbieră Papidon şi mai dădu peste cap o cană cu vin, să-şi înece necazul.

În ziua de duminică, haiducii ajunseră la Craiova, puţin înaintea mulţimii care venea cu capii aleşi la Islaz. Comandirul Vlădoianu pusese arnăuţii şi oştenii să străjuiască pentru a nu lăsa mulţimea să intre în oraş. Haiducii dădură năvală pe uliţele prăfuite, îndreptându-se chiar spre casa lui Vlădoianu,

înconjurată de arnăuţi cu arme de foc şi de slugi cu ciumege şi bâzdoace.

Întâmpinaţi cu împuşcături, haiducii se risipiră pe uliţele din apropiere. Găsiră în faţa unei cârciumi un car cu boi, încărcat cu droburi de sare. Desjugară boii şi îi puseră de-a-ndoaselea, cu botul înspre car. Oamenii ieşiră din crâşma, dar văzând ce arme aveau cu ei, rămaseră în prag.

Haiducii duseră carul, împins de-a-ndoaselea de boi, până în dreptul porţilor mari de la curtea lui Vlădoianu. Plesniră boii cu biciul, împinseră şi ei cu mâinile. Izbiră porţile. Nu se rupseră.

— Ss, tu-ndărăt!... Ha'nc'o dată! Acuma, toţi! Porţile săriră în lături, iar carul pătrunse în curte.

Haiducii risipiră groază printre arnăuţii care nu mai nimereau să îşi încarce puştile şi printre slugile înarmate cu ce apucaseră din ogradă.

La auzul împuşcăturilor, alţi arnăuţi şi oşteni veniră de prin mahalalele învecinate şi îi atacară din spate. Neavând încotro, haiducii încolţiţi sparseră uşile şi pătrunseră în casă, unde se adăpostiră trăgând prin ferestre, de după perdele. În vremea asta, puhoiul de oameni, împreună cu capii mişcării aleşi la Islaz, pătrunse prin bariera Craiovei, unde straja rămasă nu îi putu împiedica, şi înaintară nestingheriţi. O parte din arnăuţii şi oştenii ce îi ţineau pe haiduci împresuraţi dădu fuga să îi ajute pe armaşii de la agie să împiedice mulţimile de-a ajunge la prefectură.

Sumedenie de craioveni se alăturară. Ţăranii scoaseră pietrele din pavajul străzii şi începură să arunce în oamenii stăpânirii, punându-i pe fugă.

— Huo! Oarba! Huideo!

Zbirii îşi căutară scăparea care încotro, dar cei mai mulţi se ascunseră în curtea agiei, la adăpostul zidurilor groase. Văzând cum pe deasupra capetelor puzderiei de oameni, furci, coase, topoare, fremătau valuri-valuri ca un lan de grâu, dorobanţii nu mai cutezară să facă ceva cu puştile, de teamă să nu îi îndârjească şi mai tare pe răzvrătiţi.

— Toate ca toate, numai de n-ar pune foc! erau îngrijoraţi armaşii.

Haiducii nu pierdură prilejul şi scăpară din împresurarea

arnăuţilor şi slugilor lui Vlădoianu.

A doua zi, Vlădoianu adună pe toţi oştenii, armaşii, arnăuţii şi slugile de încredere ale boierilor craioveni şi îi asmuţi să scoată mulţimea din oraş.

Mai târziu, când Fancu va fi în închisoare, avea să povestească celor din temniţă că atunci, la Craiova, el a fost alături de haiduci în fruntea mulţimilor, când au ridicat tricolorul. Şi că el a fost primul care s-a repezit cu toporul când conu Ghiţă Magheru zis Frunte-lată, cu câteva vorbe meşteşugite, a îndârjit norodul asupra zbirilor stăpânirii şi a strigat „dreptate, frăţie”! Aşa avea să spună Fancu mai târziu. Însă nu din cauza aceasta avea să fie prins şi închis după cum reiese din Călindarul lui popa Claie.

În încăierarea de la Craiova, Liucimir izbi cu atâta furie în dreapta şi în stânga, încât nu băgă de seamă că se răzleţeşte de ceilalţi haiduci.

— Ce s-o fi-ntâmplat, mă neiculiţă, cu Liucimir? Să se fi pierdut de noi? se uită în toate părţile haiducul Cucută după ce rămaseră stăpâni pe uliţele cele mai importante ale Craiovei.

— Să nu fi căzut în mâna ălora!

— Nu le mai ardea lor să stea să ia prinşi. Aia abia au avut vreme să-şi scape ei pielea.

— Dacă era să vină, se-ntorcea până acuma, zise Bîrlogea, terminând de curăţat ţeava puştii. Mă duc să-l caut, să nu fi rămas rănit pe cine ştie unde.

— Unde mai plecă şi Bîrlogea ăsta? Să mor eu dacă ăsta nu s-o fi dus să dea pe gât o duşcă, două. Iar noi stăm acilea ca proştii. Ia haideţi cu mine să-l căutăm, că ştiu eu o crâşma unde nemerea el întotdeauna, că-l trăgea aţa după neşte ţuică de Râmnic, d-aia de prună. Dar prună! îşi plescăi Taure buzele.

Haiducii se sfătuiră să îşi ia tezaurul lăsat în păstrarea lui Ambrozie la Dragobetele şi să-i dea o întrebuinţare mai bună, cumpărând nişte arme.

— Bine zici! făcu unul. Le dăm şi ălora din satul meu, că veniră numai cu furcile. Neamuri d-ale mele, toţi de

încredere!

Fiecare ar fi vrut ca armele să fie împărţite celor din satul său, pentru care era gata să se pună chezaş. Numai Şoimu fu de părere că mai bine ar cumpăra un tun, două.

— Fugi, bă, că nu eşti în toate minţile! Ce să facem cu tunurile?

— Ehe, dacă am avea neşte tunuri!

— Ce vă uitaţi, bă-n gura ăstuia mai tâmpit ca voi? îi luă la rost Spătosu, aducându-le aminte de gândul lor de câte ar putea face pentru săraci cu acei bani.

— Ba da, aşa e! mai ziseră vreo câţiva.

Fancu, după ce stătuse de-o parte, se băgă în vorbă, spunându-le să întindă în iarbă un suman.

— Ai de vor să cumpăraţi puşti să-şi puie puşca pe suman!

— Dar ăi de vrem tun ce să punem?

— Puneţi şi voi, deh, o căciulă! dădu din umeri Fancu. Câţiva haiduci aruncară căciula deasupra puştilor de pe suman. Tavă se răsti la Încroznatu, că de ce a pus la un loc si puşca şi căciula.

Încroznatu îi răspunse că puşca o pusese ca din partea lui Bîrlogea, care nu era de faţă.

— Iar căciula am pus-o din partea mea. Eu vreau să ne luăm un tun.

În drum spre Dragobetele, trecură iar prin Caracal.

Pe uliţa mare din dealul Protosenilor se auzeau lăutarii, în fruntea lor mergea Lache Papidon pe lângă cal, împleticindu-se şi ţinându-se de dârlogi. Alde „Trei sarmale” îi ţineau hangul, iar conu Papidon cânta cât îl ţinea gura :

„Du-mă, du-mă, calule!
Nu te duc, beţiule !
Du-mă, du-mă mai domol!
Fugi d'aci, că eşti matol!”

— Păzea, jupâne! strigă Basangeac şi zdrăngăni din cobză mai departe.

Papidon întoarse capul şi văzându-i pe haiduci încălecă şi

dădu pinteni calului.

Ţiganii rămaseră în drum şi îi întâmpinară pe haiduci:

„Cucule, de unde vii?
De pe Olt şi de pe Jii,
De prin ăi codrii pustii”.

Basangeac le spuse că Papidon o dusese pe Filica la bolniţa Afumata.

— Cum, bă pasăre, îţi spunea ţie Papidon, când te ştie o lume ce gură slobodă ai?

— D'apoi, boiarule, io nu dă la jupânul ştiu. Eu din stele ştiu. Mi-a trecut un porumbel aşa pe la ureche şi mi-a gungurit din zbor, că ce şi cum. Uite, mi-a mai spus că o duseră la Afumata, ca s-o mărite cu Tăchiţă.

— Porumbelul ăla o fi fost cioară! zâmbi Fancu. De Tăchiţă ce ştii?

— Tăchiţă, deocamdată, îl luă ta-so de la Hotărani şi-l trimeasă nu se ştie unde, cu un om de-al lui, ca să fie la adăpost de primejdii.

Haiducii izbucniră în râs şi-l bătură pe umeri.

— Da' tu toate le afli!

La Dragobetele, Ambrozie, de cum ajunseră, îi puse la masă şi porunci să li se aducă nişte găvane de lemn, pline cu lapte bătut şi vreo două roate de mămăligă.

— Deh, de ce nu nimeriăţi în zi de dulce? V-am spus să nu vă mai prind pe la mine în zi de post? zise stareţul şi le mai spuse, ca o mare taină, că s-a pomenit într-o noapte cu Tăchiţă al lui Papidon.

— L-a trimis ta-so iscoadă pe capul meu.

— Zău, părinte? făcu ochii mari Corbaru şi trase mai aproape cârpătorul de mămăligă. Nu mai spune, că mi se opreşte-n gât!

Însă Fancu nu se putu stăpâni şi se dădu de gol, povestind cum îl răpiseră pe Tăchiţă, fără ca acesta să ştie că e răpit.

— Acuma trebuie să fie cu diacul Savatie pe la stupi. Ştii ce-i plac lui Tăchiţă albinele? De dimineaţă până seara nu face altceva. E născut să fie popă. Păcat însă că nu-i place

coliva. Ăsta e blestem de sus. Să nu-i placă coliva. Altminteri nu e prost, dar se uită aşa în gol, parcă s-ar gândi la cârnaţii de acum nu ştiu câţi ani.

Ambrozie îi duse la slujba de vecernie, fără să le spună de ce. Călugării cântau nişte psalmi pe două glasuri.

— Care dracu mormăie aşa? se uitară haiducii în toate părţile.

Călugării arătară peste umeri cu degetul înspre fundul bisericii, unde Tăchiţă încă nu isprăvise suflul din plămâni şi lungea ultimul sunet la nesfârşit, cu o voce neînchipuit de groasă. Candelele pâlpâiau, geamurile zornăiau, icoanele se clinteau.

— Asta are un glas cu un lat de palmă mai gros ca toţi ăştelanţi.

Un călugăr le spuse în şoaptă că numai diavolul poate să cânte cu o antifoană mai jos decât oamenii. Însă un altul le spuse că, dimpotrivă, acesta este har ceresc.

— Ce păcat că nu-i place coliva! Ce mai popă ieşea dintr-ăsta! clătină din cap Ambrozie când ieşi în pridvor, pieptănându-şi barba cu un pieptăn de os.

Fancu îl întrebă cum se ajunge la Afumata. Stareţul îi spuse pe îndelete că aceasta era o bolniţă aghiotaftică, în metohul mânăstirii Hilandru de la Muntele Athos.

— Adică este închinată, cum se zice. Cară din ţară miere, nuci, ceară de albine, grâu, bani, şi de toate. De toate. Sunt de speriat maicile alea bătrâne de la Afumata, neşte hapsâne şi neşte cămătărese! Păi nu îi deteră cu împrumut stareţului Evlampie de la Rogozelu trei pungi de bani? Cu dobânda socotită la cetvârtă. De Rusalii trebuia să le aducă banii înapoi, dar n-avu omul şi se rugă să-l păsuiască barim până la Sânziene. Şi zise egumenită că da, însă îi puseră în seamă şi dobânda la dobândă. Stau şi mă vaiet ce e pe capul lui Evlampie.

Fancu stărui pe lângă haiduci să îl ajute să o răpească pe Filica de la bolniţă, însă ei râseră de el, că numai aşa ceva nu făcuseră până atunci.

— Bine, lasă că o să vă vină vouă roagă la mine! Să vă văd cum o să-i găsiţi voi pe ăia cinci fără mine!

— N-avem încotro! se înţeleseră haiducii din priviri.

Suntem la mâna ăstuia. Trebuie să îi facem hatârul.

Soarele începuse să pălească, iar toaca de la Afumata răsuna până la marginea pădurii de arţari. Pe drumul prost pietruit, un călugăr jerpelit venea agale pe o mârţoagă. Când ajunse şi întrebă de egumena Tecla, maicile îi spuseră să aştepte, că se află la rugăciuni.

— Ţi-o fi foame de la drum. Nu ţi-aduseşi nimic de mâncare? Stai colea pe trepte, că nu-ncurci pe nimenea! Şi dacă ţi-e sete, uite fântâna colo!

O călugăriţă bătrână îi aduse o ulcică de pământ.

— Na! Să nu bagi botul în ciutură ca mitocanii, că mai bem şi noi din fântână asta!

Când veni egumena să-l întrebe cu ce rosturi umblă, călugărul îi spuse că vine din partea stareţului Evlampie de la Rogozelu, care îi trimite cuvioşiei sale „smerite plecăciuni şi metanii”, apoi scoase de sub anteriu pungile cu banii datoraţi. Maica Tecla îi făcu semn să vină după ea în odaia vistieriei. Numără pe o masă banii din pungile aduse, răsturnă banii într-o lădiţă pe jumătate plină cu galbeni, apoi scoase partea răbojului ce rămăsese la ea. Îi ceru şi jumătatea lui, pentru ca să alăture cele două bucăţi de lemn cu crestături, să vadă dacă sunt la fel, şi apoi să le ardă.

Însă călugărul scoase de sub anteriu un pistol şi îi smulse lădiţa cu bani. Maica Tecla se repezi, ţipând, să-l lovească, dar rămase cu barba lui în mâini.

Călugărul nu era altul decât Fancu. O încuie pe egumenă în vistierie şi fugi de-a lungul pridvorului cu stâlpi văruiţi. La ţipetele ei, toate maicile săriră de prin chilii şi de pretutindeni, cu furci de tors în mâini şi cu fuse de lemn.

Fancu se îngrozi numai la gândul că dacă îl vor prinde, îl străpung cu acele paşnice unelte de tors bumbac şi lână. Încolţit din toate părţile, urcă scara ce ducea la pod. Maicile, cu furcile după el. În pod atârnau funii de ceapă si usturoi. Fancu smulse o funie şi începu să o mânuie ca pe un bici. Zvârli funia asupra călugăriţelor, ieşi pe cucumeaua podului şi ajunse pe acoperişul de şindrilă. Din curte, alte maici aruncară cu pietre să-l doboare de pe culmea acoperişului, unde alerga cu lădiţa în braţe, împiedicându-se în anteriu.

Fancu apucă să zărească jos printre straturile cu flori patru arnăuţi cu puştile îndreptate asupra lui.

— Ăştia de unde naiba or mai fi răsărit? se clătină Fancu, încercând să nu alunece şi într-o clipă îi recunoscu.

Erau chiar ucigaşii care îl capturaseră pe Iancu Coruia. Dar căpetenia arnăuţilor, omul cu joben şi ochelari de sârmă, nu era acum cu ei.

În partea cealaltă a chiliilor, profitând de hărmălaia iscată de Fancu, haiducii se apropiară tiptil până sub zidul la poalele căruia creşteau urzici, mărăcini şi cucută. Sus de tot, la o ferestruică aproape de streaşină, printre gratii, văzură chipul unei fete.

— Şi dacă n-o fi ea?

— Ea e, bă! Filica popii. Ce, n-o ştiu eu de la nunta soru-mi?

Taure se urcă în picioare pe şaua calului, iar Tavă se sui pe umerii lui până ajunse să lege o funie groasă de gratii.

Filica ţipă cât putu. Tavă îi făcu semn să tacă şi îi spuse că este prietenul lui Fancu.

Nişte împuşcături se auziră în curtea interioară.

— Hait! Ce-o fi asta? rămaseră haiducii înmărmuriţi. Tavă se caţără cum putu, până se agăţă cu mâinile de marginea acoperişului. Haiducii traseră de celălalt capăt al frânghiei, cu caii. Aşa atârnat cum era. Tavă îşi feri cizmele, iar gratiile săriră pe sub el, rupând câteva cărămizi. Se strecură pe fereastră înăuntru şi o ajută pe Filica să iasă pe pervaz. Jos, o prinseră în braţe haiducii. Filica îi întrebă unde este Fancu.

Nu ştiau nici ei ce să îi răspundă acuma, după ce auziseră acele împuşcături. Îi răspunseră cu o minciună, in timp ce ei înşişi se întrebau din ochi ce o fi păţit Fancu.

Cei patru arnăuţi se întoarseră în beciul de unde ieşiseră. Omul cu joben şi ochelari le lăsase poruncă să nu părăsească o clipă uşa ferecată de la beciul în care îl băgaseră pe Iancu Coruia.

— Care erai la rând? zise unul din ei care avea o ureche spintecată sus ca la porc, şi adună cărţile de joc de pe fundul unei putini întoarse cu gura în jos.

— Ăl de întreabă! îi răspunse altul lăsând din mână

plosca de vin şi se ridică să se mai uite pe ferestruica uşii de stejar negru, întărită cu margini şi diagonale de fier bătut în nituri.

— Aoleu! A fugit!

— Nu se poate! Cum aşa?

Cei patru arnăuţi îşi înghesuiră capetele să se uite înăuntru.

Într-adevăr, sârma ghimpată care fusese încâlcită printre gratiile de la fereastra din peretele opus, acuma era împinsă toată în sus. Iar în colţii sârmei rămăsese o fâşie din cămaşa lui Iancu Coruia.

— Vezi, bă? Şi ziceaţi că nu încape nimeni printre gratiile ăştea! făcu unul răsucind cheia cu degetele tremurându-i.

Dădură buzna pe uşă. Temniţa goală. Se repeziră să apuce zdreanţă rămasă în sârma ghimpată, ca să o miroase câinii şi să se ia după urmele fugarilor. Deodată uşa se trânti în dosul lor, cu zgomot.

Se răsuciră pe călcâie şi-l auziră pe Iancu Coruia cum râde închizându-i pe dinafară. Începură să tragă după el prin ferestruica uşii, dar degeaba.

— Trebuia să dai cu uşa mai tare, să-l striveşti de perete de la-nceput! se înjurară arnăuţii între ei.

— De ce dai, mă, în mine? De unde era să ştiu eu că s-a pitulat după uşă?

— Şi-atuncea, odată aşa, s-a înălţat la cer! povesteşte maica Pahomia lui Lache Papidon care a venit la Afumata, să cerceteze răpirea Filicăi şi fuga lui Fancu. Cu cal cu tot s-a înălţat la cer. Cu ochii mei am văzut, cum te văz şi cum mă vezi. Iar suratele, fiindcă vruiau să-l străpungă cu fusele, pe dată s-au prefăcut în fuioare de cânepă.

— Maicile?

— Nu, fusele! Pedeapsă de la Ăl de sus!

Papidon rămase îngândurat după destăinuirile bătrânei călugăriţe.

— Şi cum arăta la chip?

— Dacă-l vedeai numai aşa, n-ai fi zis... Dar dacă te uitai mai cu luare-aminte, atunci îţi dădeai seama.

— Mda! murmură descumpănit Papidon, ca pentru sine.

Cine să fi fost?

— Zarzavela! Necuratul! şuieră pe gâtlej călugăriţa, pironindu-l cu privirea. Ucigă-l toaca... De-atuncea, uite, batem toaca toată ziua, toată noaptea. Că până când?

— Dar Filica? întrebă Papidon, descumpănit.

— Şi ea tot aşa!

Papidon nu prea înclina să creadă scornelile maicei, fiindcă el ştia de la bunica lui că necuratul nu se poate înălţa la cer. Dar nu îi mai spuse călugăriţei, care i se părea cam nătângă ca să nu se întindă la vorbă, fiind grăbit. Se duse să mai întrebe şi pe alte maici. Acestea îi spuseră că acel hoţ nu s-a înălţat la cer, ci s-a prefăcut într-un porc.

— Şi cu porcul ce s-a-ntâmplat?

— E aci, la coteţe. Hai de vezi-l!

Haiducii ajunseseră cu Filica la Dragobetele. A doua zi, se pomeniră şi cu Fancu, frânt de osteneală. Venise pe jos.

— Cum scăpaşi, mă afurisitule?

— Avusăi noroc, aia e! Sării de sus de pe acoperiş, drept pe spinarea unui porc. Ca să nu-mi rup oasele. Pfu, ce fuse pe mine de înămolit de la porci! De ce nu stăturăţi să mă luaţi şi pe mine?

— Bine, dar noi ziceam că te-a-mpuşcat!... Chiar, am şi zis, pe ochii mei, bogdaproste că avusăşi noroc să mori la mânăstire, nu la dracu-n praznic, sau cine ştie cum, poate şi mai rău.

Când Fancu le spuse că îi văzuse acolo pe cei patru arnăuţi, haiducii încălecară şi porniră înapoi la Afumata.

— Înseamnă că acolo îl ţin ei pe Coruia al nostru-nchis!

Ei nici nu îşi închipuiau că Iancu Coruia acum era departe, şi că după ce acesta îi căutase zadarnic la Caracal, dăduse fuga la Bucureşti. Odată cu mulţimea, Coruia purta cu alai şi bocete prin faţa prăvăliilor exemplarul oficial al Arhondologiei, cartea unde erau cuprinse toate numele boierilor. În timp ce Iancu Coruia dădea foc Arhondologiei pe dealul Mitropoliei în uralele şi chiotele revoluţionarilor, haiducii ajunseră la Afumata şi se cocoţară pe un gard de cărămidă dinspre ograda cu animale.

Papidon pusese poteraşii de strajă pe diferite coridoare,

iar el rămăsese să stea de veghe în capul mesei celei lungi din trapeză, având de-a dreapta o oală de pământ plină cu vin, iar de-a stângă un castron de icre cu lămâie şi câteva prescuri, de pe care curăţă cu unghia nişte picături de ceară.

Haiducii, pitulaţi pe acoperişuri, pe după hornuri, urmăreau fiecare mişcare a poteraşilor prin curte.

Peste noapte, Papidon auzi nişte zgomote ciudate venind nu se ştie de unde. Ieşi în pridvor şi fluieră din degete să vină poteraşii toţi la el. Şi ei auziseră ceva zgomote. Unii ziceau că din văzduh, alţii că de sub pământ.

— Tâmpiţilor! Habar n-aveţi! se supără Papidon pe ei şi le dădu câteva palme, ca să îi îndemne la treabă.

Cu armele încărcate şi cu lumânări în mâini, se risipiră pe coridoare trăgând cu urechea, până ajunseră la beci. Aici dădură peste cei patru arnăuţi, care încă mai erau închişi, cum îi lăsase Iancu Coruia, căpetenia haiducilor.

— Ce este, mă, cu voi acilea? Cine sunteţi şi cine vă plăteşte?

Dar arnăuţii nu vrură să răspundă.

— Cine v-a închis, bă? Altfel nu vă dau drumul! Papidon puse câţiva poteraşi să păzească uşa beciului şi se duse într-o odaie să se întindă pe pat, aşa îmbrăcat cum era şi cu cizmele pe tăblia patului. Ar fi vrut să adoarmă, dar îl durea o măsea.

— Lămuresc eu şi treaba asta cu arnăuţii! La ziuă, că acuma n-o să scol maicile în toiul nopţii. Firi-a dracului de măsea, cu cine nu te-o scoate!

Începu să se crape de ziuă. Clopotarul se trezi ca să tragă clopotul la vremea când prima rază de soare se aşază pe turla acoperită cu tablă de aramă.

Poteraşii moţăiau ghemuiţi prin ungherele coridoarelor. Se treziră cu toţii abia când maicile ieşiră din chilii să meargă la slujba de utrenie.

Stareţa Tecla îi răspunse lui Papidon că nu ştie nimic de oamenii aceia din beci.

— Eu nu i-am mai văzut niciodată. Când i-aţi adus acilea? Azi-noapte?! se arătă ea mirată.

Celelalte măicuţe spuseră şi ele la fel.

— Dacă nu ştii dumneata, care eşti capul poterii, noi de unde să ştim? ridicau ele din umeri.

— Oricum, la mine acilea să nu-i ţii! îi zise răspicat maica Tecla. Să ţi-i iei de acilea, că eu n-am mâncare pentru oamenii dumitale!

Atunci, lui Papidon i se umflară tâmplele gata să-i plesnească, iar ochii i se înroşiră de mânie. Nu mai simţea nici măseaua. Îi veni o poftă oarbă să le treacă prin sabie pe toate maicile alea mincinoase.

„Şi-am să-ncep chiar cu mătăluţă, maică Tecla!” spuse el în gând, dar rosti cu glas tare :

— Dacă zici matale să-i iau, eu îi iau! Să vedem, e mai bine aşa?

Văzând că cei patru arnăuţi au fost luaţi de oamenii lui Papidon care plecaseră cu toţii, haiducii se întoarseră mofluji la Dragobetele, unde Ambrozie tocmai îi spunea lui Fancu :

— Fiule, ascultă la mine! Fii deştept! Tu dă-te bine pe lângă Popa Şapcă. Ia aminte, că ăsta este din Celei şi ştie el ce ştie de se puse în fruntea gloatelor. Dacă n-o ajunge mitropolit, mira-m-aş!

Ambrozie îi spuse ce aflase de la fratele Stratilat, care ajunsese de câţiva ani „conţopist” la calemurile Mitropoliei.

— Eu i-am fost duhovnic când era acilea la noi. Şi-i sunt şi-acuma. Chit că nu ne-am mai văzut de un car de vreme.

— Păi atuncea cum ţi se spovedeşte, cuvioşia ta, în vis? făcu Fancu ochii mari.

— Îmi scrie, fiule. Uite, chiar aseară pe la toacă, aşa, mă pomenesc cu un alergător de olac, călare, cu epistolie de la fratele Stratilat. Mă duc eu în odaie la mine, aprind sfeşnicul şi mă aştern pe citit. Ce crezi? Cică preafericitul Nifon e cu fundul în două luntrii. Vezi bine că dacă e şi cu ăia şi cu ăia, înseamnă că nu e nici cu unii, nici cu alţii.

Ambrozie le spuse apoi haiducilor că Stratilat i-a scris să vină grabnic la Bucureşti, la Mitropolie, că este vorba „de emancipaţia mânăstirilor închinate” şi să vadă cum rămâne cu pământurile pentru ţărani.

— Iar pe de altă parte, cică preafericitul a trimis călăreţii milostivnici ai preacucerniciei sale, ca să pună mâna pe Popa Şapcă al nostru.

Ambrozie le mai spuse haiducilor să meargă la Caracal ca să-l aducă pe Popa Şapcă la Dragobetele.

— Să stea aci până trece vijelia. N-o să i se urască la mine, că mă mai sfătuiesc şi eu cu el ce şi cum, ca să ştiu ce-i spun lui Stratilat. Atunci să te ţii, Fancule! Ne luăm mânăstirile înapoi şi o să te punem pe tine să tragi o zugrăveală nouă, cum ştii tu peste sfinţii ăia greceşti. Să faci neşte sfinţi aşa ca oamenii de la noi. Vorbesc eu cu Popa Şapcă pentru tine.

— Gata, părinte! Iar eu o să-l fac pe Dumnezău cu chipul matale, îşi frecă palmele Fancu.

— M... nu chiar! Lui Dumnezău i-ar sta mai bine cu barba lui Popa Şapcă. Nu l-ai văzut ce uitătură are când încruntă aşa numai un ochi. Pe mine, mai mic. În chip de... Să mă mai gândesc.

—Răstignit?

— Ptiu! Bate-n lemn! Eu ziceam să mă faci aşa cum sunt eu de obicei. Bunăoară la Cina cea de taină. Nu cum ar vrea duşmanii să mă vadă. Fancule, tu eşti cam într-o ureche. Ai fi în stare să-l faci pe Popa Şapcă... chiar cu şapcă-n cap.

Taure şi încă vreo câţiva haiduci încălecară şi porniră spre Caracal. Îndemnat de Ambrozie, Fancu se duse şi el cu haiducii la Caracal. Dar Filicăi uită să îi spună că pleacă.

Încroznatu şi cu ceilalţi haiduci rămaşi scoaseră din podul prăfuit nişte straie cu care se îmbrăcară în chip de poteraşi. Îl treziră pe Tăchiţă Papidon, care dormea în iarbă sub un nuc, de vreo câteva ceasuri. Umbra nucului se mutase, iar el rămăsese în bătaia soarelui. Ambrozie nici nu vrusese să încuviinţeze ceea ce aveau ei de gând cu Tăchiţă.

— Noi ce-o să ne facem fără el? Glas ca al lui nu se mai găseşte, să dai cu tunul. Are un glas cam ca butoiul, pe lângă ăilanţi ca damigenele.

Tăchiţă sări din somn. Văzându-i pe haiduci în straie de poteraşi, crezu că sunt trimişi de tatăl său şi începu să se zbată ca să scape din mâinile lor :

— Nu vreau să mă fac popă! Lăsaţi-mă acilea! Ajutor! Mă omoară!

Îi legară mâinile şi îl urcară pe un cal. Porţile cele mari şi grele, din bârne, se deschiseră scârţâind, cât să treacă în şir, pe rând, călări. Abia se pierdură ei în norul de praf din capătul

drumului, că Filica îl şi întrebă pe Ambrozie unde e Fancu. Se supără şi nu vru să îl mai aştepte până se întoarce. Zicea că pleacă înapoi la Băbici, la tatăl ei.

— Cum o să pleci, când e trecut de chindie? Te apucă noaptea pe drum.

Dar Filica îi ceru un cal şi haine bărbăteşti, ca să nu păţească ceva. Dacă îi iese cineva în cale pe întuneric, să creadă că ea este bărbat.

— N-am! De unde să-ţi dau?

Până la urmă se îndură să îi dea mârţoaga pe care o înhămau la roata cu căuşe de pe malul Oltului, unde scoteau apă să ude grădina de varză şi bostănăria.

Soarele apunea când Filica încăleca pe mârţoagă şi îi strigă din poartă lui Ambrozie că îi va trimite calul înapoi prin cineva.

— Până nu dai de dracu nu te laşi! mormăi stareţul în barbă, pentru sine. Bine că plecaşi, dacă tot nu vrusăşi să mai stai. Nu ţi-am zis eu : pleacă!

Oamenii de la Mitropolie dăduseră de urma lui Popa Şapcă şi tocmai se pregăteau să dea buzna peste el. Dar sosirea haiducilor îi descumpăni pe răufăcători. Aceştia rămaseră în umbră să vadă ce se mai întâmplă.

Popa Şapcă le răspunse haiducilor că el nu are pentru ce să se teamă de mitropolitul Nifon.

— Dacă eu fug şi mă ascund, ce-o să zică şi conu Ghiţă Magheru şi ăştelalţi de-mi încredinţară frâurile ţărişoarei ăşteia a Olteniei?

— Cuvioşia ta, să ne fie cu iertare, dar decât să te înhaţe călăreţii milostivnici, mai bine vii cu noi! îşi puse mâna pe inimă Corbaru. Şi îl luară pe sus.

Pe tot drumul de la Caracal la Dragobetele, călăreţii milostivnici se ţinură pe urmele haiducilor fără a se arăta sub poala pădurii. Aşteptând un prilej de a-l răpi cu cât mai puţine riscuri pentru ei, în cele din urmă văzură cum intră cu toţii pe poartă la Dragoslavele.

Ambrozie se sfătui toată noaptea cu Popa Şapcă ce are de făcut la Mitropolie, cum să pună pe hârtie necazurile şi nădejdile ţăranilor, şi totodată aduseră vorba de desfiinţarea

titlurilor boiereşti, de moşii, de robii ţigani, de satele din parohii. Aproape de revărsatul zorilor, Ambrozie începu să se pregătească de drum. Căscă de nesomn cu o asemenea poftă, încât toţi ceilalţi se luară după el şi căscară de le trosneau fălcile şi nici nu mai puteau vorbi.

Popa Şapcă şi ceilalţi se duseră prin chilii să se culce. Numai stareţul şi cu Tavă ieşiră la fântână din curte să-şi dea cu apă rece pe ochi. Tavă se îmbrăcă în straie de călugăr, ca să-l apere de-a lungul drumului şi să-i fie de folos la Mitropolie. Când ieşiră amândoi călări pe poartă, fură văzuţi de călăreţii milostivnici ai mitropolitului, ce pândiseră toată noaptea la marginea pădurii din apropiere. Aceştia, crezând că Ambrozie, după cum călărea cam greoi, ar fi Popa Şapcă, se luară după ei.

În aceeaşi dimineaţă, Fancu porni pe jos spre Băbici. Din capul satului văzu că pe uliţa mare erau oameni ieşiţi pe marginea şanţului.

— Ce-o fi cu ăştia de n-au ieşit la sapă? Aia din Frăsinelu erau la praşilă, iar ăştia nu tu furcă, nu tu drugă... Ia mai bine să nu dau eu ochii cu ei şi s-o iau pe vale, pe Marginea Chingilor.

O capră se ridicase în două copite, lungindu-şi gâtul după nişte frunze deasupra unui gard de mărăcini. Fancu sări pârleazul, trecu prin gardul de nuiele din fundul grădinii şi ajunse în ograda lui popa Claie. Dulăul cel mare veni să se gudure pe lângă el. Fancu îşi roti ochii prin ogradă. Prin bătătură erau risipite boabe de grâu şi de porumb.

Pe prispă găsi ulcelele sale cu vopseluri pe care le lăsase la biserica din Risipiţi.

—- Strângător popa, nu aruncă nimic. Lasă că ţi-o fac eu, părinte!

Filica, nicăieri.

— Unde s-o fi dus? Nu mai are şi ea treabă pe-acasă? Se duse în fundul curţii să aştepte până vine Filica.

La primul popas de poştă. Ambrozie nemaisimţindu-se în stare să meargă călare la un drum atât de lung, plăti unor surugii să-l ducă cu „poştalionul”. În urma a două perechi de cai telegari, într-un fel de copaie dintr-un singur lemn, fără

niciun cui, pusă doar pe două roţi, stătea ghemuit pe un braţ de paie Ambrozie, ţinându-se zdravăn cu mâinile de margini, să nu-l răstoarne la zdruncinături hopurile peste care caii zburau mâncând pământul. Tavă, cu pulpanele anteriului sumese, călărea pe unul din caii de la han, asemenea surugiilor şi plesnea din biciul lung pe deasupra capului, răcnind din răsputeri. Dincolo de norul de praf din urma lor, călăreţii milostivnici se ţineau mereu după ei, să-i ajungă.

Surugiii nu băgară de seamă, însă Tavă, la o cotitură a drumului, întoarse capul şi îi văzu pe urmăritori. Aceştia se abătură peste mirişte, ca să scurteze drumul. Tavă intră şi el în partea cealaltă prin arătură, apoi prin mărăcini şi bolovani, prin gropi şi prin hârtoape. O roată se rupse şi se rostogoli până în albia unui râu. Goniră mai departe ca un iureş. Ambrozie strigă la Tavă, însă acesta nu-l mai auzea şi nu luă în seamă nici când se rupse şi cealaltă roată.

Caii târau copaia pe jos pe pământ, până când copaia se izbi de nişte bolovani şi se sparse. Ambrozie se rostogoli prin mărăcini, ferindu-şi capul.

Se înserase când popa Claie intră pe portiţă cu Filica după el. Fancu se pitulă în dosul pătulului plin de ştiuleţi de porumb de anul trecut.

Prin uşa deschisă văzu că înăuntru s-a aprins o lumânare sau un opaiţ. Aşteptând să se ducă popa la culcare, se porni un vânt prin salcâmi.

Fereastra popii se lumină. Fancu merse tiptil şi bătu în geamul de la odaia Filicăi. Ea îşi lipi nasul de geam şi începură să-şi facă semne. Veni afară şi se aşezară pe prispă la vorbă în şoaptă. Prispa era pe jumătate plină cu un maldăr de caiere de bumbac pe care vrură să se reazeme, dar fiind prea moale se cufundară cu totul, ca într-un nor de vreme senină. Fancu se uită pe cer. Dar stelele pe care le vedea el, Filica nu le vedea. Iar stelele văzute de ea, nu le vedea şi el. Pe cer, un fulger sfâşie bolta, aruncând o lumină verzuie de o clipă. Trăsnetul bubui, iar celor doi li se păru că se scufundă lumea. Se porniră fulgere să cutremure cerul, dar nu căzu niciun strop de ploaie.

Încroznatu şi cu ceilalţi haiduci îmbrăcaţi ca poteraşi îl duseră pe Tăchiţă Papidon departe în munţi, unde era o carieră de piatră la care se lucra cu osândiţi. Acest loc era ştiut sub numele de Pietrăria Singirul. La poalele muntelui din care se scotea piatra se afla, în apropiere, mânăstirea Singirul. Lumea vorbea că locul ar fi fost blestemat, deoarece pietrăria era singurul loc dintre acei munţi, unde nu se putea auzi clopotul cel mare, deşi pe văile alăturate, ecoul său se răsfrângea dăngănind de două sau chiar de trei ori. Se zicea că din această pricină, împrejurul pietrăriei bântuiau sumedenie de vipere şi năpârci veninoase. Osândiţii, câţi încercaseră până atunci să scape de sub paza puştilor, îşi găsiseră sfârşitul muşcaţi de aspide.

Ca să se poată apropia prin bălăriile pe sub care viperele colcăiau, haiducii frecară picioarele cailor cu nişte iarba şarpelui, ce îi ferea de muşcături. Îl dădură pe Tăchiţă în mâna paznicilor, spunându-le că acesta ar fi hoţul care fugise cu pungile de bani de la Afumata.

— Băgaţi de seamă, că face pe prostul şi n-a vrut să mărturisească. Dacă îl întrebi, nici el nu ştie prea bine cine e. Ba zice că e băiat de poteraş, ba că e popă, ba că nu e, dar o să fie.

Popa Claie ieşi în ploaie adăpostindu-se sub o căldare mare de aramă care îi acoperea şi umerii. Puse nişte rogojini peste stupii de albine, apoi potrivi butoaiele sub streaşină casei. Întinse o rogojină şi peste caierele de bumbac din prispă, să fie mai ferite de umezeală. Fancu şi Filica, învăluiţi în bumbac, tăcură chitic.

Ploaia se abătuse peste sat şi stătu abia la cântatul cocoşilor.

Când el îi spuse că trebuie să plece să se întâlnească cu haiducii fiindcă s-a legat prin jurământ cu ei, nădăjduind că-l vor ajuta să găsească sticla promisă de tatăl ei, Filica îi zise că mai bine ar merge împreună la baba Floarea, poate-i spune unde ar putea-o găsi.

Fancu rămase alături de Filica în prispă. Tolăniţi în bumbac ascultau cum latră câinii. Luna nu se mai vedea.

— Unde o fi luna? se gândi Fancu.

Nu se mai gândi la nimic altceva. Nici el şi nici haiducii nu aveau cum să ştie că Ambrozie căzuse în mâna călăreţilor milostivnici. Chiar şi pe Tavă îl încolţiseră pe câmp deschis şi îl prinseseră cu arcanul. Îi duseră pe amândoi la Dunăre, să îi dea în seama unei căpetenii de beşlii turci. Când Fancu se uita cu Filica pe cer, Ambrozie şi Tavă, legaţi burduf, erau trecuţi peste Dunăre, fără să ştie unde vor fi duşi şi ce li se va face.

În zori, popa Claie strigă din odaia vetrei :

— Filico, până când ai de gând să mai leneveşti? Treci şi dă drumul la gâşte şi la porci pe vale. Şi vezi ce e cu cânepa aia, că n-avusăi ce să-i fac azi-noapte!

Dar Filica îi răspunse din prispă că de mult s-a trezit şi răsfiră bumbacul, că s-a cam umezit de ploaie. Fancu sări din prispă şi se furişă spre fundul grădinii.

Întorcându-se de la Singirul, pe „Drumul Domnului de Rouă”, haiducii găsiră în şanţ patru arnăuţi morţi.

Fiecare cu câte un glonţ între sprâncene. Semănau întru totul cu cei pictaţi de Fancu în cârciuma „La caii verzi pe pereţi”. Degeaba se sfătuiră ei toţi, că nu putură pricepe cine să-i fi împuşcat.

— Dacă nu împuşca Liucimir chipurile lor atunci la crâşmă, poate nu m-aş fi mirat chiar aşa. Dar cum se întâmplă că ceea ce-a făcut el, de ziceam noi că s-a-mbătat şi glumeşte, se petrecu aidoma?

— Să-i fi omorât chiar el?

Încroznatu zicea că Liucimir n-avea cum să-i găsească şi era de părere că moartea acestora era pricinuită de împuşcarea chipurilor lor de pe pereţi.

— Liucimir ăsta este un mare pehlivan.

— Dacă nu-i dădeam noi peste mână şi-l lăsam să-l împuşte şi pe ăla cu zarţale la ochi, acuma ar fi fost şi el grămadă peste ăştia.

— Bă zevzecilor! Dar voi nu prepuneţi că or fi fost împuşcaţi chiar de ăsta al cincilea, de le dădea porunci? zise Obogeanu.

— Dar ce, ei fură proşti s-aştepte până-i împuşcă el pe

rând?

— Or fi fost legaţi şi i-a dezlegat pe urmă.

— Vorbişi de te plătişi! Mai bine ai avea grijă, că ţi-or fi sfoiegit creierii-n cap.

Baba Floarea îi ghicea lui Fancu, iar Filica îi tălmăcea mai pe înţeles, fiindcă el nu pricepu nimic din spusele încâlcite ale babei.

— Cică sticla se află acuma în mâinile unui om rău. Şi cică vrea s-o umple cu apă.

Fancu sări ca ars :

— Asta-nseamnă potopul! zise el şi o rugă pe babă să-i facă ceva acelui om rău, ca să-l împiedice.

Filica îi tălmăci din spusele babei că acel om rău vrea să umple sticla cu apă, ca să mărească literele dintr-o cărticică cu înţelepciuni aflată înăuntrul sticlei.

— E un rătutit! Nu e nicio carte în sticlă! L-a minţit cine i-a spus asemenea gogomănie! se repezi Fancu.

— Şi cică în scriitura aia se vorbeşte de pintenii Domnului de Rouă. Cică sunt neşte pinteni de pietre scumpe. Ba nu, cică pietrele astea sunt din boabe de rouă.

— Cum o să umble omul acela după asemenea prostii?

— Eh, poate că n-or fi chiar prostii, cum zici tu! Şi cică cine-şi pune pintenii ăştia, dacă încalecă orice cal alb,poate să-l îmboldească să zboare ca vântul peste nori.

Fancu zâmbi.

— Râzi tu, râzi, dar ăsta nu e râsul tău! clătină din cap baba stafidită, fără dinţi.

— Dacă sticla mea e la ăsta, care zici, mă duc şi mă bat cu el. Unde-i pot afla urma? se ridică Fancu de pe scăunelul cu trei picioare.

— Unde s-adun'zârnoaicele şi s-adap'leoaicele! răspunse baba, râzând.

De obicei, baba Floarea ştia să spună mai multe, dar nu mai trecuse pe la ea Basangeac lăutarul, de la care afla ea tot ce se petrecea pe lumea asta. Dacă Fancu ar fi mai venit peste câteva zile, i-ar fi spus ce-i cu căpetenia haiducilor. Chiar şi Basangeac îi căuta pe haiduci să le spună veşti din partea lui Iancu Coruia.

La Slăveni, pe uliţa satului, femeile au ieşit în poartă la taifas. Torceau nişte caiere de lână.

— Şi cum, ţaţă Leanţo, baba Anica să aibă numai găini şi niciun cocoş?

— De ce să ţină cocoş, dacă cocoşul nu face ouă? Numai ca să-i facă pagubă la tărâţe?

— De-aia se tot uită baba Anica printre uluci la alde Tănăsuică al lui Botezoaia, doar de-o scăpa cocoşul lui şi la găinile ei. Şi al dracului cocoşul deştept, numai în năcaz îi face şi trece gardul dincolo, la alde Ilie.

— Da, dar cocoşului lui Tănăsuică îi place de găinile lui Ilie, că le ţine numai pe grăunţe. Nu ca baba Anica, că nu le dă nimic, dar nimic, nici frimituri.

— Păi frimiturile le ţine să-ngraşe porcul de Crăciun.

— Dacă ea ştie mai bine ca oricine ce are fiecare-n curtea lui... Când o cauţi, numai cu nasul între uluci.

O bunică ţine un nepoţel în poală şi îi vâră în gură nişte dumicaţi pe care îi înmoaie într-o strachină cu lapte.

— Mănâncă, feri-te-ar buba rea!

— Lasă, că nici ca baba Crâstoaia, că ţine ditamai cireada de cocoşi. Numai cocoşi şi nicio găină. Şi numai d'ăia pestriţi, ca bibilicile. Eu mă mir cum n-or fi turbat, cum îi ţine-nchişi.

— Ce bântuială o avea?

— Ea de-atuncea, ştii, a rămas aşa. De-atuncea.

O altă femeie soseşte din celălalt capăt al satului :

— Mă trimeasă ţaţa Dumitra după igliţa aia de ţi-o dete, de făcuşi cusăturile la iia aia.

— Şezi, fătălică, coleaşa, că nu ţi se arde pe foc! Ia zi! Ce se mai aude?

— Ba pe la voi ce se mai aude, ţaţă, că văz că torsărăţi, torsărăţi, nu glumă. Stau, că nu-mi plâng copiii.

— Eh, pe la noi e ce e. Dar pe la voi ce mai e? Că nu te-o fi trimis ţaţă-ta Dumitra după igliţă doar aşa de florile mărului, ca să nu fie drumul fără oameni.

— Deh, ce să fie? De Filica popii auzirăţi, bia? Femeile din Slăveni ştiau despre ce-i vorba, dar se prefăcură că nu auziseră, ca să vadă dacă nu cumva femeile din Brezuica

aflaseră mai mult decât ele sau mai altfel. Femeia din Brezuica era convinsă că ele ştiau, dar le povesti, ca să le arate că este mai bine informată :

— Trecuse de vecernie şi ce crezi? O prinse ţârcomnicul in clopotniţă cu unul. Ehei! Dar Al de sus nu doarme. S-au pornit clopotele să-i dea-n vileag. „Ce să fie cu clopotele, de se porniră din senin?”. Asta nu e nimic, dar să vezi! Nu mă-ntrebi, ţaţă, cine-i ăla de fu cu ea?

— Ei hai, zi! făcu o babă şi îi dădu unui copil cu nodurile degetelor în cap. Joacă-te mai încolo!

— Deh! Zugravul, cine? Zugravul Fancu de-l tocmise popa pentru biserica din Risipiţi. Na! Ai mai pomenit, bia, una ca asta? Unde s-a mai pomenit aşa ceva?

— Ehei, fătălică! Bine zice ţaţa Tiţa : „S-apropie sfârşitul lumii! Că nu mai e de trăit!”

— Din senin nu s-ar fi pornit ele, nepoată, de capul lor clopotele. Trăirăm ziua când să se bată clopotele singure cu mâna lor! Dacă lumea a cam uitat să le mai tragă, se mai trag şi ele singure.

— Nu, fătălică. Mi-a spus naşă-mea că a ieşit moş Broajbă în tindă, şi-a potrivit pălăria aia de paie în cap,

şi-a netezit tacticos pletele lui albe şi barba cu grijă până-n pământ şi a arătat cu băţul, aşa, norii. „Ehe, v-am spus eu! cică a zis. Nu mai e ce a fost odată!” Om înţălept, nu glumă.

— A! dar să fi văzut ţârcomnicul! Se luase după ăla să-i rupă picerele şi mai multe nu! Cu steagul de se pune la mort se luase după el. Să moară ipitropul de năcaz că rupe steagul. „Bucăţi te fac, dacă pun mâna pe tine!” Şi să vezi ce iie avea Filica popii : înfloratăaşa, de borangic, strânsă-n brâu, de plesnea peste pieptul ei, aşa cu opincile-n mână. Şi el fuga, şi ţârcomnicul fuga. Pe după colţ de fântâna lui Sucălete, dădu fuga pe uliţa aia cârmită aldor fraţii lui Leatu, ăla de căzu când cu cârjalii atuncea, ştii, de rupseră stănoagele. Aldor ăştia, cu cuţitele toţi.

— Şi ce stănoagă bună!

Copiii se leagănă pe portiţa de la gard şi cântă cât îi ţine gura.

-— Cântă cânta-ţi-ar cucii în cap! puse o babă mâna pe

băţ. Că fărâmi poarta! Un harnic a făcut-o şi un nemernic o strică.

— Se iscară femeile să chirăie că-l înjunghie. Ce crezi? Trece Voiniţă al lui Rogu-te cu carul popâlnit de dovleci. Aolică, ce se aleasă de dovlecii omului! Uite-aşa zburau dovlecii pe sus. Aia îi dădeau ocoale cu cuţitele să-l apuce şi el nimic. Uite-aşa, ca o suveică le scăpa printre deşte zugravul. Se făcuse pe jos numai dovleci, ca-n visul porcului. Cum călcau toţi în dovleci, cum alunecau să-şi rupă gâtul! Scapă Fancu pe sub car în partea ailantă. Flăcăii ăilanţi, că se spărsese hora-n vale, cu parele şi ăştia. A avut zile, ce mai? A avut zile, de s-a nemerit că taman la ceasul ăla pe uliţa mare neşte arnăuţi şi neşte zavergii se-mpuşcau dintr-un cap al uliţii într-altul, care pe care. Toată lumea se-nchise-n casă, numai baba Crâstoaia ieşise-n poartă cu raţa să i-o taie cine s-o nimeri. „Nu-mi tai, maică, şi mie o raţă?” se ruga ea ba de unul, ba de altul. Gloanţele vâjâiau pe lângă ea, iar baba nimic. S-a rugat de zavergii, ăştia nici nu s-au uitat la ea, că mergeau de-andărătelea. S-a rugat şi de arnăuţi, ăştia nici atât, că-i fugăreau pe ăştelanţii. Nu zici, că o înemeri un glonte şi... o scăpă din mână.

Ăia se tăvăleau prin ţărână ; numai raţa babii, „mac, mac, mac”, trecu drumul lipa-lipa. Dar nu muri.

— Cine, raţa?

— Nu, baba Crâstoaia. Şi-atuncea, cocoşii babii, de se-ncăieraseră şi ei, rupseră coteţele şi-ncinseră o bătaie de zburau penele din ei, mai rău ca frunzele toamna-n pădurea de la Făget, de-o jucă boierul ăl tânăr la cărţi. Nu mai puteai vedea nimica de atâtea pene. Eu ziceam că o avea zece, douăzeci de cocoşi. Hai, cincizeci! Mai mult nu. Când colo, se făcuse la pene pe uliţă şi prin curţile oamenilor, că nu mai ştiai unde e gardul.

— Ehei, fătălică! Bine zice ţaţa Tiţa : „S-apropie sfârşitul lumii! Că nu mai e de trăit!”

—Abia pridiră oamenii cu furca de le adunară şi le duseră în vale, de le dădură drumul pe Olt.

— Şi zugravul?

— Ce zugrav?

— Zugravul, deh!

— A, zugravul Fancu? Dracu să-l pieptene! Cred că o fi scăpat, fiindcă a nemerit printre zavergiii ăia de îi prinseră arnăuţii şi îi legară de prăjini. Cică i-ar fi dus devale, spre Corabia, iedecari pe Dunăre în sus.

— Şi îl luară şi pe Fancu zugravul?

— Lasă că aşa-i trebuie, dacă a pocit păreţii bisericii. Igliţa aia mi-o dai, ţaţă? Sau vin altă dată, poate-ţi mai trebuie. Că şezui destul.

— Ho, că ţi-oi da-o! Nici n-a fost bună de nimic. De ce mi-a trimis-o pe aia ruginită? Ţine colea de caierul ăsta să nu cadă prin ţărână! Cum să nu-i pocească, dacă popa în loc să stea pe capul zugravului, numai la albine şade, dar-ar ursu-n stupii lui! Numai de la ei ni se trag nouă toate necazurile şi cu zavera şi cu arnăuţii şi cu tot, tot, tot. De la albine ni se trage. Să ştii!

— Eu cred că numai în bătaie de joc a prăpădit văpselele. Unde dracu s-a mai pomenit sfinţi fără barbă? Auzi, ţaţo, să-l facă pe Cristos la Cina cea de taină cum taie mămăliga cu aţa!

— Că l-a făcut pe sfântu Petru în opinci şi cu sumanul pe umeri, asta nu e nimic, dar am auzit că se sprijină-ntr-un ciumag prea gros la poarta raiului. Şi cică a zis Vatică al Rădiţii lui Bibică : „Ce ne facem, că uite ce bâzdoacă noduroasă are. Nu mai intrăm noi în rai, dacă e pe-aşa!” Sân Petru, ca pândarii de la via grecului. Hm!

— Machia raiul ăsta, când i-a-mpletit gardul, nu i-o fi făcut vreun pârleaz aşa mai potrivit? oftă o femeie.

— Ai vrea tu!

—Auzişi cică pe Dumnezău l-a făcut cu chipul lui moş Broajbă al nostru din Slăveni, dar cu ochii holbaţi şi nedormit, parcă s-ar ţine să nu caşte de somn.

Fancu spunea că icoanele greceşti nu sunt pe placul inimii lui, dar alţi zugravi care îl cunoşteau ziceau că nu ştie meşteşugul cum îl ştiu ei din bătrâni. Fancu l-a zugrăvit pe Ioan Botezătorul cu un urcior de pământ, turnându-i apă lui Isus, gol până la brâu, si aplecat cu capul în jos să se spele, iar aureola, ca o pălărie de paie, pusă alături în iarbă. Coroana împăratului Constantin o greşise prea largă, pe urechi.

— Aşa o fi avut el urechile clăpăuge! au zis ţăranii care, văzând zugrăveala proaspătă, rămăseseră cu ochii la cireşele din târna de nuiele din mâna sfintei Elena.

— Cu cât se mai vinde o târnă de cireşe ca alea, vere, la târg?

-— Să am eu jumătatea aia de miel din mâna apostolului ăla...

— Da, bre, dar să le fi pus şi usturoiul pe masă!

— Unde-ai mai văzut tu, vere, sfânt să pută a usturoi? .

— Dar ştii, despre băutură nu poţi să le plângi de milă! De ce nu sunt eu acolo, cu ei?

— Dacă aveau de unde! Vezi, cănile alea sunt ca atuncea la nunta lui Marin. Aveau de unde, nu ca mine.

Chiar şi popa Claie mereu îl luase pe Fancu la rost :

— Cum pusăşi, mă, vaca asta-n rai? Şi-n rai se mulg vacile?

— Nu, covioşia ta, asta e sfânta Minodora mulgând vaca acilea pe pământ, până nu se înălţase la cer.

— Mda, aşa mai merge. Dar atuncea de ce nu i-ai pus şi talanca la gât? Şi de ce ai pus căţeaua sub carul lui Ilie prin nori? Se poate, mă, căţeaua-n biserică?

— De ce nu, părinte, dacă se poate şi balaurul? Căţeaua îl apără, că latră la draci.

— Păi cu balaurul e altceva, îl ucide sfântu Gheorghe. Nu văz eu bine sau ce-ai pus în capul balaurului?

— Da, aşa e. Un fes turcesc cu ciucure.

— Vrei să ne găsim beleaua? Dacă tu te amesteci în politicale, să ştii că eu nu vreau să ştiu nimic! Iar lanţul ăla de la căţea să-l mai lungeşti! Ce, sfântul Ilie chinuia dobitoacele? Şi cine sunt beţivii ăştia doi, de se-mpleticesc cu pălăriile pe o parte?

— Sfântu Cosma şi Damian, doftori fără arginţi. Că dacă lor nu le dădea nimenea bani, lumea le aducea de băut. Bea la ăla, bea la ăla, deh, erau bolnavi destui.

— Mda, dar nu trebuia să le faci nasul roşu!

Aşa cum vorbea satul, Fancu fu prins şi, împreună cu alţi mulţi revoluţionari, fu dus la Corabia legat de prăjini, pus să tragă la iedec o corabie turcească în sus pe Dunăre, până la

Ada Kaleh. Acolo, turcii îi băgară pe toţi în nişte temniţe adânci şi întunecate unde n-aveau cum să mai ştie când e zi şi când e noapte afară. Un opaiţ cu untdelemn era atârnat în capătul coridorului. Uşi din gratii de fier, de-o parte şi de alta a coridorului. Erau întemniţaţi şi târgoveţi, şi învăţători de prin satele Olteniei, şi câţiva fii de boiernaşi care învăţaseră pe la Paris. Unul dintre ei avea nişte bani la el şi mereu cumpăra câte o lumânare de seu.

— Stinge focul să nu ne mai aprindem! zicea nea Călinică, un moş pe care-l găsiseră acolo, întemniţat de multă vreme.

Avea o barbă albă, lungă, mai lungă decât el. Stătea mereu în colţul său, de unde nu se ridica niciodată şi îşi număra firele din barbă, netezindu-şi-le pe genunchi. Era zgârcit la vorbă, dar destul de cumsecade. Nu supăra pe nimeni cu nimic. Însă de câte ori aprindeau lumânarea bombănea şi îşi acoperea ochii.

— Ce să se aprindă, nea Călinică? Zidurile de piatră ori uşile de fier?

— Stinge, stinge! Asta ne mai lipsea nouă acuma, să ardem ca şoarecii!

Când îl întreba careva de când este el acolo, răspundea legănând din cap în sus şi în jos :

— De când sunt eu acilea? Ehehe, nici nu trecea Dunărea pe acilea atuncea.

— Dar pe unde trecea?

— Nici nu era Dunărea. Nu era nimic pe atuncea.

— Zău, bre? Şi când a-nceput să curgă Dunărea? De mult?

— A, nu! Numai de vreo câteva sute de ani încoa'. Un târgoveţ le povestea mereu reţete de mâncare :

— Ca să faci ciorbă de trahana, trebuie mai întâi să ai trahanaua. Pui trahanaua într-o oală ; o câtime oarecare, după numărul mesenilor câţi ai, şi mesteci bine pe foc. Iei nişte picioare de viţel...

Temnicerii turci veniră să-i scoată pe câţiva şi să-i ducă în odaia bicelor. Când îi aduseră înapoi, sleiţi de puteri, un alt târgoveţ zise printre gemete :

— Picioarele alea de viţel, cum ziceai că le pregăteşti?

— Lasă-mă dracu-n pace! Ia vezi, mă, nu mi-o fi rupt vreo coastă, că mă doare când umflu pieptul. Trebuie să ai mai întâi trahanaua, dacă n-ai trahanaua, degeaba te mai apuci.

Alt târgoveţ avea nişte cizme lungi, strânse cu şireturi de jos până sus.

— Mi-au nenorocit picioarele cizmele astea.

— Dracu a mai pomenit, cizme cu şireturi?

— A, nu, meşterul mi le-a greşit prea strâmte..

Abia izbutea să-şi încalţe cizmele. Îşi înmuia degetele în gură şi potrivea capătul şiretelor, ca să-l poată trece prin găuri.

— Unde pleci, mă, de te-ncalţi?

— Nicăieri! Ce eşti diliu? Le încerc doar. Îşi strângea şireturile şi le lega cu fundă.

— E mai frumos cu funda pe afară. Pe dinăuntru te stânjeneşte la mers.

Desfăcea şireturile, mai punea cizmele alături şi se aşeza pe ele să nu-l tragă răceala lespezilor de piatră. Stătea aşa o vreme, apoi iar îşi punea cizmele.

— Iar ţi s-a făcut de ducă?

Îşi băga şireturile prin găuri, le strângea pe îndelete, le înnoda cu fundă şi lăsa funda pe dinafară.

— A, nu, le încerc şi atâta numai. Lua-l-ar dracu! I-am spus să nu mi le facă aşa strâmte.

— Trebuia să-ţi ia măsură cu două perechi de ciorapi de lână pe picior.

Îl chema pe alt zavergiu să îi apuce cizma între genunchi, iar cu piciorul celălalt îl împingea din spate până îl arunca peste ceilalţi cu cizmă cu tot.

Apoi o lua de la capăt, tot aşa mereu.

— Mai termină-te, dracu, cu cizmele alea, că o să le rupi!

— Ia uite la el! Dar ce, sunt cizmele tale? Hai de mi le scoate, decât să cârteşti!

Pe care dintre ei îl prindea că doarme, îl trezea să-i scoată cizmele.

De câte ori îl vedeau că începe să şi le pună, toţi se străduiau să nu adoarmă cât îşi înşira el şireturile, ca să nu fie puşi să i le scoată. Îl urmăreau în tăcere şi totdeauna se întâmpla să adoarmă din cauza liniştii măcar unul.

— Ia mai pune-ţi, mă, cizmele, să vedem care adoarme!

Temnicerii turci aduseră nişte pietrari să dreagă zidăria care se cam părăginise pe alocuri şi ameninţa să se surpe, fiindcă apa începuse să se strecoare din Dunăre printre lespezi.

După cum era datina, meşterii când făceau reparaţii într-o închisoare, trebuia să le aducă osândiţilor o pâine şi un urcior cu apă şi nu puteau începe lucrul până nu lua fiecare măcar un dumicat de pâine şi un strop de apă, ca să li se ierte meşterilor, să nu aibă de pătimit pe lumea cealaltă. De fapt, datina la turci era cu pilaf, dar fiindcă în închisoare se aflau români, beyul care era guvernator al insulei poruncise ca românilor să li se împartă pâine. Meşterii cumpărau în fiecare zi o roată de pâine, trimiţând un turc cu barca până pe malul românesc. Beyul poruncise să li se aducă şi o ploscă de vin, însă vinul îl oprea barcagiul şi îl bea pe furiş să nu-l vadă muftiul, că i-ar fi tăiat ciorba.

— Cum ziceai, mă, că fierbi racii? Foile de dafin le pui de la-nceput, ori mai la sfârşit?

— Taci, bă, că rămăsese la pusul sării! Zi, mă, ce faci după aia!

— Scurgi zeama şi-o strecori prin sită...

— Nu e aşa! Rândul trecut ziceai că întâi pisezi cojile-ntr-o piuliţă şi pe urmă scurgi zeama.

-— Mda, se poate şi aşa. Dar le pisezi bine, bine. Iar piuliţa să fie de piatră.

— De bronz ce are, prinde gust?

— De piatră. Aşa se face. Zeama n-o arunci. O pui dimpreună cu gâturile racilor prăjite şi tocate mărunt şi cu o ceapă mică de persoană tocată asemenea, câţi sunt la masă. Le pui în zeamă de carne şi le fierbi bine. Cu hrean, cu piper...

— Dacă n-ai piper?

— Fără piper nu se poate. Nu se poate!

Printre meşterii pietrari se afla unul mai vânjos decât toţi, pe care îl puneau la ridicat unde era mai greu.

— Unde pune ăsta mâna, pune şi Ăl de sus mila, ziceau oamenii din dosul zăbrelelor.

— Săracu de el, e surd şi mut. Nu vezi că ăştia îi dă poruncile prin semne?

— Ce n-aş da eu măcar să fiu ca el surd şi mut, dar slobod, să stau la soare ori la umbră, cum aş avea chef! Chiar şi şchiop, şontâc-şontâc.

Pietrarii întrerupseră lucrul şi se duseră afară la soare să nu-i vadă osândiţii mâncând. Numai namila de pietrar rămase pe o lespede să mai răsufle şi se uită cu luare-aminte la fiecare osândit, de parcă ar fi căutat pe cineva printre ei. Aceştia se lipiră cu frunţile de gratii şi se uitară tăcuţi.

— Ce vă zgâiţi, bă, la el ca proştii? Ia plecaţi d'acilea! zise Fancu şi se apropie de gratii, făcându-şi loc cu coatele printre ceilalţi.

Spre marea lui mirare îl recunoscu pe pietrar că nu era altul decât Taure haiducul.

— Ssţ! făcu Taure şi îi spuse că turcii îl cred de-al lor, eunuc, din copii români furaţi.

— Dă-ncoace dalta aia şi-un ciocan să rupem lacătele şi scoate-ne de-acilea!

— Păi tu ştii, bă, ce e afară de turci? Ca furnicile-n muşuroi.

— Ho, că am eu grijă!

— Nu intrară zilele-n sac. Mai avem de trudit pe aici.

—Eu zic să tăceţi momâlc să nu mă dibuie ăştia, că fac cizme din pielea mea turcii! De unde am aflat de voi? Păi de la cine crezi că ştiu? De la Iancu Coruia, căpetenia noastră.

— Cum? A scăpat?

— E cu inima fiartă că n-a apucat să fie şi el cu noi în toiul zaverii la Caracal şi la Craiova. De-aia mă trimise : să vă scot la lumină.

În ziua când pietrarii aduseră ultima pâine şi ultimul urcior de apă, la încheierea lucrărilor, osândiţii se simţiră cam mâhniţi.

— Parcă ne mai trecea de urât cu ăştia, zise unul dintre ei.

— Eh, trecu şi asta! oftă nea Călinică.

Pietrarii le lăsară şi mâncarea ce le mai rămăsese, fiindcă ei urmau să mănânce după ce vor părăsi insula şi vor ajunge pe mal. Taure îi lăsă şi el lui Fancu nişte brânză, nişte dovleac copt, un găvan de pilaf şi un ghiuden.

Fancu fu cât pe-aci să-l înjure că venise degeaba şi nu-l

ajutase să fugă, dar se stăpâni şi era să-i scape ghiudenul din mână, fiind mai greu decât trebuia. Ghiudenul acesta, în loc să fie un cârnat umplut cu carne de vită, era umplut cu bani de aur.

— Vedeţi, bă, omul de care m-am legat eu cu jurământ? Nu-l rabdă inima să mă lase aşa. N-o fi avut cum într-altfel.

Puseră la cale cum să-i mituiască pe turci să le dea drumul. Dădură un galben unui temnicer care făgădui că o să-l ducă pe Fancu să vorbească cu beyul. Însă deocamdată beyul era bolnav cu burta şi nu voia să primească, zicea temnicerul, nici pe Mohamed, darmite pe un ghiaur.

Căruţele treceau Oltul între Caracal şi Drăgăneşti cu bacul plutitor luat în otcup, cu arendă, de unul Preda de la Ţărţăl. De când cu revoluţia, câştigurile lui scăzuseră simţitor, fiindcă se mai făcu bac şi la Islaz, un bac pe odgon, şi cu funii, nu ca al lui cu prăjină. În aceeaşi vară, alte două bacuri, la Slatina şi Piatra Olt, îl făcură să nu mai poată face faţă, dacă nu îşi întinde şi el odgon de pe un mal pe altul. Dar asta însemna stâlpi mari, scripeţi, scoabe de fier şi meşteri. De unde atâţia bani?

Merse să-şi spună necazul său lui Oprea zis Îngălatul, proprietarul hanului din apropiere. La urma urmei şi hangiul avea de pătimit de când se răriseră muşteriii. Trei ţigani lăutari moţăiau într-un colţ, cu capul pe ţambal.

— Poate ne ajutăm, Opreo, cumva unul pe altul.

— Mă Prediţă, eu te-aş împrumuta cât să plăteşti mâna meşterilor.

— Mde, nu pot. N-am cum!

— Lemnul auzâi că-l luă un om din Amărăşti pe chezăşie. Cică a-nceput să dea unul pe-ncredere. Ştii cum vine asta? Ţi le dă lemnele anul ăsta, iar tu îi dai banii la anul. Cu dobânda, dar îţi faci treaba. Te duci şi ţi le iei singur de la pădure. Iar el doar îţi pune înainte o hârtie, ţi-o citeşte cineva, dacă nu ştii carte şi faci o cruce cu cerneală dedesubt. Şi cu asta, gata! Ce-aţi vorbit, rămâne sfânt.

— Adică, doar aşa o cruce? Nu pricep cum vine asta.

— Păi, cum să-ţi spun eu? E ca şi cum ai jura pe cruce.

— Lasă, Opre, c-am înţăles. Ce, crezi că sunt mai prost ca

tine?

— A, nu!

— Nu, că nici nu se poate.

Hanul avea deasupra uşii o scândură lată pe care era scris cu litere chirilice : „Sfârşitul lumii fi-va cu cârnaţi”. Însă oamenii îi spuneau mai pe scurt „La sfârşitul lumii”. Ziceau : „Am băut la sfârşitul lumii alaltăieri până la ziuă.”

— Mai e mult până la sfârşitul lumii? întreba câte un drumeţ.

— Încolo vreo câţiva paşi şi o să-l vezi după cotitură, drept înainte.

Un călăreţ veni plin de praf, descăleca în bătătura hanului şi îşi legă calul de un pârmac. Se străduia să calce drept, însă Oprea băgă de seamă că totuşi şchioapătă puţin.

Drumeţul îşi netezi barba stufoasă şi veni de-a dreptul la hangiu.

— Ţuică! făcu el apucând o cană goală de pe grătarul de nuiele împletite şi, întorcând-o cu gura în sus, o pocni de tejghea.

Dădu ţuica pe gât, apoi îl privi stăruitor pe hangiu.

— Va să zică tu eşti Oprea Îngălatul! Hangiul se trase înapoi şi făcu ochii mari.

— Haralambie nu ţi-a lăsat nimic pentru mine înainte de-a muri?

— Dar cine eşti? Cum te cheamă?

— Uită-te bine în ochii mei! zise bărbosul, ca şi cum şi-ar fi băgat două degete în ochi. Ce zici? Ţi-ai adus aminte? i

— Ce să-mi fi lăsat, bre? dădu din umeri Oprea.

— Cum ce? O vorbă... O vorbă despre o căldare.

— O căldare? Ce căldare? De aramă?

— Vezi că ştii? zâmbi bărbosul şi îşi turnă singur încă o cană de ţuică.

— Nu ştiu nimic! Să-mi crape ochii! Zisăi şi eu aşa-ntr-o doară, de aramă, că nu era să zic de... aur.

Bărbosul îl apucă de guler :

— Dacă vrei să te cred, vinde-mi mie hanul! Cât ceri, dar să pleci numai cu o boccea în băţ...

Hangiul făcu o mutră de parcă cu un obraz ar fi cerut îndurare, cu alt obraz i-ar fi fost milă.

— Cine te-o fi minţit în halul ăsta?

— Te mai întreb o dată. Zi! Cât vrei? Pe netocmitelea!

Hangiul zâmbi dispreţuitor, îl împinse la o parte şi se prefăcu că are treabă.

Bărbosul trânti uşa după el, încalecă şi plecă.

— De când cu zavera asta, se făcură jupâni toţi modârlanii! bombăni Oprea.

— Vorba e că plecă el fără să plătească?

Hangiul vru să alerge să-l strige pe călăreţ ca să plătească. Însă Preda îl apucă de umăr şi-i spuse că văzuse în carâmbul de la cizma bărbosului gaura unui glonţ.

— De-aia şchioapătă el. Păi ăsta n-o să moară acasă. Cine fu, mă ţigane, ăsta de-i făcuşi aşa temenele? îl întrebă hangiul pe Basangeac.

—Vârcolacul! făcu lăutarul clănţănind din dinţi şi zdrăngănind din cobză, de parcă s-ar fi acompaniat.

— Vezi să nu-ţi dau eu numai vârcolaci pe spinare!

— Vârcolacul gol, 'ca-ţi-aş ochii! Pe unde umblă numai secetă şi pojar lasă-n urma lui.

— Şi-atunci de ce te ploconişi la el până-n pământ?

— Aoleo! Păi din pricina ăstuia muriră oile anul trecut. Uitaşi cu oile?

— Ce tot îndrugi verzi şi uscate? Iahnia asta de fasole o mâncaţi voi sau o dau la porci? Hai, că v-o dau de pomană. Eu îmi fac pomenile până nu mor. Că după aia nu ştiu cine o să-mi mai facă parastas.

Noaptea se lăsase peste han şi peste pădurea din apropiere. Pe cer, stele, iar dinspre sat răzbăteau lătrăturile clinilor. Hangiul sforăia. Pe la cântatul cocoşilor, se auziră nişte ţipete.

— Foc! Săriţi! Arde! Ajutor!

Puţinii călători, ce poposiseră peste noapte la han, săriră din paturi şi îşi aruncară lucrurile pe fereastră afară.

Toţi alergau cu găleţi şi cu oale de apă de la fântână din curtea luminată de flăcări. Ţiganii care înnoptaseră în grajd se dădeau cu fruntea de pământ.

Hangiul izbuti să stingă focul, dar hanul rămase pe jumătate ars.

Fancu şi ceilalţi dormeau când se auzi o uşă grea de fier, undeva sub pardoseala de piatră. Paşi grei cu lanţuri zornăiră pe lespezi, târând ghiulele de fier, ferecate de glezne.

— Ce se aude, fraţilor? se deşteptară ei, ridicându-se într-un cot.

Pe coridoare trec în şir nişte zdrenţăroşi cu chipuri pământii.

— Descăpăţânaţii! zise nea Călinică şi se întoarce pe partea cealaltă, potrivindu-şi un mănunchi de paie mucegăite sub oase. Trebuie să fie lună plină afară dacă ieşiră ei.

— Aştia parcă au fost hrăniţi cu scoici!

În dreptul fiecărei celule, zdrenţăroşii se opresc uitându-se cu ochii sticloşi printre zăbrele.

— De unde mai ieşiră şi ăştia? Că până acuma nu s-au văzut, slăbănogii!

— Parcă miroase a... A ce miroase? A mormânt desfăcut.

— Pe cine căutaţi, bă? N-aveţi gură?

Opaiţul din capătul coridorului arunca pâlpâiri pe chipurile lor ca de ceară.

— Nea Călinică, ce e cu ăştia? Ce vor?

Fără să se întoarcă, le răspunse că aceştia sunt rondul de noapte al descăpăţânaţilor de pe vremuri.

— I-a-ngropat cu capetele alături.

— Şi ce mai vor acum?

— Caută şi ei pe careva să joace arşice pe bani. Dar aşa le e blestemul : să piardă de-a pururi! mormăi nea Călinică şi căscă fără să mai deschidă ochii.

— Şi atuncea la ce mai joacă?

— Ia lăsaţi-i, că-mi speriaţi somnul! Pe unii i-au îngropat fără capete, şi nu vor să rămână aşa. Joacă pe căpăţâni, să nu-i apuce sfârşitul lumii ciumpăviţi.

— Bă, eu mă aştern la joc cu ei! zise Fancu.

— Ce, eşti nebun? Dacă câştigă el, rămâi în locul lui.

— Fie ce-o fi! Dar dacă le iau toţi banii, turcul mă face iepure scăpat. Şi pe mine şi pe voi. Nu fiţi proşti!

— Lasă, bă, să-şi încerce omul norocul! Poate iese şi cu ceva bani, să aibă când o fi slobod. Ce ştii tu ce socoteli îşi face el? Joacă, bă, să vedem! Ţine-te cu mâna de ce apuci, ca să ai noroc! Joc şi eu! zise un târgoveţ.

— Nu, că dacă pierd ei, se bagă-n bârlogul lor şi de necaz se pun pe cutremure de o să ne cadă şandramaua asta-n cap! se ridică într-o rână nea Călinică.

Ceilalţi întemniţaţi nu vrură să-i lase, zicând că Taure nu pentru aşa ceva le adusese lor banii.

— Cum vi i-a adus vouă, bă, când mi i-a dat mie? se răsti Fancu. Dacă vreţi să vă scot şi pe voi de acilea, să nu mai aud o vorbă! Jucăm până-n zece.

Se aşază pe nişte paie, la joc cu nefericiţii de-o parte şi de alta a zăbrelelor de fier ruginite. Dădu cu arşicul rostogolindu-l pe piatră printre gratii.

—Împărat! strigară de bucurie cei din spatele lui. Unul din cei trecuţi prin sabie dădu şi el tot împărat, aşa că trebui să mai dea o dată.

— Hoţ! strigară iar de bucurie zavergiii.

Dădu şi târgoveţul. Căzu armaş. Se repezi la Fancu să-l îmbrăţişeze. Fancu îl împinse poruncindu-i să-şi pregătească cureaua.

Celălalt descăpăţânat ce se aşezase pe jos să joace nici nu mai trebui să dea cu arşicul. Împăratul i-l puse în faţă cu partea care însemna „păgubaş" în sus.

Hoţul luă de la păgubaş trei bani de aur. Armaşul îi luă de la hoţ, opri unul pentru sine, iar doi îi dădu împăratului.

-— Şapte cât poţi pe spinare! porunci împăratul.

Armaşul trecu mâna printre gratii şi îi arse hoţului şapte pe spinare cu cureaua.

Jucară aşa toată noaptea. Fancu şi târgoveţul făcură două mormane de galbeni lângă ei.

— De unde avusără, neiculiţă, atâta bănăret?

— Ei umblă şi scormonesc prin măruntaiele pământului şi au dat de nişte lăzi cu bani. Nu-i vezi cum vorbesc între ei? Parcă ar zice vorbele de-a-ndoaselea, de la coadă la cap.

— Nu mai jucaţi, mă? Nu mai joacă, s-o fi făcut ziuă afară. Să mai veniţi, mă, dacă mai aveţi!

De cum plecară muţii gemând, Fancu şi târgoveţul începură să-şi potrivească cu palmele grămezile de galbeni.

— Să-ţi mai dau banul de mă-mprumutaşi să joc? Nu ţi-l mai dau, că ai destui şi nici nu mai ştiu care e.

Nici Fancu nu mai ştia care fuseseră banii lui, fiindcă se

amestecaseră cu cei câştigaţi. Desprinseră două lespezi din podea şi scoaseră cu o lingură pământul, ca să facă două locuri pentru banii lor. Apoi fiecare se culcă deasupra şi adormiră.

— Mă fraţilor, să ştiţi de la mine că nu e cum spune nea Călinică ăsta! zise unul mai pe la ziuă. Ăştia n-aveau cum să fie descăpăţânaţi. Trebuie să fie niscaiva închişi dintr-ai turcilor. Cine ştie ce-or fi făcut şi le-au tăiat limbile. Iar acuma ei şi-or fi făcut vreo cheie calpă de au deschis uşa lor. Însă n-au chei să descuie şi uşile ălelante. Umblă şi ei numai pe acilea pe dedesubt, doar de-or aduna ceva bani. Că dacă fac bani, beyul le mai dă drumul, câte unul, câte unul.

— Bine ar fi să fie cum spui tu. Dar, deh...

— Ah, să fi văzut, se apucă să povestească din nou mâncăul, frigeam prepeliţe, potârnichi, becaţe, turturele în frunză de viţă. Le spălam, le săram şi le umpleam cu vin în care topeam şi ficaţii lor. Le coseam bine şi le-nveleam în frunze verzi. Pe deasupra un strat de slănină prea subţire, legată cu aţă. Un praf de sare pe dinafară şi le-nfăşuram în foi de hârtie unse cu unt. Aşezate să se coacă pe spuză. Dar când i-o dai omului în mână să şi-o desfacă, neapărat să-i pui dinainte şi o strachină cu orez fiert şi opărit cu turte de unt.

La hanul ars sosi, într-o seară, rădvanul poştalionului. Un surugiu deschise uşiţa rădvanului şi potrivi scăriţa să coboare un călător spilcuit. Îşi potrivi pe cap marginile jobenului negru de mătase şi îşi scutura câteva fire de praf de pe pulpanele redingotei vişinii. Când făcu câţiva paşi, fluturându-şi manşetele pantalonilor cu carouri mari albastre, se putu vedea că era şchiop de-a binelea.

Cei câţiva oameni aflaţi în curtea hanului se uitară la chipul ras ca-n palmă.

Nimeni nu fu de faţă să audă ce vorbi el cu hangiul înăuntrul dărâmăturilor.

Trimiseră vorbă ispravnicului de la Caracal să vină să le facă hârtie de vânzare-cumpărare a hanului.

Odată cu ispravnicul, veni şi Lache Papidon, călare.

Ispravnicul ar fi vrut să-şi pună cât mai repede sigiliul pe document, ca să-şi primească partea ce i se cuvenea după

obicei : o zecime din banii pe care îi dădea cumpărătorul şi una din banii vânzătorului.

— Nu se poate, conaşule! se împotrivi Oprea hangiul. Asta e după legea a veche.

— Dar ce, ştii vreuna mai nouă? se încruntă ispravnicul.

— Vreau să zic, conaşule, că de când cu zavera asta, lumea nu prea se mai ţine de legea din bătrâni. Dacă clăcaşii nu mai vor să asculte de nimenea, toate rosturile s-au schimbat.

— Ia vezi, bă, de caii ăia, că venii degeaba! strigă peste umăr ispravnicul la vizitiul său.

— Birurile nu se mai plătesc cum se plăteau. Câmpul rămase nelucrat. Nici preţurile nu mai sunt cum erau.

— Hai mai repede, că plecăm! strigă iarăşi ispravnicul la vizitiu.

— Vezi bine şi dumneata că banii umblă altfel prin pungile oamenilor. Dacă s-au făcut poduri peste Olt şi s-au împuţinat muşteriii... Dumneata ai casă mare.

— Mare, dar am şi greutăţi mari. Am o fată de măritat. Mi-au murit doi porci. Nu pot să te las mai ieftin. Eu nu ar, nu semăn... Eu din asta trăiesc.

Când ajunseră toţi trei la învoială, Papidon spuse că el nu încuviinţează întocmirea documentului, fiindcă nu îl ştie pe cumpărător cine e şi de unde vine.

— Cum să chezăşuiesc eu pentru cinstea dumnealui, dacă pe mine nu mă cinsteşte cu nimic?

Cumpărătorul îi spuse că îl cheamă Marcu şi că e dintr-un sat de peste munţi.

— Şi bani de unde ai?

Păi, crescuse porci în baltă. Şi-i vânduse dincolo, peste munţi, cu bani buni.

— Uite-aşa se face avere! râse Papidon, prefacându-se că-l crede. Foarte bine! Te cred cu ochii închişi. Să-mi faci şi mie parte, tot ca dumnealui! De ce să câştige ispravnicul mai mult decât aga?

Tot în timpul nopţii li se întâmplă lui aldor Fancu şi de data asta.

— Ce se aude? Iar vin? întrebă unul.

— Ehe, să nu ziceţi că nu v-am spus. O să vedeţi voi pe dracu!

— Taci, credeam că s-a mai potolit! Iar începe!

De sub pământ se auziră mugete înfundate. Lacătele şi zăvoarele începură să zdrăngăne singure. Pereţii şi zăbrelele să se zgâlţâie, podeaua să se zbată sub picioare.

— Cutremur de pământ! îngălbeniră toţi de frică.

— Şi noi aici, în beciuri. O să murim cu zile!

După ce zgomotele se potoliră, temnicerul veni să le spună că beyul s-a însănătoşit şi se poate vorbi cu el. Fancu dădu la o parte lespedea să scoată banii din groapă.

— Care mi-ai furat banii? scrâşni el.

Târgoveţul spuse că îi dă bani de la el, fiindcă beyul nu aşteaptă.

— Şi ne socotim noi pe urmă, spuse.

Însă nici el nu mai găsi banii sub lespedea pe care dormise.

Sparseră o strachină de pământ şi începură să sape cu cioburile, până făcură o movilă de pământ.

— Înţăleg să fi pierit banii de la ei. Dar şi banii ăi buni?

— Să-l întrebăm pe nea Călinică!

Nea Călinică sforăia cu gura căscată şi degeaba îl zgâlţâiră, că nu se trezi.

Fancu se apucă să sape mai adânc.

— Lasă-te păgubaş! Ce mai sapi?

— Sap să dau de hoţi, să-i iau de beregată. Ce-avuseră să-mi fure banii?

— De-aia, mă, nu li se face dreptate, că umblă cu lucruri necinstite.

Fancu scormonea cu ciobul, iar târgoveţul scotea pământul cu pumnii şi-l arunca într-un jgheab de scurgere ce trecea prin faţa firidelor.

La lumina pâlpâitoare a unui sfeşnic, popa Claie scria în Călindarul său :

„Abia pusăse uşăli şi giugiuvealeli în ţâţâni, că mă chemă să şi fac sfeştania hanului. Zice: Nu te uita, părinte, de unde pui tămâia! Pune, că eu plătesc. Om cu frica lui Dumnezeu. Şi nici nu venise ăla cu geamurile. Pe urmă le-a pus. Un

românaş de la Sibiu, că de la turci nu se mai găseşte de când cu zavera. Care altul răbda ce rabdă el cu piciorul? Dacă nu m-asculta pe mine, acuma îi trecea negreala de genunche. Nu ştiu cât i-o fi plătit macelarului de-l chemase. Că şi-a îndoit pântecele până-n pământ cu temenele şi a pus mâna pe cazma să îngroape piciorul dincolo de salamul trăsnit, măcelarul. Până la urmă tot pe mine m-a ascultat, mai bine cu piciorul din genunche decât din şold. Sau, doamne fereşte! M-a întrebat măcelarul că nu punem o cruce de lemn la gropa cu piciorul? Când o veni şi întregul ce a mai rămas, i-am spus eu şi mi-a sărutat mâna pentru înţăleaptă povaţă a mea. Nu ştiu cât i-o fi plătit măcelarului. Gata pentru azi. Mă duc să dau tărâţe la porci şi să dezleg câinele, că se suiră găinile-n dud."

În primăvară, turcii de pe insulă văzură sloiuri de gheaţă coborând pe Dunăre. Sloiurile se înghesuiră mai jos de insulă, astupând ca un dop curgerea puhoiului învolburat. Apa începu să crească înecând insula. În temniţă pătrunseră şuvoaie de apă. Dar scurgerea jgheabului se înfundase şi ea, astfel că apa se lăţi pe lespezi şi umplu groapa săpată de Fancu. Unda băloasă a apei le ajunse la genunchi.

Pe insulă turcii alergau printre valuri ca marinarii pe o corabie ce se scufundă. Muezinul urcat sus în minaretul moscheei striga la Alah, ca din vârful unui catarg. Beyul împărţea oştenilor porunci şi îi alerga de colo-colo. Tunarii încărcară tunurile şi începură să bată stăvilarul de gheaţă ce se îngroşa văzând cu ochii.

În temniţă apa trecu de brâu. Şobolanii se iviră înotând printre oameni.

Mugete de sub pământ se auziră din nou. Lacătele pocniră. Zăvoarele se sfărâmară. Osândiţii se agăţară de zăbrele. Vârtejuri de apă îi smulseră şi îi izbiră de gratii.

Lespezile se dezgrădinară, tavanul se clătină. Groapa lui Fancu sorbea viitura de apă, cu paie, cu şobolani, cu tot. Pereţii se sparseră, prăbuşindu-se în spume.

Niciun muşteriu nu ştia cum îl cheamă pe noul hangiu de la „Vadul Fetelor". După ce închise obloanele şi aprinse un

opaiţ cu mai multe fitile, hangiul scoase din lada pe care stătea în dosul tejghelei nişte desagi peticiţi şi-i trânti pe podea. Începu să îi driguie cu piciorul său de lemn, de parcă ar fi vrut să sfarme gloduri de sare înăuntru. Ridică desagii de pe jos şi îi goli pe tejghea.

Diamante, rubine, safire, smaragde, mărgăritare se rostogoliră printre giuvaeruri de aur stâlcite şi strâmbate. Cu cuţitul rupse ghearele de aur în care mai rămăseseră nestemate. Alese două grămezi : una cu pietre scumpe, alta cu bucăţi de aur.

Giuvaerurile mărunţite le puse în nişte tingiri şi începu să le topească la foc. Iar nestematele le vărsă în cizma rămasă de la piciorul tăiat.

Aurul topit îl turnă într-un urcior de pământ. După ce se mai răci puţin, sparse urciorul şi curăţă cioburile, cum se curăţă oul de coajă. Ciocăni aurul cu un ciocan, ca să îi dea formă de ou. Îl aşeză în capătul tejghelei, în dreptul ferestrei, ca să se vadă bine şi dinăuntru şi de afară.

A doua zi dădu hanuhri numele „La oul de aur”.

— Ai, jupâne, zici că oul ăsta cât toate zilele e chiar de aur curat? îl întrebară nişte muşterii.

Hangiul le răspunse că da.

— I l-o fi ouat peste noapte găina din poveste! zise un chefliu, iar ceilalţi izbucniră în hohote de râs.

— Jupâne, ascultă-mă pe mine! Nu-l mai ţine la vezeală, că-i scapă unuia mâna pe el şi te lasă mofluz!

Toţi îl luau în râs şi nimeni nu îşi închipuia că acel ou uriaş ar fi de aur.

În fiecare seară punea pe ou o lumânare aprinsă, să se vadă prin geam, ca semn că hanul e deschis şi muşteriii sunt bine veniţi.

Lache Papidon căzuse la patima băuturii de necaz ca n-a izbutit să pună mâna pe niciunul din cei care îi răpiseră băiatul.

Într-o zi bătu cu pumnul în masă şi zbieră la nevastă-sa că de ce îi dă tot murături de peste iarnă, când acum au ieşit verdeţurile. Ea îi răspunse că îl aude vorbind noaptea prin somn.

— Şi zici mereu că alţii au avut noroc de şi-au umplut, beciurile de cu toamnă. Am înţeles că oi jindui, bietul de tine, după murături, că de altceva din pivniţă nu te poţi plânge, cât băuşi anul ăsta.

Atunci el îi mărturisi necazul de a nu fi avut noroc la prinderea zavergiilor.

— Ţi-o fi făcut cineva farmece, de ţi-a mers cu stângul, îşi dădu părerea nevastă-sa şi îl povăţui să cheme popa la sfeştania beciurilor.

Dând cu cădelniţa, protopopul chemat îl întrebă dacă vede ceva pe pereţi. Papidon înălţă din umeri în semn că nu. Când termină şi stinse cădelniţa, protopopul îl mai întrebă o dată.

— Ce, păcatelor? făcu Papidon cu damigeana într-o mână şi cu dopul de cocean în cealaltă. Doar mă ştii, atuncea când ne-a apucat noaptea şi ţi-am arătat Carul Mare pe cer. Ştii bine că eu am zărit Paloşchiţa, iar matale nu.

— Păi unde-ţi arăt eu şi unde te uiţi matale? Protopopul îl apucă de umăr şi îl împinse cu nasul lângă perete. Papidon văzu pe o lespede numele lui Tăchiţă. Literele ba apăreau, ba dispăreau. Se răsuci cu ochii bulbucaţi înspre protopop :

— Uite că şi acolo se vede, şi colo...

Slugile care erau de faţă alergară să-i spună nevestei lui Papidon că se vede pe pereţi numele lui Tăchiţă. Ea veni într-un suflet să vadă temniţa.

— Adineauri era pe alte lespezi, nu tot în locul unde vezi tu acuma, zise Papidon.

Ea privi literele săpate în piatră, apoi începu să bolborosească rugăciuni şi să îl drăcuie.

— Fi-ţi-ar băutura a dracului.

— Dacă i s-o întâmpla ceva băiatului, numai din vina ta o să fie! zise el răspicat. Eu ştiu că l-am lăsat la adăpost de orice primejdie ale lumii ăşteia. Cât despre lumea de dincolo, eu n-am nicio putere. Nu ştiu, tu ştii!

Fără să-i mai spună nevesti-si, Papidon se duse la popa Claie să dea un acatist. Pentru morţi sau pentru vii?

— Deh, părinte, ştiu eu ce să zic? Pentru Tăchiţă al meu.

Popa rămase cu ochii holbaţi. Apoi îşi apropie sprâncenele şi îi puse mâna pe umăr. Îi făgădui că mâine la

utrenie o să-l citească pe Tăchiţă la acatist.

Se luară amândoi cu vorba şi nici nu băgară de seamă când băură clondir după clondir, cu vin rămas de la împărtăşanie.

— Dar ce să mai zic eu, că mi s-a furat sticla aia de ştie o lume! făcu popa privindu-l cu ochii cruciş. Dacă nu-mi fura sticla, acum îţi citeam de Tăchiţă în sticlă. Ehehe, sticla mea a-ncăput pe mâinile lui Fancu zugravul. Lasă că-ţi citesc şi-n sticla asta şi apucă clondirul să toarne în pahare. Ce nu fac eu pentru dumneata? Dacă nu se vede chiar ca-n sticla aia, măcar cât să ştiu unde-l pun mâine... printre vii sau... doamne fereşte!

Dădu pe gât ce mai rămăsese în sticlă, închise un ochi şi se uită prin gura ei. Îi arătă cu degetul pe afară cum se aşezase boroghina de la vin pe pereţii ei. Îi spuse că Tăchiţă este teafăr şi că deci o să-l treacă printre vii.

Însă a doua zi, când citi acatistele, popa Claie nu îl pomeni nici printre vii, nici printre morţi, ci după ultimul viu şi înainte de primul mort.

Se înnoptase de-a binelea şi muşteriii începură să plece din cârciuma hanului „La oul de aur”. Hangiul pusese obloanele de lemn la geamuri şi tocmai vroia să-l dea afară pe ultimul muşteriu, când acesta se ridică, privindu-l drept în ochi.

Părea mai degrabă să fie scăpat de la închisoare, după hainele nemţeşti, peticite şi jegoase. Avea un nas borcănat şi o ureche crestată ca la porci. Afară câinele se zbătea în lanţ şi scheuna nerăbdător, ştiind că acuma era vremea să îl dezlege. Hangiul nu clipi când văzu că muşteriul scoate cuţitul din cizmă.

— Credeai că n-o să dau de tine? rânji omul cu nasul borcănat, şi parcă nările i se lărgiră şi mai tare. Unde e căldarea de ţi-a spus Alecu?

— Alecu? Nu mi-a spus nimic Alecu.

— Nu face pe prostul cu mine, că altfel nu cumpărai tu hanul! Unde e căldarea? îi puse vârful cuţitului sub bărbie.

Hangiul jură că Alecu nu i-a spus unde e îngropată căldarea.

— Te-ai grăbit să-l spânzuri. Mie mi-ar fi spus tot, că eu ştiam cum să-l iau.

— Să se scufunde pământul cu mine, dacă nu s-a spânzurat singur! Nu ştii că aşa au zis şi ăia?

— Au zis când l-au văzut, dar după aia, tu nu ştii ce au zis. Iar ei nu ştiau ce ştiu eu.

— Bine! făcu hangiul şi, întorcându-i spatele, turnă în două căni vin de la caneaua butoiaşului de pe tejghea. Aşa e! Eu l-am pus în ştreang. Dacă n-a vrut să-mi spună unde engropată? Să ştiu că ţie ţi-a spus cum trebuie căutată, aş bate palma cu tine s-o facem pe din două.

Bătură palma amândoi şi ciocniră cănile. Hangiul îl pofti la masă şi îi aduse să mănânce. Se aşeză pe un scaun lângă el. Îşi desfăcu pe îndelete cureluşele cu care îşi ţinea legat piciorul de lemn şi oftă apăsat, când şi-l rezemă alături de tejghea. Drumeţul se uită pieziş la piciorul tăiat şi îmbucă mai departe din strachină.

Când goli pe gât încă o cană cu vin, hangiul îi dădu în cap cu piciorul de lemn. Drumeţul se clătină şi vru să se repeadă la hangiu. Se încleştară amândoi.

După ce răsuflă uşurat, hangiul îşi şterse fruntea de năduşeală şi se aşeză să-şi lege piciorul de lemn la loc.

— Mai bine eu pe el, decât el pe mine!

Luă o cazma din cerdac, se apucă să sape în dosul grajdului.

Câinele dormea legat în lanţ. Hangiul rămase mirat.

— Ce dracu? Nu se mai aud nici câinii de peste Olt. Înţeleg, câinii, dar nici cucuvelele?

În zilele ce urmară, muşteriii îl văzură pe hangiu făcând o mulţime de gropi prin curte.

— Ce pui, neică, pomi? Cam mari gropile pentru pomi!

Lache Papidon îşi legă calul în faţa cârciumii „La caii verzi pe pereţi” şi intră înăuntru. Mesenii stăteau cu cănile de pământ în faţă şi îl ascultau pe lăutarul Basangeac care se oprise din cântat şi povestea cum a venit Dunărea înfuriată când s-au topit zăpezile :

— Corăbiile toate, vai şi amar, ziceai c-a venit sfârşitul lumii! Să nu mă-ntrebaţi câte suflete au pierit atuncea-n

viitoare! Cu toptanul! Turci! Numai turci! D-ai noştri, dacă o fi fost vreo doi, trei, dar şi ăştia, d-ăia mai bătrâiori, care şi aşa, deh, nu mai erau tineri ca noi. Ce mai tura-vura? Ai noştri n-au avut nici pe dracu. Români, deh! Ce vrei? Că până şi Dunărea cu cine era să ţină, dacă nu tot cu ai noştri? Dacă Oltul, Jiul, Olteţul, Tezluiul îi dau apă... Dar de la turci nu vede niciun strop de apă. Turcii mai ştiu altceva decât să se pună cu tunurile pe ea?

— Aşa, aşa! Ia zi, albul tatii! Cu ăia de la Ada Kaleh cum fu? îl iscodi Papidon. Că auzâi că zisăşi c-au scăpat. Ia zi! Cu care din ăia te-ntâlnişi de-ţi spuse?

— Io, conaşule? Să mor în pat acasă, na! Păi ce io sunt desuchiat să mă-ncârduiesc io cu d-ăia fugiţi de la beşaură? Stăi să-ţi spun! Cum au scăpat nu ştiu, că n-am fost de faţă să văz. Şi io ce nu văz cu ochii mei, nu crez. Dar stăi s-auzi ce-i spuse beglerbeyul când îl chemă sultanul la Stambul să dea socoteală. Zice sultanul : „Te dau pe mâna gealatului să-ţi înşire maţăle pe băţ”. „Nu, măria ta, că singuri au fugit, nu i-am făcut eu scăpaţi!” zice şi beglerbeyul. Fiindcă de ce? Le dăduse să mănânce întâi linte fiartă şi pe urmă fasole. S-a umflat lintea-n ei şi da să iasă-n sus. Dar nu putea de fasole, că fasolea da să iasă-n jos. Dintr-asta li s-au umflat burdihanele. Se făcuseră cât butoiul ăla mare de colo, de stămnealui răzămat. Se umflaseră aşa rău, că-ncepuse să plutească cu picioarele-n sus şi se ţineau cu mâinile de ce apucau, că îi lua vântul ca pe băşica porcului. Pânã-n nori nu i-a dus, dar destul că i-a zburat pe deasupra caselor.

Toată cârciuma râdea în hohote, numai Papidon îl asculta încruntat şi îşi bătea cravaşa peste cizmă.

— Aşa a zis beglerbeyul, conaşule, nu io! Dar minţea. I-a zis şi sultanul că nu îi e ruşine de la obraz să mintă, om bătrân? Aia cu lintea de fost, a fost. Însă de plutit, cum era să plutească prin văzduh? Au plutit numai pe apă. Îi ducea Dunărea la vale cu burţile-n sus, iar ei cu mâinile supt cap, ca bimbaşa Sava, picior peste picior. Luleaua le mai lipsea-n gură.

— De unde ştii tu astea, bă pasăre? ridică Papidon cravaşa.

— Nu da! Auileo! Başandrică alviţarul mi-a spus.

— Cum Başandrică, mă? Că Başandrică e surd.

— Eh, şi ce? Surdul n-are gură? Du-te şi-ntreabă-l dacă nu e aşa! se feri Basangeac după cobză.

Călugărul ce străjuia în poartă la Dragobetele se ridică de pe patul de scânduri, aprinse o făclie la o candelă şi veni să vadă cine tulbură liniştea nopţii, lovind cu băţul în clopotul de la intrare, rămas fără frânghie.

Când văzu ce zdrenţăros îşi scutura petecile de ploaie dârdâind desculţ, îşi încruntă sprâncenele ;

— Ce cauţi acilea, păcătosule?

— Blagosloveşte, părinte! zise zdrenţărosul.

La asemenea întâmpinare, călugărul îşi domoli glasul şi vru să o dreagă, întrebându-l ce păcate i-au îndreptat paşii într-acolo.

— Păcatele mi-or îndrepta paşii spre locul păcătoşilor, părinte. Acuma, pe acilea nu sunt decât în trecere. N-am venit să cer. Spune-i din parte-mi cuvioşiei sale stareţului Ambrozie smerite plecăciuni şi metanii. Atât.

— Ia vino-ncoace! Unde pleci ? Văd că ştii tipicurile. Cine eşti?

— Să-i spui că sunt Fancu zugravul. Mă ştie cuvioşia sa de mai an.

Călugărul îl duse să-i dea demâncare în toiul nopţii şi îl trimise să se culce în fânul din podul grajdurilor.

Fancu nu se trezi decât când începu să bată toaca. Hierodiaconul Meletie îl duse în odaia arhondarlâcului şi se aşezară în două jilţuri de stejar încrustat. Un diacon căruia abia îi mijeau mustăţile aduse o carafă de vin rubiniu şi două pahare de cleştar, cu fundul îmbrăcat în argint lucrat şi cu mâner, care de fapt erau pentru băuturi fierbinţi. Meletie era bucuros să stea la taifas cu Fancu, fiindcă şi lui îi plăcea să facă icoane pe lemn. Îi spuse că Ambrozie nu s-a mai întors de atuncea de când plecase cu Tavă la Mitropolie şi au fost prinşi de turci şi că nu mai ştiau nimic de soarta lui.

— Ne-a trimis preafericitul Nifon un stareţ de acolo de la el, la o săptămână după aia. Omul lui. Dar avusărăm grijă noi de el, că după sâmbăta mieilor şi-a luat boii lui Dumnezeu în cap.

— Adică cum?

— Păi să vezi! Una a fost că începusem să ne înfăţişăm la el, şir ; l-am ţinut cu mărunţişuri şi nu mai apuca să vadă de mersul ălorlalte trebi pentru care-l trimiseseră pe stareţ pe capul nostru. Căzuse zăpada, iar dumnealui încă nu apucase să afle rosturile. Ale de nu se văd cu ochii. După ce abia a intrat în ele, partea a doua! Toţi pe capul lui, la rând, ca să moară : „Dar asta cum s-o facem, sfinţia ta?” El zicea una, noi alta-nţelegeam. Pe urmă făceam tot cum ştiam noi că e bine. Dintr-asta i s-a tras, de ajunsese să vorbească de unul singur. Uf! Am scăpat şi d'ăsta. Tu ce mai zici, ce mai zugrăveşti?

Fancu îi spuse că deocamdată nu are alt gând decât să îşi găsească sticla după care umbla şi pentru care se legase prin jurământ alături de haiduci.

— Dar nu mai ştiu nimic... nici de ei, oftă Fancu.

Meletie îi spuse că haiducii, între timp, se duseseră volintiri alături de pandurii strânşi de conu Ghiţă Magheru lângă Râmnicu Vâlcea să păzească la hotar. Însă după aceea s-au risipit şi au fost prinşi de către oamenii stăpânirii, unul câte unul, iar acuma nu se ştie prin ce închisori zac. Şi Popa Şapcă fusese închis.

— Şi cum, niciunul n-a rămas?

— Nici măcar de sămânţă. Parcă ar fi sfârşitul lumii.

— Eh, lasă că aşa le trebuie! dădu din cap Fancu şi apucă un cotoi de pasăre din tava de alpaca, adusă de diacon.

Meletie rămase cu paharul la gură şi făcu ochii mari.

— Aşa le trebuie, dacă fuseră proşti! adăugă Fancu. Lasă că scapă ei! Ce-i crezi chiar aşa mămăligi?

— Bine, dar pe tine te leagă un jurământ de ei!

— Şi pe ei i-a legat un jurământ de mine.

Meletie îi spuse că, dacă ar scăpa haiducii, ăştia l-ar găsi pe Ambrozie.

— Iar Ambrozie... l-am auzit şi eu despre sticla asta. Numai el ştie taina sticlei.

Îl duse apoi pe Fancu să îi arate icoanele pictate de el.

— Cine e ăsta? ţipă Fancu, arătând cu degetul tremurând.

— A, ăsta? E stareţul de-ţi spusei că ni-l trimisese de la Mitropolie. I-am făcut eu chipul. Aşa, ca să fie. Dar, ce e cu

tine?

Fancu îi spuse că acel chip zugrăvit semăna cu ucigaşul haiducilor, văzut de el de pe acoperişul din Risipiţi.

— Ăla avea, tot aşa, un fel de pălărie neagră, ca potcapul de aici, dar cu aripi tari pe margini. Şi tot cu zarţale de sârmă pe ochi, tot cu bărbiţă de ţap gălbuie... El este! Dacă l-ar vedea haiducii ar muri şi-ar învia de bucurie că i-au dat de urmă.

Fancu primi de la Meletie un rând de straie ţărăneşti şi nu mai zăbovi, ci se duse să o caute pe baba Floarea.

— O să-mi spună baba tot. Că baba trebuie să ştie şi de Filica, şi de sticlă, şi de ăsta cu zarţale, şi de haiduci, şi de Ambrozie, şi cine i-a-mpuşcat pe ăia patru între sprâncene. Ea le află pe toate de la Basangeac.

Însă la Băbici îi spuseră că baba Floarea murise peste iarnă. Buimăcit de această veste, se duse să o caute pe Filica. Îi destăinui ei toate grijile lui, iar ea îi spuse că, după câte ştia nu de la tatăl ei, ci de la bunica ei, taina sticlei ar sta scrisă undeva pe vechea zugrăveală a bisericii din Slăveni,făcută de două sute de ani, sub zugrăveala care se vede acuma.

Fancu potrivi astfel ca să ajungă la Slăveni după lăsarea nopţii, ca să nu-l vadă cineva. Cu cheia dată de Filica descuie uşa bisericii şi intră înăuntru. Aprinse toate lumânările dintr-un sfeşnic şi se apucă să râcâie cu cuţitul tencuiala afumată. Scoase la iveală o zugrăveală cu mult mai veche. Luă seama la meşteşugul vechilor zugravi. Până spre ziuă descoji aproape toţi pereţii, fără să găsească nicio scriitură.

Începură să se ivească zorile. Vru să plece până nu se luminează de-a binelea şi era gata să sufle în lumânări, când mai aruncă o privire asupra pereţilor.

Şi cum era obosit frânt după o noapte, i se păru că sfinţii din zugrăveala străveche aveau chipurile haiducilor cu care se legase prin jurământ şi care se aflau prin închisori.

— Ce-o mai fi şi asta? Zugrăveala trebuie să aibă pe puţin... cine ştie câte sute de ani. Şi nu e măcar unul să nu-l cunosc. Şi ce uitătură au! De ce vă uitaţi, bă, la mine aşa? Ce v-am făcut eu? Ia nu mai fiţi aşa pământii la faţă, că n-oţi avea de gând să putreziţi pe acolo! Am scăpat eu, darmite voi. Ia, mai bine râdeţi! Hai să vă văd cum râdeţi!

La Gostavăţ, femeile stau pe buştean în faţa porţii şi dărăcesc nişte câlţi de cânepă. Copiii se joacă alergând din uliţă în curte şi din curte prin pomi.

— Păi nu ştii, dadă Leanţo, când îl trimeasă Măria cu grâul la moară? „Pune, măi Lie, sacii în car, pune pe Joian şi pe Miercan la jug! îi zice Măria bărbatului ei. Nu care cumva să auz că mi te-ai dus iar la moara lui Vastică, că acolo iar te vezi cu de-alde ca Dumitru al Ţiţei şi Copcea Crucierul, cum făcuşi mai an, când îţi băuşi căciula.” „Nu mi-am băut-o, fă, mi-a furat-o!” el de colo. „Păi de ce să nu ţi-o fure, dacă eşti mămăligă? Era bine să ţi-o fi furat. Dar nu ţi-a furat-o. Ai băut-o. Te-au găsit ăia pe tine mână spartă să-ţi vinzi căciula, ca să aibă ei ce bea. De ce n-a furat-o pe-a lor? Ce, a ta era de astragan? Ei cu căciuli fumurii, şi tu cu capul gol!”

— Ehei, aşa femeie, ca Măria! Nu-i e frică de lup nici noaptea.

— Stăi să vezi! Zice : „Te duci la moara lui Catârleţ! Altminteri, pâine şi sare nu mai apuci cu mine supt un acoperiş!”. Fiindcă ştiţi că Ioanei lui Catârleţ i-a mers vestea atuncea când se chiti cu linguroiul de săpun, că taman mesteca-n cazan, pe spinarea lui bărba-so. Încă pe hăndrălăii ăilalţi care se aşternuseră cu el la băutură în tinda morii i-a spurcat cum i-a venit la gură, i-a făcut ca pe-o albie de porci, că de atuncea nu mai îndrăzneşte unul să se mai apropie cu plosca-n bătătura morii.

— Păi tot aşa mi-a spus şi taica Fănuţa. Pe când, uite, aia a lui Vastică, Gligoruţa, e o mocofană, auzi tu? Îi cade basmaua peste ochi, aşa. Altminteri, fată harnică şi grijulie. Dar prea ca o slugă. Nici chiar aşa! Omul ei bea, mănâncă seminţe în bătătura morii cu te miri cine, iar ea — doamne, n-am mai pomenit! — ea le mai şi mătură dinainte, ca să facă dumnealor coji la loc. Auzi tu? În loc să se chitească cu măturoiul pe ei şi să-i ia la trei păzeşte!

— Lasă, ţaţă, că şi la moara lui Catârleţ nu se cinsti Lie cu aldor Agănău al lui Făsâna şi cu încă vreo doi din Brastavăţ? Pe ascuns, dar tot... că nu-i răbda inima să nu-şi dea în petec. Îl trimisese Măria pe Lie al ei şi cu Oniţă ăla micul, chit că-i mai înalt grâul ca copilul. Că îl şi luase Agănău

peste picior : „Ce, bă, Lie betelie, ţi-l dete muierea pe ăsta pe cap, să-l ai de martalog ca să te ţie de rău să nu te-ncurci la băutură?” „A, nu! el de colo. L-am luat eu din capul meu, ca să se-nveţe să ştie rostul la moară. Da' de unde, că ea nici n-a vrut să-l lase cu mine la drum. Ia du-te, bă ţâcă, şi du boii de-i adapă şi vezi să nu cazi în fântână!” Şi scoate plosca Agănău de se cinstesc ei, pitulaţi după boi, pe după car, să nu-i afle Ioana lui Catârleţ. Că aşezaseră sacii cu făină de-ntors acasă. Pe drum zice Agănău...

— Dar cine ţi-a spus aşa bine, bia?

— Ţaţa Tiţa, ţaţă Rădiţo! Veni de-mi ceru dârmonul, că bate mazăre mâine, până se-ntoarce gineri-so de la pădure, că s-a dus după nişte salcâmi peste Olt, ştiu, unde li s-au putrezit bulumacii de la porumbul din pătul. Îmi spuse ţaţa tot, tot, tot. Ce spuneam? Păi dacă-mi iei vorba din gură? Minule, maică, ce-i faci câinelui? Face-te-ai grămadă şi muşuroi! Vrei să te muşte? Aha! Agănău, pe drum, zice : „Măi vere... — ştii, ţaţo, cică „vere” — ia hai, vere, să ne abatem noi olecuţă pe la cârciumioară numai cât să ciocnim o ulcicuţă, aşa, ca să ne meargă bine şi de-acu-ncolo!” Lie... parcă ai fi-ntrebat pisica dacă-i plac maţele de găină. Dar l-aştepta Măria, cu vătraiul după uşă. Iar cu copilul, coadă după el, era ca şi legat de mâini.

— Sănătate Măriei, că şi-a strunit omul de la-nceput! — Cică a zis Lie : „Nici să n-aud! Am treabă acasă. Mă aşteaptă gardul rupt să-l dreg, că trec găinile lui frati-meu şi-mi scurmă răsadurile de le-am pus. O lăsăm pe altă dată!”. Şi nu s-a oprit la crâşma. Când să intre-n sat, era cenuşa pusă pe cărbuni. Nu tu lună, nu tu stele... Se stârneşte o vijelie de ridică toată ţărâna din drum cu paie cu tot. Când fu, ştii, furtuna atuncea. Oniţă ăl mic da din car cu biciul. Lie apucase de resteul de la jug să tragă boii fuga după el, până nu se rupe cerul să-i ude sacii, că vai şi lacrimi de făina lor. Din poartă a dat Lie gură, de ieşi Măria cu copiii leoarcă după ea şi cu moşul ăl bătrân. Cu velinţele-n cap, din aşternut. De-au ţinut copiii să nu plouă. Şi moşu, şi Lie, şi ea abia au pridiidit să descarce sacii pe prispă, că altminteri, dacă apuca de se udau sacii, rămâneau la mila lui frate-său. Atuncea s-a luminat şi el la minte de-a priceput că pe Agănău l-a ajuns

blestemele lui Făsâna. Şi s-a jurat înaintea icoanelor să nu mai iasă din cuvântul neveste-si.

— S-o fi jurat, ţaţă, nu zic, dar ce ştie el, aia face. Să fi văzut, ţaţă, venise naşu-so la el. Iar el în loc să-l omenească ca lumea, scoase sub dud masa a rătundă, şi două scăunele cu trei picere de se aşezară. Şi ce crezi că a pus pe masă? Un borcan de pământ cu toartă, plin ochi. Ţuică, ce credeai? Şi o strachină, uite-aşa, de murături. Nu tu pâine, nu tu nimic altceva.

— Aoleo, fătălică, o întrerupse alta, ziceam să nu vă spui, dar tot nu mă rabdă inima. Alaltăieri noaptea s-au aprins la biserică-n Slăveni lumânările singure, fără mână de om.

— Te pomeneşti că aşa o fi, da' io nu prea cred.

— Să ştii, ţaţo, că-n noaptea aia, dacă te nemereai pe afară, păţeai alte alea, ca Marin al Măriei, ăl cu cazanul de peste drum de Bibică. A albit peste noapte şi i-a luat graiul, de nu mai e chip să scoată o vorbă. Şi tremură tot. Să se-nveţe minte să mai jure strâmb pe la judecăţi, pentru bani. Mi-a spus mie fina Lina, că l-a auzit pe moş Broajbă cu urechile ei.

— Ia taci din gură, că ştiu eu mai bine! Au trecut lupii prin sat. Pe uliţa mare, chiar pe dinaintea primăriei au trecut şi nici nu s-au ferit, chit că erau salcâmii înfloriţi. Dar nu erau lupi, lupi, nu semăna cu ăla, de-l aduse atuncea haiducul ăla împuşcat pe sanie. Lupii ăştia au trecut aşa băţoşi, dintr-un cap al uliţii într-altul, cu mâinile la spate, ca vătaful la arat.

— Asta nu e a bună! Cine ştie ce necazuri şi satarale or mai cădea pe capul nostru!

— Să cadă pe capul ălora, care ştiu eu!

— Te pomeneşti că tot din pricina nedreptăţii oamenilor o fi căzut şi zugrăveala bisericii, de-a ieşit la iveală a veche.

— Moş Broajbă ce zice?

— Dă şi el din umeri. N-a mai pomenit una ca asta.

— Păi dacă nici el nu ştie, noi de unde să ştim?

Fancu se întoarse la Dragobetele şi îi spuse lui Meletie că sfinţii din zugrăveala cea veche parcă aveau chipurile haiducilor.

— Cum să-ţi spun eu matale, ca să mă-nţelegi? Se uitau

cu neşte ochi, de parcă toată nădejdea în mine şi-ar fi pus-o. Ce să fac?

— Fă ce-oi face, numai să-i scoţi la lumină. Dă-te peste cap, omoară-te! Linişte n-o să ai până n-o să-i vezi scăpaţi de pe unde stau închişi. Eu sunt gata să te ajut cu ce pot. Să te văd ce ai de gând!

— Când eşti cu mine, ca şi cum ai fi singur! zise Fancu.

— Dacă fratele Ambrozie ar fi fost acilea, ehe! El i-ar fi scris lui Stratilat. De-acolo, de la Mitropolie, Stratilat ştie tot. Numai el ar fi în stare să ne spună care prin ce închisori zace.

— Dar cuvioşia ta ce cusur ai de nu te oboseşti să-i scrii lui Stratilat?

— Păi cum crezi tu, Fancule, că pot eu să-i trimit scrisoarea aşa necifrată? Numai Ambrozie ştie cifrul. Dacă se-ntâmplă să cadă scrisoarea în mâinile cine ştie cui, îl bag pe Stratilat în bucluc.

Meletie adăugă că s-ar putea să mai cunoască cifrul şi Bîrlogea, fiindcă odată îl chemase Ambrozie să îi spună ce aflase dintr-o scrisoare de la Stratilat.

— Păi mă-nvârteşti ca să ajungem tot acolo? Bîrlogea ştiu eu unde e? Nu ştiu, răspunse Fancu.

— Fă cumva şi scoate-l măcar pe el de la închisoare!

— Mda, dar cum? O să mă duc să vorbesc cu Lache Papidon. Să vedem ce se poate face.

— N-ai tu atâţia bani ca să stai de vorbă cu el. Le-am spus eu să nu prăpădească banii pe arme! Nu stăteau ei bine banii la păstrare acilea? Până ajungi tu la Papidon, pun mâna pe tine armaşii şi te-nchid şi nici nu te ascultă ce zici.

— Dacă aş şti... Nu ştiu dacă Tăchiţă mai e unde l-am dus sau o fi scăpat.

Îi ceru lui Meletie să-i arate un minei pe care începuse să-l transcrie Tăchiţă pe când se afla la Dragobetele.

— Nu faci nimic cu mineiul. Mai bine-ţi aduc o carte de descântece, că tot cu cartea asta am stârpit noi furnicile anul trecut, că se-nnegriseră pereţii de atâtea furnici.

Fancu se retrase într-o chilie cu cartea transcrisă de Tăchiţă şi începu să îi imite scrisul. Apoi ticlui o scrisoare ca din partea acestuia :

„Io Tăchiţă Papidon, scriu părintelui mieu Iache Papidon

închinăciune şi maicii meale. Sunt sănătos şi totodată sunt în viaţă şi n-am murit. Rogu-vă ca pe Dumnezeu faceţ ce oţ face şi vedeţ ce puteţ să faceţ cu mine că mă înghit păduchii. Şi nu mă lăsaţ să îmbătrânesc cu zile acilea, de viu! Şi să vă afle această a mea epistolie sănătoş şi la ospăţ. Şi să nu-mi umblaţi în cufăr, cum aveţ obiceiul, că am pus semn! De dorul vostru ca lumânarea mă sting şi vă sărut cu lacrimi în ochi."

feciorul vostru Tăchiţă

Ce mai face zarzărul meu? Cojocul şi cizmele să nu mi le luaţi la tăvăleală.

Fancu se mai uită bine dacă seamănă scrisul, apoi îşi frecă palmele de bucurie şi scrise pe dosul hârtiei cu nişte litere mari, butucănoase :

„Să fii, coane, mâine în spatele morii cu noaptea în cap. Singur".

Se însera când Fancu intră pe uliţele nepietruite din Caracal. Merse pe malul pârâului.

„Ce-o fi cu grămezile astea de pietre?! se miră el văzând că din loc în loc erau mormane cât se descarcă dintr-o căruţă. Parcă le-ar fi adus să aibă cu ce să arunce unii în alţii. N-am mai văzut aşa ceva. Te pomeneşti că s-or fi gândit că nu se ştie niciodată, de când cu zavera. Mai bine să le aibă la-ndemână colea, sub nas, decât să rupă uluci din gard."

Dar de la cuptorul de pâine al lui Velcu văzu că strada începe să fie pietruită. O căruţă trecu hurducăind pe pietre. Lui Fancu i se păru că se aud prea tare roţile pe bolovani.

„Ar fi bine cu piatră, dar numai când plouă. Că încolo, când e uscat, te zdruncină degeaba. Vai de maţele ăluia!" îşi zise el uitându-se după căruţaşul care dădea bice cailor.

Când se stinseră luminile în casa lui Papidon, înfăşură o piatră în hârtia scrisă şi o zvârli în fereastra dinspre stradă. Cum auzi geamul spart, o rupse la fugă.

În zori se duse să fie prin preajma morii. Tot aşteptând, rămase cu privirea pierdută după un şir de căruţe trase agale de boi cu coarne mari.

„Ce dracu or duce ăia în putinile alea de put aşa rău? Să fie piei argăsite? Mai bine ar fi dus şi ei nişte prăştină la

cazanul de ţuică.”

Fancu întrebă un om dacă s-a deschis vreo tăbăcărie mai mare prin apropiere, iar acesta îi răspunse că nu. Se înfiinţase însă un cazan de ţuică, iar căruţele se duceau la cazan cu prăştină. Auzind acestea, Fancu se uită bine la orăşeanul cu care vorbise, să vadă dacă nu îşi bătea joc de el.

„Ăsta trebuie să fie nebun! Ce, eu nu mai ştiu cum miroase prăştină şi cum miroase argăseala?” îşi zise Fancu în sine şi îşi aduse aminte de Papidon. Chiar dacă i s-a-ntors băiatul, conu Lache tot o să vină. Ca să pună mâna pe mine. Stau mai colea, după colţ. La nevoie o rup la fugă, mai sar vreun gard şi-mi pierde urma prin curţile oamenilor.”

Abia mai târziu sosi Lache Papidon călare.

„Dacă vruia să mă prindă, nu venea singur. Înseamnă că nu l-a găsit pe Tăchiţă. Acuma să mă ţin tare şi să-l iau de sus eu pe el!”

Întinse mâna peste un gard şi rupse o rămurică cu flori de lămâiţă.

— Hai noroc, conu Lache! făcu Fancu împingându-şi pălăria de paie cu un deget, mai pe spate.

Papidon rămase mut şi cu ochii holbaţi, stăpânindu-şi tremurul muşchilor.

— Ce, neamule, nu poţi să deschizi gura de-a călare? zise Fancu mirosind florile de lămâiţă. Dă-te jos din şea!

— Cine eşti tu, mă, de vorbeşti cu mine aşa?

— Sunt ăla care-l ţine închis pe fiu-tău.

Papidon duse la gură un fluier scurt, făcut din lemn de tei şi legat cu un lănţişor de argint.

— Dacă-ţi chemi oamenii, zâmbi Fancu, pe mine mă închizi. Dar sunt vorbit cu ai mei să-l înjunghie pe Tăchiţă dacă nu mă mai întorc.

Papidon îşi vârî înapoi fluierul în buzunarul de la piept.

— Soarele ăsta îmi face rău! strâmbă din nas Fancu, ştergându-şi năduşeala pricinuită de emoţie. Hai mai bine la umbră! zise el, ca să-şi mai înghită nodurile ce i se puneau în gât şi să-şi mai potolească bătăile inimii. De ce-ai venit aşa târziu? Tocmai era să plec.

Fancu râse şi îi spuse că nu i-l aduce pe Tăchiţă dacă nu dă drumul haiducilor pe care îi ţine închişi.

— Beciurile mele gem, de câţi am închişi acolo. Însă haiduci nu ţin. N-am niciunul.

— Păi atuncea ce dracu ţii în temniţele alea de zici că gem? Gem de goale?

Papidon se cam bâlbâi şi răspunse :

— Ştiu eu cam ce cauţi tu. Dar tocmai pe ăştia nu-i am la mine. Am eu alţii. Nu îi cunoşti tu.

Îi mai spuse că dacă ar fi vorba de un singur om, ar putea să-l ceară de la alte închisori să fie adus la el, la Caracal.

-— Zic să mi-l dea pentru ştreang şi mi-l dă. Dar trebuie să ai grijă să ţi-l iei până nu intră pe porţile mele. Şi bagă de seamă, că nu oamenii mei îl vor aduce, ca să nu cad eu rău după aia, că de ce am oameni proşti. O să-l aducă armaşii ălora. Unul se poate. Dar doi pe drumuri, împreună, nu mai plimbă nimeni de când cu zavera. Nu mai e ce-a fost odată.

Fancu se gândi că totuşi dacă izbuteşte să salveze măcar unul, pe urmă o să aibă cu cine să se ajute să-i scape şi pe ceilalţi. Dar pe care să-l caute?

— Pe Bîrlogea! Auzi? Pe Bîrlogea! se hotărî Fancu să-l scape mai întâi.

Se înţelese cu Papidon să treacă pe la el pe acasă, ca să-i spună când va fi transportat Bîrlogea la închisoarea de-o păzea Papidon şi pe ce drum.

Fancu nu împărtăşi nimănui îngrijorarea sa. Cu cine să atace el convoiul care îl va aduce pe Bîrlogea?

„Dacă m-ar afla conu Lache Papidon că n-am pe nimeni în spatele meu, m-ar mânca cu fulgi cu tot.”

Peste o săptămână, Papidon îi spuse :

— Bîrlogea e la zăcătoare la Craiova. Marţi acuma-l-aduce-ncoa', noaptea. Că marţea nu umblă lumea drum.

Fancu se întoarse la Dragobetele şi îi ceru lui Meletie un anteriu.

— Dacă te dă-n vileag că porţi straiele fără să fii călugăr, ajungi în furci, îi spuse Meletie îngrijorat.

— Hai, bre, nu fi hapsân! Măcar unul rupt, ponosit, cum o fi!

— Vrei să mă bagi în bucluc, să dau în altă dandana? Să te am pe suflet?

— Lasă că-ţi dau eu în scris, să ai patalama la mână când o fi să dai seamă la judecata de apoi. E mai bine să-i ai pe suflet pe toţi haiducii care zac acolo-n închisori? Aoleo, era să uit! Vreun cuţit mai ascuţit n-ai p-acilea? Că la naşul sau la o-ncăierare nu poţi merge cu mâna goală.

Punându-şi barbă şi mustăţi, Fancu aşteptă la o cişmea din marginea drumului dinspre Craiova.

Prin noapte, întâi auzi tropot de copite, apoi desluşi convoiul călăreţilor.

Armaşii de la Craiova, care-l duceau pe osânditul Bîrlogea şi el tot călare, însă cu picioarele legate sub burta calului, iar cu mâinile legate de ciochina din spatele şelei, se opriră la cişmea să-şi adape caii. Îl întrebară pe bătrânul călugăr ce e cu el acolo în puterea nopţii. Acesta le spuse că abia pornise în hagealâc pe jos, dar adineauri îl jefuiră nişte tâlhari şi îi luară bocceaua în care avea banii.

— Păi ce, părinte, în hagealâc se pleacă cu bani? Eu ştiam că de-aia e hagiu, că trăieşte ca paserile cerului, fără grija zilei de mâine.

— Bă Costache, ăsta le cam minte, şopti un alt călăreţ. Voi nu vedeţi cum se căzneşte să nu-l cunoaştem după vorbă că e grec? Ăsta a furat bani şi l-or fi prădat ceva haiduci. Am auzit că se află ceata lui Scurtu pe aci, între Caracal şi Cergăneşti.

Doi dintre ei rămaseră la cişmea cu osânditul, iar ceilalţi porniră în goană spre pădurea de frasini din apropiere.

Fancu îşi spuse în sinea lui că acuma ar fi clipa potrivită şi vru să se repeadă cu cuţitul. Dar simţi că mâinile îi tremură, iar genunchii i s-au înmuiat de tot. Vru să strige la Bîrlogea, dar şi graiul îi pierise.

Bîrlogea, fără să ştie că acel călugăr era chiar Fancu, îşi îmboldi cu călcâiele calul, se repezi cu umărul într-un armaş, smuci calul înspre celălalt şi o rupse la goană peste mirişte către Cezieni.

Până să se ridice din ţarină armaşii, Fancu sări pe calul unuia şi se luă după Bîrlogea.

— Aşteaptă-mă, bă, şi pe mine, că eu sunt Fancu! Ocoliră satul Cezieni pe la capul grădinilor. Fancu îi tăie legăturile lui Bîrlogea şi ajunseră pe cărări ocolite în preajma Dragobetelor,

când se crăpa de ziuă. Dădură drumul cailor să-i găsească cine o avea noroc, apoi îşi continuară drumul pe jos. Oamenii pe lângă care treceau îşi scoteau pălăriile de paie sau căciulile şi îi dădeau ziua-bună lui Fancu, fiindcă era îmbrăcat călugăr. Apoi întorceau capul întrebându-se ce o fi cu cerşetorul care mergea alături de el.

— Cum, bă, nu ştii cifrul de la scrisorile lui Ambrozie? De-aia te scosăi eu de la greu? îl muştrului Fancu pe Bîrlogea.

Meletie îi duse într-o odaie, unde le deschise lada de fier, în care Ambrozie păstra toate scrisorile, precum şi alte hârţoage.

— Să-ncercăm, Bîrlogeo, că stareţul nu ardea nimic. Poate găsim ceva! scormoni Meletie cu grabă hârtiile din ladă.

— Bre, a cam trecut vremea, zise Bîrlogea. Eu îmi amintesc ce mi-a spus atuncea, dar nu mai ştiu cum arăta hârtia aia de-o ţinea-n mână Ambrozie. Aha, ba uite-o! Asta trebuie să fie, că mi-aduc aminte când a răsturnat pe ea cana de vin cu mâneca. Ia să vedem! Dă jos, Fancule, sfeşnicul ăla de pe dulap, că-mi stric ochii cu oarba asta de candelă!

Se apucară toţi trei să confrunte conţinutul despre care îşi amintea Bîrlogea, cu literele acelea încurcate.

— Prăpădişi atâtea urcioare de vin şi tot degeaba, îi zise Fancu lui Bîrlogea, curăţind cu unghia ceara de pe mâneca de la cămaşa sa de in înfloratã.

— De vin şi de luminări nu suferim noi, făcu Meletie, fixând cu ochii lumânările din sfeşnic, pe care le vedea când mai multe, când mai puţine.

Spre ziuă, când Fancu deschise obloanele de scânduri groase şi rămăsese cu fruntea rezemată de gratiile de fier, privind stupii din curte, Bârlogea luă hîrtiile să le pună la loc în ladă.

— Şi dacă o să-i scriem la Mitropolie lui Stratilat aşa pe şleau, ce-o să fie? strâmbă din mustaţă Bîrlogea, lăsându-se cu scaunul pe spate. Lasă că n-o dibuie nimenea.

— Vezi să nu cazi cu scaunul ăla, că-l fărâmi! zise Meletie.

Meletie sună dintr-un clopoţel de argint, dar nu veni nimeni. Se duse la fereastră şi în loc să strige, zbuciumă clopoţelul, până îl văzură cei care udau florile cu căldări de

aramă şi îl întrebară dacă vrea ceva. Îi trimise pe toţi, să-i aducă o călimară şi o pană de gâscă din odaia de alături.

Până i le aduseră, Fancu se trântise în pat, iar Bîrlogea dormea cu capul pe masa stropită de ceară.

— Uite cu cine mă-ncurc eu! rămase Meletie cu călimara şi cu pana în mână.

Trânti uşa după el şi se duse în chilia lui să se culce.

Când se treziră, se apucară toţi trei să scrie scrisoarea cu care îi cereau lui Stratilat să le spună în ce închisori erau oamenii lor.

Fancu, între timp, umblă prin hârţoagele stareţului şi dădu peste un teanc de hârtii rânduite cu grijă şi legate cu o sfoară. Se întrebă ce o fi în terfeloagele acelea de le-a legat cu atâtea noduri. Toate hârtiile erau acoperite cu un scris încifrat. Numai într-un colţ se putea desluşi ceva : iscălitura lui Ambrozie.

„Cui o fi scris el atâta maldărul de scrisori? Şi de ce nu le-a mai trimis?” Frământat de atâtea nedumeriri şi griji, Fancu se ridică de la masă şi puse pe vraful de foi un engolpion de argint, ca să nu le ia vântul, fiindcă fereastra era deschisă, iar perdelele de borangic înflorate fâlfâiau la fiecare adiere. Când se întoarse în odaie, Fancu şezu câtăva vreme în picioare, cu mâinile în sân si nu îi venea să se mai apuce de acele hârtii asupra cărora îşi pironise privirile pierdute.

Deodată tresări şi brusc se aplecă, încruntându-se. Pe foaia de deasupra, citi literele care se vedeau pe lângă marginea în formă de treflă a engolpionului.

Deci rândurile trebuiau citite de sus în jos, ca să aibă un înţeles! „Dat dracului stareţul!” sticliră ochii lui Fancu şi se trânti în jilţul căptuşit cu catifea vişinie, fiindcă genunchii i se înmuiaseră de tot, iar mâinile îi tremurau. Mişcă engolpionul spre dreapta, cu o literă, şi mai citi un rând de sus în jos.

„Deştept sunt! îşi frământă el buzele. Ce deştept sunt! Cum de mi-a dat prin cap?” Vru să alerge în pridvor, să strige în gura mare că a descoperit secretul scrierii cifrate a lui Ambrozie, dar se stăpâni şi luă foaie cu foaie, să le descifreze una câte una. Nu erau scrisori, cum crezuse el. Erau testamente. Pe toate le scrisese Ambrozie cu mâna lui. Executor al acestor testamente îl numise pe prorooul

Melchisedec, fiindcă îl ştia din scrierile vechi că avusese o viaţă cam asemănătoare cu a sa. În primul rând, îi lăsa lui Melchisedec acel teanc de foi, cât şi engolpionul de argint de pe masa din odaia lui. „Ştiu că ai şi aşa destule engolpioane, o, tu, Melchisedec. Că într-atâtea mii de ani ai strâns engolpioane, două lăzi pline, după câte ştiu. Chiar de n-o fi ăsta cel mai, cel mai, primeşte-l şi pe al meu, ca să ai cu ce să descifrezi ce-ţi scriu eu acilea!”

Masa, jilţul şi patul i le lăsa moştenire unui grădinar. Anteriul, patrafirul, odăjdiile cu fir de aur, ca şi cizmele cele bune i le lăsa moştenire aceluiaşi grădinar, dar să i le dea primăvara, când înfloreşte. „Însă hangerul turcesc cu plasele bătute în pietre scumpe şi cu teacă din piele de Cordova să il dai, Melchisedec, arhanghelului Gavriil. Mi l-a dat, nu puteam să nu-l port. L-am purtat pe dedesubt, că nu mi-a plăcut să mă laud de la cine îl am. Dacă zice că nu mai ştie când mi l-a dat, adu-i aminte de omul ăla prin care mi l-a trimis. Şi să-i spui că i-a cântat pentru darul ăsta o sută de osanale, nu douăzeci, cum zicea el! Treacă de la mine! Încolo, ălelalte, să le dai cui oi şti, că nu-mi mai aduc aminte de la cine le am. Mărunţişuri”.

„Mda! O fi! zăbovi Fancu pe gânduri. Dar eu parcă ştiam că mai are şi ceva pământ pe la Celaru. De pogoanele alea nu zice nimic? Cui i le lasă? Adică da, pământul îl are de la ta-so mare. Ăsta cui rămâne? Dacă nu lămureşte treaba, de acuma o să puie cumnatu-său mâna şi pe partea lui. Ăla şi aşa mereu l-a înşelat cu câte un sac, doi, peste jumătatea cuvenită ; chit că paiele i le lăsa de pomană”.

După cum scria cam în fiecare foaie, oamenii sunt veniţi pe pământ cu chirie numai.

Fancu citi mai departe cum Ambrozie îi aducea la cunoştinţă lui Melchisedec o seamă de fapte ale altora care îl nedreptăţiseră sau îi făcuseră vreun rău lui, cât şi prietenilor săi. Mai zicea că toate aceste potlogării, fiindcă nu îi place să se bage în troaca porcilor şi nici nu este vreun clevetitor, le scrie încifrat, ca să nu le poată citi decât el. De aceea îi spusese acestuia într-un testament să nu le descifreze decât la judecata de apoi, când aceste foi de hârtie îi puteau fi cuiva de folos pentru stabilirea adevărului, cine ce păcate a făcut.

Iar pogoanele, scria mai jos, i le lăsa nepotului său, numai dacă acesta avea să îşi bage minţile în cap şi să se lase de băutură.

Hangiul de la „La oul de aur” se străduia să-i dea afară pe muşterii, ca să închidă obloanele. Ultimii doi rămaşi îl înşfăcară de câte o mână şi îl dădură cu spinarea de tejghea. Îl schingiuiră să le spună unde a ascuns comoara de care vorbea toată lumea.

Printre gemete, hangiul le răspunse că nu a găsit-o.

— Cum n-ai găsit-o, când curtea e toată numai gropi?

În cele din urmă le spuse că e închisă în lădoiul de lângă tejghea. Îi smulseră legătura de chei de la brâu. Unul îi puse pistolul în faţă, iar celălalt se apucă să potrivească cheia în broască. Când săltă capacul, o împuşcătură bubui din lădoiul deschis, străpungându-i pieptul.

Hangiul nu pierdu momentul, ci zvârli o cană cu ţuică în ochii celuilalt, izbindu-l apoi cu satârul de pe tejghea. În noaptea aceea hangiul sapă o groapă mare, sub privirile tăcute ale dulăului său.

După cântatul cocoşilor, începu să plouă. Spre ziuă, când toţi încă mai dormeau, Meletie se pomeni că dă buzna peste el cineva, trântind uşa de perete. Sări din pat, buimac şi abia se dezmetici. Vru să zică ceva, dar se înecă. Nu mai nimerea să-şi ia potcapul ele lângă candela de pe măsuţă. În uşă, ud leoarcă din cap până-n picioare, gâfâia căpetenia haiducilor, Iancu Coruia.

— Sunt pe urmele mele! zise el, abia trăgându-şi sufletul.

— Unde, păcatelor, să te ascund? Hai cu mine! ieşi pe coridor Meletie, încălţat numai cu o cizmă, iar cu cealaltă în mână.

— Nu, că mă văzură când intrai! Un cal dă-mi!

— Prea târziu! I-auzi! zise Meletie şi arătă cu degetul spre poarta mare, unde se auzeau zdupănituri.

Îi făcu un semn lui Iancu Coruia, îşi trase şi a doua cizmă în picior şi se duse să deschidă poarta. Fancu şi călugării ieşiră din odăi, frecându-se la ochi.

Pe poartă năvăli călare Lache Papidon cu poteraşii după

el. Alţi oameni de-ai lui, cu puşti şi pistoale, înconjuraseră zidurile.

— Unde e ? răsună glasul răguşit al lui Papidon. Picături de ploaie se scuturau de pe frunzele cireşilor din curtea înconjurată de coridoare cu coloane văruite de curând.

— Stai aşa, că ţi-l aduc acuşica! zise Fancu şi intră într-o odaie.

Îl scoase, îmbrâncindu-l, pe Bîrlogea.

— Ia mâna de pe mine, mucosule! se burzului Bîrlogea. Că te dau la câini! Huo, afară cu voi, arătărilor! zbieră el şi la Papidon.

Dar Papidon nu îi aruncă nicio privire. Îi ceru lui Meletie îngăduinţa ca să-şi trimită poteraşii să-l caute pe Iancu Coruia pretutindeni. Cu ochii lui îl văzuse intrând aci.

— Toată noaptea am alergat după el.

— Da! răspunse blajin Meletie şi bătu din palme să vină chelarul cu cheile toate.

— Ce ploaie, doamne, ce ploaie, n-am mai pomenit aşa! bombăni Papidon, scuturându-şi căciula de apă.

— De unde-ncepem? S-ar putea să se fi pitulat pe acilea, dacă zici. Eu nu ştiu, că abia sării din somn când auzii poarta. Zic : „Cine or mai fi? Turcii?”

Îl duse pe Papidon întâi la beciuri. Poteraşii alergară de-a lungul butoaielor, bătând cu patul puştilor în doage.

Unde suna a gol, se opreau şi luau seama la capacele butoaielor, ca să nu se fi ascuns înăuntru. Poteraşii trecură să caute şi prin odăi, iar Meletie şi cu Papidon se rezemară într-un cot pe câte un butoi.

— Îl găsesc oamenii matale până la urmă, dacă zici că pusăşi să-nconjoare zidurile pe dinafară! Ăsta e de trei ani. Neumblat! ciocăni el cu degetul în doage. Ăsta e zaibăr, ăsta e terază, colea tămâios, dincoace pelin. Şi razachie şi gălbior. Ştii ce am aici? mângâie el un butoiaş. Ia ghici! făcu Meletie şi luând o ulcică de pământ răsuci caneaua cepului.

— Pun eu mâna pe el! Îl spânzur! Ce să-l mai judec?

— Ăsta-l ţinem pentru stareţ, când are toane. Puterea ursului. Ce zici? A, nu! Nu umbla la ăla, că e de împărtăşanie! E lacrimă! Vrei să se oţătească? De lăsata secului să te nemereşti! Atunci, că destupăm *Patima Domnului.*

— Îl spânzur şi gata!

—*Ochii Magdalenei* se gustă, nu se bea! Dacă-mi cere cineva cu stacana, nici nu prea am de băut cu carul. Numai d'ăştia de ţi-e şi milă să le bei.

— Lasă, părinte, ce parcă eu de-aia venii? N-avea nicio grijă! Am şi eu obraz! Însă de mâncare, mai că te-aş cam întreba şi nu ştiu cum să deschid vorba.

— Hai, bre, să te mai usuci, că ne intră oftica în oase acilea!

— Toate drumurile sunt desfundate. Bieţii cai ce-au mai înotat prin noroaie! Dar mai bine-l împuşc pe loc. Şi mai ales că, ştii, prin pădure te plouă de două ori.

Scotocind fiecare ungher, poteraşii ajunseră la bolniţă. Se repeziră şi aici pe uşă, dar luară repede o poziţie cuviincioasă şi îşi scoaseră căciulile. Doi călugări moţăiau de somn pe nişte bănci de lemn, iar un al treilea bolborosea dintr-o carte veche la căpătâiul unui călugăr lungit într-o raclă cu mâinile pe piept.

Unul din poteraşi, mai vârstnic, îi dădu celuilalt cu cotul, până când acesta, mai tânăr, pricepu şi se aplecă să ia seama dacă nu cumva mortul se preface. Apoi cel în vârstă îi dădu peste mână după ce trase mortul de barbă.

Cei trei călugări se uitară crunt la poteraşi, care ieşiră unul în pumnii celuilalt şi închiseră uşa după ei.

— Să nu te sufoci! zise un călugăr ridicând de pe podea capacul sicriului cu botul cizmei.

— Lasă că stau bine! răspunse Iancu Coruia îndoind un genunchi, ca să ţină capacul într-o parte.

— Eu ziceam că venişi după Bîrlogea, îi spuse Fancu lui Papidon. Crezui că te-oi fi supărat că de ce n-am venit să ţi-l aduc pe Tăchiţă, cum ne-a fost vorba. Uite, abia o primii şi eu de la omul meu! îi întinse el o hârtie pe care o plăsmuise de vreo câteva zile. Nu i-o dusese lui Papidon acasă, fiindcă Bîrlogea era de părere că nu ar trebui să-şi ţină cuvântul faţă de căpetenia poterii.

Papidon despături hârtia şi citi :
„Vino, taică, de mă scoate

Că mă bate
De nu mai pot sta pe spate
La Singirul stau pe coate
Şi-mi umblă mintea la de toate
Tăchiţă al tău de dor nu mai poate.”

— Este scrisul lui Tăchiţă.

— Deştept băiat, se vede că e cu carte!

Papidon ardea de nerăbdare să plece grabnic spre Singirul ca să îl scoată pe Tăchiţă de acolo. Dar îşi aduse aminte de Iancu Coruia.

-— Nu-l pot lăsa să-mi scape! Mai căutaţi o dată, mormolocilor! Azi spânzur pe cineva! Or pe el, or pe voi!

— Staţi aci şi căutaţi-l! Că ăla acuma trece Oltul! râse Fancu. Acuma şi aşa nu-l mai ajungeţi.

Papidon rămase o clipă descumpănit, sfredelindu-l pe Fancu din priviri.

— Păi cine credeai că-mi aduse mie adineauri asta? arătă Fancu, cu bărbia, scrisoarea lui Tăchiţă pe care Papidon tocmai şi-o băga în buzunarul de la piept al mondirului său roşu, cu brandenburguri galbene şi nasturi de argint.

— Adică vrei să spui că...

—Da, aşa e! înclină din cap Fancu, zâmbind. Iancu Coruia mi-o aduse adineaori.

— Are cal? îl apucă Papidon pe Fancu de guler.

— Gata! Târgul nostru ăsta a fost! îl împinse Fancu uşor cu două degete. Zi bogdaproste că m-am ţinut de cuvânt! Care va să zică, alergaşi după el şi nu ştiai după cine alergi. Dacă-l împuşcai? Omul îţi face un bine, iar dumneata... Păi vezi cum eşti?

Lache Papidon şovăi. Făcu un pas spre uşă.

Bîrlogea îl apucă prin spate cu braţele pe după ceafă.

— Nu-l lăsa să plece! strigă Fancu. În loc să-l faci scăpat pe Coruia, dumneata zor-nevoie după el. Nu-i da, bă, drumul!

Papidon se zmuci şi scăpă din strânsoarea lui Bârlogea. încăleca pe cal şi şuieră din degete. Poteraşii se adunară în curte, săriră pe cai şi ieşiră pe poartă, înşirându-se după el în drum, spre Olt.

Iancu Coruia dădu mâna cu Fancu, pe care nu îl cunoştea. Vorbeau toţi trei deodată, vrând fiecare să spună şi să afle.

Căpetenia haiducilor era mereu fugar, se ascundea pe la prieteni, că avea destui. Dar nu avea noroc. Poterile mereu dădeau de urma lui. Aflând cum îl duseseră haiducii pe Tăchiţă la Singirul, Iancu Coruia dădu din cap, oftând. Tot la Singirul au fost închişi câţiva dintre fârtaţii lor : Încroznatu, Ţară Lungă, Spătosu şi Corbaru.

— Şi ăilanţi unde or fi?

— Nu ştiu. Dar aflu eu şi de ei!

— Vezi, bre? Iar Papidon acuma chiar la Singirul se duce. Dacă ne spuneai mai înainte, ştiam de ne tocmeam cu Papidon. Făceam cumva de-i scoteam şi pe ai noştri odată cu Tăchiţă. Numai tu eşti de vină, Bîrlogeo!

— Taci, mă, că-ţi dau una de zici că te-a lovit calul! Uite aşa ne trebuie, Iancule, dacă ne luarăm după gura ălora şi merserăun cu ăia la Islaz! Nu ţi-am spus eu să ne vedem de rosturile haiduciei noastre şi să nu ne abatem de la ce ştim noi? N-a rămas unul ne-nchis. Nu păţeam noi ruşinea asta dacă rămâneam în codru.

— Bîrlogeo, tu ai vederea cam scurtă! i-o întoarse Iancu Coruia. Tu pentru ce eşti haiduc? Pentru mine? Pentru tine? Ţi-ar fi dat ţie cineva de mâncare ori adăpost, dacă nu te ştia că pui osul la greu să-i faci dreptate lui ăla, lui ăla sau ăluilalt, care cum ţi se nimereşte în cale? Ce, dacă ni s-a-nfundat o dată, acuma să ne pară rău că le dădurăm ălora o mână de ajutor? Nu-ţi creşte şi ţie inima când auzi că anul ăsta nu mai e cum fu până la Islaz? Ce-mi spuneai tu mie atuncea, de văru-tău ăla care muncea două luni de zile şi abia putea împlini ăle douăşpe zile de clacă? La voi cum era, mă? îl înghionti el pe Fancu, care se uita pe pereţi.

— Ce să fie? A, da. Păi, la Risipiţi era aşa : o zi de clacă începea pe la vremea cireşilor şi o mai terminai cam la culesul viilor. De-aia şi plecaseră de au lăsat satul pustiu.

— Iar asta se numea o zi din ăle douăşpe! întări Iancu Coruia. Alaltăieri, să vezi, mă duceam la Dobrosloveni şi ce crezi? Pe colo, pe la Fântână Lupilor, treceau unii... Auzi ce cântau ei. Toată lumea era a lor. Cică :

„Să trăiască Popa Şapcă,
Că scapă ţara de clacă.
Şi Goleştii câteştrei,
Că ne deteră bordei.”

— Eh, şi ce zicea,să trăiesc eu, să trăieşti tu?

— Da, bă, dar eu când i-am auzit parcă m-a luat apa. Am zis : „Iancule, n-ai greşit. Ce-ai făcut, aşa trebuia să faci”. Ştiu că barim nu-mi pare rău. Ştiu pentru ce am pătimit.

— Tu te-oi fi ţicnit pe acolo pe unde ai fost! îl privi lung Bârlogea. Să-i văz eu pe fârtaţii noştri colea lângă mine, roată! Şi pe urmă să stăm de vorbă. Da, da! Să vedem ce mai zici când or sări toţi cu gura pe tine!

Se înţeleseră toţi trei să pornească fiecare la drum şi să se întâlnească din nou acolo peste o săptămână, cu ce vor mai putea afla şi despre ceilalţi ai lor.

— Ca să punem la cale ce şi cum! zise Iancu Coruia.

— Şi ce folos, că până la urmă, pământ tot nu le-a dat. Păi aşa ne-a fost vorba? mai zise Bârlogea, sculându-se de la masă.

Fancu se duse la crâşma „La caii verzi pe pereţi” să-l întrebe pe Iordache dacă a mai aflat ceva despre omul cu ochelari de sârmă, joben şi lulea.

Despre haiduci, nici crâşmarul, nici Basangeac nu ştiau mai mult decât că sunt închişi.

— Dar unde, nu ştiu! Taie-mi gâtul! făcu Halimonte cu arcuşul pe beregată.

— Nu te-nfoia, conaşule, că aflu io şi-ţi spun! zise Basangeac.

— Şi cum o să mă găseşti, bă pasăre?

— Io, conaşule? Păi io mă uit în stele şi tot te găsesc io pă matale.

— În stele? se dădu Fancu înapoi.

— Păi io, conaşule, nu mă cunoşti. Io văd tot ce nu vede om cu ochii pe lumea asta.

— Şi pă ailantă, adaugă Halimonte.

— Şi aud tot, tot, tot! îi dădu Basangeac peste gură lui Halimonte.

— Numai pă mine nu m-aude când îi zic „ho, bă, că băuşi dăstul”, îi luă cana din mână Halimonte.

— Uite! Io ştiu şi ce te frământă pă tălică! îl împunse cu degetul Basangeac. Vrei să-ţi spui unde e sticla de-o cauţi?

Fancu rămase înmărmurit. De unde ştia Basangeac că nu îşi mai dezlipea gândul de la sticla aceea?

— „La oul dă aur”, acolo am văzut-o, mai deunăzi. Sticla... trăgeau unii-n ea cu patangealele pac, pac, care o nemereşte.

— Dar erea aşa dă matoliţi că tot p-alăturea dădea, adăugă Zambilă ţambalagiul.

— Ba o nemereau, dar nu vroia să se spargă. Iar hangiul râdea cu gura până la urechi.

Lache Papidon alergase cu caii până la Olt, dar negăsind nicio urmă a lui Iancu Coruia, se îndreptă cu oamenii lui cu tot spre pietrăria mânăstirii Singirul, să-şi scoată băiatul de acolo.

Însă Tăchiţă nu voia să mai plece. Nici călugării nu se bucurau să îi dea drumul :

— Unde mai găsim noi altul cu un glas ca al lui?

Pe Tăchiţă nu îl puseseră la spart piatră, fiindcă îl luaseră la cor. Călugării ţineau duminica liturghia chiar la pietrărie.

Oamenii spuneau că din pricina viperelor nu se putea auzi pe valea pietrăriei clopotul mânăstirii de după deal. Pe toate celelalte văi din împrejurimi se auzea ecoul clopotului de câte două sau trei ori repetat. Alţii spuneau că, dimpotrivă, clopotul e de vină, din pricina lui sunt vipere, fiindcă l-au luat pe datorie şi de aceea nu se aude cum trebuie, pe toate văile la fel.

Pe drum spre casă, conul Lache îi cără mereu pumni în cap lui Tăchiţă.

— Când am trimis eu, mă, om să te ia de la Hotărani? Cum zici că ai fost la Căluiul? Că acolo te-am căutat chiar eu. Parcă n-ai fi copilul meu!

Ajunşi acasă, îi arătă cele două scrisori întocmite de Fancu, când imitase scrisul lui Tăchiţă.

— Scrisul ăsta al cui e, mă? îşi puse Lache Papidon mâinile în şolduri.

— Al meu! se lumină la faţă Tăchiţă.

— Şi atunci cum zici că nu mi-ai scris?

— Dacă nu ţi-am scris, nu ţi-am scris.

— Şi-atuncea cine le-a scris, mă? Scrie-ţi-ar la capătâi! Drulea şi Dandulea?

— Nu ştiu. O fi scrisul meu, dar eu nu ţi-am scris.

— N-ai mai vrea să-ţi ştii de ştire! Adu-i, nevastă, un ştergar, că uite ce clăbuc face la gură. L-ai născut la unşpe luni. Ţi-am spus eu c-o să mi-l faci răscopt.

Lache Papidon îl mai plesni de câteva ori şi cu cureaua pe spinare, apoi îşi ridică pantalonii largi ce nu îi şedeau fără curea. Îl duse la beciuri şi îi arătă numele de pe lespezi.

— Da, eu m-am iscălit cu dalta! mărturisi Tăchiţă.

— Ruptă din rai e bătaia! Parcă ţi se mai limpezi glagoria-n cap. Stăi, mă, că ţi-o limpezesc eu de tot. Or te fac om, or te omor.

Scoţându-şi iar cureaua, începu să-l croiască pe Tăchiţă unde nimerea, apoi ieşi trântind uşa zăbrelită şi puse drugul pe dinafară.

Afară, conu Lache se aşează sub soc şi mai scoase o dată scrisoarea lui Tăchiţă.

— Şi altfel, ce frumos ştie el să scrie. În stihuri. Cine mai e ca el?

Nevastă-sa se apropie încetinel cu o oală de pământ plină cu lapte.

— Ce-mi ascunzi? zise ea cu ochii la hârtia pe care o împăturea el.

— Pe dracu ascund! Ai îmbătrânit şi tot proastă ai rămas.

Nevastă-sa intră la bucătărie bombănind şi ocărând nişte slugi.

Din cauza scrisorii, Papidon nu mai avea chef de somn şi ieşi în curte, să îi caute pe poteraşii care erau de rând să îi păzească casa. Însă nu îi găsi la locul lor.

— Nu-şi fac datoria! murmură el, de unul singur. Cine ştie pe unde or dormi acuma! Halal oameni am!

Fancu se duse într-un suflet la hanul „La oul de aur”. În circiumă nu se afla niciun muşteriu ; numai hangiul cu picior de lemn.

— Slab deverul miercurea! zise Fancu. De unde te cunosc

eu pe matale, bre?

— Ce, eşti beat? îşi pironi hangiul un ochi asupra lui. Fancu îl privi stăruitor, cu ochii pe jumătate închişi, cum făcea când se dădea mai departe să vadă cum ieşeau picturile lui.

— Barba! Unde ţi-e barba? îşi plesni Fancu palmele. Hangiul se repezi, să îl sugrume. Fancu se smuci şi nu se lăsă prins.

— Liucimir! Eşti Liucimir!

— Iar tu eşti un om mort! trânti Liucimir uşa cu piciorul de lemn şi ţintuindu-l cu ochii.

— Săriţi! Mă omoară! răcni Fancu. Ajutor!

Pe scări se auziră tropăind paşii unor muşterii coborând din odăile de sus, care dădură buzna în cârciumă.

Hangiul se legăna într-un jilţ cu spătar. Iar Fancu rămăsese zăpăcit în fundul încăperii.

— Are omul ăsta un dar de-a povesti... râse Liucimir, întorcând capul spre muşteriii din prag. Zi, mă, mai departe! Şi ce-a făcut nevastă-sa atunci?

Fancu clipi din ochi, încercând să-şi vină în fire.

— Ce e, Fancule, cu tine pe-acilea? îl îmbrăţişară muşteriii ; cu câţiva dintre ei stătuse el închis la Ada Kaleh.

— A! Vă cunoaşteţi? se ridică Liucimir şi împinse cu piciorul de lemn balansoarul. Ia-ntinde-te, Fancule, după cănile alea de colo!

Se duse după căni şi Fancu nu mai îndrăzni să-l întrebe despre sticlă. Însă nu-l scăpă din ochi pe Liucimir, temându-se de el, deşi acuma mâncau şi beau cu toţii. Aveau pe masă numai măsline, chiftele din praz şi vin de razachie. Din vorbă-n vorbă, muşteriii îl întrebară dacă tot mai umblă după sticla aceea sau şi-a băgat minţile în cap.

Fancu rămase cu mâncarea în gât, gata să se înece.

— A lăsat-o la mine să i-o păstrez, răspunse hangiul în locul lui. Chiar adineauri mi-o aduse şi o pusei în lada de bani.

— Un miel dacă am avea, vi l-aş frige eu! făcu târgoveţul. Ştii, jupâne, cum? zise el, sprijinindu-şi mâna pe braţul lui Liucimir. Mielul după ce-l cureţi şi-l speli, îi dai cu sarea trebuitoare pe dinăuntru, pe afară îl ungi cu unt.

Fancu se simţi atras de lada cu bani ca de o ispită şi se ridică să-i dea târcoale. Liucimir îi zvârli legătura de chei.

Fancu o prinse din zbor şi potrivi cheia în broască.

— După aia tai ficatul şi splina bucăţele, le dai şi lor sare, piper bineînţeles şi le pui în miel împreună cu o juma' de oca de vin vechi alb.

— Merge şi d'ăsta, dacă n-ai? îl întrebă Liucimir. Fancu răsuci cheia. Broasca se descuie. Degetele i se umeziseră. Îşi şterse palmele pe cămaşă.

— Numai alb... şi să fie vechi. Altfel nu se face. Şi o bucată bună de unt stors. Hai noroc!

Fancu se opinti să tragă de mânerul uşii grele.

— Îl îmbraci iar in pielea lui, o coşi bine, şi-l frigi în frigare la un foc moale, făcut cu joarde de viţă uscate din vie, aprins aşa-ntr-o groapă într-adins săpată. Mie nu-mi torni, mă, vin?

Uşa lăzii cu bani se deschise de tot.

— Şi-nvârţi frigarea încetinel până se rumeneşte mielul bine pe deasupra. Care ai noroc să-ţi fac eu un miel hoţeşte, după aia poţi să mori fericit. Sau cuşchebac, cu ienibahar, cu cimbru şi cuişoare.

Fancu întinse mâinile în lada cu bani şi luă sticla. Un pistol cu ţeava în formă de pâlnie era fixat în fundul de fier.

— Vezi că o s-o spargi! se răsuci Liucimir în balansoar. Cu răsuflarea tăiată, Fancu aşează pe masă sticla. Se dădură toţi mai aproape şi se minunară cât de migălos era lucrată corabia de lemn dinăuntrul sticlei.

— A, păi am mai văzut aşa ceva pe la nişte marinari greci.

— Da, dar asta nu este ca alea de le-ai văzut tu! zise Fancu. Ai zice că ceea ce se află aici în sticla asta este tot o lume adevărată, ca şi a noastră. Dacă vă uitaţi bine, vedeţi nişte omuleţi mici. Eu m-am întrebat deseori dacă nu cumva au şi ei un suflet.

— Fugi, bă, de acilea că eu nu văd nimic decât corabia. Ce, eu n-am ochi?

— Ai, dar nu ştii să vezi cu ei!

— Şi cine zici că e ăla care a alcătuit lumea asta din sticla ta?

— Nu ştie nimeni. După unii ar fi un călugăr grec, de mult de tot, răspunse Fancu. Alţii zic că este adus tocmai de la capătul pământului. Eu nu zic nici aşa, nici aşa.

Fancu zugravul le explică pe îndelete că lumea din sticlă este un fel de copie a lumii noastre şi că pământul pe care ne aflăm noi este tot ca o corabie pe ape. Înăuntru zicea că este un om mic, dar tare înţelept, cu o sticlă pe măsura lui în mână.

— Cum dracu vezi tu? Că noi nu vedem.

— Nici eu nu văd tot, zise Fancu. Dar mi-a spus mie cineva că aşa este.

— Machia el o putea să ne vadă pe noi acilea ?

— Păi dar ce, parcă tu poţi să vezi ce e dincolo de crugul cerului? spuse Fancu. Nu vezi tu că bolta e albastră şi rotundă ca o sticlă? Poate e chiar sticla sub care ne zbuciumăm noi acilea pe crâmpeiul ăsta de pământ.

— Ce vorbeşti, bă? Chiar aşa?! se miră Liucimir. Trebuie să fii într-o ureche, să crezi una ca asta.

— Ce ştiţi voi? îşi apăsă vorbele Fancu. Nişte înţelepţi greci spuneau acu' vreo două mii de ani că lumile astea sunt cum ar fi o scară. Iar noi nu suntem nici pe a mai de jos treaptă, nici pe a mai de sus. Sunt lumi din ce în ce mai mari şi lumi din ce în ce mai mici. Băgate toate una-ntr-alta. Noi acilea cu pământul nostru, cu soarele şi cu luna suntem aşa, cam pe la jumătate.

— Bă, dăştepţi mai erau ăia! Şi tu te iei după toţi grecii?

— De ce nu, mă? Nu vezi că le merge? La noi, acilea, în toate slujbele grase numai greci. Şi-n Moldova la fel.

— Asta a fost numai până la Tudor Vladimirescu. Că după aia a-nceput să se bage peste ei boieri d-ai noştri şi i-a cam dat la o parte, zise învăţătorul Petrache, poreclit Mustăcioară.

— Fugi, bă, că grecii fuseră până anul trecut când cu Islazul! bătu cu pumnul în masă târgoveţul. Ştiu eu mai bine. Vrei să afli de la mine? Pe unele locuri ş-acuma au mai rămas greci. Chiar şi dintre boieri pământeni, dacă-ntrebi bine, afli că are neamuri în Fanar.

— Dacă ar fi după cum ziceţi voi, sfinţii sunt greci, dar Dumnezău nu poate fi decât turc. Că turcii sunt şi pe deasupra grecilor.

— Ce turc, bre, e grec! Ascultaţi-mă pe mine, că ştiu mai bine ca voi! bătu Fancu cu pumnul în masă.

— Atunci înseamnă că după capul tău, Dumnezăul

turcilor o fi şi peste al grecilor...

— Bă, eu vorbesc serios şi voi vă bateţi joc de mine! se răsti Fancu la ei. Aţi uitat că eu sunt ăla care v-am scăpat pe voi de la-nchisoare, nu voi pe mine? Scurt!

— Mda, el ne-a scăpat. Cam are dreptate. Poţi să mai zici ceva?

— De ce grecii nu i-au lăsat pe ai noştri să intre-n călindar măcar unul pe săptămână? mai zise târgoveţul. Chiar şi-n miezul iernii, dacă ar fi fost o zi cu un sfânt să semene cu un om de-al nostru din Slăveni, în ziua aia ai fi ieşit cu vaca la păscut iarbă verde şi ai fi auzit ciocârlia pe gerul bobotezii.

Când Fancu rămase în cârciumă numai el cu Liucimir, acesta îi spuse că îi dă sticla, fiindcă nu are ce face cu ea. Ba chiar, din pricina ei, îi scoaseră unii vorbe că umblă cu necuratul.

— Da, mi-a spus Basangeac. Şi cică matale râdeai cu gura până la urechi.

— Vorbeşte aiurea ăla. Pe mine încă nu m-a văzut nimenea râzând! ridică o sprânceană Liucimir.

— Eh! Cum aşa? Păi nu râsăşi chiar adineauri, colo cu ăia la masă?

— Ţi s-o fi părut! Şi pe urmă să ştii că Basangeac nici n-a mai călcat p-acilea de nu ştiu când. Ăla le mai şi-nfloreşte când găseşte unul să se uite-n gura lui.

Apoi după o tăcere mai lungă, zise că s-a gândit aşa :

— Decât să te ucid, Fancule, mai bine fă-mi şi mie chipul pe pânză!

Fancu se temu nu atât de vorba, cât de uitătura lui Liucimir. Îi răspunse că nu ştie să zugrăvească pe pânză, ci numai pe perete, şi că nu are pensule şi vopsele. Dacă se duce să găsească la oraş, într-un ceas ar fi gata, spuse el cu gând să se vadă scăpat cât mai repede.

— Bine, atuncea lasă sticla acilea şi o iei după aia! zise Liucimir şi stărui că nu vrea pe perete, ci pe pânză, în ulei, ca boierii.

Când lăsă hanul în urma lui, Fancu răsuflă uşurat. Însă nici nu se putea împăca cu gândul să renunţe la sticlă.

Mergând pe drum spre Caracal, se tot gândi ce să facă. „Dacă mă-ntorc, mă taie, fiindcă-l ştiu că e el. Dacă nu mai

dau pe la han, atunci cum mai pun eu mâna pe sticlă? Să fi vrut să mă omoare, putea, după ce plecară ăia”.

În cele din urmă îşi învinse frica şi se întoarse cu vopsele şi pensule să-i facă portretul pe pânză.

— Dar cum de-ajunse sticla-n mâna matale? îl întrebă Fancu, fixând pânza pe nişte stinghii de lemn.

Liucimir îi răspunse că a cumpărat-o de la un călător care întâmplător trecea pe acolo.

— Şi de unde ştiuşi că asta e sticla mea când le spusăşi ălora că e în lada de bani? Întoarce capul mai ia partea asta!

— Nu mai pune întrebări prosteşti! Vezi acolo, să mă faci cu nişte ochi aşa mai blajini, cum aş fi fost eu dacă nu m-ar fi înăsprit viaţa de codru! Fă-mă mai sătul, mai odihnit, mai fără griji, ca unul căruia-i merg socotelile bine!

Aşezând culorile pe pânză, Fancu îl întrebă ce ştie despre cei cinci ucigaşi pictaţi de el pe peretele cârciumii. Liucimir, stând neclintit în balansoar, îi răspunse că de-atuncea nu mai ştie nimic de niciunul. Cât despre cei patru ale căror chipuri le împuşcase el pe perete şi care fuseseră găsiţi mai târziu cu câte un glonţ tot între sprâncene, Liucimir îi zise că dacă îl mai aude cineva povestind asemenea lucruri, l-ar putea bănui că nu e în toate minţile.

— Bine, dar e potriveala prea mare.

— Întâmplarea! dădu din umeri Liucimir. Sau cine ştie cine i-o fi-mpuşcat. Eu atuncea eram închis. Poate Iancu Coruia.

Portretul era aproape gata, când îi ceru să mai facă nişte modificări.

— Păi n-o să mai semene, se împotrivi Fancu.

— Ba o să semene! Fă-mă cum vreau eu, nu cum vrei tu. Că chipul meu e, nu al tău.

La sfârşit, Liucimir îşi agăţă tabloul pe perete într-un cui.

—- M-am ţinut de jurământ eu şi pentru ăilalţi. Na-ţi sticla şi cară-te cu ea d-acilea, că destul am avut de tras de pe urma ei.

Despre haiduci zise că nu ştie pe unde sunt închişi.

— Eu nici nu eram din ceata lor. Eu abia mă alăturasem de ei. Nu sunt legat de ei cu niciun jurământ, decât ca şi tine, ştii, atuncea... Eu eram haiduc de capul meu. Ca şi acuma...

Oamenii care veneau la han rămâneau cu ochii la tablou şi ziceau că e portretul hangiului de când era mai tânăr. Un boier în trecere pe acolo băgă de seamă că tabloul era proaspăt şi încă mai mirosea a ulei.

— Te-a făcut să arăţi mai tânăr?

— Da, da, răspunse Liucimir, care îşi făcuse tabloul cu un rost anume, pe care nimeni nu îl bănuia.

Iancu Coruia nu sosi la Dragobetele cum se înţelesese cu Fancu şi cu Bîrlogea.

— Ce-o fi păţit iar? O mai avea mult de pătimit omul ăsta?

— Vine el! Mâine, poimâine! Nu se poate!

Şi totuşi, zadarnic îl aşteptară. La el le era toată nădejdea. Fiindcă ei nu izbutiseră să afle nimic despre ceilalţi fârtaţi ai lor. Porniră amândoi spre munte. Fancu la mânăstirea Singirul, iar Bîrlogea la pietrăria Singiru. Fancu le spuse călugărilor că este zugrav şi caută de lucru în schimbul unui blid de fiertură. De zugrăvit nu aveau nimic, dar îi dădură să copieze nişte antifonarii cu cântări bisericeşti.

Bîrlogea se dăduse drept meşter rudar şi se tocmise să dreagă căruţa cu care erau duse lespezile până la malul Oltului. Lespezile erau puse între buşteni de brad înţepeniţi cu scoabe de fier cărora li se dădea drumul pe apă.

Otcupciul Kir Arghiriade, care luase pietrăria cu arendă de la cămărăşia ocnelor domneşti, îl privi bănuitor pe rudarul ce spunea că trece adesea prin acele părţi.

— Cum zici că ştii locurile, când văd că de vipere nici nu ştii?

— Ce vipere? dădu din umeri Bîrlogea.

— Gata, te-am prins! Habar n-ai că prin ţinutul ăsta colcăie viperele! Înseamnă că eşti fugit de peste munţi.

— Ce vipere, că eu nu mă tem de vipere! Dumneata ştii că viperele fug din calea mea? Şi păduchii tot la fel. Na, caută-mă să vezi dacă găseşti vreun păduche la mine!

Otcupciul îl întrebă de ce fug viperele de el, dar văzând că rudarul nu vrea să-şi trădeze taina, îşi închipui că vrea să stoarcă bani cât mai mulţi şi se prefăcu mai nepăsător.

— Bine, apucă-te şi drege căruţa! zise el, însă nu îl zori

să o dreagă repede. Spune-mi, viperele se tem de tine din născare sau te-a învăţat cineva cum să le sperii?

— Jumătate aşa, jumătate aşa, răspunse Bîrlogea. Osândiţii aveau la gât câte o zgardă de fier, iar zgardele lor erau legate una de alta cu lanţuri, astfel că ei nu puteau merge decât în şir, după cum şi când spărgeau lespezile cu târnăcoapele, tot în linie trebuiau să stea. Pe lângă osândiţi mai lucrau şi oameni liberi, tocmitori, bătăturaşi şi dârvari. Traiul acestora nu se deosebea prea mult de al osândiţilor. Kir Arghiriade cumpăra otcupul la fiecare trei ani, plătind mânăstirii dreptul de a scoate piatra şi de asemeni plătind la vistieria lui vodă pentru Îngăduinţa de a lucra cu osândiţi. „Toţi mă jupoaie! se văita el călugărilor. N-am să mă mai procopsesc eu niciodată, cu atâtea peşcheşuri câte trebuie să dau în dreapta şi-n stânga.”

Aici erau trimişi acei osândiţi cărora li se hotărnicise pedeapsa pe o perioadă nedeterminată. Erau ţinuţi ani la rând, fie vară, fie iarnă. Otcupciul îi slobozea după cum aprecia el hărnicia şi supuşenia lor şi după cum primea alte braţe de muncă.

Bîrlogea îl zări pe Încroznatu, care îl privea sprijinit în târnăcop.

— Pune mâna! Ce stai? îl plesni pe Încroznatu un bicigaş, înfăşurându-i harapnicul peste picioare şi îl doborî între sfărâmăturile de piatră.

Căzând, Încroznatu smuci lanţul celor între care era legat, iar aceştia doi tăbărâră cu pumnii pe el. Ceilalţi osândiţi legaţi în acelaşi lanţ săriră şi ei la bătaie, unii asupra altora.

În învălmăşeală, Bîrlogea îi mai deosebi pe Corbaru, pe Spătosu şi pe Ţară Lungă. Deci era aşa cum spusese Iancu Coruia, căpetenia lor.

La hanul lui Liucimir dădu buzna un tâlhar cu pistoalele în mâini. Nu se sfii de oamenii de la mese, ci merse drept la hangiu, să-i ceară banii din tejghea.

Liucimir scoase sertarul cu bani şi îl puse pe tejghea, fără să clipească. Tâlharul răsturnă banii în căciulă şi vru să plece. Hangiul îl salută zâmbitor, „mai poftiţi pe la noi!” şi întinse mâna să bată palma amândoi. Tâlharul, puţin cam nedumerit

de purtarea binevoitoare şi calmă a hangiului, dădu mâna cu el. Liucimir, zâmbind mereu, îi strânse oasele atât de tare, încât tâlharul începu să scrâşnească din dinţi de durere, să se îndoaie din mijloc şi să geamă. Îşi smuci mâna, dar Liucimir nu îl slăbi din strânsoare.

Mesenii prinseră curaj şi veniră să privească mai de aproape.

Când îi dădu drumul, tâlharul se sprijini de marginea unei mese, suflându-şi pe mână aer rece.

— Bă, dacă i-o strângea cu uşa şi tot nu-i zdrobea degetele aşa rău! zise un armaş care la început îşi acoperise pistolul de la brâu cu marginea ilicului de aba înfloratăă, căptuşit cu atlaz albastru.

Un samsar de porci se aplecă să ia de pe duşumea căciula cu banii şi i-o dădu hangiului. Acesta vărsă banii în sertar la locul lor. Îl porni pe tâlhar cu mâna oblojită în căciulă, după ce îi luă pistoalele.

Armaşul i le ceru, zicând că trebuie să le ducă la armăşie lui Papidon.

— Auzi, bă? se răsuci Liucimir spre el, pe piciorul de lemn. Eu cam am obiceiul să iau pistoalele de la ăia care nu sunt în stare să se folosească de ele! şi îl pironi cu privirea, făcându-l să plece cu fruntea în pământ.

Fancu se apucase să copieze antifonariile cu sârg încă din prima zi, ca să câştige încrederea călugărilor de la Singiru. Însă gândul îi zbura mereu spre cei de la pietrărie şi nu ştia cum va izbuti să înjghebeze vreun plan ca să îi salveze.

Noaptea căzu ca o plapumă peste corcoduşii din grădină. Dulăul lui Ioanichie chelarul mârâia prin somn. Butoaiele picurau pe butuci.

— Cum naiba picură streaşină, dacă nu plouă? scoase Fancu mâna printre gratiile ferestrei.

Toată noaptea nu putu închide ochii, deşi stinsese lumânarea. Pereţii miroseau a văruiţi de curând.

Un călugăr trecu peste gard cu paşi rari.

Fancu sări la fereastră. Apoi se întinse iar pe pat, crezând că i s-a părut.

— Oi avea fierbinţeli? Călugăr zburând prin corcoduşi...

Caii se auzeau bătând din copite la grajduri.

Iar mai trecu un călugăr peste gard. Îl văzu bine cum plutea în ceaţă pe deasupra corcoduşilor. Avea şi cădelniţa aprinsă.

Îşi luă cojocelul pe umeri şi ieşi desculţ în pridvor, unde îşi lăsase opincile. Se crăpa de ziuă. Mai mulţi călugări erau urcaţi pe ghizdurile fântânii. Îşi potriveau nişte picioroange. Fancu coborî în curte, târşindu-şi opincile nelegate şi îi întrebă unde se duc aşa, urcaţi pe catalige.

Îi spuseră că umblau aşa din pricina viperelor, ca să nu îi muşte, când se duceau să ia apă de la izvorul de sub stâncă.

— De când ne ştim, şi noi şi cei dinainte de noi, nu mai ştim ce să facem, poate s-o istovi blestemul cu şerpii ăştia care năpădesc totul, pe an ce trece, şi mai rău. De aia s-au spart şi turmele de oi.

— Acuma pricep eu de ce mi-a-ndreptat mie vântul picioarele într-acilea la voi! făcu Fancu şi le mai spuse că ştie din bătrâni ce trebuie făcut ca să plesnească şerpii toţi.

— Pomană ţi-ai face, frate iubit, că numai de la nenorocita aia de pietrărie ni se trage totul. S-au chitit, de au dezgrădinat muntele din temelii şi-au izvodit duhurile din măruntaiele pământului.

Fancu le spuse că ştia de la bătrâni că atât şerpii, cât şi năpârcile erau gândurile necurate ale unor oameni răi, gânduri care nu se împliniseră niciodată şi care erau blestemate să se târască până când acei oameni vor avea tăria sufletească să-şi stârpească răutatea din inimile lor.

— Ce credeţi voi, că sfântul Gheorghe a omorât vreun balaur chiar aşa ca ăl din icoane? zâmbi Fancu, făcând pe înţeleptul. El a ucis balaurul ăla de sălăşluia chiar în sine şi-l muşca de la rărunchi. Suliţa din icoană e gândul lui cel drept şi ascuţit. Platoşa de oţel, ce se vede, nu e platoşa pieptului, ci a inimii lui de oţel. Cine are ochi de văzut, vede. Iar cine nu are ochi de văzut, nu vede! încheie el, lăsându-i pe toţi cu gura căscată.

— Temută gură ai, preasfinţite! se cutremură un hieromonah, înclinându-se înaintea lui Fancu. Temută ca adevărul. Vedeţi ce-nseamnă să fie cineva aşa de înţelept? Ce tânăr e şi cum ştie cheile înţelegerii! Dar calul, ce e cu calul?

Că suliţa am priceput-o.

— Toate la vremea lor! zise Fancu, nestiind ce să mai scornească, iar călugării se minunară de o aşa înţeleaptă vorbă.

Se apucă să picteze icoana sfântului Gheorghe pe perete, deasupra uşii de la chilia egumenului. Mare le fu mirarea când văzură ce asemănare izbitoare avea chipul zugrăvit cu figura egumenului. Însă egumenul nu pricepea cum de seamănă el cu icoana. În loc să îl laude pe Fancu pentru iscusinţă, îl certă. Deşi peste ani şi ani avea să se laude la toţi că el este cel care a stat să fie pictat.

Călugării ziseră că este cea de a doua minune pe care o trăiau ei în ultimul an. Prima era glasul lui Tăchiţă.

— Când se lăsa odată în glas şi o ţinea aşa pe lung, ziceai : „Doamne, ce e asta?” Să mă fi născut eu cu un glas ca al lui, mitropolit ajungeam. Dacă i-ar fi plăcut coliva, nu-l lăsam pe ta-so să-l ia de aci.

Începură să-l roage pe Fancu, fiecare, să le facă şi lor chipurile. Fancu le făgădui că poate o să se înduplece, după ce vor face sfeştania la pietrărie.

— Să ne vedem noi scăpaţi de şerpi, că pe urmă altă viaţă! spuse Fancu.

Duminică, toţi călugării se urcară pe picioroange şi porniră spre pietrărie cu Fancu după ei. El nu mai mersese în papainoage din copilărie, însă pe atuncea, în joacă, se folosea de leucile carului, iar acuma cataligele erau cu mult mai lungi. Făceau paşi repezi şi mari, încât cu greu s-ar fi putut ţine după ei un alergător pe jos. Pulpanele anteriurilor fluturau ca nişte aripi negre pe deasupra tufişurilor şi alunilor peste care treceau.

Ajunşi la pietrărie, Kir Arghiriade nu se arătă prea bucuros de venirea lor, fiindcă se aştepta să îi mai ceară iar ceva bani. Însă când îi spuseră că vor să facă sfeştania pe degeaba, întâi se miră, apoi chemă pe bicigaşi şi le spuse să asculte de poruncile lor.

Fancu îi puse pe călugări să cânte antifonarii, iar pe bicigaşi să pocnească din harapnice prin aer, ca să gonească duhurile rele. După fiecare „aleluia”, bicigaşii trebuiră să slobozească împuşcături în văzduh. Începuseră să îi doară

mâinile de atâtea plesnituri cu bicele. Îi făcură semne lui Kir Arghiriade că nu mai au praf de puşcă. Otcupciul dădu din umeri. Călugării murmurară între ei.

— Ce faci, Kir? Nu vrei să isprăvim sfeştania după cuviinţă? se dădu egumenul cu cădelniţa lângă el.

— De ce nu isprăviraţi voi sfeştania până nu isprăvirăm noi pulberea?

— Lasă că nu stai dumneata numai în pulberea de le-ai dat-o la brâu! Mai scoate barim un butoiaş, nu zic două! Tot pentru folosul matale ne pătimim şi noi de ne spargem pieptul.

Kir Arghiriade se înduplecă şi se duse să deschidă pulberăria.

Fancu smulse cădelniţa din mâna egumenului, i-o aruncă lui Bîrlogea, iar acesta o prinse şi-i schimbă zborul, zvârlind-o mai departe, pe uşa pulberăriei, înăuntru.

Tăciunii aprinşi din cădelniţă se risipiră prin pulberăria care avea rumeguş pe jos, ca să o ferească de umezeală. Otcupciul ieşi buzna, afară pe uşă. Toţi cei de faţă nu ştiau ce să facă.

— La pământ! Culcaţi! strigară câţiva, dar nu se mai ştiu dacă dintre bicigaşi sau dintre osândiţi.

O bubuitură asurzitoare bufni, spulberând pulberăria.

Încroznatu, Corbaru, Ţară Lungă şi Spătosu, împreună cu osândiţii de care erau ei legaţi în acelaşi lanţ, se repeziră şi înşfăcară cataligele lăsate de călugări mai alături. Celelalte şiraguri de osândiţi se năpustiră asupra bicigaşilor.

Haiducii, cu tot şirul de osândiţi, o porniră spre vale. Ajunşi la Olt, îşi dădură drumul cu buştenii de brad pe apă.

În urma lor, osândiţii îi luară la goană pe pândari, fugărindu-i cu pietre, ca să le deschidă drumul printre tufişurile cu vipere.

Conu Lache Papidon trecea călare prin Slăveni, cu calul la pas domol, salutându-se cu fiecare sătean în parte. Femeile, ca de obicei, şedeau în poartă pe buşteni şi tăiau la trenţe de făcut preşuri.

— Da-ncotro, domnu Papidon? Încotro aşa grăbit?

— Cu treabă, cu treabă! răspunse el în vreme ce calul

bătea cu copitele pe loc.

Copitele se afundau în ţărâna prăfoasă.

Un băieţel bucălat, într-o cămăşuţă largă, lungă şi cu o pălărie de paie a bunicului, stârnea ţărâna, făcând cu picioarele asemeni calului, în jurul căruia se fugăreau alţi ţânci, toţi cu feţele mânjite de dude negre. Altul, cu degetul în nas şi cu gura căscată, rămăsese cu ochii la sabia lui Papidon.

— Treabă, treabă, dă-o-ncolo de treabă! Dar treci aşa pe lângă noi, parc-ai fi supărat pe sat?

— Nici nu ne-ntrebi de sănătate, domnu Papidon?

— Deh, ţaţă Tiţo, că nici nu trecui bine! îşi răsuci Papidon vârfurile mustăţilor făcute cu sacâz. Cine ţi-a spus matale că sunt eu supărat?

— Păi ce trebuie să-mi spuie careva ca să ştiu? Toate suratele vorbesc că nu mai vrei să-ţi dai băiatul la biserica de alături, din Risipiţi.

— A, nu, dar nu e o parohie mai aşa, mai... cum să spun eu... Nu face de el. D-aia l-am ţinut eu prin şcoli?

— Spuse cumnata Dumitra din Brezuica, cică ai gânduri mari cu băiatul. Vezi că s-a cam slăbit chinga calului şi-i şade burta cam slobodă!

— Ce mai zice cucoana? îl iscodi altă femeie. Papidon descăleca să strângă chinga şi rămase cu ţaţele la taifas, dar nu lăsă din mână dârlogii calului.

— Leagă, bre, calul ăla colea de stănoagă, mai la umbră! Ce-l ţii în soare?

— Ce să-l mai leg, ţaţă Petruţo? Că nu stau, mă grăbesc, mă grăbesc. Ia du-te, bă ţâcă, şi du-mi calul la fântână! Al cui e piciul ăsta? I-oite la el ce s-a aruncat în şa! Vezi, bă, să nu te trântească, că e cam nărăvaş!

La fântână mai veniră câţiva băieţandri, care se apucară să frece calul cu şomoioage de paie, să-i lustruiască copitele cu smoală furată de la potcovarul din capul satului, să-i dea ovăz din palmă. Mângâiau până chiar şi şaua şi se îndemnau unul pe altul să îi ceară voie lui Papidon ca să încalece măcar până la cârciumă şi înapoi. Însă piciul căruia Papidon îi încredinţase calul dădea peste mână când unuia, când altuia. Chiar şi cu cei de care până atunci îi fusese frică, acuma se purta ca un mic vătaf, aspru şi încruntat.

Ţaţele îi povestiră ce se mai întâmplă prin sat. Papidon nu se aşeză pe buştean, unde îi făcuseră loc, ci rămăsese în picioare pe marginea şanţului, fiindcă spunea că e grăbit.

— De când arse răboajele clăcăşiei, Marin al lui Plotoagă se văzu şi el om în rândul lumii. Şi-a luat pălărie de paie de la târg, cu a împletită de el îi cădea nasul. Pământ pe jos, de coperit se coperă cu trenţe, nici velinţă nu are. Dar gard de uluci şi-a făcut la uliţă. Cu gard de nuiele nu mai era de nasul lui. S-a boierit, nu mai doarme cu bivoliţa în odaie. Dar când veniră delnicerii, cine ascunse capra după uşă? Nevastă-sa. Femeia pusese o rogojină peste capră după uşă, iar Marin, nu, că ce, el e om să ţină capra-n casă?

Femeile ştiau că pe Papidon întotdeauna l-a interesat să afle care sunt casele din sat pe unde se mai ascundeau haiducii. Aşa că îi spuseră de unde făceau rost haiducii de merinde : de la baba Floarea.

— Baba Floarea, care avu parastasul săptămâna trecută? holbă ochii Papidon. Nemaipomenit! Şi ce femeie cumsecade părea!

Femeile îl asigurară că, dacă vor mai afla vreo altă gazdă de haiduci, îl vor înştiinţa la vremea potrivită.

— La vremea potrivită! Ca acuma! murmură una din ele, pe când Papidon îşi lua rămas bun de la ele.

La Dragobetele, Fancu şi Bîrlogea îşi puseseră cataplasme cu foi de pătlagină ca să le treacă vânătăile şi cucuiele. Ceilalţi haiduci scăpaţi îşi oblojiseră încheieturile roase de cătuşe.

Căpetenia lor, Iancu Coruia, trecuse pe acolo chiar după plecarea lui Fancu şi Bîrlogea. Îi lăsase vorbă lui Meletie unde se află închişi Drăcea, Taure, Obogeanu, Şoimu şi Cormană.

— Bă, ce cinste pe ei să-i ducă la a mai temută-nchisoare! Nu ca pe voi la muncă! N-o să mai aibă cu ce să se laude, când or spune că au stat la Pohvala Bogu. Şi încă cu boierul Poroineanu ăl tânăr!

— Dac-or scăpa! dădu din cap Meletie. Acolo de intrat e uşor. De ieşit, n-am auzit să iasă careva, decât pe năsălie.

— Pe năsălie! sări Fancu în sus, răsturnând ligheanul cu cataplasme. Pe năsălie îi scoatem!

— Cred că te-o fi lovit prea tare-n cap! zise Bârlogea, plesnindu-i peste ochi o cârpă udă cu fiertură din flori de gălbinele.

— Să-i facem o spălătură cu clistirul? Poate-l vindecăm de fierbinţeli.

— Şi n-a spus Coruia unde se duce, ca să-l căutăm? zise Ţară Lungă.

— Dacă el era prost, aşa făcea cum zici tu. Nu ştii, că aşa face şi iepurele : „Vulpeo, zice, uite unde m-am ascuns!”

— Morţi, vii, noi să-i scoatem la liman pe ai noştri! Iar pe urmă om trăi şi-om vedea, se ridică Fancu gemând, cu cataplasmele pe cap.

— Clistirul, părinte, adu-l încoace! râseră haiducii.

— Ia mai tăceţi, dracului, cu clistirul! Mi-a spus Coruia că Popa Şapcă zace-nchis la Brussa. Ehe! La turci! Aia e! De asta ce mai zici?

— Aoleo! Mai bine rămâneam, păcatelor, la Singirul, decât să mă pui să-l scot de acolo! oftă Obogeanu.

Când mai trecu Papidon prin sat, ţaţele îi spuseră şi ce se-ntâmplase când şi-a pus Lie al Măriei resteie de fier la jug, însă Papidon rămase tot în picioare, lăsându-şi greutatea de pe un picior pe altul.

— Îl trimisese nevastă-sa cu carul să aducă neşte pământ roşu de la gropane, de spoit pe jos, ca să mai scape de pureci, că de-aia au şi văruit a doua oară-n anul ăsta. „Când te-ntorci, treci şi pe la Voiniţă să-ţi dea câteva gloduri de sare, zice Măria. Opreşte-i boii drept înaintea cîr-ciumii, dejugi un bou, numai unul! Şi-ţi bagi resteul la brâu prin bete, aşa! Intri şi nu răspunzi la nimeni, orice ţi-ar zice! Treci pe lângă ei ca pe lângă un nuc uscat. Să vadă toţi cine eşti tu. Tu nu eşti ăla care să-ţi bagi în cârd cu toţi beţâii ăia! Ai tu băutură şi acasă. Crâşma e pentru ăi de n-au, nu pentru ăi de au.” Vine Lie cu carul plin ochi, numai pământ d'ăl roşu. Intră-n circiumă, ţanţoş ca un dorobanţ d'ăia, ştii. Când îl văzură cu resteul la brâu şi încruntat, rămaseră toţi cu gurile uite-aşa. Şi se dădură din calea lui. Ceru el o ulcică de ţuică. Ce crezi că-i zice cârciumarului? „Porcăria asta s-o bei tu! Mie să-mi dai ţuică ca lumea, nu poşircă!” şi dete cu pumnu-n tejghea. Că-i

zisese nevastă-sa : „Orice-ar fi, tu resteul de la brâu să nu-l scoţi! Îţi caută altul pricină, te faci că nici nu-l bagi în seamă. Şi-o să-l doară-n piept mai tare decât dacă i-ai da în cap”. Şi pe urmă-i zice lui fiu-său : „Dă-i, bă, sacul lu' nean-to Voiniţă să-l umple! Vezi să fie neste gloduri d'ălea mai negre! Şi ajută-l să-l urce-n car!.”

— S-a făcut al dracului Lie, de când şi-a pus resteie de fier. Bate cu fruntea-n nori.

— Lasă, bia, că se izbeşte el cu fruntea de pragul de sus. Acum o să-nceapă să-şi cam puie toţi, că de-aia mai scăpară de angarale.

Când se întoarse băiatul cu calul de la adăpat, Papidon îl trimise să i-l ducă la vătaful satului.

— Spune-i să-l bage-n grajd la el şi să-i dea o traistă de ovăz, că vin şi eu acuşica!

O femeie mai tânără legăna cu piciorul o postavă cu un copil în scutece, care ţipa într-una.

— Taci, tăciuna-te-ai! zbieră la el ţaţa Tiţa. Papidon îi spuse tinerei mame să înmoaie colţul basmalei în ţuică şi să i-l dea să îl sugă.

— Soacră-mea aşa-l potolea pe Tăchiţă al meu. Leac încercat.

— Sau neşte' ţuică-n lapte, strigă o ţaţă după femeia ce intrase în curte să desfunde damigeana cu ţuică din pivniţă.

— Nu, că se-nvaţă beţâu de mic! zise alta. Nici chiar aşa. Totul cu dreaptă măsură!

— Da-ţi-ar buba ra în gât! Nu-l mai hâţâni, bia, aşa, că mai rău plânge! Ce, eşti toantă? îi dădu o ţaţă cu fusul de tors peste mână altei femei.

Îl mai poftiră încă o dată pe Papidon să se aşeze pe buştean lângă ele, că i s-or fi încins picioarele în cizmele ălea! Ţaţa Leanţa spune că ea a auzit de la cumnată-sa din Brezuica despre Lie c-a intrat în cârciumă şi a cerut o strachină de ţuică.

— O strachină de ţuică! I-a dat foc şi a suflat odată-n flăcări şi a dat strachina toată pe gât. Parc-ar fi turnat într-un borcan. După aia, cică i-a dat şi calului să bea o găleată de ţuică-n flăcări.

— V-am spus eu că Lie, de la o vreme, e cam într-o

ureche, aşa, a luat-o razna de tot.

— Stai să vezi! S-a jurat cumnată-mea s-o bată Al de sus dacă nu e aşa. S-a încălecat pe cal Lie şi când l-a strâns odată-n pinteni, a sărit calul peste cârciumă-n partea ailantă.

— Ei, fugi d'aci! Peste cârciumă? făcu o femeie ochii mari şi zâmbi a neîncredere.

— Nici eu n-am crezut la-nceput, zise Papidon. Chit că sunt umblat şi am văzut destule la viaţa mea. Şi nici nea Voiniţă n-a vrut să crează, când au dat oamenii buzna-năuntru să-i spuie că a lovit calul cu copita nişte ţigle din acoperiş. Cum o să fie cal fermecat? Cal, ca toţi caii. Dacă nu era prea-nalt acoperişul, nici nu lovea cu copita ţigla. N-a crezut. Dar peste vreo câteva zile, dă o ploaie d-aia cu bolboroci şi-i plouă-năuntru. Se suie nea Voiniţă-n pod şi ce crezi? Două ţigle sparte! Când se sparseră? Că abia pusese omul ţigla de Paşti. Aşa a intrat omul la gânduri şi de-atuncea nu mai lasă pe nimeni să dea ţuică cu găleata la cai.

— Are şi dreptate omul! ziseră femeile. Ţigla nu creşte pe baltă.

Când plecă Papidon, tocmai pe la chindie, o ţaţă bombăni în urma lui : „Vedea-te-aş când l-oi vedea pe tata!”

Abia când scăpă de oploşeli, Fancu le spuse cum ticluise el scoaterea fârtaţilor de la închisoarea Pohvala Bogu.

— Da, bă, să ştiţi că ăstuia-i prieşte să aibă fierbinţeli! îl bătu pe umăr Corbaru.

Fancu se duse la prefectura din Caracal, unde era calemgiu un nepot al lui Popa Şapcă.

— Mă trimeasă taica popa cu damigeana asta de zaibăr. Cică să mă ajuţi să intru să-l întreb pe prefect dacă poate să vină acilea să-l roage să nu-l mai prigonească atâta. Cum o să fie pentru tine damigeana? Pune coceanul la loc, că se trăzveşte vinul. Nu e aci dom' prefect? Dar mâine vine? Las şi eu damigeana asta acileaşa. Pune-o bine, să nu mă mai car cu ea după mine pe vipia asta de arşiţă, că dăstul mă spetii cu ea pe drum. Vezi să nu te-ndemne păcatu să pui gura! îl mai amenință Fancu din prag şi plecă, numărându-i în gând pe slujbaşi.

Aceştia băgară de seamă că pleacă fără damigeană.

Fancu dădu o raită prin oraş. Află de la nişte oameni că pietruirea străzilor fusese o mai veche poruncă a lui conu Ghiţă Magheru, zis Frunte-lată. Pietruirea însă nu apucase să fie făcută sub cârmuirea lui, ci abia sub oamenii lui Barbu Ştirbei, care acuma se mândreau cu această înfăptuire de parcă nu conu Ghiţă ar fi fost cel ce tocmise căruţaşii să aducă pietrele de la râu.

Se întoarse Fancu la prefectură. Trecu pe lângă paznicii ce zăceau unul pe scările de piatră, altul întins pe o bancă în pridvor şi îl găsi înăuntru pe calemgiu,împreună cu sameşul şi defterdarul, zăcând toţi, care cum apucase.

Îndată intrară după el la prefectură Bîrlogea cu Meletie de la Dragobetele,apoi Corbaru, Spătosu, Ţară Lungă şi Încroznatu, îmbrăcaţi cu straie de geambaşi de cai.

Haiducii rămaseră de strajă, iar Fancu şi Meletie luară cheile de la brâul sameşului şi începură să scotocească prin lada de bani, prin dulapuri, sertare, peste tot, până găsiră ce le trebuia.

Fancu desfăcu o călimară şi ascuţi repede o pană de gâscă. Pe o coală de hârtie de culoarea paiului şi cu filigran se apucă să scrie un document, imitând scrisul de pe altele găsite în dulapuri.

Meletie se şi apucase să copieze sigiliul domnesc de pe nişte peceţi din ceară roşie, sculptându-l cu nişte cuţitaşe mărunte pe o bucată de fildeş moale.

Poarta prefecturii scârţâi şi se auziră paşi pe scări. În prag se ivi starostele blănarilor straigii şi cu starostele isnafului măcelarilor. Bârlogea le spuse să aştepte la rând, ca la moară, fiindcă el este mai înainte. Ţară Lungă trecu damigeana cu zaibăr de la unul la altu'. Haiducii se prefăcură că beau, apoi le-o întinseră şi celor doi veniţi, îmbiindu-i să cinstească cu ei. După câteva înghiţituri, aceştia simţiră că li se înmoaie oasele şi se trântiră pe scaune, să moţăie de somn.

Fancu şi Meletie isprăviră ce aveau de făcut, puseră în ordine totul cum fusese înainte, închiseră lada de bani, dulapurile şi sertarele, fără să se atingă de pungile cu galbeni, puseră cheile la brâul sameşului şi plecară unul câte unul, lăsându-i pe toţi la prefectură să sforăie, până când se vor

trezi singuri.

Întorşi din nou la Dragobetele, haiducii îşi potriviră pe ei straie de surugii. Pivnicierul mânăstirii, care era şi dogar, îl întrebă pe Fancu dacă este mulţumit de butoiul pe care i-l pregătise cu băutura dreasă.

— Foarte bun! zise Fancu. N-o să bage nimeni de seamă, nici chiar ai noştri.

Haiducii încălecară pe cai, iar Fancu porni cu sacaua pe două roţi, în care urcaseră butoiul.

La popasul poştei se opriră să mănânce şi se întinseră la băutură. Acolo însă mai erau şi nişte surugii adevăraţi. Totuşi, haiducii intrară în cârciumă, iar Fancu rămase pe lamba sacalei, să mănânce cu lingura de lemn dintr-o strachină nişte ştevie fiartă.

— Bă, ăla! ieşi Bîrlogea în prag şi strigă la el. De ce nu duci, mă, caii la fântână cum ţi-am spus?

La fântână, surugiii adevăraţi, cărora li se părea ciudat că nu îi mai văzuseră niciodată pe cei cinci surugii, îl întrebară pe Fancu încotro aveau drum. Însă el, cu căciula strâmbă pe cap, le răspunse făcând pe prostul, că nu are voie să spună unde mergeau şi râse la ei, de parcă nu ar fi fost sănătos la minte. Surugiii nu se lăsară, ci stăruiră să afle cu ce treabă erau la drum. Fancu făcu mai departe pe prostul, dar în cele din urmă, văzând că nu putea scăpa de ei, începu să se teamă că aceştia ar putea bănui cine ştie ce. Le spuse că are ţuică şi chiar răsuci caneaua butoiului şi le dădu să bea câte o gură, aşa, de gust.

— Unde s-a mai pomenit să vină cineva de departe cu un butoi de ţuică pe drumul ăsta! Ba încă şi cu cinci surugii!

Fancu se temu că surugiii cei adevăraţi ar putea să îi urmărească pe drum şi să îi atace. Se hotărî să le spună adevărul. „Uneori, cea mai mare şiretenie este să spui adevărul gol-goluţ”, gândi el şi le spuse că ei mergeau la închisoarea Pohvala Bogu să îl scoată pe boierul Poroineanu cel tânăr, care făcuse parte din Comisia proprietăţii.

— Îl scoatem cu otnoşănie domnească, fiindcă, deh, s-a zbătut boierul ăla bătrân.

Surugiii adevăraţi începură să le dea târcoale falşilor surugii. Fancu îi făcu un semn lui Bîrlogea, iar acesta pricepu

de ce vor ei să intre în vorbă şi cu el. Se prefăcu că este beat. Ceilalţi patru haiduci se înţeleseră din ochi şi se prefăcură şi ei că sunt beţi. Bîrlogea se prefăcu că nu bagă de seamă că i-au furat de pe speteaza scaunului tolba din piele de viţel în care avea documentul falsificat de Fancu, precum şi un potir de argint. Haiducii se prefăcură mai departe că s-ar fi îmbătat de tot şi că nici nu mai ştiau de ei înşişi.

Surugiii adevăraţi vrură să ia sacaua lui Fancu, dar unul mai vârstnic dintre ei zise să îl ia şi pe prost cu ei, că prostul le va spune tot ce ştie. Fancu făcu mai departe pe prostul, râzând de unul singur din nimic şi lăsând să îi scape treptat câte puţin din ceea ce doreau ei să afle în legătură cu scoaterea lui Poroineanu de la închisoare. Era convins că alde Bîrlogea îi vor ataca pe aceşti hoţomani de surugii care voiau să pună ei mâna pe Poroineanu cel tânăr, ca apoi să îi ceară boierului cel bătrân despăgubire. „Uite cum pot să ne strice corbii ăştia nepoftiţi socotelile!” se gândea Fancu şi îşi zicea că totuşi mai bine să îi atace haiducii pe surugii, decât să-i fi atacat surugiii pe haiduci. „Scăpăm noi de ăştia”, crezu el până când se văzu în depărtare închisoarea. Însă Bîrlogea cu haiducii nu se arătară grăbiţi să-l scape de „corbii nepoftiţi”.

Ziduri de piatră se înălţau, crăpate şi cârpite cu cărămizi.

-— Zdravănă cetate! ziseră surugiii.

— De îmbătat, nu s-au îmbătat. Atunci ce-o fi cu alde Bîrlogea? se îngrijoră Fancu, intrând pe poarta grea din bârne de stejar.

Surugiii vorbiră cu năstavnicul închisorii şi îi arătară documentul cu pecete domnească prin care se poruncea să fie eliberat Poroineanu. În vreme ce năstavnicul luă seamă la pecete şi privi în zare filigranul hârtiei, surugiii îi spuseră că boierul ăl bătrân a trimis un butoi de ţuică să împartă la toată lumea, atât la paznici, cât şi la osândiţi.

— Iar pentru dumneata, a zis ca să bei în sănătatea dumnealui din potirul ăsta de argint, care ţi-l lasă ca amintire.

Fancu răsuci caneaua butoiului într-o parte şi turnă în potir, apoi în ulcele pentru paznici şi surugii. Veni şi rândul osândiţilor. Unul câte unul trecură în şir. Printre ei, Obogeanu, Drăcea, Şoimu, Taure şi Cormană, abia ridicară ochii spre Fancu.

— Taci şi bea! îi şopti el lui Obogeanu, răsucind caneaua în partea cealaltă.

Obogeanu dădu ţuica pe gât fără să priceapă ce a pus la cale Fancu. Ceilalţi făcură şi ei la fel şi trecură mai departe, fără să afle ce au de făcut.

Butoiul nu se terminase, aşa că mai turnă un rând la câte unii. Osândiţii începură să cânte şi să joace bătuta, zăngănindu-şi lanţurile de care erau legate ghiulele rotunde de fier.

„Sfântu Petru şi Mihai
Au deschis cârciumă-n rai,
Maica precistă şi ea
Puse gura la canea...”.

Nimeni nu băgă de seamă, nici paznicii şi nici haiducii, că Fancu răsucea caneaua într-o parte când turna pentru haiduci, însă când turna pentru ceilalţi, o răsucea în cealaltă parte.

„Iar cei patruzeci de sfinţi
Umblau cu trăguna-n dinţi.”

Paznicii începură să cânte şi ei, dar puştile din mâini tot nu le lăsară.

„Dumnezeu cât e de mare
Cânta pe butoi călare.”

Năstavnicul îi dădu drumul boierului Poroineanu să se ducă cu surugiii, iar el rămase cu documentul şi cu potirul de argint.

Paznicii închiseră porţile în urma lui Fancu, care ieşi ultimul cu sacaua.

Haiducii rămaşi înăuntru se priviră dezamăgiţi şi începură să îl înjure pe Fancu, fiindcă nu a făcut nimic ca să îi scape. Curând simţiră că îi cuprinde o ameţeală şi li se îngreunează trupurile. Abia acuma pricepură că butoiul lui Fancu avusese fundul dublu şi că, răsucind caneaua într-o parte, curgea ţuică

bună, iar răsucind-o în partea cealaltă, curgea ţuică otrăvită.

— O să crăpăm ca nişte proşti, că ne luarăm după zăpăcitul ăla de Fancu! gemu Obogeanu.

— În loc să-i otrăvească pe ăia, ne otrăvi pe noi! se prăbuşi Taure cu ochii la temnicerii care chiuiau mai departe :

„Să-l fi văzut pe Ilie
Cum o ciupea pe Mărie.”

Pe drum, surugiii îi legară mâinile lui Poroineanu şi îi ziseră lui Fancu să se ducă la boierul ăl bătrân şi să îi spună că dacă vrea să îşi vadă băiatul, să le plătească la fiecare câte o pungă cu aur.

— Aşa am să fac! zise Fancu şi le mai turnă câte o ulcică la fiecare.

Nu merseră prea mult, că surugiii începură să se clatine în şa, apoi căzură în ţarina drumului. Fancu îi dezlegă lui Poroineanu mâinile.

— Lasă mofturile, boierule, şi ia un cal de la hoţomanii ăştia! Drumul spre Caracal îl ştii? Eh, atunci e bine! Şi să ştii că eu sunt Fancu zugravul. Te-am scos, fiindcă am auzit că ai fost om de omenie când mersăşi la Bucureşti în Comisiunea proprietăţii. Acuma vezi şi matale ce poţi să faci pentru ţărani.

— Bă, barosanilor, dacă nu vă spune Basangeac cum a fost la Pohvala Bogu de i-a scăpat pe haiduci, voi nu pricepeţi nimica. Că şi ăia de acolo, după ce au ieşit, tot pe mine au venit să mă-ntrebe cum a fost de au scăpat! povestea Basangeac mai târziu la crâşma „La caii verzi pe pereţi”. După ce băură din ţuica de le-o turnase Fancu, fiindcă vă spusei că avea butoi cu două despărţituri înăuntru, iar când răsucea caneaua într-o parte ieşea ţuică bună, când răsucea în partea ailantă ieşea ţuică cu buruieni, de te adormea adânc. Ăia îi crezură morţi pe haiduci şi-i duseră în cimitir, să-i îngroape. D-acilea, Fancu cu ai lui îi furară şi-i duseră în pădure, unde se apucară să-i frece cu oţăt.

— Bă Basangeac, tu ce visezi noaptea, zici că s-a şi-ntâmplat de-adevăratelea?

De data asta, Basangeac nu era prea departe de adevăr.

Primul se trezise Taure, apoi şi ceilalţi, însă gemeau şi se văitau că îi doare şi capul şi toate oasele. Şi nu ştiau unde se află.

— Cum ajunserăm noi aici? întrebă Obogeanu, care nu ştia bine dacă visează sau ce e cu el.

Haiducii îşi băteau joc de ei şi îi minţeau în fel şi chip, ca să râdă şi mai tare de nedumerirea lor. Îl întrebară pe Şoimu dacă a visat că a fost în rai sau în iad.

— Visai pe dracu! Nu visai nimic!

Taure spuse că el a visat un car plin cu pâini coapte în ţest.

— Nu ştiu ce-o-nsemna visul ăsta, dar era carul plin vârf, cu pâini. Şi ce rumenite erau! Cu vârf şi-ndesat!

Bîrlogea şi ceilalţi care încă mai erau îmbrăcaţi în haine de surugii nu mai vroiau să vorbească cu Fancu, fiindcă îi înjurase.

— De ce-i înjuraşi, bă mucea? îi arse Taure o palmă, îndată ce se simţi în stare să se ridice pe picioare. De-aia le-a-ncărunţit lor tâmplele prin codri, ca să-i înjure unul ca tine?

— De-aia, fiindcă n-avusără coraj să vină cu mine cu butoiul. Mă lăsară singur între atâţia, de nici nu mai ştiam ce să fac. Tot greul a căzut numai pe mine. Voi cu ce vă lăudaţi, bă? Cu ce vă lăudaţi? Halal haiduci! Anul trecut creştea inima-n mine la gândul că m-am legat cu voi prin jurământ. Acuma mi-e ruşine cu cine m-am încârduit.

Încroznatu îl lăsă să îşi verse focul, apoi îl luă cu binişorul şi îi spuse că însuşirea de căpetenie a unui haiduc trebuie să fie mai întâi înţelepciunea şi apoi vitejia.

— Vitejii trăiesc puţin, înţelepţii mult. Ce, noi suntem smintiţi ca tine?

— Bă, uite ce e! se încruntă Fancu. După ce că vă scot de prin închisori... Poate îmi ies din sărite şi vă dau dracului de tot!

Însă cei scăpaţi de la Pohvala Bogu râseră de el şi ziseră că degeaba face pe deşteptul acuma, după ce îl văzuseră cât de mocăit era când venise cu sacaua de ţuică.

— Se vedea după ochii lui că nici nu ştie ce e cu el acolo.

Parcă era un pui de curcă.

Bîrlogea le spuse că habar n-au ei, dar dacă nu era Fancu...

O parte din ei adormiră în iarba rară ce creştea în pădurea de gârniţă.

Noaptea următoare. Fancu îi duse la Slăveni. La lumina lumânărilor, văzură zugrăveala bisericii pe care o descojise el. Le arătă cu care sfânt din perete seamănă fiecare dintre ei.

— Fugi, bă, d'acilea! Cum o să semene ăsta cu mine? Tu ce zici, Obogene?

— Nici pomeneală! Ce, noi suntem aşa strâmbi? Haiducii spuseră că niciunul din chipurile zugrăvite nu seamănă cu ei.

— Nu v-am spus eu, bă, că ăsta-şi bate joc de noi?

— Cum, mă, nu seamănă sfântul ăsta cu Ţară Lungă? se înfierbântă Fancu. Ia treci, mă, icişa! Daţi feştila mai într-o parte!

— Seamănă, dar nu răsare! râseră ceilalţi.

— Bă, care se pricepe mai bine la zugrăveli? Voi sau eu care sunt zugrav de meserie? Ce, eu nu ştiu ce vorbesc?

— Ţi se năzare ţie!

— Se vede cât de colo că ăştia din perete sunteţi voi!

— Fancule, dacă ţi-ar spune unul că eşti beat, să-l bagi în mă-sa. Dacă doi, să nu zici nimic. Dar dacă noi, care suntem zece, spunem la fel, du-te de te culcă!

— Douăzeci de ochi avem! Ce, ne faci tâmpiţi pe toţi de la obraz?

— Aveţi ochi, dar nu ştiţi să vedeţi cu ei.

— Dar pe Tavă şi pe căpetenie de ce nu ni-i arăţi?

— Uite-l şi pe Tavă!

— Arhanghelul Tavă! râseră haiducii de Fancu.

— Voi vedeţi numai ce se vede, se însufleţi Fancu. Dar trebuie să vezi şi ce nu se vede. Abia atuncea poţi să spui că ai ochi de văzut. N-aveţi ochi, aia e!

Haiducii îşi mai rotiră privirea de jur împrejur, apoi se uitară la îmbrăcaturile de argint ale unor icoane.

Taure luă în mână un artoforion a cărui poleială de aur se cam dusese de pe încrustaţiile de argint. Ridică încet capacul şi găsi înăuntru un colacel uscat. Puse capacul la loc şi se apucă să caute prin altar dacă e ceva prin sticlele de sub

masa sfintelor daruri.

— N-am mai pomenit aşa calicie! Să n-aibe popa colea un clondiraş de vin la-ndemână? Vine un suflet de om, cu ce-l împărtăşeşte? Urât mi-a fost omul calic! Săracă biserică mai au şi ăştia!

— Asta se trage de la greşeala lui Popa Şapcă, fiindci i-a pus pe ăia de-au lipit proclamaţia în tinda bisericii, spuse Bîrlogea. De atuncea s-au învăţat să vină la liturghie cu mâna goală. Ce zice omul? „Să ne dea pământ cum fu vorba şi-i ducem şi popii.” Că pentru morţi, îşi fac pomană ei, între ei neamurile.

Babele din Brezuica stau în poartă la taifas, ca de obicei.

— Auziră̆ţi ce s-a-ntâmplat alaltăieri noapte?

— Hai, spune mai repede!

— În paraclis la Slăveni cică s-au aprins şi aici singure lumânările.

— Fugi, bia, d'aci, ţaţă Petruţo, că mie îmi spuse ţaţa Bădiţa că nu e aşa! L-a auzit şi ea pe moş Broajbă, că s-au dus femeile toate, să-l întrebe ce-a fost asta. Le-a-ntâmpinat moş Broajbă din prispa casei, cu pletele alea ale lui albe, şi-a coborât deştele greblă prin bărbi şi a spus aşa : „Ăsta trebuie să fie Vintilă al Dumitrei, care s-a-necat atuncea în Olt de nu l-au mai găsit.”

— Deh, ce să facă, bietul de el? Mai vine şi el din când în când. Ba îşi mai aprinde o lumânare, două... Ba îşi mai trage singur clopotele de funie... Ce să facă şi el dacă nu mai are pe nimeni?

— Bine, dar de ce vine, bia, la noi acilea şi nu se duce la Brezuica, ori la Gostavăţ? Că acolo se-nsurase.

— Cine ştie ce-o fi-n capul lui? Dar de lupii ăia aţi auzit?

— Cică iar au trecut în puterea nopţii prin sat băţoşi. Au luat-o după colţ şi nu i-a mai văzut nimeni.

— Lupi în toiul verii? Ciudat! Dar de lupii ăştia ce a zis moş Broajbă?

— Nu ştiu, dar aflu eu şi asta.

Ţaţa Leanţa nu se lăsă mai prejos şi le spuse şi ea :

— La pomul lăudat să nu te duci cu sacul! dădu din cap cu neîncredere. Ascultă-mă pe mine, că sunt fomeie bătrână!

— Ce-o fi pe ta-so acuma?

— Şi tocmai trecuse pe la popa Claie să i-o peţească pe fata ailantă, pentru Tăchiţă, zor-nevoie să-l vază popă.

— Dar popa ce i-a zis?

— A zis : „Pe-asta n-o dau, că asta e miloasă! Eu cu ce mai rămân la bătrâneţe?”

Lache Papidon începu să vină mai des pe la hanul lui Liucimir.

De aşezat la masă, nu se aşeza niciodată, fiindcă zicea că se grăbeşte. Bea la tejghea rezemat într-un cot.

— Nu, de mâncare nu, că sunt mâncat.

Întotdeauna bea numai ţuică, cu ulceaua de pământ.

— Gata, plec, jupâne, că trebuie să ajung într-un loc! zicea apoi Papidon, potrivindu-şi mondirul şi cureaua.

— Păi cum aşa, că nu băuşi decât opt! Mai na două ulcele, coane, cum ţi-e tainul! Că n-am intrat în pragul ruinării.

— Ehe, jupâne, tainul meu era doişpe în vremurile bune. Dar acuma nu mai ţin la băutură. M-au dărâmat necazurile. Parcă e un făcut. De când cu zavera asta, toate-mi merg anapoda. Îţi spun şi eu dumitale, că eşti om bătrân, pot să-ţi spun şi ce nu spun la popă, că prea vrea să le ştie pe toate. Hai noroc!

Hangiul îl asculta cu privirea pierdută. Din când în când îşi mai amintea de boii pe care-i pierduse vărul său pe când erau copii şi păzeau vitele pe islaz.

— S-au răzleţit prin zăvoi şi n-a mai fost chip să dea de ei, zise Liucimir ca pentru sine. Şi ce boi frumoşi! Uite-aşa aveau nişte coarne d-ălea lungi, că nu-ncăpea pe uşă.

— Ce mă necăjea, că veneau poteraşii mei şi-mi spuneau că la noapte o să prindem ceata lu cutare ba în pădurea Mândrea, ba-n pădurea grecilor. Două părechi de cizme rupsăi astă-vară şi prinsăi pe dracu.

— La cine-or fi apucat boii, nu ştie nici vântul nici pământul! Pierduţi au fost.

— Ziceam şi eu să fac o ispravă cu Tăchiţă al meu. Să se ridice şi să sporească neamul. Şi era cât pe-aci să fie popă! Aproape, aproape. M-am săltat eu faţă de moşu-meu care fu

geambaş de porci, tată de cai. Eu, vorba aia! Popă să-l fi văzut, ăsta mi-a fost visul!

— Nici acuma nu ştiu ce s-o fi ales cu boii lu văru-meu. Şi cred că nici el n-o să ştie niciodată.

— Şi nu mi-e d-alta, dar să nu se înveţe la prostii Tăchiţă. Este mai sfios ca o fată mare! Mai toarnă-mi una, să nu m-apuce ploaia pe drum!

Ducându-se pe la Caracal, Bîrlogea află de la Iordache cârciumarul că Iancu Coruia a fost prins şi închis la Bogoslavele.

— Mi-a spus mie unul, nu-l cunoşti. Un poteraş, care a fost între ăia de l-au dus. Din gura lui am aflat.

Basangeac lăutarul îi spuse şi el la fel.

— De unde ştii?

— I-auzea! Păi e ceva pe lumea asta şi să nu ştiu eu? De ce mă primeşte pe mine în toate cârciumile? De ce stai matale cu mine de vorbă? I-am lăsat vorbă şi lui jupânul Iordache să-ţi spuie.

Bîrlogea era cam nedumerit şi vru să verifice temeinicia acelei ştiri. Îl ameninţă pe Basangeac că o să îl pună de faţă cu Iordache.

— Pune-mă! Dacă zice 'mnealui că eu sunt poteraş, poteraş oi fi şi nu ştiu eu.

— Bă, dacă mă minţi... Dacă mă minţi, bucăţi te fac! De te adună cu grebla! Te toc la raţe!

La Dragobetele, haiducii îl întrebară pe Meletie unde este Bogoslavele.

— Asteia i se mai zice şi închisoarea Iertării, preciza Meletie. Acuma nu mai merge nici cu şiretlicuri, nici cu nimic. Cine e acolo, e pe alt tărâm. Bogoslavele e-n mâna lui aga Schidărescu. Pe numele lui adevărat, Schedarezi. Dracul gol.

— Atuncea vi-l las vouă să-l scoateţi! zise Fancu, care rămăsese îmbufnat de câteva zile.

— Dă-l încolo, părinte! Lasă-l în boii lui! Meletie le mai spuse că acea mânăstire-închisoare era dusă în spate de un călugăr bătrân, ce se numea Pangratie.

— Îi zice Pangratie, fiindcă a pus gratii peste tot, se băgă în vorbă un diacon cam peltic.

— Vorbişi de te plătişi, se întoarse Meletie spre el. Ştii şi tu greceşte, cum ştiu eu să sparg lemne cu o mână! Pangratie este omul lui Schedarezi. Şi asta ţine aşa cât ţine vodă pe tron. Pe urmă se-ntoarce roata : zbirii sunt osândiţi, iar osândiţii zbiri. Aşa e alcătuită-nchisoarea asta de când cu zavera ailantă.

— Aolică! Atunci să te ţii răzbunări!

— Numai Pangratie rămâne stâlp neclintit, că el e duhovnicul lor. Şi-al ălora şi-al ălora. Şi duhovnic şi stareţ. După cum bate vântul, el îşi zice ba stareţ, ba egumen. E tot aia, dar nu e tot aia! Pricepi matale? El e totul acolo, până şi agă. Şi e unul singur peste ăia toţi. Schedarezi mai are şi alte închisori pe cap.

Conu Lache Papidon trecu iarăşi pe la hanul lui Liucimir.

— Dar ce păţişi, coane? îl întâmpină hangiul, punându-i în faţă o ulcea cu ţuică de dude. De unde vii aşa cătrănit?

— De la bal, fir-ar al dracu de bal!

— Ce zisăşi? De la... bal? Hai noroc!

— Dacă n-o să-l închiz eu pe Cuniţă-nvâţătorul! îi arăt eu lui!

Lache Papidon îi povesti lui Liucimir ce se petrecuse la primul bal filantropic dat în localul şcolii de curând terminată, de la Stoieneşti.

— Şi fu lume de ziceai : „Doamne, ce e asta?” A, dar e un hoţ Cuniţă... N-aş fi crezut. Să vezi : după ce că puse intrarea pe bani, dracu a mai văzut, se mai şi vorbise cu unii, cică să se aleagă domniţa balului. Ca la dracu-n praznic, pe unde au fost ei pe la şcoli prin lume. Numai matrapazlâcuri a-nvăţat pe acolo. Că şi la băieţi le bagă-n cap numai prostii.

— Cum aşa, coane? Dar se poate una ca asta?

— Uite că se poate. Lasă că-l judec eu pe el! Ia-nvăţat să cetească pe gazetă. Auzi, cică : „măsurătoarea pământurilor”. Hotarele moşiilor se ştiu. Cine nu le ştie? Atuncea unde vrea-mnealui să bată? Tot nu şi-au băgat minţile în cap cu Islazul lor? Abia se mai potolise lumea. Iar să se vânture de colo-colo, care pe care? La ce să mai măsoare pământurile? Ce, înainte vreme s-a măsurat vreodată pământul? E acolo, cât e! De-aia nu poţi dumneata să dormi, că nu ştii cât are pe lung şi

cât are pe lat? Mult, puţin, ăla e! Ce, ţi-l ia turcu?

-— Mda, am auzit şi eu pe unii că se tot vorbeşte să ne unim cu moldovenii, ca să-i batem pe turci.

— Nooo! Dimpotrivă. Vezi că nu ştii? Altminteri, eu, unul, nu văd ce-aş pierde dintr-asta. Dacă îmi dă voie să-i iau la scărmănat la fel ca şi pe ai noştri, atuncea zic „da” din tot sufletul. Însă ştii cum zic eu? Nu să ne unim noi cu moldovenii! Să se unească ei cu noi! Dar ce, am ajuns la mila lor?

Papidon spuse mai departe că el e de părere ca moldovenii să nu aibă voie să vândut în Muntenia, ci doar să cumpere.

— Bine, dar ai noştri, când se duc la ei? vru Liucimir să-l facă să înţeleagă că greşeşte.

— Tot aşa. Ai noştri să poată să-şi vândă marfa şi acolo, nestingheriţi, ca şi aici. Nu e bine aşa?

— Coane, eu în politicale, deh, nu mă bag, zise Liucimir şi îi mai turnă o ulcea de ţuică. Eu ştiu atâta : de colo, de la poartă, până-n fundul curţii, atâta e al meu. Am şi hârtii la mână. Încolo, nu mă priveşte. Poate să se unească, poate să se omoare, nu ştiu. Mie vadul să-mi meargă.

— Jupâne, eşti un înţălept! Hai să trăieşti! Aşa ar trebui să gândească toţi. Nu ca tinerii ăştia din ziua de azi, care vor să ne ia ciolanul de la gură. Îl jupoi de viu pe Cuniţă! Dacă nu se-mbătau oamenii mei, puneam mâna pe el şi-l închideam. Ştii cu cât vându frunza de nuc?

— Dar ce, s-a găsit vreun tâmpit să-i cumpere aşa ceva?

— Toţi! Nu mă-ntreba! Toţi cumpărară. Nu zici că vrură unii să mă prostească şi pe mine să-i fac vânzare?

Poteraşii lui fuseră primii care cumpăraseră asemenea frunze de la învăţător şi le dăduseră pe loc unui băieţandru pus de acesta să le înşire pe o aţă pentru Eugenia, fata lui Lache Papidon, pe care tocmai o scosese în lume, punându-şi în ea mai multe speranţe decât în Tăchiţă. Alţi flăcăi cumpăraseră frunze de nuc pentru alte fete. Filica venise şi ea la bal însoţită de ţârcovnic şi de nevasta acestuia, precum şi de alte neamuri. Fancu nu ştia că o va găsi aici. El venise numai pentru a-l găsi pe conu Lache Papidon, ca să se tocmească cu el cum să îl scape pe Iancu Coruia, căpetenia

haiducilor. Pentru acest târg, haiducii îi dăduseră câteva pungi de bani, şi îi spuseseră că din ce îi mai rămâne, poate să îşi cumpere un cal, o puşcă şi o sabie. „Poate îţi vinde tot conu Papidon, că are de unde”. Lăutari erau ţiganii din taraful „Trei sarmale”. Filica nu îi aruncă nicio privire lui Fancu. De necaz, el cumpără vreo zece frunze pentru Eugenia. Flăcăii din Băbici nu voiau să cumpere frunze pentru Filica, deşi era cea mai frumoasă fată de la ei din sat. Dar nu din cauză că Filicăi i se dusese vestea de când cu clopotniţa, ci numai din cauza ţârcovnicului, care nu îi primea niciodată cu pluguşorul, nici cu capra, după cum nu primea nici căluşarii să îi joace în bătătură.

Atunci, cei de la Slăveni se vorbiră să o scoată ei domniţă pe Filica, în ciuda celor de la Băbici. La o asemenea întorsătură, Fancu nu se aşteptase. Cum să o scoată domniţă alţii, când el este acolo? Îşi pipăi pungile cu bani.

„Ce să fac eu cu sabia? Că tot nu ştiu s-o mânuiesc. Mai bine îmi cumpăr un cuţit bun şi-ndemânos!” îşi zise el şi cumpără un teanc de frunze pentru Filica.

Slăvenaşii nu se lăsară mai prejos, şi adăugară la şiragul ţinut de un băieţandru de la şcoală, pentru Filica, încă un teanc de frunze.

„Ia dă-l dracu şi de cuţit! N-o să mă lupt de pe cal cu cuţitul, când o să am puşcă”, îşi făcu Fancu socoteala şi mai cumpără nişte frunze.

Poteraşii, vrând să se pună bine cu Papidon, cumpărară frunze de nuc pentru Eugenia, fiecare cât putea mai mult. Iar Fancu renunţă pe rând şi la puşcă şi la cal.

— Cum, bă vere, îi lăsăm pe ăştia s-o scoată domniţă pe urâta asta a lui conu Papidon? se sfătuiră slăvenaşii cu Fancu, iar în cele din urmă îi înduplecară şi pe cei de la Băbici să nu-şi răsfrângă asupra Filicăi supărarea ce i-o purtau ţârcovnicului. Băbicenii şi aşa văzuseră că degeaba ar mai fi concurat pentru alte fete.

Lache Papidon scoase şi el banii săi şi îi strecură pe furiş unui poteraş :

— Cumpără tot ce-a mai rămas! Să-i apuce damblaua pe mitocani!

Basangeac cu Halimonte şi Zambilă cântau din răsputeri,

iar învăţătorul Cuniţă ridică în sus cele două şiraguri cu frunze, al Filicăi într-o mână, al Eugeniei în cealaltă. Toată încăperea mirosea numai a frunze de nuc.

Poteraşii izbucniră în chiuituri de bucurie şi în fluierături din degete.

Nevasta ţârcovnicului îşi făcu loc cu coatele prin înghesuială şi îl apucă de guler pe Cuniţă.

— Frunze! De ce nu mai aduceţi frunze? strigă ea. Mai e lume care mai vrea frunze.

Şi luându-i la palme pe câţiva băieţandri, îi trimise să se urce în nucul din curtea şcolii. Însă, nici slăvenaşii, nici băbicenii nu mai aveau bani. Când auzi nevasta ţârcovnicului aşa ceva, i se adună tot sângele în cap.

Fancu mai rămăsese doar cu banii pe care haiducii i-i dăduseră ca să îl mituiască pe Lache Papidon, să îi ajute să îl scoată pe Iancu Coruia de la închisoare. Dar de banii aceştia nu se putea atinge. Spuse că nu mai are niciun ban.

Basangeac îl trase pe Fancu mai aproape şi îi dădu o cârpă în care erau înnodaţi nişte bani. Fancu îi mulţumi şi îi spuse că o să i-i dea el înapoi, deşi nu ştia dacă o să se mai poată ţine de cuvânt.

— Dă-i dracu de bani, domnişorule! Eu decât să-l văz pe conu Papidon că-şi face sluta domniţă, mai bine-mi pun singur ştreangu de gât.

Papidon se împrumută de bani de la cârciumarul satului. Mirosul frunzelor de nuc pătrundea usturător pe nări. Atunci Fancu scoase şi banii cu care trebuia să salveze pe căpetenia haiducilor. Cumpără frunze de toţi banii.

Prin mulţime trecu din gură în gară un zvon.

— Cică Papidon îşi trimise oameni să aducă de la Caracal lefurile prefecturii.

— Acuma-n puterea nopţii? Ce-au înnebunit?

— Păi dacă isprăviră banii!

Câţiva flăcăi din Slăveni şi Băbici încălecară pe cai, să alerge şi ei la Caracal. Băbicenii merseră de-a dreptul la protopop să ceară bani cu împrumut, însă protopopul, trezit din somn, nu pricepu nimic din ce îi spuseră ei. Sau poate doar se prefăcu a nu pricepe şi puse argaţii să îi ia la goană cu ciomegele. Slăvenaşii pândiră la ieşirea din Caracal, până

desluşiră prin beznă că tocmai se întorceau poteraşii. Smulseră din gard nişte uluci zdravene şi se repeziră asupra lor să îi lovească de-a călare. Poteraşii scăpară în ţărână lădiţa de fier. Flăcăii izbutiră să o înşface şi să fugă cu ea în bezna nopţii.

Mai târziu, Papidon avea să îi bănuiască pe flăcăii din Băbici despre care avea să îi spună protopopul. Însă nu pricepea de ce s-au mai întors băbicenii la bal. Slăvenaşii nu s-au mai întors în noaptea aceea, ci au spart lădiţa şi au împărţit banii între ei. Dacă n-ar fi ieşit domniţă a balului Filica, Papidon ar fi arestat câţiva băbiceni în zilele următoare. Însă aşa, lumea l-ar fi învinuit că vrea să se răzbune de necaz că nu a ieşit crăiasă fata lui. De altfel, nici nu voia să se afle că oamenii lui fuseseră bătuţi şi prădaţi. Şi-a vărsat toată supărarea pe poteraşii jefuiţi. Cu atât mai mult, cu cât îi cam bănuia de mincinoşi. Faptul că băbicenii pârâţi de protopop se întorseseră la bal, îi întărea bănuiala că poteraşii ar fi împărţit banii între ei. I-a închis în beciurile de curând clădite şi a poruncit să fie bătuţi. Bieţii poteraşi nu se temeau de bătaie, cât de vânătăi. Ce-o să zică nevestele lor? Papidon a fost înţelegător. A dat voie să le fie pusă pe spinare o scândură groasă, iar loviturile să fie date în scândură, izbitura simţind-o astfel în tot trupul. Până la urmă au mai trebuit să plătească şi paguba. Iar ca să se împace cu Papidon, i-au adus plocoane peste plocoane.

Ajunsă crăiasă a balului, Filica a trebuit să îşi aleagă un crai, cu care să danseze şi să încheie astfel balul. Fancu s-a îmbujorat şi a simţit că îi ard urechile la gândul de a fi el cel ales. Însă Filica nu l-a iertat că la începutul balului cumpărase frunze pentru Eugenia. Filica a ales un flăcău din Stoieneşti pe care nici nu îl cunoştea. Stoieneştenii au slobozit chiote de bucurie şi au şuierat din degete, de l-au făcut pe Papidon să îşi pună mâinile la urechi.

Băbicenii nu au putut îndura să fie ales unul care nu era de-al lor, după ce ei făcuseră totul ca fata popii lor să iasă crăiasă. Întâi au fost sparte felinarele de dovleac ce atârnau din tavanul de bârne văruite al sălii celei mari a şcolii, unde se dăduse balul. Apoi mulţimea s-a pornit să răcnească şi să ţipe, îmbulzindu-se din toate părţile şi lovindu-se unii pe alţii.

Când s-a întors învăţătorul cu un opaiţ, nu mai rămăsese înăuntru decât cei trei lăutari, cu cobza spartă, ţambalul spart.

În nucul din curtea scolii nu mai rămăsese decât un smoc de frunze în vârf, care au fluturat stinghere până toamna, când a dat bruma.

În primăvară nucul nici nu a mai înmugurit.

— Şi ce nuci bune făcea! aveau să îşi mai amintească oamenii, trecând pe lângă şcoală.

— Lasă, că şi aşa, tot le-ar li mâncat dracii ăştia mici!

Ce prilej de bârfă pentru ţaţele din satele de pe malul Oltului!

— Dar banii, câţi bani strânseseră?

— Sumedenie! Au umplut nu ştiu câte bănicioare numai cu bani, de toate felurile. Şi de aur şi de aramă... Şi turceşti, şi muscăleşti, şi nemţeşti...

— Şi cum, bia, chiar au de gând să facă pod peste Olt? Pod cu picioare?

— Proşti ar fi dacă n-or băga banii în pozunar!

— Mira-m-aş dacă Cuniţă, pe cât e de larg la inimă, o să fie-n stare să se aleagă şi el cu ceva!

— Machia pe unde o să vină, bia, podul?

— Dracul să-i pieptene!

— Barim de-am fi şi noi mai legaţi cu lumea! Nu tot cu podul plutitor!

— Dacă face podul, crezi că-l treci pe degeaba? Brudina rămâne brudină, că altminteri ei de unde să mai stoarcă neşte bănuţi?

Din ce în ce mai des venea conu Lache Papidon pe la hanul lui Liucimir să-şi înece amarul în cele zece ulcele de ţuică, atâta cât îi era tainul. El îşi vărsa focul de pe inimă, iar hangiul îl asculta rezemat într-un cot, cu bărbia în palmă, şi aducându-şi aminte de copilăria sa :

— Cum o fi putut să se înece atuncea bietul băiat? Şi ce fluiere bune învăţase de la bunicul său, de făcea din tei! Cum naiba îl chema? Parcă era şi cam văr cu mine. Dinspre mumă-mea sau parcă dinspre un frate de-al tatii. Cine mai ştie? Şi ce

băiat bun era! Cum mă-nvăţase el pe mine să fac zmee! Adică parcă nu el făcea zmee. Nici nu mai ştiu bine. Oare acuma or mai creşte mure negre pe zăvoi? Şi ce păpădii galbene şi frumoase! Parcă nici păpădiile nu mai sunt cum erau odată. Unde o fi vremea când făceam lanţuri din cozi de păpădii?

— Mai toarnă-mi una! zise Papidon. Că văz că nici n-auzi ce spun eu!

— Ba aud, dar mă junghe piciorul. Iar se schimbă vremea. Fir-ar a dracu de vreme!

Conu Lache îi ceru lui Liucimir să îi dea din cui portretul lui pictat de Fancu.

— Ia dă-ncoace! Şi mai zi o dată cine eşti, de unde eşti?

— Marcu de peste munţi, răspunse Liucimir fără să clipească.

Papidon desfăcu pânza tabloului, o făcu sul şi trimise un om de-al lui peste Carpaţi cu portretul să întrebe despre hangiu.

Fancu şi haiducii aflară că s-a întors Popa Şapcă de la Brussa.

— Cică i-au dat drumul turcii, că au zis : „Stătusi destul, părinte, mai du-te şi acasă! Cât să te mai ţinem pe pilaf?” Aşa i-a zis Paşa.

Când se duseră haiducii pe la el, le spuse că Ambrozie şi Tavă sunt închişi în „Turnul păsărilor călătoare”, aflat în Rumelia, la ţărmul mării. Bîrlogea l-a întrebat de unde ştie.

Dar Popa Şapcă îi răspunse printr-un zâmbet plin de îngăduinţă, ca şi cum ar fi vrut să spună...

— Oare ce o fi vrut Popa Şapcă să spuie cu zâmbetul ăla al lui? Că nu prea e el omul care să zâmbească, ori să râdă! zise Bîrlogea după ce plecară.

— Şi mai ales cu unul ca tine! adăugă Fancu, iar ceilalţi haiduci izbucniră în hohote de râs.

Fancu îl rugă pe Taure să meargă cu el în Rumelia să îl scape pe Tavă şi pe Ambrozie. Nădăjduia că Ambrozie ştia într-adevăr, cum îi spusese Meletie, ce trebuie să facă pentru a putea afla taina sticlei, despre care el ştia prea puţin.

Taure nu prea avea încredere în Fancu. Niciodată nu a vrut să creadă că Fancu era cel care îl scăpase pe el de la Pohvala Bogu. Nu îi venea să creadă nici că pe ceilalţi i-a scăpat Fancu. Darmite pe el! Cum era să-l fi scăpat un sfrijit ca zugravul ăsta?

— Cum o să ascult eu, Bîrlogeo, de mucea ăsta? Nici haiduc nu e, nici nimic. Hm! Zugrav de biserici. Să-şi vază de bidinelele lui!

— Dar de mine asculţi? îl apucă de marginile cojocului Bîrlogea. Atunci să faci cum ţi-o spune el! El mi-a zis ce are de gând, iar eu cred că e bine cum zice el. Numai tu să nu ieşi din cuvântul lui, că dacă se borşeşte treaba, o să ai de-a face cu mine! Tu, nu el. Dacă o să mai apuci să dai ochii cu mine...

Când se întoarse omul trimis peste munţi, Papidon rămase foarte nedumerit. Cei întrebaţi acolo recunoscură chipul unuia pe nume Marcu, însă ei auziseră că fusese ucis de Liucimir.

— E tocmai pe dos, râse Liucimir. Cum era să mă omoare Liucimir pe mine? Nu vezi că sunt viu? Dimpotrivă, eu l-am omorât pe Liucimir. Ai mai auzit de Liucimir de când cu zavera? Nu! Păi vezi?!

— Şi atuncea de ce ei spun că el te-a ucis pe tine?

— Pe mine mă-ntrebi? Întreabă-l pe ăla care a zis! Te iei după prostia unuia sau a altuia? Mi-au recunoscut chipul, ce mai vrei?

Liucimir îşi dădu seama că pe Papidon a izbutit să îl convingă că el ar fi tocmai cel pe care îl ucisese şi căruia îi luase numele. Modificările cerute de el lui Fancu când pictase tabloul fuseseră menite tocmai ca să iasă un portret asemănător întrucâtva şi cu chipul său şi întrucâtva cu chipul celui ucis de el.

Totuşi Papidon îi ceru să îi dea de veste când va afla ceva despre haiduci, fiindcă ştia că scăpaseră şi bănuia că vor cam începe iar să dea târcoale prin acele părţi.

Liucimir dădu din umeri şi spuse că nu prea crede el că haiducii or să se arate pe la han, ştiindu-l că e hangiu nou, venetic, în care nu puteau avea încredere.

— Ia mai taci din gură, că eşti bun de clanţă! Ori eşti de partea mea, ori împotrivă! Nu cumva chiar oi fi la toartă cu

tâlharii ăia? Ia vezi, că ar fi păcat să mai ardă înc-odată frumuseţe de han!

În inima pădurii, haiducii dormeau înfăşuraţi în cojoace. Câţiva dintre ei stăteau de strajă mai pe departe de locul cetei. În liniştea nopţii nu se auzeau decât foşnetul frunzelor şi fâlfâitul câte unei păsări sau cine ştie ce alte fiinţe nevăzute care vieţuiau prin acele coclauri. Undeva mai departe un copac scârţâia din când în când.

Cei rămaşi de strajă auziră un urlet prelung de lup. Unul dintre ei făcu ca un cuc. Ceilalţi îi răspunseră la fel. Deci erau toţi gata pregătiţi pentru orice. Pe ceilalţi nu îi treziră.

Li se păru cam ciudat acel urlet de lup singuratic, care parcă trecea la o depărtare nu prea mare. Îşi încărcară puştile. Spătosu făcu şi el ca lupul. I se răspunse la fel. Haiducii se treziră toţi şi se gândiră dacă să îşi încarce puştile sau să-şi scoată săbiile.

Urletul începu să se apropie de ei. Trebuia să fie cam în bătaia puştii, când în loc de lup le răspunse o bufniţă. Spătosu făcu la fel ca acea bufniţă. Îi răspunse o mierlă. Era limpede. Ce mierlă să fie aceea care cântă noaptea? Nu putea fi decât unul de-al lor. Dar nu se răzleţise niciunul dintre ei. Nu cumva potera aflase care sunt semnele cetei lor? Cât fuseseră închişi, vorbise careva dintre ei?

Spătosu mârâi asemeni unui câine ciobănesc, ceea ce însemna pentru haiduci că pot deschide focul. „Staţi, bă! Ce sunteţi nebuni?” se auzi glasul lui Iancu Coruia.

— Tu eşti, mă vere?

— Care eşti? mugi Spătosu.

— Dar cine credeai? Ce, nu mă mai cunoaşteţi?

— Firi-al focului, Iancule! Cum scăpaşi, mă? se repeziră toţi să-l îmbrăţişeze.

Bîrlogea le porunci imediat să se risipească şi să rămână treji până la ziuă, ca nu cumva să se fi luat cineva pe urmele căpeteniei lor.

— Ce, Bîrlogeo, tu duci ceata acuma? îşi scărpină mustaţa Iancu Coruia.

— Nu, dar...

— Aha! făcu Iancu, clătinând din cap. Mda!

— Cum scăpaşi, mă?
— Uite, deh! Scăpai! Îmi deteră drumul.
— Ei, fugi d'aci! Cum aşa?
— Uite, bine! Aşa!

Înainte de revărsatul zorilor, haiducii ajunseră sub gardul de cărămidă de la Dragobetele. Îl săriră unul câte unul, trecură pe lângă bolniţă şi se duseră să îl trezească pe Fancu şi pe Meletie. Fancu dormea butuc într-o odaie, dar Meletie tocmai umbla prin pridvor ca să ia seama dacă nişte călugări pe care îi bănuia el dormeau cu adevărat sau iar s-au dus pe la cuhnii să mănânce, cum aveau năravul.

După utrenie, Meletie îi duse pe haiduci în trapeză şi le întinse o faţă de masă albă cu flori albastre.

— Ciorbă de trahana sau raci fierţi, cu scordolea pe deasupra? îl întrebară călugării pe căpetenie. Că deh, e miercuri şi altceva n-avem decât neşte plachie de peşte. Până la prânz, mai vedem noi ce gătim.

— Ce ciorbă? Raci! Dar în scordolea să se trântească un pumn de usturoi, nepisat, iar nucile să fie zdrobite bine de tot. Lămâi, două, dacă aveţi. Şi un tăierel de măsline.

— I-auzi, bă, la el, simandicosul! făcu Taure. Şi eu, care ziceam că o să se înfigă cu colţii în marginea mesii, de nemâncat!

— Ehe! Să fii tu sănătos! râse căpetenia. Dacă ai şti tu ce-mi dete ieri... Trecui pe la hanul lui Liucimir. Mamă-le, ce mi-a pus ăla pe masă! Era să mor acolo printre străchini şi castroane. Dat dracului Liucimir ăsta, ce han şi-a trântit! Cât pe-aci să nu-l mai cunosc fără barbă.

— Ne-a spus Fancu. Dar nu ne-am dus pe la el. N-am vrut.

Haiducii nu se duseră fiindcă Liucimir nu făcuse parte din ceata lor, ci doar se alăturase lângă ei pentru a merge la Islaz.

— Cât p-aci să nu-l mai cunosc aşa fără barbă. Ce barbă avea înainte-vreme! Asemenea huzur mai zic şi eu, ce han are! Trai pe plai! Ca tablai-başa! Umblă omul cu satârul în brâu, cu pieptul scos, umflat. Ce-i pasă? Vine potera la el, îi dă să bea, să mănânce. „Să trăieşti, coane!”. „Să trăieşti,

jupâne!”

— Vorba aia, decât să mori, mai bine să trăieşti! râse amar Încroznatu.

Iancu Coruia le mai spuse că Liucimir îi cheamă la el în noaptea când luna va fi ca o felie de lubeniţă,

— Nu vru să-mi spuie de ce, dar zise că are o treabă cu noi.

-— Are o treabă cu noi, a? îl privi pieziş Bîrlogea.

— Ia mai vezi, bă, ce e cu damigeana aia? îi dădu Corbaru cu cotul lui Obogeanu.

— Să nu mai bem decât ce avem acuma! zise Obogeanu. Şi ce ne-o mai da părintele!

Când Iancu Coruia se aplecă cu nasul în strachină să sugă coada unui rac, Bîrlogea le făcu celorlalţi un semn din sprâncene, iar ei pricepură că el îl bănuieşte de trădare.

— Unuia ca el nu i se dă drumul ca lui Popa Şapcă, nu? se sfătui Bîrlogea cu Meletie după ce toţi se duseră să se tologească pe paturile din odaia numită arhondaric, unde erau primiţi oaspeţii, lângă odaia stăreţiei. „Pe unul ca Iancu Coruia, dacă putea, până acuma de o sută de ori îl spânzura. Iar când îl au în mână îi dau drumul?”

— Deh, fiule, ştiu eu ce să zic? Şi eu mă cam mir cum de-i deteră drumul aşa... Ştii ce? Mergeţi să vă scăldaţi la Olt şi tu vezi dacă are urme de vânătăi, de bice, de arsuri pe el. Nu v-apucaţi să-i daţi moartea până n-oţi fi siguri că şi-a călcat jurământul de haiduc!

— Eh, nu, părinte! Ce, chiar aşa ne crezi? Nu... Ştiu eu. Îl luăm noi uşurel, uşurel, facem ce zice el şi-l lăsăm să vedem unde vrea să ajungă. Ce îi veni să ne cheme la hanul lui Liucimir? Nu ne duce ăla nouă dorul.

— Aşa, aşa! Nu-i arătaţi că şi-a mâncat încrederea! Faceţi pe proştii cu el!

— Las' pe mine, părinte! Pe mine mă-nveţi? Eu totuşi zic că el s-a vorbit cu Liucimir. Da. Că nici ăla... eu nu ştiu ce e-n capul lui.

Un vechi far părăsit se afla la ţărmul Mării Negre, în Rumelia, în vilaetul Adrianopole, aşa-zisul „Turn al păsărilor călătoare”. Lângă fostul far, rămas de pe vremea corăbiilor

veneţiene, mai era o fortăreaţă turcească, în care acuma nu se mai aflau decât vreo câteva zeci de oşteni turci. Nici ei nu ştiau de ce mai păzesc acel port mic, unde, de când izbucnise zavera, nu mai ancorase nicio corabie.

Haiducul Tavă şi stareţul Ambrozie sunt închişi în încăperea rotundă din vârful farului, unde fereastra se căsca larg spre mare, ca o colivie deschisă pentru pescăruşi şi pentru toate păsările ce treceau pe aici în drumul lor de la Delta Nilului la cea a Dunării.

Pe această fereastră fără geam, fără giurgiuvele, vântul se învârtejea în voie. La piciorul turnului, se sparg valurile mării de nişte stânci colţuroase.

Bîrlogea făcu în aşa fel, încât se duseră la hanul lui Liucimir cu o zi mai înainte decât trimisese el vorbă prin Coruia. Numai pe Obogeanu şi pe Corbaru îi opri Meletie, zicând că vrea să îi trimită cu nişte bani la Râmnic. Însă după plecarea celorlalţi, aceştia doi se luară după ei, ca să rămână de strajă în preajma hanului, aşa cum se vorbiseră cu Bîrlogea şi cu Meletie.

Liucimir îi primi cu braţele deschise şi îi puse la masă.

— Eu mâine vă aşteptam. Dar acuma, dacă sunteţi acilea, daţi-vă drumul la curele!

Bîrlogea schimbă o privire pe furiş cu ceilalţi haiduci.

„Va să zică aşa-i cum bănuiam eu”, gândi Bîrlogea, prefăcându-se zâmbitor.

Nu se mai îndoia că Liucimir şi căpetenia erau vorbiţi între ei.

„Noroc că am mirosit eu capcana şi venirăm cu o zi înainte”, îşi închipui el că astfel le-a răsturnat planurile şi se linişti.

Mâncară şi băură fără grijă. Însă peste câteva ceasuri avea să-şi muşte mâinile de ciudă că putuse fi atât de zevzec încât să îi socotească pe poteraşii lui Papidon mai proşti decât erau.

În crâşma hanului, haiducii beau şi se veseleau, însă cu urechile erau totuşi atenţi să audă dacă Obogeanu şi Corbaru le dau vreun semn de afară, unde îi ştiau ascunşi.

Iancu Coruia le povestea cum fusese el slobozit din

închisoarea Bogoslavele :

— Şedeam îndelung la vorbă cu Pangratie. Cred că nici n-am pomenit un duhovnic mai iscusit ca el. Înaintea lui îţi venea aşa, să-ţi dezlegi băierele inimii şi să-i spui tot. Şi ce-ai făcut şi ce n-ai făcut. Iar el zicea : „Nu, cu inima deschisă nu trebuie să vorbeşti nimănui. Chiar când n-ai încotro şi trebuie să spui adevărul, spune-l numai pe jumătate şi o să dormi mai liniştit”. De ce-ţi vorbea aşa, de-aia te câştiga mai mult. „Lumea asta aşa e făcută, că nu e bine să spui tot ce ştii, nici să faci tot ce poţi. Şi nici pe lumea ailantă. Ce, la judecata de apoi, când te-ntreabă ce-ai făcut, dacă e pe aşa, mai bine...”. Aşa zicea Pangratie şi zicea că el, de vreo mie de ani încoace, s-a hotărât să nu mai spună niciodată adevărul. „Adevărul e un lucru atât de scump, că trebuie să-ţi fereci gura cu şapte lacăte. Iar dacă trebuie să laşi să-ţi scape o fărâmă din el, fă-o cu folos, că adevărul e scump.”

— Bă, Bogoslavele nu cumva e chiar mânăstirea nebunilor? Aia de-o căutai tu? zise Şoimu.

— Şi eu am crezut tot aşa. L-am tot pisat la cap pe Pangratie, doar de-oi afla adevărul din gura lui. „Nu, fiule, asta e mânăstirea Bogoslavele, cu hramul sfântului Grigore de Nazianz”, dădea din umeri Pangratie. „Bine, dar mânăstirea nebunilor, atunci care e?” eu de colo. „Mânăstirea nebunilor? Toţi suntem în ea, râdea la mine Pangratie. Cel puţin, de o mie de ani de când sunt eu stareţ acilea, nu i-a zis altfel”. Mă uitam la el : ce să cred eu din ce spune ăsta?

Obogeanu şi Corbaru văzură prin noapte apropiindu-se un car cu fân, pe drum. Ţăranul mergea agale pe lângă boi, ţinându-se cu mâna de resteul de la jug şi mai îndemna boii cu câte o vorbă blajină.

Liucimir le mai turnă un rând în cănile de vin.

— I-am spus lui Pangratie, mai povesti căpetenia printre înghiţituri, că dacă mă spânzură, nu mă sperie. Hai noroc! Sănătate şi bucate! „Dacă mor eu, ţăranii o să se-ndârjească mai tare şi o să răstoarne ţara cu susul în jos! Omoară-mă şi o să slujesc ţara cu moartea mea, mai ceva decât făcui în viaţă!”. Când s-a gândit el că dacă mă omoară o să mă cânte

lumea, zice : „A, nu! Pentru tine am pedeapsă mai cumplită. Îţi dau drumul. Da, îţi dau drumul. Iar ai tăi vor crede că ai trădat şi te vor scuipa”. Aşa a zis Pangratie. Ca să ştiţi şi voi de ce mi-a dat drumul. Şi ca să nu mai faceţi pe deştepţii cu mine, ca neşte prefăcuţi. Credeţi că eu nu cetesc ce se petrece-n cugetele voastre?

Liucimir îi văzu pe haiduci lăsând capul în pământ. Nu mai ştiau nici ei ce să mai creadă.

Obogeanu şi Corbaru îl lăsară pe ţăran să treacă cu carul pe lângă ei şi să intre în curtea hanului, fiindcă li se păru om cumsecade şi necăjit. Ce să-l mai oprească să-l sperie degeaba?

Înăuntrul hanului, Iancu Coruia mai adăugă :

— M-am rugat cu cerul şi pământul de el să nu-mi facă una ca asta. Mai bine să mă spânzure. Am vrut să-l înduplec cu bani. Mă apucase aşa o sete după o moarte măreaţă, frumoasă. I-am făgăduit tot aurul nostru. Zice : „Nu-ţi dau eu prilejul să te-njoseşti cumpărându-ţi faimă pe neşte bani care nu sunt ai tăi. Asta fi-va destulă năpastă pe capul tău, să fii curat ca paharul, iar ai tăi să te creadă trădător”.

Haiducii se uitară unii la alţii fără să scoată o vorbă şi îşi muşcau buzele.

Liucimir însă îşi sorbea tacticos vinul cu înghiţituri rare, legănându-se în balansoar şi stăpânindu-se să nu zâmbească, părând nepăsător.

Afară, în curte, carul cu fân se destrămă şi săriră drept în uşa hanului sumedenie de poteraşi cu paiele vânturând după ei. Se năpustiră în crâşma hanului, cu puştile aţintite asupra haiducilor.

— Nicio mişcare! strigă un poteraş mustăcios. Mâinile pe creştetul capului!

Peste câteva zile, în cârciuma „La caii verzi pe pereţi” din Caracal, poteraşul Dinu al lui Plotoagă, zis Plotogescu, avea să spună în şoaptă câtorva prieteni la băutură :

— Şi-atuncea, nea Papidon când a zbierat odată la ei, ce

mai... Li s-a oprit mâncarca-n gât. Ai noştri toţi intraseră înăuntru, buluc peste ei. Eu, nu ştiu cum, dar eram chiar în prag, în pragul uşii. Şi răgneşte hangiul... Cum să vă spun eu ce fel a răgnit, ca să pricepeţi? Tare de tot! Ştii? Dintr-asta, ai noştri se răsuciră pe călcâie spre el. Bre, dar ştii ce tare a răgnit? În clipa aia s-a cutremurat pământul, bre!

— Nu v-am spus eu că alaltăieri noapte fu cutremur de pământ? zise un cherestegiu, netezindu-şi căciula pe marginea mesei.

— În clipa aia s-au clătinat temeliile cerului! spuse mai departe poteraşul Dinu. Toate stelele din văzduh în capul nostru au căzut.

Un plăpumar se repezi la uşa cârciumii, scoase capul afară, se uită la luna de pe cer, închise uşa pe dinăuntru şi se întoarse repede la locul său, ca să audă mai departe. Dădu o cană cu vin pe gât şi se scuturâ de fiori.

— Care-nchiseşi, mă, uşa? se burzului Iordache cârciumarul venind din pivniţă cu o pâlnie mare. Nea Gică, eşti mai aproape, deschide uşa aia, bre, şi propteşte-o cu cărămida!

— A plouat cu stele peste noi, de ne-a acoperit până-n tavan. Am stat noi aşa covârşiţi supt stelele alea sclipitoare peste noi... Ştiu eu cât? Nu-mi puteam da seama să fie o săptămână sau o lună, un an... Dar cred că am stat mai puţin. Stele, stele, numai stele, să ne sufocăm. Aici nu mai ştiu eu aşa bine, mi se pare că tot hangiul, hangiul a suflat aşa cu răsuflarea lui cum sufli spuza de pe fundul pâinii când o scoţi din ţăst. Şi dintr-o dată s-a spulberat puzderia aia de stele, cum zăceam noi sub greutatea lor.

— Auzi, dar cum... Stelele cum...

— Lasă, bre, omul! Nu-i lua vorba din gură!

— Da. Când s-au risipit stelele, văd că ai noştri toţi zac pe duşumea, morţi.

— Ei, taci! Bine, dar...

— Haiducii însă erau tot aşa încremeniţi la masă, ca nişte stane de piatră.

— Dar hangiul?

— Nu ştiu, că pe el n-am mai apucat să-l văz. Norocul meu că m-am aflat în prag. Pe mine nu m-au sufocat stelele

ca pe ăilanţi. M-am ales numai cu o urticarie pe piele, de mă scarpin mereu.

— Şi conu Lache Papidon?

— El a avut noroc cu ghiotura. N-apucase să intre. El si încă vreo câţiva au scăpat teferi. Au rupt-o la sănătoasa. Abia mă ţineau picioarele, să nu mă pierd de ei.

Cam prin zilele, acelea, popa Claie avea să scrie în Călindarul său :

„De pomină fu să moară poteraşii toţi. Însă numai ăi de fură intraţi în cârciumă. Ce spaimă coprinse inimile ălora de adunară morţii. Zăceau claie peste grămadă. Iar mai de-a mirarea fu că toţi erau împuşcaţi în piept. Câte o gaură, ba chiar şi două. Pusei de îi rândui cot la cot, ca la ei, la oaste, cu călcâiele toţi la sfoară. Iar dacă puse sfoara pe pieptul lor, şi găurile tot la sfoară cădeau cam prin dreptul inimii. Eu le-am cântat prohodul, însă cum i-a împuşcat aşa nu pot să mă dumiresc. Nu ştiu ce să mai cred, dar conu Lache Papidon îmi spuse că el de-afară n-a auzit decât o singură împuşcătură. Năpraznică rău, dar una, nu atâtea. Nu încape îndoială, că au tras toţi odată”.

Papidon era şi mai nelămurit. Îi numărase şi pe haiduci, numărase şi găurile din pieptul poteraşilor. Mai multe împuşcături decât trăgători. Mai târziu a venit să îi mai pună lui Liucimir câteva întrebări, dar acesta răspunse că poate or fi tras cu două mâini. Şi că el nu are de unde să ştie, fiindcă s-a ferit sub tejghea.

Basangeac avea să fie şi el întrebat de oameni prin toate cârciumile, deoarece unii spuneau că s-ar fi lăudat că a fost de faţă. Însă Basangeac lua o mutră gravă de câte ori venea vorba despre acea întâmplare si le răspundea că „înţeleptul nu spune ce ştie, iar prostul nu ştie ce spune”.

Văzându-i pe poteraşi doborâţi la pământ, Bîrlogea şi ceilalţi haiduci rămaseră o clipă înmărmuriţi, nevenindu-le să-şi creadă ochilor. Liucimir râdea cu gura până la urechi. Haiducii se dezmeticiră şi îl înşfăcară de la masă pe Iancu Coruia şi îl târâră în curtea hanului. Aruncară o frânghie peste creanga cea mai groasă şi urcară căpetenia pe un butoi gol. Îi

puseră ştreangul de gât.

Când răsturnară butoiul de sub el, o împuşcătură răsună în noapte.

Frânghia se rupse de parcă ar fi fost tăiată, iar Iancu Coruia se prăbuşi în iarbă.

— Ce-a fost asta? se răsuciră haiducii cu pistoalele încărcate. Cine a tras?

— Bă, voi aţi înnebunit de-a binelea? Nu mă auziţi, neam? strigă Liucimir din pragul cârciumii şi suflă în leava unei puşti fumegânde. Cât trebuie să zbier la voi că omul ăsta e nevinovat?

Căpetenia se ridică de jos, frecându-se la cap :

— Lua-v-ar dracu să vă ia, cu butoiul vostru cu tot! Ce m-am lovit!

Lumea începuse să scornească felurite zvonuri pe seama hangiului.

Babele din Brezuica spuneau că l-au auzit pe moş Broajbă că hangiul ar fi de pe lumea ailaltă. Chiar s-au dus şi la popa Claie să îl roage să meargă cu toaca cea de lemn la han, ca să toace până o crăpa hangiul. Însă popa Claie ştia că nu poate fi aşa, fiindcă nu pierise când cântase prohodul poteraşilor. Aşa că le-a alungat pe babe, ameninţându-le să nu mai creadă în toate prostiile. El însuşi ştia mai bine ca ele : hangiul nu putea fi decât un negustor ca toţi negustorii.

„Dacă aveam sticla, m-aş fi uitat înăuntru şi aş fi aflat”, vorbea popa Claie cu sine însuşi.

În cele din urmă, conu Lache Papidon i-a spulberat popii îndoielile, când a venit să-l roage ca să dea acatist.

— Nu e nălucă. E om în carne şi oase, ascultă-mă pe mine. Ăsta se dă drept Marcu de peste munţi. N-am trimis eu om cu chipul lui zugrăvit şi l-au cunoscut ăia că el este? Acolo îl ştiau toţi că a murit, că a fost ucis de Liucimir ăla care băgase lumea-n sperieţi, ştii, înainte de zaveră. Sau el l-a omorât pe Liucimir. Dracu să le mai descurce! Are patalama la mână. N-am de unde să-l apuc!

După întâmplarea de la hanul lui Liucimir, haiducii se supăraseră pe el, fiindcă îi folosise ca momeală, pentru a-i

atrage în capcană pe poteraşi. Iar faptul că el singur îi ucisese, fără să le lase haiducilor prilejul să se apere şi să scape prin puterile lor, era pentru ei cea mai înjositoare jignire.

— Adică ce, noi nu eram în stare? Trebuia să ne scapi tu? Să-ţi zicem ţie săru-mâna? Prieten cu noi să nu te mai numeşti!

Trezit din somn, Ţavă priveşte prin grătarul de fier din podea. Jos de tot, la intrarea în turn, paznicii cu făclii aprinse alungă negura nopţii. În urma acestora, un grec mărunţel şi un turc mătăhălos încep să urce treptele scării în spirală.

Turcul avea tras pe cap un fel de capişon de catifea neagră, cu două găuri în dreptul ochilor şi fără gaură în dreptul gurii, fiindcă la turci călăii aveau limba tăiată. La brâul de atlaz violet, care îi ţinea ceacşirii largi stropiţi de noroi încă neuscat, purta un hanger, o toporişca lată, nişte frânghiuţe de mătase, foarfeci şi cleşti de călău.

Ţavă înţelese că până aici le-a fost. Îl zgâlţâi pe Ambrozie să îl trezească. Ghemuit pe paie, Ambrozie tocmai visa că era acasă şi culegea roşcove porceşti. Întindea mâna după ele, dar ramurile parcă erau încărcate cu flori de măr. „Au înflorit merii şi eu n-am ieşit cu plugul în brazdă.”

Iar brăzdarul de fier al plugului ruginise. Şi încerca să-l şteargă de rugină cu mâneca anteriului, până când paznicii turci descuiară lacătele de sub grătarul de fier şi se repeziră să-l prindă pe Ţavă.

Cerul era plin de stele. O noapte clară, dar fără lună. Vântul vâjâia, dar nu prea tare. Valurile se izbeau de stâncile de la poalele turnului, dar nu chiar aşa furioase ca altădată.

Ţavă se apără cât putu, izbindu-i pe paznici cu pumnii şi cu picioarele. Namila de călău îşi făcu loc larg cu mâinile printre paznici şi se apropie mormăind spre Ţavă cu ghearele răsfirate. Ţavă se lipi de marginea ferestrei. În spatele călăului turc, grecul şi paznicii. Dincolo de fereastră, văzduhul, apa şi stâncile. Fie ce-o fi, se aruncă din înaltul turnului, mai bine să moară ca o pasăre liberă, decât ca un câine în mâinile călăului. Acesta se aplecă să privească după el. Rânji, mulţumit şi se întoarse spre Ambrozie, pe care

paznicii îl îmbrânciră în braţele lui.

Îl luă pe sus şi îl azvârli pe Ambrozie prin fereastră afară.

După ce îşi scuturară palmele, şi le şterse pe şolduri. Apoi scoase de la brâu un burduf mic din piele de capră, plin cu ţuică. Îl destupă şi îl duse la gură pe sub masca de catifea neagră. Ucenicul său grec întinse mâna să îi dea şi lui, însă mutul îi dădu peste mână. Vru să le dea şi paznicilor, dar aceştia se feriră de băutură ca de ceva spurcat. Călăul suflă asupra făcliei o gură de ţuică. Răsuflarea lui luă foc. Paznicii săriră în lături şi rămaseră holbaţi la călăul ai cărui ochi străluceau prin cele două găuri ale catifelei.

Ţavă se pomeni căzând într-o pânză mare de corabie, pe care nişte pescari o ţineau întinsă pe deasupra stâncilor de care se spărgeau valurile. Pescarii aşteptaseră pe stânci până îl prinseră în pânză şi pe Ambrozie cu anteriul fluturând, asemeni unor aripi negre. Pescarii şi cei doi scăpaţi cu viaţă se urcară în nişte bărci şi vâsliră de-a lungul ţărmului. Când se lumină de ziuă, ajunseră în dreptul unui sat de pescari, unde, la ţărm, îl zăriră pe călăul grec. Când pescarii îşi ridicară vâslele şi coborâră în apa mică să tragă bărcile la mal, Ambrozie şi Ţavă îi recunoscură, că grecul nu era grec, ci era Fancu, care îi plătise pe pescari.

— Bă, fir-ai tu să fii! îi dădu prieteneşte Ţavă un pumn. Cine ar fi crezut că eşti tu? Mai ales pe Taure, când l-am văzut cu prostia aia pe cap, de unde era să ştiu cine e? Dar chiar, el unde-i?

— Nu-i duce tu grija!

Din sat cumpărară trei cai, pe care îi plătiră ca pe nişte cai de poştalion şi porniră la drum, să se întoarcă spre Oltenia.

Încă de la primul popas, Fancu îl întrebă pe Ambrozie despre taina meşterilor iconari din vechime. Stareţul ridică o sprânceană şi îl privi pieziş. Îi răspunse că nu se mai ştie despre asta prea multe.

Dar Fancu nu vru să-l creadă si îşi închipui că îl minte pentru a-l pune la încercare. Aşa că nu îşi pierdu încrederea, ci se îndirji mai tare în convingerea lui că sticla ascunde o lume în care se găsea meşteşugul păzit cu străşnicie de cei care îl cunoşteau. Era hotărât să-l facă pe Ambrozie să-şi dea

scama că el este demn pentru a i se putea încredinţa taina.

Ajunşi înapoi peste Olt, la Dragobetele, haiducii în loc să îi mulţumească lui Fancu pentru izbândă, aşa cum se aştepta el, se apucară să-l întrebe unde este Taure. Fancu îi lăsă mai întâi să se întărâte, apoi le răspunse răspicat :

— Fir-aţi voi să fiţi! După ce că mă zbătui de vă scosăi pe toţi de prin închisori, tot voi cu gura mare?

Câte n-am făcut eu pentru voi? Iar voi cît aţi făcut pentru mine? Sticla nu mi-aţi găsit-o, cum ne-a fost vorba. Mi-am găsit-o eu singur. De scăpat de la turci, tot singur am scăpat. Că pe Taure l-aţi trimis să îi scoată pe ăia de erau cu mine şi n-a fost în stare. Ce-a fost în sufletul meu atuncea? Iar acuma mai şi făcea pe grozavul cu mine! Ei bine, aflaţi că pe Taure al vostru l-am dat pe mâna turcilor!

Ţavă se ridică de la masă şi alergă după Fancu să îi rupă oasele, împiedicându-se de scaune si în preşurile de lână de pe podeaua de scânduri.

Fancu ieşi în pridvorul lung cu coloane văruite şi se izbi de Ambrozie. Stareţul îl ascunse sub anteriul său, unde Fancu se ghemui cum putu.

Ţavă vru să îl întrebe pe Ambrozie dacă l-a văzut pe Fancu încotro a luat-o, dar stareţul îi arătă scara ce ducea la pod. Zugravul se ascunse apoi în odaia stareţului, care îi făcu pe haiduci să creadă că fugarul ar fi apucat-o spre pădure.

Abia plecară haiducii, că Ambrozie se şi pomeni că soseşte Taure. Îşi lepadase hainele de călău turc şi purta acum nişte straie de căpătat.

— Cum scăpaşi, bre? se cruci Ambrozie.

Taure îi spuse că s-a apucat şi a desprins cărămidă cu cărămidă turnul de sus până jos şi le-a aruncat în mare, de credea că o să dea apa peste ţărmuri.

— Ce eşti nebun? Te-ai chitit să dărâmi turnul?

— Nu chiar tot. Am mai lăsat cam cât e prunul ăla de colo.

Taure îi spuse că într-o singură noapte a făcut această ispravă, cu palmele goale, fără ca turcii să-l fi simţit, fiindcă vuia vântul.

— Când s-au trezit ăia dimineaţa şi au văzut că nu mai e

turnul, au zis : „Oleo, muică, de m-ai făcut, parcă fu un turn p-acilea! Cine l-o fi mâncat aşa?”

Stareţul clătină din cap, apoi zise :

— Bine, fiule, dar tu parcă aveai la brâu şi o frânghie de mătase..

— Vezi de treabă, părinte, ştii ce subţirică era? S-a şi rupt cu mine!

— Mda, s-a şi rupt cu tine! îşi scarpină barba Ambrozie, privindu-l pieziş. S-a şi rupt cu tine! De-aia dărâmaşi tu turnul?

— Ştii ce-mi pare mie rău? Să-l fi ras din temelie. Dacă nu se crăpa de ziuă, nu mă lăsam, numai aşa de afurisit.

— Ce eşti aşa supărată, ţaţă Rădiţo? Păţişi vreun necaz, ori i se-ntâmplă cuiva vreun bine?

— Uite sunt amărâtă, bia, că auzii de aldor Măria lui Fitil, cică scăpară de angarale. Eu nu că zic, dar spun. Cum de avu noroc una ca ea de rămase cu ăle trei pogoane? Şi-i deteră şi să-şi facă bordei.

— Lasă, ţaţo, să vedem ce-o să se facă fără boi! Că acuma frati-so n-o să mai fie prost să i-i dea pe mână, după ce şi-a făcut nume de beţâu!

— Va să zică şi bea? Uite că pe-asta n-o ştiam.

— Bea, bea. Ascultă-mă pe mine că bea! N-ai auzit că s-a luat cu toporul după Truică, care, vorba aia, e mâna dreaptă a boierului?

— Ba, dacă-l tăia, barim apucam să-l văz spânzurat. Şi nu că aş avea ceva cu el, să-i vreau moartea, Doamne, iartă-mă. Dar de ce să-i dea pământ? Mai ales dacă zici că şi bea...

— Ho, că şi aşa tot n-o să-i facă hârtie pe ăle pogoane! Ascultă-mă pe mine!

— Nu te bucura, bia, degeaba, că-i dă şi hârtie la mână. Că locurile alea vine-n ocolul vetrii ălora din Risipiţi.

— Acuma îi schimbară numele. Nu-i mai zice Risipiţi. Îi zice Adunaţi, spuse o a treia babă.

— Şi dacă le face hârtii ălora, îi face şi lui, că aşa au noroc păcătoşii. Cum să nu-mi fie necaz, că l-am docănit destul pe omul meu să se dea şi el cu ăia care fuseră la Islaz, doar ne-om alege şi noi cu ceva, dar el nu, că se pune rău cu

Truică, şi pe urmă cine-i mai dă lui plug cu cormană de fier? Că ştii ce pământ glodos avusărăm parte anul ăsta.

Iancu Coruia îndată ce auzi că toţi cei închişi la mânăstirea Bogoslavele, atât osândiţii, cât şi zbirii, fuseseră eliberaţi şi duşi să se stabilească în satul Risipiţi, pornise fără să mai stea pe gânduri să se vadă cu ei. La sfeştania zugrăvelii făcute de Fancu, popa Claie şi boierul Mitroi spuseră foştilor osândiţi şi zbiri că ar trebui să lase vechile duşmănii la o parte şi să nu se mai răzbune unii pe alţii pentru pricinile din închisoare.

Oamenii jurară să se împace între ei, însă la spartul praznicului îl găsiră pe Iancu Coruia fără răsuflare.

Conu Lache Papidon veni şi el călare la faţa locului auzind că a murit căpetenia haiducilor. Nu îl lăsă pe popa Claie să îl îngroape, fiindcă nici acesta nu vrusese să îşi mărite măcar una din fete cu Tăchiţă al său. Popa nu putea mărturisi oamenilor că nu îi dă voie Papidon să-l îngroape creştineşte. Aşa că fu nevoit să le spună că nu îi face slujba fiindcă haiducul s-ar fi lepădat de lege.

— Dacă se spovedea de păcate şi-l împărtăşeam înainte, era altceva. Dar aşa n-am ce-i face! zise el şi întoarse şareta, lăsându-l acolo unde îl găsise, de teama lui Papidon, pe care îl blestemă în gând.

Fancu află despre această întâmplare la Dragobetele, de la Ambrozie care îi mai spuse şi că haiducii îl luaseră cu o şaretă pe protopopul de Romanaţi de la Caracal şi pe încă vreo câţiva popi mai bătrâni pe nepusă masă. Ii duseseră pe toţi în plină zi la Risipiţi. Sub ameninţarea pistoalelor, popii îl înmormântară pe căpetenia haiducilor în văzul mulţimii venite din toate satele apropiate

După astuparea gropii cu pământ, se aşezară şi haiducii şi popii la nişte mese lungi, puse în curtea bisericii, unde de-o parte şi de alta erau crucile aplecate de vânturi şi cu vopseaua cojită de soare şi de ploi. Albinele bâzâiau printre florile de pe morminte. Mirosul bucatelor încinse de pe mese risipi mireasma răcoritoare a florilor de sulfină şi de lămâiţă.

Lumea mânca şi bea, lăutarii cântau ca la orice altă petrecere. Toţi vorbeau şi râdeau.

— Morţii cu morţii, viii cu viii!

— Bine, bă ţigane, de ce băuşi din paharul popii?

— Eh, dar ce, popa e spurcat? zise Basangeac şi întinse mâna după o târtiţă de raţă mai rumenită.

Haiducii îi plătiră pe popi cum se cuvine.

Ambrozie voia să îi găsească lui Fancu ceva de zugrăvit, vreo lucrare mai însemnată, nu orice. Nu numai că îi era îndatorat pentru că îl scăpase din mâna turcilor, dar era impresionat de spovedaniile lui Fancu. Avea o admiraţie pentru zugrav, fiindcă acesta zicea că el, seara, după ce îşi lasă opincile pe prispă afară lângă uşă şi îşi pune hainele pe speteaza scaunului, se pregăteşte de somn ca şi cum ar pleca la drum lung.

— Îmi las trupul ăsta hulpav acilea în odaie pe pat, mi-l copăr cu un macat, iar eu plec aşa spre stele. Zbor printre stele.

Stareţul nu se îndoia nicio clipă că este într-adevăr aşa. Ba chiar îl pizmuia ştiindu-se pe sine că nu este în stare să se dezbrace decât de anteriu şi cel mult de nădragi. Dar nicidecum nu izbutise vreodată să îşi lepede la culcare trupul ca pe o haină. Mai auzise aşa ceva de mult de tot, la un moş care murise de mult şi nu apucase să îl înveţe cum să facă şi el la fel. De aceea nu i se părea ciudat că Fancu, după ce adormea, credea că zboară printre stele. Însă nu-l mai putea crede când îi spunea că se întâlneşte cu morţii şi stă de vorbă cu ei. Moşul nu îi vorbise despre aşa ceva. Iar Ambrozie ştia că morţii nu vor să se arate la chip nimănui.

Începu să îl bănuiască de lăudăroşenie.

Când Fancu îl rugă să îi spună dacă într-adevăr există un cuvânt care să-l poată face să intre în sticlă, Ambrozie îl întrebă ce să caute el acolo înăuntru.

— Eu caut neşte meşteri zugravi adevăraţi de la care să am ce învăţa. Câteodată mă visez că am trecut în lumea asta a zugravilor adevăraţi. Alteori mă visez că ştiu chiar mai multe decât ei. Şi dacă ai şti ce frumoase sunt culorile pe care le visez! Pe ăştea aş vrea să le pot prinde cu pensula pe perete.

— Dacă visele ar fi aievea, ce bine ar fi, că ne-am culca

cu gândul la turci şi am scăpa de ei în vis. Dar nici în vis nu scăpăm de ei.

În noaptea aceea Fancu adormi cu gândul la sticla lui. Spre ziuă se trezi, dar se întoarse pe partea cealaltă. Visase că umblase prin sticlă şi stătuse de vorbă cu un moş, zugrav cu ştiinţă multă.

— Şi totuşi, ia să ţin eu minte ce zise moşul, că poate mai dau ochii cu el şi să nu mă ia la rost! „Să te rogi muncind”, una. „Să posteşti mâncând”, a doua. „Să vorbeşti tăcând”, asta fu a patra. Dar a treia care fu? Ptiu, fir-ar al focului, că o uitai! Va să zică : „Să mănânci postind”, „Să taci vorbind”... Cum, păcatelor, mai zise? Dă-l încolo! Dacă mă mai înghesuie încă o dată, îi zic că pe a treia n-am priceput-o aşa bine şi să mi-o mai spuie din nou, mai pe-nţăles.

Uşa se trânti de perete, iar în odaie intrară haiducii grămadă. Îl legară şi îl scoaseră afară, fără să îi spună ce au de gând să îi facă. Îl duseră în desişurile pădurii. Abia când poposiră într-un luminiş al pădurii, unde iarba era mai deasă şi mai mare, Taure zise :

— Puteţi să-l lăsaţi nelegat, că n-are cum să ne mai scape!

Peste noapte, Fancu se gândi să fugă din ceată. Numără trupurile haiducilor care se întrezăreau lungite în iarbă. „Deci dorm toţi”, socoti el. Se strecură tiptil, să se îndepărteze pe nesimţite. Se târî pe coate, ca să nu calce vrea crenguţă uscată. întoarse capul. Nimeni nu venea după el. Când să se ridice în picioare, o mână umedă îl prinse de ceafă.

— Aşa credeai tu? râse Corbaru şi îl aduse înapoi.

— De ce ţi-e frică, tot nu scapi! îl ameninţă cu degetul Bîrlogea. Legaţi-l!

Îl legară strâns pe sub subsuori, cu spinarea pe trunchiul unui copac, astfel încât, deşi avea mâinile libere, nu se putea clinti din loc şi nici să apuce catarama din spate.

Când le spuse că nu se teme de moarte, haiducii izbucniră iar în hohote de râs, că se cutremură pădurea.

— Dacă eşti în stare să scapi până la ziuă, Fancule, noi te punem căpetenie peste ceată. Iar dacă nu, atât ţi-a fost. Tensurăm şi gata.

Hanul lui Liucimir începuse să-şi piardă muşteriii şi nu prea mai trecea nimeni pe la el. Uneori nici nu mai deschidea obloanele de scânduri de la ferestre. Şi totuşi, într-o noapte, auzi zdupănituri în uşă. Se ridică într-o rână de pe lada pe care dormea în dosul tejghelei. Apucă de capătul unei sfori şi trase. La celălalt capăt al sforii, zăvorul alunecă încetinel şi ieşi din închizătoare. Uşa se dădu la perete, iar înăuntru păşiră tiptil nişte tâlhari cu puşti şi pistoale. Unul din ei scapără amnarul şi aprinse o lumânare. Erau îmbrăcaţi în zdrenţe şi erau nebărbieriţi, iar în cap erau tunşi chilug.

Liucimir pricepu că erau de curând fugiţi de la ocnă. Armele pesemne că le luaseră de la paznicii ocnei, când izbutiseră să scape.

Ocnaşii se apropiară cu lumânarea aprinsă până la tejghea. Dădură cu ochii de Liucimir care îi privea de sus în jos, cu mâinile în sân. Nu se speriară de ochii lui ce sclipeau nemişcaţi, ci îl ameninţară, cerându-i toate pungile cu galbeni pe care le-a dezgropat.

— Voi nu văzurăţi în curte cât am săpat eu şi tot n-am găsit-o? zimbi Liucimir şi se aşeză în balansoar.

Îi luă cu vorba bună şi le zise că le dă voie să sape ei mai adânc. Dacă vor avea noroc să găsească ceva, le făgădui că le dă lor jumătate.

Un tâlhar cu o ureche tăiată zise că nu e drept să împartă comoara aşa, ci îi vor face parte egală cu fiecare din ei. Altul zise că ei se mulţumesc şi cu jumătate, numai să îi adăpostească ziua, iar noaptea ei vor săpa la lumina lunii.

Liucimir, la fel de cumpănit la vorbă, vru să îi poftească la masă, dar ei îi cerură nişte cazmale şi lopeţi, ca să se apuce de săpat imediat.

— Păi nu ştiu dacă am destule. Câţi sunteţi?

— Câţi vezi! Şi mai sunt câţiva pe afară.

— Bine! zise Liucimir.

Şi căscă prelung, scărpinându-se în cap. Însă cu piciorul calcă pe o stinghie anume de sub tejghea. Sforile legate de stinghie traseră de trăgaciul unui întreg şir de puşti fixate una lângă alta sub tejghea.

O singură bubuitură se auzi.

Iar tâlharii se împleticiră şi căzură unii peste alţii seceraţi

de gloanţele ieşite prin scândură subţire de brad ce ascundea gurile puştilor potrivite evantai, astfel ca să nu scape nimeni din câţi se aflau în picioare, dar gloanţele să treacă pe deasupra capetelor celor care ar fi stat pe scaune la mese.

Liucimir se aşteptă să vină tâlharii rămaşi afară. Dar aceştia sau o rupseseră la fugă, sau minţise cel care spusese că ar mai fi şi alţii afară. Fiindcă nu se mai auzi nimic după aceea.

La ivirea zorilor, haiducii, când se treziră şi îl văzură pe Fancu tot legat de copac, cu mâinile ca două aripi pleoştite, izbucniră în hohote de râs. Taure râdea cu sughiţuri, iar Şoimu cerea să îi dea careva apă, că se îneacă de atâta râs.

Când se mai potoliră, Fancu le spuse că n-a vrut el să se dezlege, deoarece nu vrea să le fie căpetenie. Fiindcă dacă ar fi vrut, ar fi sucit cureaua să vină cu catarama, la piept şi ar fi scăpat.

Obogeanu îi răspunse râzând că a avut el grijă să înţepenească catarama într-un ciot de creangă ruptă.

— Trebuia să te suceşti tu, până veneai pe sub curea până la cataramă. Dar te-ai speriat de ghimpii ăştia care te înţăpau în coaste. Eu, în locul tău, lăsam de mi se rupeau ghimpii în carne şi tot nu mă lăsam.

— N-am ce-ţi face! ridică din umeri Bîrlogea. Lumea o să mă ierte pentru ce fac, mai adăugă el scuturându-şi cojocul şi plecă, lăsându-i pe ceilalţi cu Fancu acolo în pădurea umbroasă.

Se duse de-a dreptul la popa Claie, la Băbici.

— Părinte, fârtaţii mei rămaseră colo spre marginea viilor supt poala pădurii, cu Fancu zugravul legat cobză. N-aşteaptă decât un semn de la mine şi ţi-l aducem colea-n bătătură să îi pui pirostriile-n cap. Asta, ştii, e pedeapsa care i-o dăm noi : s-o ia mai repede de nevastă pe fata matale, că el n-are curaj s-o ceară.

Bîrlogea dădu fuga să îi aducă pe haiduci cu Fancu legat, la biserica pictată de el.

Popa Claie o strigă prin curte pe Filica şi îi zise să îşi pună iia cea nouă cu altiţă, pestelca şi zăvelca de curând cusute cu arnici şi cu fluturaşi sclipitori.

Filica însă, bănuind că se adună nori negri asupra ei, se împotrivi şi nu vru să plece de acasă.

Popa puse mâna pe toiagul de după uşă şi o îmbrânci din curte afară, şi străbătu aşa Băbiciul, Gostavăţul şi Slăvenii. Oamenii se repeziră la garduri să privească, dar nu cutezară să se ia după ei, ci rămaseră să-şi vadă de treburi prin ogradă.

Ajunseră aşa la Orbeţi.

Din partea cealaltă a uliţei, haiducii se apropiară, aducându-l pe Fancu. Sumedenie de oameni din sat, auzind zarvă, veniră la biserică să afle ce se petrece acolo.

Pe popa Mândiţă îl aduseră doi haiduci care îl luaseră de la stupii săi de albine, fără anteriu.

— Astăzi nu se poate! zise el pus în faţa celor doi miri.

— Cum aşa? se încruntară haiducii.

— Aoleo, aşa e! Ce e azi, miercuri? îşi plesni o palmă peste frunte popa Claie. Ba parcă e joi. Nu e joi?

— Da, da, e joi! se repeziră haiducii cu gura. Miercuri a fost ieri!

— Nu se poate! se împotrivi popa Mândiţă. Ce mă prostiţi chiar aşa de la obraz?

Popa Claie căzu în genunchi la icoana Maicii Domnului, pe care Fancu o pictase după chipul Filicăi.

— Maică Precistă, fă o minune! Fă ca miercurea de azi să fie sâmbătă.

Popa Mândiţă ridică din sprâncene, auzind asemenea rugăciuni. Apoi se uită la haiducii care aveau brâurile pline de pistoale şi muie mătăuzul de busuioc în aghiasma din căldăruşa de aramă cositorită.

Haiducii lăsară libere mâinile lui Fancu şi îl împinseră să o ia de mână pe Filica.

— Nu ştiu cine a fost Isaia şi nici de ce dănţuia! se răsti Fancu şi vru să fugă.

Dar câţiva pumni la coaste îl potoliră. Filica se prefăcu că izbucneşte în lacrimi, că ea nu se mărită cu el.

Claie îi plesni un dos de palmă, de îi rămaseră degetele pe obraz şi o făcu să îşi înghită plânsul.

— Păi ce cununie mai e şi asta, cuvioşia ta? zise popa Mândiţă. Vrei să mă bagi în păcat? Ce, nu se poate să mai

aşteptăm până sâmbătă?

— Părinte, zici vorbele alea care trebuie şi gata! Atât! îl luă cu blândeţe Bîrlogea.

Popa Mândiţă începu slujba. Diaconul, adus şi el în pripă, răspundea cu cântările cuvenite, ţinându-i isonui.

— Dă-te aşa din lumină! făcu el, împingând cu un deget ţeava unui pistol prea apropiat de el.

Când popa îl întrebă pe Fancu dacă o ia de nevastă pe Filica, el stătu pe gânduri, ca şi când ar fi gata să zică „nu”.

Dar deodată îl izbi o ţeava de pistol în şale şi Fancu strigă cât putu, ca un speriat :

— Daa!

Haiducii îşi băgară pistoalele în brâu şi îl îmbrăţişară pe Fancu.

— Fir-aţi ai dracu să fiţi! Acestea fură primele vorbe de om însurat ale lui Fancu sub cupola pictată de el. O să vedeţi voi ce-o să vă fac! Aţi uitat că eu am un jurământ, să găsesc taina culorilor ale vechilor zugravi.

Haiducii rămaseră descumpăniţi.

— Nu, n-am uitat! Ce-ţi veni?

Aşa îi mersese vestea hangiului cu picior de lemn de la hanul „La oul de aur”, încât unii spuneau că umblă cu necuratul. Alţii şuşoteau că e chiar trimisul necuratului pe pământ.

— Nici nu ştii pe care să-i mai crezi, vorbeau babele adunate la taifas pe marginea şanţului.

— Moş Broajbă ce spune?

— Aoleu, cică când a dat să deschiză gura să vorbească, i-a trimis necuratul o tuse de aia, ştii, de ziceai că acuşa se rupe cevaşilea în el.

— Ce tuse? Că l-am văzut eu cum i-a ieşit o lăcustă pe gură.

În celălalt cap al satului, alte babe dărăceau cânlţi de cânepă.

— Cică au şi-nceput să bată picioarele podului.

— Avusără noroc grădinarii ăia de stoieneşteni. Că dacă nu era blestematul ăsta de hangiu, nu făceau oamenii podul, să-l abată atâta de la drum.

— Păi dar cine mai are coraj, ţaţo, să-nnopteze supt acoperişul diavolului? Pe drumul hanului a crescut iarba si bălăriile.

— Deh, bia, ar fi el bun podul! Dar să-l facă cu bani luaţi pe-nşelăciune?

— Da, fătălică, cică au făcut o potlogărie nu ştiu cum, cu neşte frunze de nuc, de le-au vândut unora, unor beţii la Stoieneşti cu lăutari şi tămbălău. Ştii, că ne spuse atuncea... Eh, ce vremuri! Parcă nu era lumea aşa-nvrăjbită. Veneau trimişii de la vistierie şi-i dădeai vaca, sau capra, sau ce trebuia.

— Dacă aşa erau huzmeturile dejmăritului, nimeni n-avea nimic de zis. Dar ce, ca acuma, că se aleargă unii pe alţii cu parul? Ăla: „Dă-mi birul!”. Ăla: „Nu ţi-l dau!” Păi se poate una ca asta, să te pui cu oamenii stăpânirii?

— Cine-ar fi crezut să-şi iasă lumea din minţi, să cumpere frunze de nuc? Şi pe urmă să le lase-nşirate ca frunzele de tutun.

— Bine zici! Barim nu le-adusără acasă, că erau bune de vopsit ouăle.

— Ba să vezi Tincuţa ce ouă a băcănit cu neşte prafuri aşa ca boiaua! Iar frunzele de nuc le ţine de spălat pe cap, că o fereşte de strigoi.

—Aolică! Auziraţi că s-a arătat strigoiul haiducului ăla de-l îngropară mai deunăzi? S-a arătat călare şi-ntr-armat, la drum mare, pe la scăpătatul soarelui.

— Valeu, nu mai spune! Şi ce-a vrut?

— Bine, dar nu la vremea-nserării ies strigoii! De când cu zavera, s-au cam rătutit la cap şi nu dorm nici de frica haiducilor morţi, darămite de cei vii.

Liucimir umpluse curtea hanului cu gropi. Răscolea mereu pământul cu cazmaua, de dimineaţa până seara, din ce în ce mai adânc. Un câine mare ciobănesc îşi tăvălea blana lăţoasă prin gropi pe lângă stăpânul cu picior de lemn.

— Unde-o vrea s-ajungă omul ăsta de sapă aşa-n proasta? se mai uita peste gard câte un ţăran care scurta drumul pe acolo cu vreo crosnă de lemne uscate la spinare.

Odată Liucimir i-a răspuns unuia că îşi tot alege singur

locul.

— Nu e prea devreme, jupâne, să-ţi alegi locul de pe acum?

— Dar ce, vrei să păţesc ca Iancu Coruia, de îşi caută locul abia acuma, după ce l-au îngropat?

Un alt trecător, fără prea multă teamă de cele negrăite, i-a zis de-a dreptul :

— Mai ai mult, jupâne, până-n fundul pământului? Fiindcă şi popa Claie spusese că acolo e locul unde trebuie să ajungă hangiul.

Ca în fiecare seară, Liucimir intră în odaia cea mare, cu mese goale, pe care se aşternuse praful. Trecu în dosul tejghelei, suflă în lumânare şi se întinse pe lada în care nimeni nu a ştiut niciodată ce ţine. Mulţi spuneau că în ladă ar fi ţinut bani. Alţii nici nu îi ziceau ladă, ci tron sau sicriu.

— Cică doarme pe un tron îndesat cu bani, şuşoteau oamenii.

— Dar oul de aur din fereastră spuneau că nu poate fi de aur, fiindcă nu l-ar mai ţine în văzul lumii.

— Dacă ar fi de aur, gogoloiul l-ar ascunde în tron.

Liucimir, neputând adormi, se tot zvârcolea când pe o parte, când pe alta. Tocmai când era să aţipească, auzi un zgomot de lanţuri prin curte.

— Care dracu o mai fi? întinse el mâna după cremene şi amnar ca să scapere, să aprindă lumânarea.

Dar nu-i veni să-şi creadă ochilor. Lumânarea era aprinsă.

— Eu ştiu că o stinsăi adineauri! Să se fi întors ăla? Ridică mâinile până la grinda din tavan în dosul căreia o puşcă era ascunsă pentru vederea celor care ar fi putut veni să îl ameninţe şi să-l pună să ridice mâinile sus. Cu puşca gata încărcată, ieşi în prag.

— Care eşti, mă? răcni el.

Un miros de salcâmi înfloriţi plutea în jurul hanului. Găinile din dud cârâiau prin somn. Stelele clipeau pe bolta neagră, fără lună, fără nori.

— Care n-ai somn, mă? Ia fă-te-ncoa'! răsună iarăşi glasul hangiului. Mi s-o fi părut! îşi zise el, văzând cei doi ochi aprinşi ai câinelui care veni să se gudure lângă piciorul său de

lemn.

Zăvorî uşa pe dinăuntru, îşi înmuie două degete în gură şi apucă între ele flăcăruia lumânării.

Abia puse capul jos şi numai ce auzi că cineva încearcă încuietorile la uşă. Se ridică într-o rână, bocănind cu piciorul de lemn în podea.

— Ei, drăcia dracului! făcu el ochii mari, văzând că lumânarea iar este aprinsă.

Deschise repede uşa şi trase o împuşcătură în liniştea nopţii. Cei doi ochi roşii ai câinelui îl aţintiră tăcuţi. Câinele se aşeză pe coadă şi începu să se scuture de purici.

Liucimir stinse luminarea şi se întinse pe ladă cu faţa la perete. Se răsuci brusc, cu ochii la lumânare.

— Hm! Bine că nu se aprinse iar! înseamnă că o fi plecat ăla.

Rămase multă vreme cu ochii deschişi în beznă, veghind ca nu cumva să se aprindă lumânarea. Pleoapele îi căzeau grele.

Îşi întinse piciorul de lemn pe ladă, în care ţinea butoiaşe pline cu praf de puşcă.

După însurătoare, Fancu ascunse sticla într-o oală mare de pământ, îndesată cu paie şi legată bine la gură, ca să nu o găsească popa Claie.

— Auzi, Filico? Eu în oala asta ţin neşte prafuri de văpsele cam otrăvitoare. Vezi, poate mi-o loveşti cu ceva şi-o spargi de mai păţeşti alte alea.

— Urc-o la pod şi vezi că e acolo o ladă cu trenţe de tăiat pentru preşuri. Pune-o-năuntru să n-o răstoarne pisica. Şi ai grijă cum pui scândurile la loc, să nu ne pomenim că se cuibăreşte-n trenţe să le spurce!

Lui Fancu însă nu îi plăcu lada aceea veche plină cu cârpe vechi. Urcă la pod lada de zestre a Filicăi, lăsând toate lucrurile dinăuntru aruncate pe patul din odaia cea bună dinspre uliţă. În lada aceasta, nouă-nouţă, îşi puse tot felul de ulcele şi ulceluţe cu vopseluri şi de asemenea oala cea mare de pământ în care ţinea ascunsă sticla.

Filica nu îi zise nimic că îi răvăşise lucrurile din lada de zestre, spunându-şi că mai bine face Fancu să şi le ţină

adunate toate vopselele la un loc, decât să îi încurce casa cu oalele lui.

— Dacă nemeream, ca Leana, unul de ducea struguri la oraş în lada mea de zestre? îi răspunse ea popii, care nu cuteza să îi spună făţiş ginerelui ceea ce gândea.

— Eu nu-i zic în faţă, că-l ştiu că-i sare ţâfna. Asta-mi trebuia mie? Ginere zugrav! Cum e mai rău. Asta ai vrut, asta ai, Filico!

Filica îl bătea la cap pe Fancu că de ce a pus lacăt la ladă.

— Cine crezi tu că n-are altă treabă decât să-ţi umble ţie-n vopsele?

— Habar n-ai tu! îi răspundea Fancu. Eu îmi ţin în ladă şi gândurile. Gândurile mi le ţin sub lacăt, nu vopselurile. Ce ştii tu?

— Fi-ţi-ar gândurile ale dracu! bombăni popa, care trăsese cu urechea din odaia cealaltă. Gândurile-ţi ţin de cald?

Într-o dimineaţă, când Fancu, neavând ce face, fărâmiţa colaci şi dădea la porumbei, veni un om care îl căuta pe popa.

— S-a dus, că are un botez la Brezuica.

Filica era şi ea în vale cu rufele la cişmea. Când se întoarse popa, Fancu îi spuse că l-a căutat cineva.

-— Un om lăsă damigeana asta de vin şi o gâscă. Cică ştii dumneata pentru ce. Însă uitai să-l întreb cum îl cheamă.

— N-are a face! făcu popa scoţând coceanul de porumb al damigenei si o duse la gură să guşte dacă e cu pelin.

Filica îl întrebă pe Fancu ce vrea să îi gătească pentru la prânz. Boboc de raţă sau boboc de gâscă?

— De gâscă, răspunse el.

—Lasă, că mai bine-ţi frig un pui de găină.

— Atunci la ce mă mai întrebi?

Popa se întoarse din odaia sa unde îşi pusese damigeana la capul patului şi îi explică :

— Gâsca ciugoale singură pe gârlă. Iar găina îţi mănâncă din ogradă. Aşa se face averea!

De la o vreme, Filica băgă de seamă că Fancu se cam tot urca la pod şi şedea acolo prea mult.

— Ce naiba o face acolo sus, că nu se aude deloc? se

întrebă ea.

Îl strigă să coboare, că, gata, a răsturnat mămăliga pe cârpător şi se răceşte.

— Mai lasă-le păcatelor de văpseluri! Eu pentru cine copsăi ardeii ăştia?

Filica se urcă pe scară la pod după el. Negăsindu-l, ieşi în curte să măture dudele.

— Cum dai cu mătura aşa fără să stropeşti curtea? strigă Fancu, ivindu-se în pragul prispei. Tot praful se aşterne pe gutui!

— Se făcu ăsta stăpân în casa mea! bombăni popa, privindu-l prin sita cu care îşi acoperise capul ca să umble la stupii de albine din grădină.

— Dar unde-mi fusăşi pân-acu'? rămase Filica cu mătura în mână.

— Cum unde? În pod.

În timp ce mâncară, ea îi spuse că îl căutase în pod şi nu îl văzuse.

— Va să zică tu mi-ai închis capacul! Ştii că era să mă sufoci?

— Ce tot cauţi tu acolo-n pod? E miere acolo?

—Pe dracu-l caut! Ce ştii tu?... Mai bine dă-mi aripa aia prăjită, că târtiţa e prea grasă, cotoaiele prea aţoase.

Fancu îşi făcuse socoteala că dacă toate lucrurile şi fiinţele de pe lumea asta se găsesc şi în sticlă, de bună seamă că acolo, înăuntru, trebuie să se afle şi un alt Fancu aidoma la înfăţişare cu sine însuşi. Un altul, în carne şi oase, dar cu mult mai înţelept decât el, cel care ştie să vadă cu ochii minţii şi să afle ceea ce caută.

După-amiază, Filica îi zise că, decât să stea degeaba, mai bine ar pune mâna pe foarfecă şi ar tăia la trenţe, ca să aibă ea cu ce să urzească un preş la iarnă.

— Trebuie să-l găsesc eu odată şi odată! se gândea Fancu cu ochii în gol.

Într-o zi, Filica se duse la Dragobetele să dea un acatist şi să vorbească cu stareţul Ambrozie.

— Cuvioşia ta, să ştii că s-a cam rătutit la cap. Câte şi mai câte nu înşiră femeia înspăimântată. După plecarea Filicăi, Ambrozie rămase în jilţul din pridvorul cu coloane de

pe vremea lui Brâncoveanu, zicân-du-şi în sine :

„Să ştii că smintitul ăsta chiar a descifrat taina de-a-devăratelea, iar mie nu vrea să-mi spună! Fiindcă totuşi nu se putea să mintă sihastrul ăla care ştia taina sticlei. Deşi când te uiţi la ea, nu pare cine ştie ce. Cred că am şi descoperit ce se-ntâmplă.”

— Te uiţi că s-a cam coclit arama de pe turla bisericii, cuvioase părinte? se opri Meletie lângă Ambrozie. Ce zici, să chemăm ţiganii s-o mai cositorească?

— A, nu, frate Meletie. Mă gândeam...

Meletie rămase descumpănit :

— Care va să zică, să chemăm costorarii, au ba?

În acele zile, conu Lache Papidon trimise un raport informativ (pliroforisire) superiorilor săi de la Bucureşti :

Cinstitului Depărtământ al trebilor de înlăuntru

La Vornicia temniţiloru

Prea plecată a noastră pliroforisire :

Ca urmare la seanţa divanului săvârşitor al Prefecturii, unde s-au luat în băgare de seamă jeluirile unor lăcuitori, de omenie şi buni platnici. Vă aducem spre sciinţă cele hotărnicite acilea, într-o unire de glasuri:

De cându l-au îngropat haiducii pe acel blestemat de căpetenie, al căruia nume într-adins nu pomenim în presinta, că se ştie, aşa cum V-am mai pliroforisit la vremea cuvenită cu adresul nostru no. 310 ale curentului că puseră pe dumnealor protopopul de Romanaţi şi alte sfinţite feţe bisericeşti supt ameninţare cu arme şi pistoale să îi cânte prohodul. Zicem dară că, s-a ivit bântuială din partea nenumitului, fiindcă negăsindu-şi odihna în pământ, iese de turbură liniştea drumurilor, strigoi fiind de atunci, mai cu osebire pe Drumul Domnului de Rouă. Că de aia şi zicea unii că ar fi acesta, însă nu poate fi astfel, întrucât se ştie că Domnul de Rouă s-a potopit la ziuă, încă de când cu lupii ăi albi, în sat la Potopini, de unde şi numele.

Următorii le-a ieşit strigoiul în cale şi l-au văzut cu ochii lor. Avem în păstrare la agie jalbele acestora cu paguba arătată pe larg, cu locul şi pe ce vreme, după cum urmează :

1. Costache Linte arendaş de la cămărăşia ocnelor de sare (în trecere spre schela Corabia). Care de aia s-a împăcat cu papa.

2. Stanciu sin Stanciu zarafu (localnic). (Cel mai de vreme lui i-a ieşit încă pe la chindie.) Rămas mofluz.

3. Pencu Blagoe, negustor prăvăliaş cu două la catagrafie (scos din rândul birnieilor plugari, că nici n-avea plug, ci fu slugă la conacul Cezienilor), şi Androne proprietar, aşişderea, care nevastă-sa nu şi-a venit în fire nici până acuma (fată de diacon).

4. Răposatul Malciu Hagi Ţolea, proprietarul satului Radomiru, de luase zalhana la Caracal (dintr-asta i s-a şi tras).

5. Asanache Danu (sudit grec) şi frate-său Hristu rachieru, cazan la Redea (sudit austriac, de când nu mai are voie grecii).

Un ecsemplar la fel, trimis şi la Cinstita Logofeţie a trebilor bisericeşti întrucât nu e de competinţa poterii, decât paguba ce e drept, însă nu şi făptaşul, carele strigoi fiind adică mort, noi nu ne îndeletnicim decât cu viii. Aşadar jalbele mai suşilor numiţi s-ar cădea să intre în seama episcopiei de Râmnic, ca să o resolve protopopul nostru prin meşteşugul şi harul său, că el ştie cum l-a îngropat pe nenumitul.

Asemeni, din prinţipiu cazul este în latitudinea Depărtământului Credinţa, necum al Vorniciei temniţilor, după cum lesne se supt înţelege. Şi să-i facă dumnealor ce or şti!

Şăful Poterii şi Agă al Temniţii,
având în supt punere straja din Caracal şi drumurile
Romanaţului, mă iscălesc LACHE PAPIDON
şi divanul săvârşitor.

Răspunsul la această scrisoare a sosit fără întârziere, caligrafiat cu tuş negru pe hârtie filigran. Literele mari au multe înfloriturі, iar cele mici sunt perfect egale între ele.

Şeful Vorniciei temniţilor către aga Lache Papidon, la Caracal.

După prealabelă consultaţiune, şeful Departamentului a decis să vă transmitem cele de mai gios :

1. Făptaşul tot făptaş rămâne, vericare ar fi. Recte, cade în alribuţiunea-vă să îl arestarisiţi!

2. Veniţi-i de hac strigoiului şi termenaţi cu chestii de

soiul ăsta!

3. Iar acum, la primirea aceştia, să trimită răspuns de primire!

4. Să ne informarisească de îndeplinire a ordenului!

5. Faceţi ce oţi şti, că de aia v-am pus acolo!

Filica o visase pe baba Floarea.

— Unde eşti? a întrebat-o Filica în vis, iar baba i-a răspuns că este dincolo.

— Sus sau jos? a stăruit Filica.

— Când sus, când jos...

— Duci lipsă de ceva?

Baba Floarea i-a răspuns în vis că are nevoie de apă şi iar apă.

În urma visului acesta, Filica s-a apucat, fără să îi mai spună lui Fancu, să care apă pentru baba Floarea cu căldările amândouă pe cobiliţă, noaptea, înainte de cântatul cocoşilor,

— Ce-o face dumneaei cu atâta apă? se întreba Filica în drum spre cimitir.

Mergea chiar pe mijlocul drumului, temându-se să se dea prea aproape de capul rândurilor de porumb ce foşneau în adierea vântului. Câinii se auzeau lătrând peste sat, ici şi colo. Dinspre Gârla Mică venea un miros de baltă, dar broaştele, ciudat, broaştele nu orăcăiau ca de obicei.

— Îi car apă şapte nopţi la rând şi gata. Cred că o să-i ajungă, că n-o avea ea aşa multe de spălat acolo! Nici acilea nu prea avea ea chiar aşa multe.

Îşi scuipă în sân şi intră pe poarta cimitirului. Lângă mormântul babei puse căldările jos şi se aşează pe cobiliţă să se mai odihnească puţin, uitându-se la stele.

Printre cruci desluşi nişte umbre ce se strecurau tiptil.

— Aici! zise unul şi se opri.

Ceilalţi se apucară să sape cu cazmalele şi lopeţile.

— Mai repede, să-l prindem până nu se trezesc cocoşii!

Filica nu mai făcu nicio mişcare şi abia îşi ţinea răsuflarea. După cum socotea ea, săpau chiar la mormântul căpeteniei haiducilor.

„Dacă-l îngropau cu aur la el, mi-ar fi spus Fancu. Dar

aşa? Cine să fie ăştia?” se frământa Filica.

Îi auzi când dădură cu cazmalele în capacul sicriului. Îi auzi şi când ridicară capacul.

— Ce-o mai avea potera cu el şi mort? îşi şterse Filica fruntea de-o sudoare rece, cu colţul basmalei de in. Sicriul însă era gol.

— Şi-acuma ce facem cu andreaua asta, coane? întrebă unul.

— Bagă-ţi-o-n burtă! Ţie!

„Va să zică vrusără să-l facă să nu mai umble strigoi”, pricepu Filica.

Papidon îi zori să astupe groapa mai repede.

Cobiliţa de sub Filica se clinti, iar căldările troncăniră în liniştea cimitirului.

Poteraşii se răsuciră pe călcâie. Zvârliră cazmalele şi lopeţile. Fugiră peste morminte, iar Filica se întoarse într-un suflet acasă. Deşi nu îi spuse lui Fancu nimic, acesta află totuşi de la popa Claie, că s-a umblat la mormântul haiducului Iancu Coruia. S-a găsit şi andreaua, aruncată.

— Ehe, părinte! zise Papidon când trecu pe la popa Claie, fiindcă tot avea drum prin Băbici. Cine mai e ca dumneata, să aibă ginere, deh, mai presus decât socrul?

— Ce vorbă e asta, jupâne? se aprinse popa la faţă şi începu să-şi scarpine barba căruntă. Eu niciodată n-am vrut să-mi dau fata după un zugrav de biserici. Mi-a furat-o el, tocmai de-aia, să se vadă ajuns. Asta i-a fost visul : ginere de popă, ca să fie ceva şi de capul lui. Nu tu avere, nu tu pământ, nimic. Ce puteai să te aştepţi de la unul ca el?

— Părinte, orice ai zice, zugravii sunt mai presus ca popii. Fiindcă de ce? Zugravul ce face rămâne pe perete de văd şi ăi care or veni după noi. Dar vorbele popii... Nu zic de dumneata. Vorbele popii nu se lipesc de perete. Se duc odată cu fumul în vânt.

Dintr-asta, Papidon şi cu popa Claie se înfierbântară, gata să se ia la harţă.

— Păi câţi popi avem? începu Papidon să numere pe degete. Unul la Brastavăţu, unul la Sprâncenata, doi. Unul la Grojdibodu, trei. La Vişina iar aşa, patru. La Scărişoara, cinci. Stai aşa, că ţi-i spun pe toţi! Plin pământul de popi. Dar

zugravi câţi ştii? Vezi că nici n-ai de unde să-i iei? O biserică, un popă. Ba chiar doi uneori. Dar un zugrav câte biserici face la viaţa lui? Păi vezi? Şi te mai vaieţi!

Ţârcovnicul, care se tot învârtise pe lângă ei ca să audă ce vorbeau ei, îl petrecu pe Papidon până în capul satului, târându-şi ghetele prin ţărână, pe lângă calul acestuia. Îi dădea dreptate lui Papidon şi socotea că ţârcovnieii sunt şi ei mai presus decât popii, fiindcă bisericile, chiar când au câte doi, trei popi, totuşi numai un singur ţârcovnic au.

Ultimele însemnări făcute de popa Claie în 1853, după Crăciun, par a fi scrise în pripă, fiindcă literele sunt mai strâmbe. Însă aspectul scrisului s-ar putea datora şi reumatismului de care suferea el, după cum reiese cu câteva file mai înainte de cele pe care le redăm :

„Se aude că undeva peste buhazul nutrii începură oamenii să se bată cu tunurile. Dar la noi acilea n-a venit nicio poruncă. Şi nu ştim nimica. Cică vodă fugi şi lăsă ţara. Ţarul trimise om în loc, ca să-i ia sultanului apa de la moară. Plecară oameni da-acilea de la noi să se puie supt ascultarea ghinărarului de la Mosc, că acu e acu să scăpăm de turci. Veni şi le spuse că ăi de n-au nici pământ, nici de niciunele, să meargă la resbel, că le dă. Se duse şi Mitică al lui Mitu al Dumitrei, chit că ei au ce le trebuie. El ca să scape, că-l bătu la horă pe Mitiţă al lui Mitru, cumnat cu naşul lui Florică de-o ţine pe fata lui Dumitru al babii şi trimeasără pe pândarul de la vătăşie să îl ia la rost ce avusăşi, mă, cu el de îl bătuşi, pun eu mâna pe tine. Şi nu îmi e de altceva, dar cine îmi mai drege mie şareta, că se pricepea la toate. Eu nu ştiu de ce îi ia la resbel pe ăştia care sânt ăi mai buni. Daca m-ar întreba pe mine, le-aş spune barim să-i ia pe şchiopi, pe ciungi, pe orbi, dar mai cu osebire pe trinlori.”

Spre primăvară, a mai adăugat în Călindariul cuvioşiei sale următoarele :

„Aşişderea, grănicerii noştri de păzea Oltenia pe jos pe la Dunăre se răzvrătiră că făceau cu rândul o săptămână din şase şi le rămânea câmpul de se făcea pârloagă. Se ridicară şi clăcaşii desclăcăşiţi că de ce nu le face hârtii pe pământ cum a zis atuncea conu Gură Bogată la Islaz.

O fi fost an blestemat, că veni Oltul mare de luă podul. Abia îl isprăviseră. Cică pe alocurea se urcară uni pe biserici de puseră steag tricoloru şi ziseră gloatelor : să nu vă lăsaţi!

Aşa se izvodiră iar cu zavera tot acilea la noi în Romanaţi. Nu putu să îi calce năpasta pe alţii? Să-i mai tăvălească şi pe ăia din Pestrea, de dincolo de Olt, nu tot pe noi, tot pe noi. Şi iar puseră foc la conace. Şi iar veni oaste de îi trecu prin sabie fără să îi întrebe.

Şi veniră peste noi turcii, veniră şi austriecii. Dar cine nu veniră? De nu mai ştia vătaful nostru cu cine sa se dea.

Fusese vorba că o să puie domn şi peste moldoveni şi peste, noi şi ai noştri unul şi acelaşi. Vorbe! Că până la urmă în loc ca ţărişoara asta, prăpădită cum e, să se fi ridicat în picioare cu toţii şi să îşi proclame endependenţa cum zicea Petrache învăţătorul, nu fuseră vrednici decât de a aştepta venirea turcilor şi de a striga să trăiască turcii.

Avusărăm an greu anul ăsta. Eu am spus-o de-astă primăvară, când le-am tălmăcit rodul pământului. Le-am spus eu că o să se facă dude multe.

Vatică cu cazanul abia mai prididea, câtă prăştină a intrat pe porţile lui. Ajunsăse de vindea murături la ţuică pe loc.

Dintr-asta ni se trage. Că dacă raţele în loc să le ţină în bătătură le-au dus la oraş, ce era să facă, să calce în dude? Totul de la raţe a început. Le-am spus-o încă de la Crăciun bă o să fie vai de capul vostru. Fiindcă aveau butoaiele peste iarnă, un miros aşa ca în anul ăla când

cu Islazul. Când cu Tudor, tot aşa. Şi nu m-au ascultat. Barim de s-ar învaţă minte odată! Ginere zugrav mi-a trebuit."

Luând parte la necazurile ţăranilor, pe care popa Claie le-a aşternut pe hârtie aşa cum le-a înţeles el, haiducii au apucat să îl vadă în învălmăşeală pe ucigaşul al cărui chip cu joben şi cu ochelari din sârmă de argint rămăsese neatins pe peretele cârciumii „La caii verzi pe pereţi", aşa cum îl zugrăvise Fancu. L-au recunoscut de departe, deşi acuma era în uniformă de ofiţer. Ucigaşul haiducului Păltineanu de la 1848 se afla acuma, la 1854, în fruntea armatei care înăbuşea

în sânge revolta oltenilor.

Haiducii îl aleseseră căpetenie pe Bîrlogea. Îşi jurară credinţă, iar prima grijă a lor fu să nu se lase până nu vor da de urma ucigaşului lui Păltineanu. Toată vara umblară să pună mâna pe el, ca să îl judece după legile nescrise ale codrului, dar nu izbutiră să dea de urma lui, cu toate că aveau iscoade şi oameni de ai lor atât la Caracal, cât şi la Craiova şi la Bucureşti.

Pentru a înlesni păstrarea cailor peste iarnă, se gândiră ca unul din ei să meargă la primăria din Caracal să se treacă în catagrafia negustorilor ca geambaş de cai.

Bîrlogea le zise să tragă la sorţi. Aşa făcură, dar ei potriviră astfel ca să îl păcălească şi să cadă tocmai el drept geambaş. Pentru aceasta trebuia să plătească o anumită sumă de bani la primărie. Însă nu din pricina banilor erau ei îngrijoraţi.

— Cine o să se pună chezaş pentru tine că eşti negustor cinstit şi că n-ai avut până acuma nicio pată?

— Conul Lache Papidon! râse Corbaru.

— Gura păcătosului adevăr grăieşte! zise Încroznatu. Chiar aşa o să facem!

Bîrlogea se duse să vorbească cu Papidon. Acesta îi spuse că s-ar învoi să se pună chezaş pentru el.

-— Dar numai dacă mi-l găseşti pe Tăchiţă, care mi-a fugit de acasă.

— Fac pe dracu-n patru şi ţi-l găsesc. Dar cum ai vrea să mă mişc eu în voie ca să ţi-l caut, până nu mă văd geambaş?

Şi astfel, Bîrlogea ajunse să se numere printre geambaşii de cai, trecut în catagrafia de la primărie cu numele de Vasile al lui Dumitru, din Brezuica. Acuma putea să meargă nestingherit prin Caracal şi pe oriunde. Intra prin toate cârciumile să se cinstească cu poteraşii, cu strângătorii de biruri şi cu toţi oamenii stăpânirii. Cu cît îi ura mai tare, cu atâta le zâmbea mai mieros şi le vorbea pe plac.

Haiducii nici nu ştiau unde să îl caute pe Tăchiţă. Erau mândri de Bîrlogea al lor, mândri şi de ei înşişi că găsiseră în el pe omul cel mai potrivit pentru treaba aceasta.

În ajunul Crăciunului, când haiducii se aflau ascunşi care

pe unde putea, pe la casele lor sau pe la conace boiereşti tocmiţi ca slugi peste iarnă să aibă grijă de focul sobelor din odăi, Bîrlogea se afla în crâşma „La caii verzi pe pereţi”, unde obişnuiau geambaşii de cai să joace cărţi.

Bârlogea se încinse şi el la cărţi. Era în mână bună şi îi usca de bani pe toţi geambaşii. Înfipse degetele în grămada de bani şi azvârli un pumn spre tejgheaua lui Iordache.

— Toată suflarea omenească să bea, că acuşi vine sfântul Vasile!

Un geambaş trase o înjurătură şi îşi trânti căciula pe masă, punând-o la joc.

— Mergi mai departe, cumnate? zise altul.

— Bă, ce mă tot cumnăţeşti tu mereu?

— Păi zisăi că-oi avea şi tu vreo soră.

Pe masă se făcu un morman de căciuli.

Împărţiră cărţile.

Bîrlogea câştigă toate căciulile.

— Să vă las, bre, şi fără pistoale?

Puseră pe masa şi pistoalele.

Făcură iar cărţile şi iar le împărţiră.

Bîrlogea pierdu. Din clipa aceea începu să piardă mereu. Pierdu tot. Ajunse să pună la bătaie caii. Numai caii pe care îi avea de vânzare. Îi ţinea în nişte grajduri luate cu chirie, unde mai ţinea şi caii haiducilor.

Până la ziuă pierdu până şi caii haiducilor.

Ziua următoare, la masa aceea nu vru nimeni să se mai aşeze, deşi la mesele celelalte oamenii stăteau înghesuiţi. Unii rămâneau să bea în picioare şi se uitau la masa goală ca la un lucru blestemat.

— Mă, el nu a jucat caii ca să-i piardă! ziceau haiducii despre Bîrlogea. A vrut să-i scuture pe geambaşi de bani şi de arme. De necaz ce avea pe ei, că ăştia s-au dat de partea poterii cu sufletul cu tot. Nu ca noi, care ne tocmirăm cu dracul numai cât să trecem lacul. Şi să le ia el caii ălora. Asta a vrut. Dar n-a avut noroc.

— Ce noroc, bă ? Ce noroc ? Ăia au avut cărţi băgate pe mânecă, aşa. Bîrlogea, cum se ştia pe el că-i cinstit, nu i-a dat în gând până unde merge ticăloşia ălora.

— Pe urmă, de supărare, de-aia s-a şi împuşcat singur.

De faţă cu caii, că ei l-au judecat : „Ce făcuşi, Bîrlogeo, ne jucaşi la cărţi? De jucat, mai treacă-meargă. Dar să ne pierzi?” De amărât s-a-mpuşcat, ca să-l ierte caii că de ce au ajuns pe mâini străine.

— Nu, bă, el s-a dus să-i ia îndărăt. De-al nostru omul! Dar l-au împuşcat ei pe la spate.

— Cine, caii?

— Geambaşii, rătutitule.

Când înverziră frunzele în pădure, haiducii fripseră un miel aşa cum era datina codrului. Dar unde era veselia de altădată?

— De unde adusăsi, bă, vinul ăsta aşa prost? Ăsta e vin?

— Eşti tu cusurgiu. Ăsta e tot vin de la omul ăla de mai an. Ce, nu ştiu eu cum opăreşte el butoaiele şi le râcâie?

Corbaru le spuse de ce erau el şi Spătosu supăraţi. De curând bătuseră în poarta mânăstirii Brâncoveni.

— Ne duserăm şi noi, deh, că n-avusărăm încotro. Ne prinsăse o ploaie. Eram uzi leoarcă şi lihniţi de foame, ni se cârpeau ochii de somn. „Hai, mă frate-meu, să cerem adăpost!” zic. „Hai!” zice şi Spătosu.

— Se-ntunecase aşa rău, de furtună, că înăuntru se aprinseseră lumânările. Groase aşa ca pe mână aproape. Sumedenie, risipă de lumânări. Şedea-n capul mesii egumenul. Uite-aşa şedea! Muică, ce era la ăia pe masă, doamne păzeşte! N-aveai loc să laşi paharul din mână. Că ei beau cu pahare d-ăle de sticlă, nu cu căni de pământ ca oamenii. Şi le aducea la masă tot neşte călugări de-ai lor, dar cu mânuşi albe, până colea. „Ce fac ăştia, bă? zic eu. Unii mănâncă ş-alţii se uită?”

— Poate că or fi mâncat înainte, îl întrerupse Ţară Lungă.

— Te-a pus cineva să le iei apărarea? se uită Spătosu chiorâş la el.

— Nu ştiu ce o fi greşit unul înaintea egumenului, că i-a şi plesnit o palmă peste ochi, continuă Corbaru.

— Şi era, săracul de el, om bătrân, cu barba atâta, albă, şi-l slujea pe egumen ca o slugă, chit că era mai bătrân, adăugă Spătosu.

— Cu mânuşi albe, cum vă spusei.

— Şi voi aţi răbdat să vedeţi una ca asta?

— Păi ce era să facem, bă ? Ce era să facem?

— Merserăm noi de băturăm în poartă. Cu o piatră. Vine un grec jerpelit, jerpelit şi deschide uşiţa aia mititică de o au ei făcută în poarta a barosană, numai cât să te poţi strecura ciucit pe vine. Şi-i spun eu că uite-aşa şi aşa, suntem doi ciobani de la munte şi ne-am pierdut oile în Olt. Ne aduce el o jumătate de colac uscat-iască şi neşte mămăligă rece şi cică : „Plecaţi repede, să nu mă vadă careva, că mă spune şi-mi găsesc beleaua”. Să plecăm, că şi astea abia le-a putut lua de unde erau puse deoparte pentru porci.

— Ne-am întors iar la geam, de m-am uitat şi eu, că ziceam că m-o minţi Corbaru.

Haiducii toţi ziseră că ei ar merge să facă ce zice Spătosu, dar se temeau că grecii ar fi putut să se plângă la Mitropolie şi să dea vina pe Ambrozie că el i-a asmuţit pe haiduci să-i calce.

Haiducii făcură o înţelegere cu conu Lache Papidon. Acesta le dădu caii poterii şi ajunseră la Brâncoveni pe înnoptat. Câţiva dintre ei descălecară şi se urcară pe pereţi să se uite pe ferestre în trapeză, unde era lumină. Grecii erau la praznic.

— Vedeţi, bă? Ce v-am spus eu? făcu Corbaru.

Îşi dădură pe ochi cu funingine. Rămase Încroznatu cu caii afară în dreptul porţilor mari, iar Cucută se urcă pe acoperiş, de unde cuprindea cu privirea şi curtea şi împrejurimile până departe. Ceilalţi, cu armele în mâini, se orânduiră prin diferite părţi.

Când se pomeniră călugării cu haiducii peste ei, rămaseră încremeniţi.

În liniştea ce se lăsase asupra celor de la masă, păşi Taure cu mâinile în şolduri. Podeaua scârţâia sub cizmele sale lucioase, cu pinteni de argint înnegrit. Spătosu şedea într-o uşă, Corbaru în cealaltă. Egumenul, în capul mesii, vroia să-şi ia şervetul de la gât, dar nu cuteza să mai ridice mâinile de pe masă. Haiducul veni şi rupse un piept de curcan să muşte din el. Din sprâncene făcu că e bun. Călugării care îi slujeau pe cei de la mese încă mai şedeau cu tăvile în mâini deasupra capului. Cu mâna unsă, Taure duse la nas o carafă de cristal, apoi gâlgâi din ea câteva gâturi de ţuică. Răsuflă asupra

sfeşnicului de argint cu ţurţuri de cristal. Un călugăr căzu cu scaun cu tot. Altul îi dădu egumenului repede un pahar cu apă.

Haiducii îi luară pe călugării de pe la grajduri şi-i aşezară la mese în locul celor pe care îi puseră de servitori. Corbaru luă inelul cu pecete arhierească din degetul egumenului.

Acesta era inelul cu care fuseseră pecetluite toate documentele mânăstirii, încă de pe vremea ctitorului, moşul lui Matei Basarab.

Într-o chilie îl găsiră pe Tăchiţă Papidon. Erau cât pe-aci să nu îl mai recunoască, mai ales că avea o barbă nemaipomenit de stufoasă şi încâlcită.

— Ce faci, mă, acilea?

— Ce să fac şi eu? îmi fac rugăciunea.

— Hai acasă, că te-o căpăta conu Lache pe preţ bun. Când auzi că vor să îl ducă înapoi acasă, Tăchiţă se băgă sub pat. Chiar şi călugării îi rugară pe haiduci să nu li-l ia pe Tăchiţă, că pierdere mare va suferi corul bisericii fără el.

— Dacă aşa vru Ăl de sus să aibă glasul mai gros cu un lat de palmă ca toţi ăilanţi, asta e menirea lui.

Când îşi văzu băiatul, Lache Papidon, de bucurie, abia a doua zi îşi aduse aminte să îi întrebe pe haiduci unde sunt podoabele jefuite.

— Cum, chiar n-aţi luat nimic de acolo? zgâlţâi Papidon gratiile uşii de fier.

Ţavă îi zăngăni cheile pe sub nas şi râse :

— Păi aşa ne-a fost vorba? Zi mai bine bogdaproste că-ţi văzuşi odorul acasă!

Taure scoase o mână printre gratii şi i-o puse pe umăr :

— Jupâne, ce dracu atâta vorbă de pomană? Mi-au ieşit ochii-n cap de foame. Taie şi matale viţălul ăl mai gras, că aşa e la-nloarcerea fiului risipitor!

Bănuielile călugărilor căzură asupra lui Ambrozie, cunoscut că fusese închis pentru legăturile lui cu haiducii şi cu revoluţionarii. Totuşi nimeni nu îl pârî la Logofeţia treburilor bisericeşti. Păgubaşii veniră să facă plângere la Lache Papidon şi spuseră că li s-au furat o mulţime de odoare scumpe, printre care şi un chivot de aur în care păstrau unul

din cele trei cuie cu care ar fi fost pironit Mântuitorul pe cruce.

— Papa de la Roma, patriarhul de la Ţarigrad şi cu mine ce mai aveam în grijă câte unul. Altcineva nimenea! spunea egumenul.

Papidon îl duse pe egumen să îi arate că i-a şi prins pe haiduci. Acesta îşi frecă mâinile de bucurie că îi recunoştea pe cei din dosul gratiilor.

Papidon făcu greşeala să îi spună egumenului de faţă cu haiducii că el i-a prins abia după ce ei ar fi lăsat prada la Dragobetele.

— Eu peste ăia de la Dragobetele nu pot să mă bag, dar de ce nu face cuvioşia voastră o jalbă unde trebuie ?

Haiducii aflară astfel că s-au furat nişte obiecte de care ei nu se atinseseră.

— Minte egumenul, se socotiră ei după aceea.

— Minte sau nu minte, de ce nu ne întreabă Papidon de lucrurile alea?

Papidon poruncise să li se mai adauge câteva lacăte grele, şi întări paza ca să nu mai poată pleca haiducii.

Curând însă, Tăchiţă fugi iar de acasă.

Lache Papidon fu astfel nevoit să vină şi să dea drumul la doi dintre haiduci, ameninţându-i că dacă nu-l vor găsi pe Tăchiţă, va spânzura pe unul din ceilalţi rămaşi în mâna sa.

Ţavă şi Obogeanu se duseră să ceară sfatul lui Ambrozie. Acesta le spuse să îl caute prin toate mânăstirile, fiindcă desigur Tăchiţă s-a dus să intre iar în vreun cor de călugări.

— Şi căutaţi-l întâi tot la Brâncoveni!

— Aoleo, să ne jupoaie ăia?

— Faceţi cum spun eu! De alaltăieri a venit în locul egumenului... Cine crezi?

— Lasă, nu mă lua pe mine aşa! Spune odată, ce mă fierbi în oală seacă?

— Popa Radu Şapcă din Celei. Da! A scăpat de la Brussa. De scăpat nu ştiu cum scăpă. Dar făcu el ce făcu şi-l puseră mai mare, ca pedeapsă, pe capul ălora de la Brâncoveni.

Obogeanu şi cu Ţavă se duseră la Popa Şapcă şi să îi spună că atât ei doi, cât şi ceilalţi din închisoare vor fi mereu gata să răspundă la orice poruncă a lui. Popa Şapcă le şi dădu

poruncă :

— Mai întâi să văd că îi scoateţi pe fârtaţii voştri de la greu. Pe urmă, om trăi şi-om vedea.

La vecernie, corul nu se vedea, însă deodată răsună acoperind toate vocile un glas mai gros ca al tuturor.

Alergară sus pe scări şi tăbărâră asupra lui Tăchiţă. Dar când îl coborâră în curte, stareţul le porunci să ia mâinile de pe el, fiindcă i-a făgăduit oblăduirea sa.

— Nici lui ta-so nu-i dau voie să-l ia de-aci! Haiducii stăruiră şi îi făgăduiră că îi vor da inelul cu pecete în schimbul lui Tăchiţă. Stareţul se învoi, dar să îl aducă pe Tăchiţă înapoi.

— Nu numai că mi-am pus obrazul să îl ţin supt oblăduirea mea, dar nici nu mai găsesc altul cu un glas ca al ăstuia.

În drum spre Caracal, îi spuseră lui Tăchiţă să îşi aleagă :

— Sau te dau pe mâna lui tac'to, sau te duci şi le dai drumul... Le spui ălora la temniţă, paznicilor, că te-a trimis tac'to să zici să le dea drumul ălora, ştiu ei care! Ştiu ei cui să le dea drumul. Faci ce ţi-am spus şi te ducem înapoi la Brâncoveni!

Ţavă şi Obogeanu rămaseră în apropierea închisorii cufundate în beznă.

Când văzură că încep să iasă nişte umbre strecurându-se pe poartă, crezură că sunt fârtaţii lor şi vrură să îi sperie, ca să râdă de ei. Îi întâmpinară unii cu pistoalele întinse.

— Stai! Unde fugiţi, mă!

Cei opriţi stătură. Dar nu erau fârtaţii lor. Erau alţii.

Îl ameninţară pe unul să spună tot ce ştie.

— Nu vorbeşti, uite cuţitul ! Luăm altul la rând şi tot aflăm. Număr până la trei. Repede! Unu, doi, trei !

— Staţi! Spun tot. Fir-aţi dracu! Să mă omorâţi pe nerăsuflate ?

Speriat de repezeala numărătorii şi de sclipirea cuţitului, osânditul le spuse că ei erau închişi pentru diferite omoruri făptuite. Lache Papidon îi ţinea acolo, în loc să îi trimită la ocnă, fiindcă îi punea din când în când să facă spargeri pe la diferite case boiereşti. Iar ei, decât să înfunde ocna sau să ajungă în şreang, mai bine se întorceau şi îi aduceau prada. Nici nu se gândeau să îl înşele pe conu Lache. Conu Lache

avea grijă de ei şi le punea de-o parte ceea ce li se cuvenea din pradă, ca să plece şi ei cu ceva avere când le va da drumul.

Haiducii îl luară la întrebări şi pe temnicer, amenințându-l că-l vor spune lui Papidon că el le-a destăinuit cele aflate de la osândit. Temnicerul ar fi vrut bucuros să le poată spune cât mai multe, dar nu prea ştia mare lucru. Se bâlbâia şi repeta mereu că jupânul, adică Lache Papidon, este om milos, care îi scapă pe ucigaşi de la ştreang şi, dându-le pedeapsă mai uşoară, îi ajută să se facă din nou oameni cumsecade.

Auzind că Papidon îi trimitea să dea spargeri la boieri, haiducii schimbară între ei priviri pline de înţeles.

Acuma se lămuriră haiducii de ce nu îi întrebase Papidon de lucrurile despre care spusese egumenul de la Brâncoveni că fuseseră furate. Conu Lache trimisese osândiţii să îi supravegheze pe haiduci, ca nu cumva aceştia să ascundă undeva prada. Iar ei văzând prin ferestre că haiducii nu se ating de podoabe, îndată după plecarea acestora, intraseră şi luaseră aurăria. Păgubaşii crezuseră că toţi sunt din aceeaşi ceată.

— De ce să facă, bia Petruţo, ferestrău pe Olt? ziceau babele pe marginea şanţului. Cine dracu a mai pomenit aşa ceva? Înţăleg dacă făcea moară. Aia da! Cum o să ne ducem pentru două surcele la Conu Lache Papidon, să ne rugăm de el? Nu era mai bine că îşi tăia fiecare cum putea acasă, în bătătura casei?

— Fugi, fătălică, d-acilea! Dar cine te opreşte să-ţi tai cu ferestrăul tău în curte? Ştii, asta la o adică e aşa cum umblă Mitiţă al Fănuţii zis Cociorvă, mă-nţălegi, de umblă să facă şicoală de băieţi în dosul casei popii afurisitul, că zice s-o facă la moară. Pe unde n-a umblat şi nu găseşte cherestea Mitiţă. Cum mai întoarce omul carul dacă o face la moară şicoala?

— Păi lui popa îi e aminte să nu sară dracii gardu la cireşe. Dar eu parcă am auzit că a găsit, nu ştiu pe unde. Cum ce? Scândură de şicoală. Dreaptă, uscată. Că are popa ăsta o herghelie de câini. Mi-a spus ţârcovnicul că-i ţine numai pe colaci. Eu aşa ştiam : că parcă a găsit.

— Da, dar tocmai la mama dracului a găsit. Cu ce-o

aduce de-acolo? Mi-a spus mie om de încredere, Ristică tutungiul, de umblă cu căruţa prin sate. Vinde mirodenii, vinde de toate. Zicea că e bine să avem cheresteaua colea la nas. Cică la munte aşa e, cu ferestrău de apă, de când e lumea şi pământul.

— Eh, şi ce, noi acilea suntem la munte? De ce să ne luăm după ăia?

— Păi da, ca să ne mai stoarcă şi conu Papidon de niscaiva bani. Că el de unde are bani de făcut ferestrău, dacă bea? De la muşteriii de-o să-i prostească el.

— Deh, că nu bea pe bani. Şi cică nici nu prea mai bea. Decât ţuică. N-are-ncotro, dacă-i bagă pe gât fiecare, pe unde se duce... Asta-i e meseria.

— Fabrică de basmale nu putea să facă? Cum mi-a adus gineri-mieu taman de la Mărcuţa, cică, înfloratã. Şi fie-mi, cu ciucuri. Sau barim fabrică de broboade să fi făcut. Fiindcă broboadă n-a mai apucat, că se bătea lumea pe ele, de i-a răsturnat ăluia taraba-n mijlocul bâlciului.

„Ginere zugrav mi-a trebuit! a scris ultima oară popa Claie în Călindarul său. *«Unde pleci, mă?» zic. «Mă duc după vopsele la fabrica de basmale de la Mărcuţa.» I se făcuse de ducă, cum cam văz eu. «Dar ce ăia sunt proşti să se lase pe ei şi să-ţi dea ţie vopselele lor?» «N-are a face, îi întreb de unde fac ei rost.» «Ba mai bine ai pune mâna şi-ai sparge buturugile alea . Ce aştepţi să le sparg eu, om bătrân?»*

Veni Oltul mare. Rupse grădinile din vale. Şipotul Jencea nici nu mai ştii unde e. Şi ce covercă bună îmi făcuse omul ăla de coceni de porumb! S-a dus păcatelor varza mea! Dar nu-mi pare rău, de ce să-l mânii pe Ăl de sus, fiindcă auzâi că-i luă Oltul şi lui Papidon fabrica, cu cheresteaua cu tot. Norocul cui o apuca scândurile. Măcar dacă scoate la mal din ele, om s-a făcut. Veni nepotu-meu într-un suflet şi-mi spuse că şi pe conul Lache Papidon îl înghiţi vâltoarea. Acuma pot muri fericit că şi-a luat răsplata. Ăl de sus nu doarme. Mă pot duce la el ca un popă preacuvios ce sunt, am fost şi n-o să mai fiu. O să mă înfăţişez fără păcate, cum am trăit şi n-am omorât măcar o muscă. N-am bătut un câine. N-am bătut un cui, măcar. N-am uşuit o vrabie. Nu m-am bucurat de necazul lui

Costică de peste drum. Amin şi doamne ajută ! Gata, Doamne! Acuşa mă înfăţoşez la tine!

Filico, să nu uiţi să înmoi tărâţele alea la porci . Şi să dai boabe la păsări în fiecare dimineaţă, cum făceam eu când trăiam. Şi barim n-am apucat măcar până la sapa de al doilea, să fi ştiut, machia s-or fi prins merii ăia de i-am pus astă toamnă? Ai tu grijă, Filico, să dreagă gardul la drum! Gata, Doamne, ce mai...”

Nu se ştie dacă Filica a citit aceste slove lăsate de popa Claie, alături de călimara rămasă neastupată, însă ţârcovnicul completează pe aceeaşi filă şi pe următoarele, cu aceeaşi pană de gâscă, în litere chirilice, rânduri mărunte, coborând mereu mai mult şi îndoite spre capăt.

„Părinte, te grăbişi de murişi şi n-avusăşi răbdare să-l vezi măcar când l-o scoate cu grebla din apă la vale. Află de la mine, că te luaşi după gura unui netot şi-un beţâu ca nepotu dumitale. Pe care l-ai oploşit şi l-ai cocoloşit ca pe un pui de curcă. Ca să te mai încrezi în cine n-ai crede! Papidon n-a murit. Aşa să ştii ! Nici măcar n-a căzut în apă. Un strop n-a atins ţoalele de pe el. De înecat să vezi cine s-a înecat în locul lui: unul de la Zvorsca, de se băgase calfă şi punea păcură la fusul mare şi la prâsnelul cu măsele de fier care se leagă, ştii, într-un resteu cu braţul joagărului. Tocmit cu blidul, patul şi rumeguşul. Bani, nu. Dar avea voie să facă ce-o şti cu rumeguşul. Că rămânea. Să-l vândă ! Îl priveşte ! Ăsta, de, zic, era un om aşa... cam vai de capul lui. De-aia, conu Papidon îi şi dăduse un rând de ţoale de-ale lui de pomană. Vechi. Cam rupte ele, dar le mai lua prin curte pe acasă. Că-l visase nevastă-sa pe Tăchiţă rău. Şi cică i-a zis să le dea dracului cuiva de pomană, ce mai umbli-n gioarsele ăştea, că se râde oamenii de tine. Lumea, când l-a văzut pe ăla de spusăi, că-l ia apa, a zis că e Papidon. După ţoale. Aşa a zis şi Pantilică al Linii, ăla când cu mazărea atuncea, ştii matale. Ăla, bre, de era să-l rupă căţeaua matale fiindcă veni cu paporniţa şi nu vru s-o lase pe prispă că erai la un parastas şi să nu bage botu pisica la sarmale. «Astea sunt sarmale, mă, numai varză?» Ţi-aduci aminte că aşa l-am luat. Scurt. Că-l ştiu ce mână strânsă e. Fiindcă dacă ştia Pantilică că nu e

Papidon ăla de se îneacă, sărea după el si-l scotea el cumva. «Eu de apă nu mă sperii orice ar fi». Aşa a zis atunci pe loc. Şi la cârciumă pe urmă. Om dintr-o bucată. L-a-njurat pe Papidon în gura mare şi a dat cu cana de pământ. Dacă era conu Lache de faţă, vedea el pe dracu. Că uitai să-ţi spui, a deschis unul cârciumă, nu-l ştii matale, cu bani, venit de la oraş, în colţ lângă fântâna cu butuc. A sleit-o oamenii, i-a pus cumpănă nouă, să vezi ce frumuseţe de fântână. Şi ce ciutură cu cercuri de fier, nu cum ai apucat matale cu rafie. Că îi zisese conu Papidon : «Treci, mă, colo de propteşte grinda aia că se dărâmă şandramaua pe noi. Şi ne ia apa la vale». Şi s-a dus bietul om, calfa. Pe numele lui, uite că nu-mi aduc aminte cum îi zicea. Ce era să facă, dacă n-avea niciun rost pe lume? Păcat de el, cică. Cum păcat? Că n-a rămas nici nevastă, nici copii după urma lui să ajungă la mila lumii pe drumuri.

Te luaşi, părinte, după gura cui le luaşi de murişi. Nu-ţi spuneam eu mereu că prea te pripeşti? Acuma ajunsăşi la vorba mea de ţi-am tocat-o eu mereu. Te durea gura să mă întrebi pe mine? Dar aşa ai fost matale întotdeauna. Ş-ai ştiut să preţuieşti oamenii. Uite, popa ăsta tânărul de-a venit în locul matale m-a pus că n-avea diacon. Şi m-a lăsat şi cu cheile pe mână. Ce, dacă e tânăr înseamnă că n-are cap? Să-l vezi ce buchii face, rotunde, de nu poţi nici matale să le osebeşti. Cică aşa scria împăratul nostru Traian. Zic: «Fie-i ţărâna uşoară» că am priceput că ăsta a murit, nu mai e. «Nu, cică, fiindcă n-a fost creştin! » «Bine, părinte, zic, dacă zici matale, aşa e. » O fi fost pe vremea fanarioţilor. Cică mai înainte de ăştia. Dar eu ştiam că înaintea fanarioţilor a fost altul. Parcă aşa spuneai matale. Mă rog, n-are a face. E om cumsecade, are glas. Ştii ce de lume vine la el? Are har. Cică ar avea şi niscai pământ. Şi vreo două pogoane pădure şi-o vie de terează. Vrea s-o ridice pe araci. Aşa vorbeşte satul. Treaba lui. Eu le-am spus că e dandana cu aracii. Ce-ţi spun eu matale marafeturile ăstea? Că ştiu cu nu ţi-a plăcut să-ţi lungeşti gâtul peste gard. Şi eu tot aşa. Fancu nu s-a-ntors nici acuma. Pe care-l întreb de el, dă din umeri. Cine ştie de ce blestemăţii s-o mai fi apucat? Ginere zugrav ţi-a trebuit! Dacă nu m-ai ascultat pe mine. Filica cică Fancu ar fi intrat în sticla aia a lui. Cred că e tot sticla aia de ţi-am spus eu că el

ţi-a furat-o. Mi-a spus ea, dar eu tot nu prea înţăleg cum vine treaba asta. Aşa zice ea că el şi-o fi găsit pe alta pe acolo şi a uitat de casă. N-a spus la nimeni, ca să nu afle satul. Dar se ştie şi aşa. Eu ştiam dinainte de să-mi fi spus ea. Te pui cu satul? Nu scapă nimic neforfecat de gura babelor pe şanţ şi-n poartă.

Hăituiţi mereu de poteri prin păduri, haiducii veniră să se oploşească la Dragobetele.

— Spuneţi şi voi drept! Ce ispravă aţi mai făcut în vremea din urmă? le zise Iancu Coruia.

— Păi unde, dacă s-au apucat să taie pădurile... Din marginea drumului, cât bate cu puşca. Nu mai poţi să ieşi la drum, că te vede.

— Nu mai merge, bă, cu haiducia! continuă Coruia. Mi se rupe inima că e aşa, dar nu poţi opri vremea cu pieptul. Hoţiile ciocoieşti se fac altfel acuma decât ştiam noi. Nu vezi că şi ciocoii nu mai sunt tot ăia? Nici nu-i mai cunoşti cum trebuie. Ehe, în codru, cum o să vă prindă, aşa o să vă spânzure. Pe urmă să nu ziceţi că nu v-am spus. Ar trebui, vezi, altceva, mai bun ca haiducia, încă n-aş putea să spun ce, dar găsesc eu. Chiar dacă o să fie prea târziu pentru mine, barim să le-o spun altora. Cu asta-mi frământ creierii fie zi, fie noapte.

— Cum o să lăsăm, bă, haiducia? Păi n-am jurat? Câtă vreme n-am isprăvit de prăşit nedreptatea, nu las eu asta din mână! zise Taure bătând patul puştii cu palma. Bă! Voi în codru rămâneţi! Cu mine! Dacă haiducii ăilanţi, care au fost înainte de noi, ne-au lăsat nişte legi ale codrului, noi trebuie să le dăm altora mai departe, care le mijeşte acuma mustaţa. Aţi auzât?

— De când te ştiu eu, ziseşi şi tu o vorbă cu tâlc! Nici nu ştii ce ai spus. Asta e drumul care aşteptam să-l găsesc. Dacă nu erau legile haiduciei, ce se făcea lumea ? Dar cum ar fi dacă pentru legile ăştea ne-am bate nu numai noi, ci toţi ţăranii, ca unul singur, cot la cot!

-— Bă, eu la cuget sunt curat! Dacă am mai omorât şi eu pe câte unul, ici şi colo, n-am avut încotro. Or el, or eu! Ia uite colea! zise Taure şi, desfăcând cojocul, le arătă pe dedesubt

un fel de cămaşă din piele de cal aspră şi scorţoasă. Pentru fiecare om care a trebuit să-l omor, am bătut colea-n pieptar un cui. Cu vârful să mă-n-ţepe între coaste. Să mă pătimesc şi eu, nu numai ăla. Ca să ştie omul că n-am vrut.

— Poate să ne şi spânzure! Noi tot în codru rămânem. Aşa, mă?

— Aşa! Jurăm! Să vedem care pe care!

— Ia mai bine veniţi cu picioarele pe pământ şi spuneţi ce facem noi acuma de cai? Că dă frunza-n codru. Aia e!

— De cai, să vă spun eu. Ştiu pe cineva care are o herghelie, nişte cai, cum nu s-a mai văzut pe faţa pământului.

— Ei, taci! Păi ia spune, să vedem cam... ce fel de cai sunt ăia!

— De caii Genarului aţi auzit?

— Dar care nu ştie povestea cu caii Genarului? Dacă zici că sunt măcar pe jumătate ca ăia, atunci, mdeh, ar fi cam destul de bunicei. Nu?

Haiducii se uitară unii la alţii, fără să râdă, apoi unul rupse tăcerea, amintindu-le că el le-a mai spus că ăsta s-a tâmpit.

— Ce suntem noi să-ţi baţi joc de noi cu poveşti?

— Poveste, da. Însă află că eu ştiu pe cineva care ştie poveştile să le facă adevărate. Şi visele ştie să le facă să fie aievea.

— Da, asta cu visele care prind viaţă am mai auzit-o şi eu. Lăsaţi-l, mă, să spuie! Cine e, bre, omul ăla de zici?

— Numai să nu fi murit... Pădurar, de felul lui. Un om de aur şi jumătate. Ştie să spună şi poveşti, de-l asculţi om mare cu gura căscată. Asta nu e nimic. Dar are şi o putere de face povestea să prindă carne şi oase. Te duci la el şi-i spui : „Taică moşule, uite, eu îţi spun o poveste a mea. Matale să mi-o faci să prindă viaţă”. „De ce, nepoate?” „Uite-aşa, că eu vreau să mă fac frate de cruce cu ăla din povestea mea. Sau poate că am eu o treabă cu cineva de acolo”. „Bine, nepoate, să te aud! Numai să nu fie o poveste care am mai auzit-o, că atuncea ţi-ai bătut gura de pomană”. Aşa vrea moşul ăsta, să rămâie şi el cu o poveste nouă de pe urma ta. Să-i mai treacă şi lui de urât în pustietatea aia de pădure. Are patulul şi podul pline de poveşti. îndesate cu genunchiul. Şi odaia a bună.

Zicea că o să le mai îngrămădească şi pe prispă. Zic : „Şi dacă dă o ploaie peste ele?” „N-are a face, zice, că nu mucegăieşte. Le mai vântur cu furca”.

— Bă, ar fi frumos ce spui tu, dar mie nu prea-mi vine să cred, că te cunosc câte parale faci.

— Nu-i rupe, mă, firul! Şi la ce pădure e pădurarul ăsta al tău?

— La Codrii Rohmanilor! Cum nu ştii, mă, care codri? Că toţi au auzit de pădurea asta.

— Până şi copiii ştiu, numai tu eşti lemn de butie, zise altul. Să-ţi spun eu pe unde vine, că pe mine acolo m-a-nvăţat bunicu să fac fluiere. E aproape, colea. Mergi aşa drept până când... Stai să-mi aduc aminte!

—Ce să-i mai spui, bă, cu delungeacul? Codrii Rohmanilor e pădurea aia de nu se usucă nici iarna.

— Păi ce, mă, noi avem pădure de brazi pe aproape? Rupi o păreche de opinci până urci la munte.

— Ho, nu face pe prostul! Nişte pomi, cum să-ţi spun eu, cu frunza cam aşa... Cum le zice, mă, la pomii ăia? Că-mi şade pe limbă.

— Arţari?

— Arţari pe dracu! Nu-mi aduc aminte acuma.

— Pădurea ca pădurea, dar e o apă acolo... ce n-ai mai pomenit. Eu n-am apucat decât o dată să beau. Şi-am zis ferice de cine bea d-acilea. Aşa mi-a uns inima, că am uitat şi de griji şi de tot. Dacă mă întrebai atuncea cum mă cheamă, nici nu mai ştiam de mine.

— Nu mă mir, că tu nici acuma... Ce, parcă ştii?

— Da, bre, are dreptate ăsta. Prost, prost, dar aşa este. Prin codrii Rohmanilor trebuie să fie acuma Genarul. Cu caii la adăpat. Că e lună plină. Fiindcă el cu Rohmanii cică ar cam fi neamuri. Parcă s-ar fi încuscrit sau cam aşa ceva.

— Dăm de urma lui şi-l pândim cât e el de...

— Îl pândim când se duce la Rohmani, la conacul lui. Ştii? Se-mbată şi el, ca omul, deh, şi-i luăm caii. Aşa facem.

— Dar întâi trecem pe la pădurarul ăla...

— Nu, întâi dăm pe la apa aia de vă spuneam, să vedeţi şi voi ce apă e. Zici că e fermecată. Uiţi de toate grijile şi necazurile de pe lume. Uiţi de tine, mă!

— Bă, asta e a mai mare tâmpenie de-am făcut-o eu până acum! Cum o să mă iau eu după gura voastră?

— Dacă ţi-e frică de drumul neumblat, n-ai decât să rămâi, dacă nu te trage inima.

— Lasă-l, mă, că vine el pe urmă, când s-o vedea singur! Şi-am să vă duc eu pe-o cărare tainică, de n-o ştie nici potera, nici nimeni.

Ţârcovnicul nu punea niciodată ziua când scria în Călindarul rămas de la popa Claie, nici măcar anul. Pe ultimele pagini rămase de la el, se poate desluşi :

„Aşa că bietul conu Lache Papidon s-a prăpădit de măsele. Nu-i spuneam eu mereu că de la măsele o să i să tragă? Râdea : «Fugi, bă, d'aci!» Acuma, dacă muri, ajunse şi el la vorba mea. Fiindcă n-a vrut să mă asculte. Păcat, părinte, că murişi înaintea lui şi n-apucaşi să-i cânţi prohodul. Iartă-mă că-ţi zic de la obraz, rămâne între noi doi, dar eu ştiu că ăsta ţi-a fost oful vieţii matale : Să-i mănânci coliva lui ăsta care nu-şi cunoaşte lungul nasului, de vrea să se-ncuscrească cu matale. Un pârlit! Din pârlit nu-l scoteai. La parastasul malale de trei ani să fi văzut ce i se umfla tâmplele cum râdea cu gura plină, la cot cu ăilaniţi. Nu ştii matale cum e la pomană? De-aia n-ai vrut să i-o dai pe Filica. Nu zic, Filica, da. Şi eu în locul matale la fel făceam. Deşi, decât cu un zugrav de biserici, mai bine cu Tăchiţă. Dar ailantă nu era vreo ileana cosânzeană. Ba chiar aş putea spune... Nu mai spun nimic, ce să te mai amărăsc! Fiindcă Filica, dacă a venit pe lume cu o jumate de ceas mai înaintea ei, a fost şmecheră şi a apucat ea toate. Şi ochii şi sprâncenele, gura, tot. De a lăsat-o pe soru-sa fără daruri. Cică să mai ai încredere într-un frate, într-o soră! Ea, cum-necum, s-a măritat. Ce-i mai pasă? Dar ailantă, oricum, decât aşa să rămâie să măture prin biserică, nu era mai bine să aibă ea slugi toată potera lui Papidon la cheremul ei? Despre partea mea, eu nu-i zic nici dă-te mai încolo, însă crede-mi şi mie! Ştii ce junghiuri mă ia de şale când mă aplec? Vine vremea la fiecare. Ştii matale mai bine ca mine de acilea, că eşti trecut prin aşa ceva. Dar eu tot pe matale te-am slujit cu credinţă şi o să te slujesc şi după ce-oi muri. Să ştii, părinte, că eu când îmi fac rugăciunea, aşa mă

rog, să am parte să nemeresc tot pe lângă dumneata, pe unde oi fi pe acolo. Şi din cuvântul matale n-o să ies. Că malale ai avut grijă de mine întotdeauna şi acilea şi o să ai şi acolo. Să le spui că o să cam vin şi eu. Dacă m-ar primi şi pe mine acolo sus. Doară tot omul bisericii am fost şi eu, ca şi matale. Poţi să le spui ălorlanţi popi cu care mai eşti, că nu e creştineşte : ei pe iarbă, cu pe mărăcini. Un loc la grajduri s-o mai găsi şi pentru mine pe acolo. Fie chiar şi la porci. Sunt învăţat. Ştii, bine, îţi făceam cocina lună. Dacă n-o să mă ai pa mine, cine-ţi mai râneşte la bălegar? Cine-ţi mai rabdă ca mine să zbieri? Să-ţi pun calul la şaretă să ţi-l ţesăl. Şi mă ştii că n-am spus la nimenea nimnic din tot ce făceai când rămaseşi de te lăsă coana preotească singur cu ăle două gemene pe cap în scutece, încât mai spovedeai şi după apusul soarelui. Acasă. Ce, crezi că eu eram orb?

Şi uite aşa muri conu Papidon. De măsele. Să vezi ce cântări a slobozit Tăchiţă la căpătâiul lui ta-so. Se clătina lumânările de glasul lui! Eu zic că nici arhanghelul Gavril n-are aşa glas, dacă s-a crăpat şi tavanul. Noroc că apucaseră să deschidă geamurile, că praf le făcea. Dacă suflă odată aşa, dărâmă boul Tăchiţă din picioare. Conu Lache şi-a văzut visul cu ochii: să-i cânte fi-so. Dar ştii ce frumos a cântat? Dacă cumva l-o fi auzit Dumnezău, cred că a şi pus ochii pe el, de acuma. Chit că nu era în odăjdii. L-au pus pentru atunci să fie măcar ca diacon. Cu dezlegare de la protopopul, ca să-i facă lui conu Lache hatârul. Nu era să-l supere pe răposatul. Vezi ce înseamnă să te ai bine cu cine trebuie? Nu se ştie niciodată. De-aia şi eu m-am tot rugat mereu pentru uşurarea păcatelor dumitale ca să nemereşti într-un loc mai ca lumea."

O ploaie cu trăsnete şi fulgere se abătuse în plină zi asupra pădurii Mamura. Domnişorul Mihalache Poroineanu şi cu Lucsiţa se rătăciseră de ceilalţi vânători. Alergaseră prin ploaie ţinându-se de mână, să ajungă la trăsuri. Redingota purpurie şi pantalonii albi i se lipiseră pe trupul subţirel. Rochia ei cu crinolină se agăţase prin desişurile pădurii şi atârna fâşii peste sârmele frânte. Umbreluţa de soare, cu volănaşe de mătase, se stricase. Ploaia încetase, dar câinii şi slugile nu se mai auzeau nicăieri.

— Ce păsărele sunt astea care se aud? se răsuci Lucsiţa zglobie, sărind peste o băltoacă şi îşi mai potrivi pălărioara cu danteluţe.

— Trebuie să fie pasărea măiastră! răspunse Mihalache, ştergându-şi în iarbă bombeul cizmei lăcuite. Nu ştiai? Pe moşia mea trăieşte pasărea măiastră. Dacă aş avea puşca acuma, ţi-aş aduce-o la picioare.

— Oh, nu! Ar fi păcat. Mănâncă boabe de mei! De ce mănâncă prostuţa? Să nu dai voie slugilor să-i pună laţuri!

— Tata a ucis odată patru arnăuţi fiindcă puseseră laţuri. I-a împuşcat pe toţi în frunte, cu câte un glonţ. Ştiai? Pentru asta a şi fost închis la Pohvala Bogu, atunci la paş'opt.

De pe frunzele arţarilor înalţi se scurgeau picături de ploaie.

— Ce păcat că nu putem vedea curcubeul! zise Lucsiţa.

— Mergem să vedem de unde bea curcubeul apă? N-am izbutit să aflu niciodată unde se duce iarna pasărea măiastră. Dar primăvara se întoarce, întotdeauna, pe moşia mea. Aşa, cam pe la vremea florilor de măr.

Găsiră un drum neumblat, năpădit de scaieţi şi urzici. Totul era îmbibat de apă. Merseră de-a lungul drumului până dădură de un han părăsit. Gardul căzut la pământ abia se mai putea zări ici şi colo printre bălării. Curtea era desfundată de gropi în care creşteau nalbe, cucută, spanac sălbatic şi brusturi solzoşi.

— Aicea trebuie să fie tot moşia mea, zise Mihalache Poroineanu. Dar nu ştiam de paragina asta. De când n-o mai fi călcat picior de om pe aici?

Hanul, aplecat într-o rână, parcă era pe jumătate cufundat în pământ. Pe acoperiş crescuse iarbă, chica voinicului şi somnoroasă. Plină de păpădii, streaşină se desprinsese, gata să cadă. Paltini cu miros înţepător, ce ieşeau de la temelii, frecaseră zidul cu legănarea lor.

În spatele hanului, o mulţime de cruci aplecate de vânt. Printre ele creşteau meri în voaltă.

— Ăstia sunt boglari. Ştiai? Nu au miros, zise Mihalache. Ăsteia îi zice buruiană-de-cel-pierit, asta e iarba-şarpelui. Uite şi frunză-de-potcă!

Îi mai arăta pe rând iarba-datului-şi-a-faptului, iarba-

raiului, soc, vâzdoagă...

Mihalache şi cu Lucsiţa se întoarseră la drumul neumblat şi merseră înapoi pe el până auziră prin pădure sunetul cornului de vânătoare. Toţi îi căutau îngrijoraţi. Când le spuseră despre hanul părăsit, domnii şi doamnele cu umbreluţe şi rochii de amazoane râseră de ei. Numai un vizitiu bătrân şi şchiop, de la caleaşca mătuşilor, zise că el cam ştie despre ce han este vorba.

Prin sate mergea vorba cum că ceata haiducilor s-ar fi spart. „Ce să se mai risipească, dacă au murit toţi”? ziceau alţii. Dar ţaţa Tiţa îl visase pe Papidon călare, dându-i sfaturi noului şef de poteră cum să îi prindă pe haiduci.

— Asta înseamnă că n-au murit.

— Sau i-o fi omorât altcineva, iar conu Papidon nu ştie, şi-şi mai bătea gura de pomană.

— Păi cum să ştie conu Lache ce se petrece pe pământ, dacă el şi pe acolo pe unde o fi, dincolo, o umbla tot beat ca şi-aici? Că de năravnu te vindeci nici mort.

— Beat, călare, l-am visat.

Alte babe spuneau că haiducii s-ar fi înecat în apa uitării şi că acuma umblă ca strigoi. Dar popa cel tânăr le spusese într-o duminică să nu mai creadă în prostii, că strigoi nu mai sunt de mult.

— Atuncea or fi duhuri. Că am auzit că au mâncat la cârciumă şi au băut, dar bani nu le-a cerut.

— Crâşmarul i-a omenit, că aşa e obiceiul pământului

— Lasă, bia, că ăştia au fost din ceata lui Coruia. Aşa cum sunt ei, parcă ne vine mai uşor când îi ştim acilea lângă noi. Ca să nu ne pierdem nădejdea că o să ne vină şi nouă rândul odată să mai răsuflăm uşuraţi.

Ţârcovnicul le spunea la toţi :

— Ascultaţi-mă pe mine, că haiducii ăştia acuma sunt de sticlă, nu cum erau ei odată.

— Zevzec a fost, zevzec a rămas! S-ar sparge dacă ar fi după cum trăncăne el. Domnu învăţător a zis... Aoleo, să-mi aduci aminte să vă spui ce a păţit la oraş! A zis cică că nici potera nu mai trage în ei degeaba. Trece glonţul prin ei, de zici că a trecut pe lângă ei.

— Fugiţi, bia, d-acilea, că popa a spus răspicat : „Haiducii n-au murit deloc”.

— Ţaţă, n-ai auzit bine. A zis : „Haiducii n-au murit de tot”. Ce, eu nu ştiu ce aud cu urechea mea? Eu sunt numai de o ureche surd, nu de amândouă.

— Dar unde or fi banii haiducilor? se întrebau toţi. Multă lume însă râdea de cei care credeau că şi-ar fi pitulat vreo câţiva saci de bani undeva în nori de vreme bună, pentru vreme rea.

— De unde să aibă haiducii aşa mulţi bani, să-i care cu sacii până în nori?

— Păcatele lor! Aşa le-a mers buhul.

— Vai de capul lor! Au ajuns să cutreiere pădurea degeaba!

— Nu se ştie! Mai bine zi că au rămas cu patima pădurii. E şi asta o patimă. Dacă au năravul haiduciei în sânge... Nu se lecuiesc nici morţi.

„Pentru parastasul matale să vezi ce porci frumoşi am anul ăsta, scria ţârcovnicul în Călindarul lui popa Claie. Băltăreţi, cu râtul lung, cum ştiai matale să îi alegi. Mierea nu prea s-a făcut, cu atâtea ploi câte avusărăm. Ţi-am mai scris eu. Ce păcatelor, s-a ramolit Ăla, de nu mai ştie rosturile vremii? Poate de struguri, zic, să avem noroc. Pâst! firi-a focului de pisică, că din pricina ta se răsturnă călimara de murdărişi Călindarul cuvioşiei sale de cerneală. Pisică, deh, ce să-i faci? Trebuie s-o ţiu, că făcuseră şoarecii stână în pod. De-aia nici n-o îngâlvesc cu mâncare. Am pus câinele să umble pe sârmă. Cu lanţul. Ca să nu mai sară copiii gardul la gutuiul dumilale. Merii nu ştiu cum i-ai pus, dar peste câţiva ani s-au uscat. A trebuit să ţi-i tai.

Filica e bine şi ea.

Fancu... eu nu cred că s-o fi dus după alta, cum zicea ea. Nu-i şedea în firea lui. Mai curând s-o fi tocmit cu vreunii să mai zugrăvească ceva. Ăia cum nu-l ştie ce îi poale pielea, s-or fi învoit. Pesemne că i-or fi dat mai mult, poate şi cu mâncarea şi băutura. Că altfel nu înţăleg. Dacă i-o supăra şi pe ăia ca pe noi doi şi l-or închide şi ei, vai de capul lui. Trebuie să aştepte până or trece şi pe acolo nişte zavergii tot

aşa, să-l scape. Zugrav. Ce poţi să le aştepţi de la el?”

Mihalache Poroineanu şi Lucsiţa se urcară într-o trăsură uşoară, să îi ducă vizitiul din nou acolo. Pe drum le spuse că pe vremuri el băuse de câteva ori la acel han.

„Moş Parastas” îi zicea lumea, dar nimeni nu ştia care o fi numele lui adevărat. Îi zicea aşa, că plătea mereu parastasuri.

Coborâră din trăsură lângă fântâna din curtea hanului. În adâncul fântânii, creşteau ierburi de baltă şi orăcăiau broaşte. Lângă o floarea-soarelui, din cuşca câinelui ieşea un lanţ ruginit. La capătul lanţului, scheletul unui câine cu colţii albi, întinşi după o strachină pe care se prinsese muşchi verde.

Vizitiul scuipă şi călcă printre urzici spre uşa hanului. Coborî câteva trepte.

— Cum naiba? Eu ştiu că pe vremea mea trebuia să urci treptele, nu să cobori. S-a mai schimbat de atunci.

Apăsă clanţa ruginită şi rămase cu ea în mână. Împinse uşa înţepenită şi păşi înăuntru. Din tavanul cu grinzile îndoite în jos şi până în podeaua desfundată, ce scârţâia sub paşii lor, se întindeau pânze de păianjeni. Vizitiul le despică cu vârful biciului. Colivii atârnau de grinzi cu păsările uscate, acoperite de praf. Un greier se auzea „cri-cri”. O pală de vânt mişcă pânzele de păianjeni.

Lucsiţa scăpă un ţipăt.

În dosul tejghelei, un om bărbos ţinea pistolul îndreptat spre ei. Avea o faţă cafenie, brăzdată de cute. Purta o haină cu carouri mari, decolorată şi prăfuită. O muscă intră pe uşă bâzâind şi se aşeză pe ochii lui nemişcaţi.

Pe ţeava pistolului se aşternuse un strat de praf. Mâna se sprijinea pe tejghea.

-— E hangiul Marcu. Dar n-avea barbă.

Dinaintea hangiului, un clondir. Pe pereţii sticlei se uscase vinul roşu. Vizitiul vru să ocolească tejgheaua, ca să ajungă la lada cu bani, sub care se rupsese podeaua şi stătea aplecată.

Mihalache Poroineanu îi şopti Lucsiţei :

— Parcă s-ar odihni.

— Tot cu picior de lemn, cum îl ştiam. Dar cum naiba? Parcă ălălant picior îl avea de lemn. Îmi aduc foarte bine

aminte. Eram amândoi de acelaşi picior. Parcă-l văd cum şchiopăta. Asta întotdeauna a fost omul dracului!

Când să iasă din cârciumă, vizitiul se mai opri o clipă în prag, si îşi aduse aminte :

— Asta e Liucimir! îşi dădu el o palmă peste frunte. După barbă mi-l aduc aminte. L-am cunoscut. Fără barbă nu mi-am închipuit că e el. Pe Liucimir l-am întâlnit într-o pădure. Fiindcă, ştiţi? Eu am fost haiduc la vremea mea. Mi-a luat flinta şi mi-a dat drumul. Pe vremea aia aşa era, cu flinte. De câte ori am trecut pe urmă pe la han, nu mi-a dat prin cap că hangiul e Liucimir. Dacă nu mai avea barbă... El oare m-o fi mai cunoscut?

— Ce faci, te-ntorci la el?

— Nu! Mi-e că-mi zice să rămân cu el să-i ţin de urât. Mă duc să văz crucile.

Pe cruci vopseaua scorojită abia se mai putea citi : un zaraf, un negustoraş, un popă, alt negustor, un tâlhar...

— Iar la ăsta n-a mai scris nimic. Nu şi-o fi mai adus aminte ce a fost.

Seara la conac, când toţi erau strânşi în jurul unui foc mare în curte, Mihalache Poroineanu povesti tuturor ce văzuse şi ce îi spusese vizitiul. Toţi ascultau cu ochii holbaţi. Numai tatăl lui râdea cu poftă şi spunea că nu crede o iotă.

Înainte de culcare, Mihalache se duse în odaia tatălui său, să îl întrebe despre acel han dacă este pe moşia lor.

Boierul cel bătrân spuse că el nu a auzit până atuncea de acel han.

— Cât despre vizitiu, să ştii că este un mincinos fără pereche. N-a fost deloc haiduc. A fost poteraş. Iar piciorul nu i l-au şontorogit la închisoare, cum se lăuda el. A căzut pe scări în pivniţă, că era beat.

Bătrânul îşi potrivi papucii în picioare, îşi mai netezi faldurile cămăşii de noapte şi îşi îndesă peste urechi tichia cu ciucure.

— Auzi vorbă! Cum să fie pe moşia noastră un han, şi să nu ştiu eu? Ia stai! Stai aşa, să mă uit!

Zicând acestea, boierul cel bătrân se ridică din fotoliul cu capete şi labe de lei, cu colţi albi de mistreţi şi dădu la o parte un tablou din perete. Deschise o uşită secretă şi scoase din

dulăpiorul ascuns o sticlă.

— Sticla asta mi-a lăsat-o, ehei, erai mic tu pe atuncea. N-ai cum să-ţi mai aminteşti de el. Mi-a lăsat-o un zugrav, pe numele său... Fancu îl chema. Dacă te uiţi prin ea, vezi lumea ca printr-un ochean. Tot ce e pe lume, e şi-n sticlă, colea. Mai aprinde un rând de lumânări, să ne uităm!

Mihalache luă de pe scrinul cu mânere de bronz un sfeşnic de argint cu mai multe braţe. Ţurţurii de cristal licăriră legănându-se şi sclipiră sub lumânările aprinse una câte una.

— Vezi aici conacul nostru! Uită-te în dreptul ăsta! ciocăni cu degetul în sticlă bătrânul. Uite şi cişmeaua! Se vede tot. De aici până colea se întinde moşia noastră. Ce mare o ştim noi când o străbatem cu şareta prin soare şi praf! Şi ce mică este când o priveşti colea, dinafară! Acuma spune-mi şi mie! Unde vezi tu acilea hanul ăla părăsit?

— Nu văd niciun han. Şi nu văd nici moşia şi nici nimic din ce-mi spui. Doar o sticlă ca toate sticlele.

— Da, dar asta e mai altfel decât toate. Tu ştii că zugravul ăla care mi-a lăsat-o zicea că în ea a găsit taina meşterilor zugravi de demult? Bun prieten cu mine. Mereu mi se văieta că nu ştie cum or fi pus ăia verdele ăla pe perete la Suceviţa. Dar parcă albastrul de la Voroneţ mai ştie careva să-l mai facă? Zicea : „Când mă gândesc că toate culorile alea ale lui Pârvu Mutu s-au pierdut de nu le mai poate scoate nimeni îmi vine să-mi dau cu pumnii in cap”. Era un om aşa de pornit... Îl apuca plânsul când îţi povestea de galbenul care-i ieşea unuia la Oboga, un bătrân. A murit şi n-a apucat să-i spună cum potrivea ulcelele. Asta e ca şi cum înainte de-a muri ţi-ai da foc la casă, în loc s-o laşi moştenire copiilor. Ultima dată spunea că o să se ducă să caute taina vechilor iconari. Pesemne că o avea mult de umblat până dă de ei. Sau te pomeneşti că s-o fi rătăcit pe acolo şi nu mai ştie să se întoarcă. Abia aştept să vină să-l întreb dacă cunoaşte ceva despre hanul ăsta al lui Liucimir, de care zici tu.

„Fancu n-a făcut nicio ispravă cu sticla lui, părinte! scrie ţârcovnicul mai departe în Călindar. *Dar nici acasă nu s-a întors. L-am văzut cu ochii mei la bâlci la Caracal de Rusalii în târgul de afară sus pe deal. Unde au făcut şi cazarmă de*

pompieri. Fancu zugravul era, părinte. El era, că m-am dat eu jos din şaretă şi am aşteptat să se oprească ăia cu muzica lor. Zic: «Du-te, bă, acasă că te-aşteaptă nevasta! Om însurat şi stai prin târguri.» S-a uitat lung la mine, de parcă nu m-ar fi cunoscut şi a făcut aşa cu mâna la tâmplă, adică : «Eşti nebun?». Dumneata mă ştii că orice oi fi, însă nebun nu sunt. Pe urmă s-a dus la nişte olari la Bulbeş. la aşa ridica ulciorul în soare, de sticleau culorile pe el, de ziceai că-i poleit. Şi-l lăsa jos, şi ridica altul, şi tot aşa. Şi n-am mai stat după el, că se făcuse de prânz. El era, părinte. Dacă eu n-oi şti, care ştiu tot ce e pe lumea asta! Şi ce nu e ştiu. Aoleo, să nu uit să-ţi spun ce făcură mai alaltăieri enoriaşii dumitale. Intrară cu vitele în arie pe pământul boierului. Iar când veni arendaşul să-i ia la goană se chitiră cu bătaia pe el. Şi îi rupseră şi pălăria. A doua zi veni cu călăraşii de la Izbiceni şi-i adunară de prin casă pe care îi mai ţinea minte să-i bată la tălpi ca să bage groaza-n ei şi-n tot românul. Dar satul nu mai şezu cu mâinile-n sân, cum ştiai, ca pe vremea matale. Veniră noaptea şi sparseră şoprul unde-i ţinea închişi şi le dădu drumul. La noi ca la noi, dar la Cilieni şi la Tia Mare îi bătură pe primari. La Fălcoi intrară-n pădurea proprietăţii şi îşi tăiară lemne. La conacul lui Mitiţă Plăviceanu îi sparseră toate geamurile cu pietre. Era să-i puie şi foc. Bine că apucaşi de murişi, părinte. Scăpaşi de o grijă. Cine ştie ce mai aduce ziua de mâine."

SFÂRŞIT

Lei 5,75